

SOU
1979:30

6

17

20

51

84

LOTTERIER OCH SPEL

BILAGEDEL TILL
LOTTERIUTREDNINGENS
HUVUDBETÄNKANDE

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

SOU
1979:30

6	17	20			51			84
---	----	----	--	--	----	--	--	----

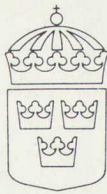
LOTTERIER OCH SPEL

BILAGEDEL TILL
LOTTERIUTREDNINGENS
HUVUDBETÄNKANDE

4	18	21			59	67		
---	----	----	--	--	----	----	--	--

	19	24	35	47			72	
--	----	----	----	----	--	--	----	--

49
8

Statens offentliga utredningar
1979:30
Handelsdepartementet

Lotterier och spel

Bilagor

Bilagedel till Lotteriutredningens huvudbetänkande
Stockholm 1979

Omslag: Idé Kerstin Plym Forshell
Layout Jan Bohman
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-04515-X
ISSN 0375-250X
Gotab, Stockholm 1979

Innehåll

Bilaga 1	<i>Direktiv samt tilläggsdirektiv</i>	5
Bilaga 2	<i>Hearings</i>	11
	1. Polisintendent Jan Värnhall, polismyndigheten i Göteborg	11
	2. Svenska Korporationsidrottsförbundet	16
	3. Riksförbundet Hem och Skola	19
	4. Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté	23
	5. I:e länsnotarie Sture Hillerback, länsstyrelsen i Stockholms län	26
	6. Stig Kroon, IOGT/NTO:s lotteribyrå	30
	7. Tord Andersson, Folkrorelsernas lotteribyrå	33
	8. Eric Blom, Lottericentralen AB	38
	9. Företrädare för svensk hästsport	40
	10. Ang. totalisatorspel m. m.	59
	11. Chefsåklagare Sten Runerheim, åklagarmyndigheten i Malmö	69
	12. Representanter för polismyndigheten i Malmö	71
	13. Representanter för socialförvaltningen i Malmö	75
	14. Representanter för åklagarmyndigheten i Göteborg	78
	15. Kriminalinspektör Claes-Göran Lans, polismyndigheten i Göteborg	83
	16. Representanter för socialförvaltningen i Göteborg	86
	17. Representanter för polis-, åklagar- och socialmyndigheterna i Mölndal	88
Bilaga 3	<i>Villkor för anordnande av lotteri</i>	97
Bilaga 4	<i>Lotteribestämmelser</i>	99
Bilaga 5	<i>Vinstplan för roulettspel i Sverige</i>	103
Bilaga 6	<i>Beskrivning av lotter</i>	105
Bilaga 7	<i>Beskrivning av lottautomater</i>	143

Bilaga 8	<i>Förteckning över vissa lottleverantörer, basarfirmor och liknande företag</i>	149
Bilaga 9	<i>Vinstplaner år 1977 för lotterier anordnade av Svenska Penninglotteriet AB</i>	151

Tabeller

Tabell 1	Statistik över Svenska Penningslotteriet AB:s lottförsäljning åren 1954–1977	153
Tabell 2	Staten tillkommande medel av penninglotterier åren 1957–1977	154
Tabell 3	Statistik över AB Tipstjänsts bruttoomsättning (i mkr) samt staten tillkommande medel härav åren 1964/65–1977	154
Tabell 4	Totalisatoromsättningen för trav- och galoppsporten åren 1960–1977	155
Tabell 5	Antal tävlingsdagar i trav- och galoppsport åren 1960–1977	155
Tabell 6	ATG – travstatistik	156
Tabell 7	ATG – galoppstatistik	158
Tabell 8	Redovisning av vissa kedjebrev arrangerade åren 1971–1975	159
Tabell 9–12	Omslutning i vissa massmedielotterier	162

Bilaga 1 Direktiv

Utdrag ur statsrådsprotokoll 16, III, 1972.04.26, 388/1972

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om utredning rörande regleringen av lotteriverksamheten och anför.

Bestämmelser om anordnande av lotterier finns i lotteriförordningen (1939:207, ändrad senast 1971:1106). Enligt förordningen får lotteri om pengar eller pengars värde anordnas för allmänheten endast efter myndighets tillstånd. För mindre lotterier räcker det dock med anmälan (s. k. anmälningslotterier), och i fråga om vissa lotterier i samband med tidnings- och tidskriftsutgivning eller radioutsändning gäller att de får anordnas utan vare sig tillstånd eller anmälan. Frågor om lotteritillstånd prövas av Kungl. Maj:t eller, inom bestämda beloppsgränser, av länsstyrelse eller polismyndighet.

En förutsättning för att lotteritillstånd skall kunna beviljas av länsstyrelsen eller polismyndigheten är, att lotteriet anordnas till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller för partipolitisk verksamhet eller till understöd och uppmuntran åt svenska konstidkare. Även anmälningslotterier måste i regel ha ett välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Undantagna från den föreskriften är endast s. k. tivoli-lotterier, för vilka insats- och vinstvärden är begränsade till mycket låga belopp. I fråga om Kungl. Maj:ts tillståndsprövning uppställs inga regler i förordningen. I praxis lämnar emellertid Kungl. Maj:t tillstånd endast till lotterier som anordnas till förmån för något av de ändamål, för vilka länsstyrelse eller polismyndighet får lämna tillstånd.

Enligt lotteriförordningen tillkommer det tillstånds- eller anmälningsmyndigheten att meddela kontroll- och ordningsföreskrifter för lotteri. Kungl. Maj:t har den 27 juli 1956 meddelat särskilda lotteribestämmelser, avsedda att – i den mån det särskilt föreskrivs i tillståndsresolutionen – gälla som villkor för varu- och tombola-lotteri.

År 1964 tillkallades sakkunniga med uppdrag att förutsättningslöst pröva gällande bestämmelser och rådande praxis beträffande tillsynen av lotteriverksamheten. De sakkunniga – lotteriutredningen – framlade i juni 1970 sitt betänkande (SOU 1970:52) Om lotterier med förslag till ändring av lotteriförordningen. I betänkandet föreslog utredningen, som inte hade till uppgift att ompröva huvudlinjerna i förordningen, vissa nya föreskrifter och åtgärder för att få till stånd en förbättrad tillsyn och kontroll över lotteriverksamheten. En begränsad del av utredningens förslag har genomförts i enlighet med

beslut vid 1971 års riksdag (prop. 1971:171, NU 1971:52, rskr 1971:357).

Vid remissbehandlingen av lotteriutredningens betänkande har emellertid från några håll ifrågasatts, om inte samhällets reglering av lotteriverksamheten behöver underkastas en mera genomgripande utredning. Det har framhållits att en enhetlig grundläggande syn på dessa frågor saknas, vilket bl. a. lett till att gällande regler inte sällan upplevs som motsägelsefulla och irrationella. En ingående analys av lotterimarknadens villkor och lotteriernas betydelse för de anordnande organisationernas ekonomi har ansetts vara behövlig som underlag för samhällets åtgärder på området. Åtskilliga av de ideella organisationer, som yttrat sig över betänkandet, har uttalat farhågor för att vissa av de åtgärder utredningen föreslagit skulle ha mycket ogynnsamma verkningar på organisationernas möjligheter att genom lotterier skaffa de inkomstillskott som behövs för organisationernas verksamhet.

Som jag anført i prop. 1971:171 synes mig de synpunkter som sålunda framkommit välgående. Lotteriförordningen är utformad på grundval av utredningar under 1930-talet, och huvudprinciperna i förordningen har inte blivit föremål för någon prövning sedan dess. Mot bakgrund av den snabba samhällsutvecklingen torde tiden nu vara mogen för en grundläggande utredning om lotteriverksamheten och dess reglering i dagens samhälle. Härtill kommer att utvecklingen på lotteriområdet har medfört åtskilliga nya problem av mera teknisk natur, nya former för lotterier och lotteriliknande spel har uppkommit etc. Sådana problem har endast till en del kunnat lösas tillfredsställande inom ramen för lotteriförordningen. Lotteriutredningen har med utgångspunkt i den gällande förordningen föreslagit ytterligare åtgärder för effektivisering av föreskrifterna. Uppenbart är emellertid att de åtgärder som skall vidtas bör grundas på en genomtänkt uppfattning om syftet med och verkningarna av samhällets reglering av lotteriverksamheten.

Med hänsyn till det anförda bör – som förutskickats i prop. 1971:171 – en utredning av grunderna för samhällets reglering av lotteriverksamheten göras av särskilt tillkallade sakkunniga.

Det förekommer många olika typer av lotterier och lotteriliknande spel. De lotterier som omfattas av lotteriförordningen kan i stort sett hänföras till någon av följande typer: varulotterier i form av sedelotterier, bingo, roulett, spelautomater och s. k. marknads- och tivolinöjen samt penninglotteri, tips och totalisatorvadhållning vid hästtävlingar. När jag har angett att utredningsuppdraget bör avse lotteriverksamhet, har jag inte avsett att uppdraget skall strikt begränsas till vad som enligt lotteriförordningen utgör lotteri. Tvärtom är avsikten att de sakkunniga skall närmare pröva, vilka verksamhetsformer som bör omfattas av en reglering på detta område. Bl. a. torde reklamåtgärder av lotterityp och de s. k. spel som bedrivs i samband med kedjebrev böra granskas i detta sammanhang.

Även om sålunda utredningen avses gälla lotteriverksamhet i vid mening, bör beaktas att tips och penninglotteri bedrivs i statlig regi och är underkastade särskilda föreskrifter. Likaså råder i fråga om vadhållning med totalisator vid hästtävlingar särskilda förhållanden med ett specifikt kontroll- och skattesystem, som f. n. övervägs inom trav- och galoppsportsutredningen. Det är visserligen naturligt att de sakkunniga vid sina allmänna överväganden beaktar också de nu berörda lotteriformerna och bör vara oförhindrade att lägga fram de förslag om dem som följer av de principiella ställningstagande-

na. I övrigt torde emellertid anledning saknas att i detta sammanhang gå in på en närmare granskning av tips och penninglotterier i statlig regi eller av totalisatorspelet.

Utredningen bör ha som utgångspunkt att lotteriverksamheten alltjämt skall vara underkastad offentlig reglering. Detta är nödvändigt i första hand för att konsumenternas (lottköparnas) intressen i fråga om vinstkvalitet och kontroll av lotteriets bedrivande skall tillgodoses. Det är också uppenbart att det bör vara en samhällsuppgift att bestämma för vilka ändamål lotterier skall få anordnas. Anledning saknas att frångå den nu gällande grundsatsen att behållningen av lotterier bör antingen tillfalla det allmänna eller användas för ideell verksamhet.

För att få ett underlag för sina överväganden bör de sakkunniga analysera förhållandena och utvecklingstendenserna på lotterimarknaden företrädesvis från ekonomisk synpunkt. De sakkunniga bör i samband därmed belysa lotteriernas betydelse för de ideella organisationernas ekonomi. Denna granskning bör kunna ge underlag för bedömningen av hur organisationernas verksamhet påverkas av olika föreskrifter om bedrivande av lotteri.

Mot bakgrund av analysen av de faktiska förhållandena på lotterimarknaden bör de sakkunniga i första hand söka formulera de grundläggande principer som bör gälla för samhällets reglering av lotteriverksamheten. Dessa allmänna överväganden bör ha en praktisk inriktning, så att de kan tjäna till ledning vid utformningen av författningsbestämmelser och så långt möjligt även vid myndigheternas bedömning av tillämpningsfrågor.

Av central betydelse vid de principiella övervägandena är frågan för vilka ändamål lotterier skall kunna anordnas. Med den utgångspunkt som förut har angetts bör de sakkunniga överväga, hur dessa ändamål skall preciseras och hur olika ändamål bör prioriteras. Med ledning av dessa överväganden bör diskuteras, vilka typer av sammanslutningar som bör få rätt att anordna lotterier. I detta sammanhang bör även beaktas de problem som kan uppstå i samband med att lotterier anordnas av såväl moderförening som stödföreningar eller av olika sektioner inom en organisation.

De allmänna övervägandena bör leda fram till en närmare diskussion om hur reglerna för samhällets tillsyn och kontroll över lotteriverksamheten skall utformas. Därvid måste beaktas dels konsumenternas (lottköparnas) intressen i fråga om lotteriverksamhetens vederhäftighet och vinsternas antal och kvalitet, dels lotterianordnarens intresse av att lotteriet ger ett rimligt överskott. Reglerna bör vidare säkerställa att lotterier inte anordnas för obehöriga ändamål och att resultatet av ett lotteri kommer avsett ändamål till godo. Härvid bör uppmärksamhet ägnas bland annat åt frågan om insyn i och kontroll av företag, som mot ersättning sköter lotteriverksamhet för tillståndshavares räkning. De sakkunniga bör beträffande tillsynsfrågorna kunna i betydande grad bygga på lotteritredningens förslag, med beaktande av remissinstansernas synpunkter. Utredningen bör emellertid inte vara bunden till dessa förslag och synpunkter.

Eftersom avsikten är att utredningen skall ge en allsidig belysning av lotteriverksamheten, bör de sakkunniga ta upp till behandling också andra frågor rörande sådan verksamhet än de förut nämnda, i den mån de kommer upp under utredningens gång. För tydlighets skull vill jag påpeka att även frågan om utländska tips- och lotteriföretags verksamhet i Sverige faller

under utredningsuppdraget. Det är inte ovanligt att utländska lotterier bjuds ut på den svenska marknaden i strid mot lotteriförordningen. Det är angeläget att denna verksamhet så långt det är möjligt förhindras.

Av bl. a. lotteriutredningens betänkande och remissyttrandena över det framgår att lotterier i form av mekaniska spelautomater och rouletter erbjuder särskilda kontrollsvårigheter. Vidare har framhållits, att lotterier och liknande spel ofta drivs i otillåtna former. I flera remissyttranden över betänkandet har understrukits behovet av åtgärder mot sådan verksamhet. Det illegala spelet synes ha fått en betydande omfattning. Jag delar uppfattningen att det är mycket angeläget att komma tillrätta med de nu nämnda missförhållandena. I detta sammanhang vill jag emellertid erinra om att punktskatteutredningen i sitt nyligen avlämnade betänkande (Ds Fi 1972:2) Skatt på spel lagt fram förslag till beskattning av spel på automater samt roulettspel och bingospel. Förslaget innefattar även regler för tillståndsgivning beträffande sådana spel. Vidare behandlar utredningen vissa åtgärder som riktar sig mot det illegala spel, som nu förekommer. Bl. a. tar utredningen upp frågan om att i Sverige tillåta kasinoverksamhet av internationell typ under statligt överinseende. Vid den av mig förordade utredningen rörande regleringen av lotteriverksamheten bör i avvaktan på prövningen av punktskatteutredningens förslag de därav berörda frågorna inte tas upp till närmare behandling.

Slutligen vill jag beröra frågan om beskattningen av lotterierna. Lotterivinster beskattas enligt förordningen (1928:376) om särskild skatt å vissa lotterivinster (ändrad senast 1966:219). I fråga om varulotteri utgår i allmänhet skatt med 30 % på vinster, vars värde överstiger 200 kr. Vidare skall enligt 28 § stämpelskatteförordningen (1964:308, 28 § ändrad 1971:1107) för lotteri, som anordnas efter tillstånd och som avser andra värdeföremål än pengar, erläggas stämpelskatt med 5 % av det sammanlagda insatsbeloppet i den mån det överstiger 15 000 kr. Avsikten är inte att dessa beskattningsregler skall prövas närmare i detta sammanhang.

Utredningen bör utmyнна i förslag till författningstext. Därvid får på grundval av utredningen bedömas, om en ny författning bör ha samma huvuddrag som den nuvarande lotteriförordningen eller om bestämmelserna bör få en annan form och eventuellt delas upp på flera författningar.

På grund av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t bemyndigar chefen för handelsdepartementet

att tillkalla högst sju sakkunniga med uppdrag att utreda regleringen av lotteriverksamheten,

att utse en av de sakkunniga att vara ordförande,

att besluta om experter, sekreterare och annat arbetsbiträde åt de sakkunniga.

Vidare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreskriver

att de sakkunniga får samråda med myndigheter samt begära uppgifter och yttranden från dem,

att ersättning till sakkunnig, expert och sekreterare skall utgå i form av dagarvode enligt kommittékungörelsen (1946:394), om ej annat föreskrivs,

att kostnaderna för utredningen skall betalas från tionde huvudtitelns kommittéanslag.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Tilläggsdirektiv (Dir. 1978:40)

Beslut vid regeringsammansammanträde 1978.04.20

Departementschefen, statsrådet Mundebo, anför.

En grundläggande förutsättning för en målmedveten reformpolitik och för en tryggad sysselsättning i framtiden är att den ekonomiska politiken under de närmaste åren ges en sådan inriktning att balans i samhällsekonomin skapas och att den internationella konkurrenskraften återupprättas. Den tillväxtpotential som finns i den svenska ekonomin måste under de närmaste åren väsentligen reserveras för att återta förlorade marknadsandelar, öka exporten och näringslivets investeringar samt genomföra den nödvändiga strukturomvandlingen i näringslivet. För den offentliga sektorns del innebär detta att något nämnvärt utrymme för nya kostnadskrävande åtaganden inte föreligger under de närmaste åren.

Statens budgetpolitik har förts med dessa utgångspunkter. Strävan har varit att begränsa automatiska kostnadsökningar, genomföra direkta besparingsåtgärder, finansiera angelägna nysatsningar genom omfördelningar av medel, öka intäktsfinansieringen genom avgiftshöjningar, öka kraven på myndigheternas decentraliserings- och rationaliseringsverksamhet samt att senarelägga vissa mindre angelägna program och åtgärder.

Behovet av statsfinansiell restriktivitet kan förutses komma att gälla med oförändrad eller ökande styrka under de närmaste åren. Det är därför nödvändigt att fullfölja den strama utgiftsprövning som präglat budgetarbetet för budgetåret 1978/79. Ökad vikt måste läggas på en omprövning av pågående verksamhet inom den offentliga sektorn. Effektivitetsvinster inom myndigheterna måste tas till vara för att begränsa kostnadsökningarna. Genom beslut den 2 mars 1978 har regeringen utfärdat anvisningar av denna innebörd vad gäller myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1979/80. Vidare har regeringen utfärdat särskilda anvisningar till vissa myndigheter rörande deras anslagsframställningar.

Många av de kommittéer och särskilda utredare som har förordnats av regeringen arbetar, inom ramen för utfärdade direktiv, med omfattande utredningar rörande olika samhällsfrågor. Kommittéernas förslag är ofta av den arten att ett genomförande påverkar statsbudgeten. Med de utgångspunkter rörande den statsfinansiella situationen som tecknats här är det uppenbart att något nämnvärt utrymme för genomförande av kostnadskrävande kommittéförslag inte kommer att föreligga under de närmaste åren. Kommittéerna bör därför noga överväga hur eventuella kostnadskrävande förslag skall kunna finansieras genom omprövning av pågående verksamhet och omfördelning av befintliga resurser inom det område kommitténs förslag avser. Det är också uppenbart att ett förverkligande av nya förslag underlättas om det kan ske successivt. Kommittéerna bör också göra en prioritering mellan angelägna önskemål inom utredningsområdet. Kommittéerna bör vidare så omsorgsfullt som möjligt belysa de indirekta effekter i form av exempelvis

ökad administration och byråkrati för myndigheter och enskilda som förslagen kan medföra. Slutligen ligger det i sakens natur att i rådande läge sådana förslag kommer att visa sig enklast att genomföra som inte medför några tillkommande kostnader. Kommittéerna bör därför inrikta sig på att finna sådana lösningar.

Jag hemställer att regeringen utvidgar kommittéernas och de särskilda utredarnas direktiv i enlighet med vad jag här anført.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

Bilaga 2 Hearings

Nr 1: Polisintendent Jan Värnhall, polismyndigheten i Göteborg, den 1 juli 1975

Värnhall har handlagt lotteriärenden i Göteborg sedan år 1967. Som sekreterare i Föreningen Sveriges polismästare har han även haft tillfälle att i viss utsträckning jämföra sina erfarenheter från Göteborg med synpunkter från andra polisdistrikt. För de stora polisdistrikten – Stockholm, Göteborg och Malmö – är lotteriverksamheten ett mycket bekymmersamt kapitel beroende på bristerna i lagstiftningen samt frånvaron av närmare anvisningar till denna. I Göteborg förekommer årligen ca 2 400 lotteriärenden hos polismyndigheten. Detta sysselsätter tre handläggartjänster. Den detaljreglering, som tillståndsmyndigheten enligt praxis måste gå in på, är mycket besvärlig och förorsakar problem och tidsspillan för personalen. Till följd av bl. a. nämnda brister i lagstiftningen kan arbetsledare och beslutande inte ge klara och enkla generella direktiv för handläggningen utan måste i stor utsträckning ge anvisningar för det enskilda fallet.

1 § *lotteriförordningen* inger f. n. inga tolkningsbekymmer med undantag av kravet att för tillstånd erfordras att lotteriet anordnas för allmänheten och att lotteritillstånd inte får ges till en sluten krets. Sedan Postens Idrottsklubb i Malmö år 1973 av Kungl. Maj:t fått avslag på ansökan att spela bingo under motivering att föreningen hade sluten karaktär beviljades SJ idrottsförening, Postens IF m. fl. "korporationsidrottsföreningar" inte längre lotterier. Fråga har nu uppkommit om man motsättningsvis kan säga att lotterier anordnade endast för medlemmar i dylika "slutna" föreningar icke är anordnade för allmänheten. Ofta kan medlemsantalet för sådana föreningar uppgå till flera tusen. Eftersom det är ovisst var gränsen går mellan för allmänheten anordnat lotteri och övriga lotterier, uppstår ofta frågan om lotteri enbart för t. ex. en korporationsidrottsförenings medlemmar får anordnas utan tillstånd.

Det kan ifrågasättas vad regleringen av *anmälningslotterierna* tjänar för syfte. Polisens möjlighet att utöva någon som helst kontroll över dessa lotterier är mycket liten för att inte säga helt utesluten. Man kan knappast tvinga någon att ha tryck på 2 §-lotterna, varför det är svårt att kontrollera om fusk föreligger i fråga om t. ex. antalet lotter. Vinstvärdegränserna för sådana lotterier är 10 respektive 15 kronor. Huruvida 15-kronorsgränsen hålls är mycket svårt att kontrollera. De större anordnarna, t. ex. nöjesfälten, kan genom fördelaktiga köp få varor till en mycket låg prisnivå. Att därefter bestämma varans försäljningsvärde torde vara ogörligt.

Beträffande 3 § a)-lotterierna kräver polismyndigheten i Göteborg påtryck på lotterna för att möjliggöra kontroll av att 3 000-kronorsgränsen hålls. Anordnarna har mycket svårt att förstå detta krav. Man tycker att lotterna blir för dyra i förhållande till det relativt lilla insatsbeloppet.

Ett särskilt bekymmer för polisen är hur man skall agera vid en anmälan om lotteri då man finner att tillställningen inte anordnas till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Polisen är skyldig att upptaga anmälan och bör utfärda anmälningsbevis. I detta kan man visserligen påpeka att lotteriet icke torde kunna avhållas i enlighet med lotteriförordningen men det är orealistiskt att tro att möjlighet finns att avsätta polisresurser för att konstatera om lotteriet ägt rum, att inhämta upplysningar om tillställningens art, karaktär osv. och därefter inleda förundersökning och få saken prövad. Värnhall ifrågasätter mot bakgrund härav om man inte borde undersöka möjligheterna till att reglera anmälningslotterierna på samma sätt som gäller för tillståndslotterierna. I sammanhanget bör uppmärksammas att fråga ofta är om stora omsättningssiffror.

För att få tillstånd att anordna lotterier ställs *vissa krav på sökanden*. Denne skall vara en juridisk person med viss organisatorisk stadga i sin uppbyggnad. Tillståndsmyndigheten skall vidare kontrollera vilken allmän verksamhetsinriktning sökanden har och dessutom undersöka vartill lotterimedel skall användas. I 3 § b) lotteriförordningen anges endast att medlen skall användas till bl. a. välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Övriga delar av myndighetens agerande – jfr kravet att tillståndshavaren skall vara juridisk person – hänger s. a. s. helt i luften och får utgå från uttalanden som gjorts bl. a. av JO. Eftersom ändamålet framstår som det viktiga enligt lotteriförordningen, kan det vara svårt att förklara för sökanden att det även ställs formella krav på denne.

Kravet på att sökanden skall ha en särskild organisatorisk uppbyggnad har lett till orättvisa förhållanden. I Göteborg finns exempelvis olika länkkorganisationer. En av dessa har en distriktsstyrelse för Göteborg och arbetar i övrigt på stadsdelsföreningar, som var och en har egen stadga, styrelse, kassabok och bokföring i övrigt. De senare är klart fristående juridiska personer och är alltså kvalificerade för att få lotteritillstånd. En annan länkkorganisation har central bokföring och kassaföring men har i övrigt samma strukturella uppbyggnad. Denna organisation betraktas emellertid som en enhet, varför stadsdelsföreningarna inte kan få lotteritillstånd. Andra organisationer, i synnerhet nykterhetsorganisationer, uppträder under olika beteckningar, men vid kontroll av medlemsmatriklarna finner man att organisationerna är i stort sett identiska.

En "sluten förening" får inte meddelas lotteritillstånd. För allmänheten kan det emellertid te sig egendomligt att en kyrklig syförening bestående av 15 damer som arbetar för humanitär hjälp inom och utom landet kan få ett lotteri medan t. ex. en korpiddrottsförening med 1 300 medlemmar inte kan få detta.

Bedömningen av sökandens allmänna verksamhetsinriktning hänger intimt ihop med *frågan om ändamålet*, vartill den eventuella behållningen skall gå. Frågan om huruvida det angivna ändamålet är kvalificerande för lotteri är f. n. svårbedömd och myndigheterna har strängt taget ingenting att hålla sig till utan står här inför en administrativt svårhanterlig situation. För

myndigheterna är det vidare många gånger svårt att reda ut logiken i vissa prejudicerande beslut. Kaninavel berättigar exempelvis till lotteritillstånd men inte greyhoundsavel.

Det har under senare tid kunnat iakttagas att man med lotterimedel i allt större utsträckning önskar gå in på det kommunala och det sociala området. Man ställer sig frågan om lotterimedel över huvud taget skall få användas för ändamål, som det bör ankomma på stat eller kommun att ombesörja. En Hem och Skola-förening ville exempelvis anordna lotteri för att bygga lekredskap på skolgården. Tillstånd för detta ändamål lär man ej kunna lämna. Rent praktiskt får myndigheten lösa ett sådant fall på så sätt att man föreslår sökanden ändra på ändamålet och ange att medlen exempelvis skall användas till fritidsverksamhet bland rektorsområdets barn och ungdom.

I vissa fall ger ändamålsfrågan särskilt stora praktiska svårigheter. Enligt praxis kvalificerar exempelvis skolresa inte för lotteri men däremot studieresa. Studieresan kännetecknas i hithörande avseende av att den sker enligt särskild plan. Sålunda får man hos myndigheten gå igenom frågan med läraren och försöka utröna om resan sker enligt sådant program att resan är att anse som studieresa. Lotteri för underhåll av fast egendom är möjligt men däremot inte om medlen skall användas till att anskaffa sådan egendom. Om sökanden emellertid anger allmänt att lotteriet skall främja t. ex. scoutverksamhet utan att det specificeras att avsikten är att anskaffa fast egendom kan ärendet komma att passera utan anmärkning. Härefter kan anordnaren, utan att risken för myndighetens upptäckt av förhållandet är påtagligt stor, använda medlen till fast egendoms anskaffande.

Det förekommer fall då sökanden räknar upp en stor mängd ändamål var till behållningen i lotteriet skall användas. Om ett av ändamålen inte är godtagbar uppstår frågan om detta skall medföra helt avslag på ansökan eller om man skall gå in och försöka styra saken så att ansökan ändras. Skall myndigheten sedermera kontrollera fördelningen mellan ändamålen? Det senare förutsätter en rätt stor efterorganisation, som inte finns.

De politiska partierna eller närmare de s. k. satellitorganisationerna till de etablerade partierna i riks- och kommunalpolitiken kan ge problem. Sådana organisationer är direkt eller indirekt anslutna till ett parti, men vars beteckning man ibland gömt mycket väl. Bland studentkårsgруппerna i Göteborg är det t. ex. svårt att med ledning av stadgar och namn se vilket parti man stödjer.

Polismyndigheterna får ägna sig åt ett rätt omfattande kompletteringsarbete. Det kan ofta vara svårt att få en sökande att ange vad föreningens verksamhet närmare består i. Ofta är ansökningarna även i övrigt utformade så att det inte finns mycket att ta på. Kompletteringar fordras och man hamnar många gånger i en bekymmersam cirkulation. För Göteborgs del gäller det cirka 30 procent av ärendena. På grund av det stora totala antalet lotteriärenden blir mängden kompletteringar sådan att man får en administrativt sett ohållbar situation. Ofta får man in ansökningar från föreningar av mycket diffus beskaffenhet varför kontroll får ske av vad de har för styrelse och stadga. Polismyndigheten ägnar sig även i inte ringa utsträckning åt att "bilda föreningar". Detta är särskilt vanligt på det kyrkliga området. Hem och Skola-föreningar är vidare exempel på föreningar som också är organisatoriskt sett rätt "lösliga". Medlemsregister saknas i regel. Det går endast att

konstatera att ett visst antal medlemsavgifter influtit. Här snuddar man också vid problemet hur stor omslutning som lotteriet bör ha i förhållande till en förenings medlemsantal. Många sökande är föreningar av tillfällig art. I Göteborg har man infört den gränsen att föreningen måste ha funnits till åtminstone i ett år och att den har producerat någon form av kassabokföring.

Beträffande den beräknade behållningen tillämpar polismyndigheten i Göteborg ingen princip innebärande att beräknad behållning i lotteriet skall uppnå 30 procent. Rent allmänt utgör behållningen inget bekymmer. Den ligger i genomsnitt på mellan 50 och 60 procent. Ofta förekommer skänkta vinster och låga omkostnader m. m. Ett markant undantag får dock göras för de lotterier som helt administreras av serviceföretag. De kyrkliga syföreningarna redovisar många gånger en nettobehållning som överstiger den tillåtna högsta omslutningen.

I fråga om redovisningen av lotterier får polismyndigheten in en av kontrollanten undertecknad redovisning. En öppen fråga är dock om redovisning kan tvingas fram vid anmälningslotterier. I mån av tid kontrolleras handlingen mot kalkylen och resultatet räknas fram. Därefter går handlingen till arkivet. Vad anordnaren använder lotterimedlen till har polismyndigheten små möjligheter att kontrollera. Vid nästa ansökningstillfälle kan detta ske vid genomgång av exempelvis kassaboken, men det finns inte möjlighet att hinna med detta i varje ärende. En särskild fråga är efter vilka principer denna kontroll skall göras. Vissa sökande, i synnerhet de politiska partierna, uppskattar inte en begäran om att tillhandahålla kassaböcker för kontroll av vartill pengarna närmare använts.

Inom lotteriregleringen har man alltså numera ett diffust krångligt *kontrollsystem* i ena ändan och praktiskt taget ingen kontroll i den andra.

Beträffande kontrollen kan man aldrig upphöra att förvåna sig över konstruktionen i dessa ärenden där statlig kontrollverksamhet utförs som extraarbete av personer, som är betalda av den som de skall kontrollera. Det är erbarmligt att kontrollanterna sålunda skall gå till den professionelle lotterianordnaren och be att få ut sina pengar. När problem härvidlag uppstår skall dessutom tillståndsmyndigheten behöva inträda. I Göteborg används polismän som kontrollanter. De är kunniga och duktiga, men det är inte tillfredsställande att kontrollanter arbetar vid tillståndsmyndigheten. Huvudparten av polismästarna i landet torde anse att kontrollen bör skötas av polisen utomstående personer, helst av bokföringskunnig personal.

Vilka *lotter* som kan accepteras och vad som gäller i det ena eller det andra avseendet i fråga om lotterier är ett stort bekymmer för de tillståndsgivande myndigheterna. Det finns många olika lottyper vilket ger upphov till inte bara bekymmer för tillståndsmyndigheterna och kontrollanterna utan som även ligger till grund för en rätt omfattande olaga lotteriverksamhet.

I fråga om *fusk* föreligger ett stort mörkertal. Man är här ute på tunn is, och mycket blir rena gissningar och antaganden. I fråga om de vanliga lotterierna, där ingen inblandning av professionella lotterianordnare förekommer, finns det troligen mängder av fel och felaktiga beteenden som dock närmast är av formell art och inrymmer, såvitt framgått vid samtal med kontrollanter och andra, sådant som man kan förbise med.

I de fall där professionella lotterianordnare medverkar och där sålunda

lotteriets karaktär ändras från att vara enbart ideellt syftande till att bli en handelsvara, förekommer det troligen inte några direkt brottsliga förfaranden utom i undantagsfall. Däremot är man inne på beräkningsmetoder och affärs-mässiga synpunkter, som lotteriförordningen inte är skapad att möta. Föreningarna är ute efter att få ett bestämt belopp och vänder sig därför till en professionell lotterianordnare, som säljer slut lotteriet och tillhandahåller föreningen det överenskomna beloppet. Det skulle vara förvånande om en sådan arrangör uppsåtligen försökte fuska med t. ex. lotter eller med vinster eftersom man torde komma på sådant med en gång. Det är inte där pengarna finns att hämta.

För närvarande ligger en icke ringa del av lotterierna i händerna på professionella arrangörer, *serviceföretag*. Somliga av dem sköter verksamheten anmärkningsfritt. Arrangörerna behöver inte bedriva någon aktiv marknadsföring, åtminstone inte i Göteborg. Mestadels tar anordnaren den första kontakten. Sedan sköter lotteriarrangören alltihop från början till slut. Det enda sökanden över huvud taget behöver göra är att skriva under tillhandahållna handlingar. Allt är i högsta grad rationaliserat. Hos polismyndigheten i Göteborg vill man emellertid betrakta ansökningen som den formellt ser ut, nämligen att det är föreningen i fråga som söker ett lotteri. All korrespondens ställs sålunda till föreningen och någon kontakt sker som regel inte med arrangören. Detta medför dock att kompletteringar kan ta lång tid. Serviceföretagens medverkan underlättar emellertid ofta tillståndsgivningen, eftersom man hos företagen vet respektive tillståndsmyndighets egenheter. I lotterier med professionella arrangörer föreligger det svårigheter för myndigheterna att kontrollera penningflödet och kostnadsmängden. Hos de stora bolagen har man inte möjlighet att se hur kostnadsfördelningen ligger på det enskilda lotteriet eftersom man där skär alla rakt över. Man använder, särskilt beträffande varuhuslotterierna, fasta offerter med fasta summor. Myndigheterna har mycket små möjligheter att kontrollera de reella kostnaderna.

Lotteriförsäljning på allmän plats kräver tillstånd enligt allmänna ordningsstadgan. Enligt denna har kommunen vetorätt, varför kommunen i själva verket bestämmer i vilken utsträckning man skall tillåta sådan försäljning. I Göteborg finns för varje kvartal 108 försäljningstillfällen. Polismyndigheten brukar under samma tid få in mellan 200 och 300 ansökningar. Lotteriansökan blir således mer eller mindre en bisak. I själva verket blir polisstyrelsens beslut, att en viss anordnare skall få tillgång till försäljningsplatsen, det som styr lotterifrågan. Vilka fördelningsregler man härvidlag skall ha finns inget klart uttalande om. Emellertid finns det allmänna platser som inte är i kommunens ägo, bl. a. stora innerorg. I fråga om många av dessa har de professionella lotterianordnarna tecknat avtal med vissa bostadsbolag om att få hyra försäljningsplatser. Det är stor efterfrågan på sådana platser. Priserna för hyra av sådana lotteriplatser har rasat i höjden. Ofta uppgår hyran till ett par tusen kronor i månaden. Det är i dessa fall av vikt att hålla ordentlig kontroll på när lotteriet började och när det avslutades, bl. a. för att tillse att hyra ej debiteras för längre tid än den i verkligheten använda tiden.

Polisverksamheten bör så mycket som möjligt ej belastas med verksamheter, bl. a. lotterier, vilka i första hand inte uppfattas såsom polisiära. Lotterikontrollen går i allt väsentligt ut på en pappersmässig och bokföringsmässig kontroll, som är mycket svår att inrymma under den typ av verksam-

het som polisen i övrigt bedriver. Denna har inte en sådan inriktning att lotteridelen känns normal inom polisarbetet.

Nr 2: Svenska Korporationsidrottsförbundet vid utredningens sammanträde den 3 mars 1977

Deltagare:

Elof Rörvall, verkställande direktör i Svenska Korporationsidrottsförbundet, Ingvar Lundberg, Postens idrottsförbund, Nils Larsson, SJ:s idrottsförbund.

Rörvall

Svenska Korporationsidrottsförbundet är organiserat i länsförbund som är direkt knutna till länsgränserna samt lokala förbund i varje kommun. Vi har fler förbund än det finns kommuner eftersom organisationen inte på alla platser har följt med i de förändringar som kommunsammanslagningarna har medfört. Till varje lokalförbund är klubbar och föreningar anslutna. Vi har för närvarande 15 000 större och mindre klubbar anslutna till oss. Lokalförbunden kan ha fler eller färre klubbar anslutna. Det kan växla mellan fem och tio och upp till 1 700 klubbar som är fallet i Stockholms lokalförbund.

Totalt inom organisationen har vi ca 90 000 frivilligt arbetande ledare för verksamheten. De brottas ofta med problem att i lokalförbunden klara ekonomin och verksamheten. Därför känner vi det som mycket angeläget att under utredningens arbete få tillfälle att redovisa vår syn på den nuvarande tillståndsgivningen när det gäller lotteriverksamhet innan nya bestämmelser fastställs.

Med den lotteriförordning som nu gäller uppstår för oss i vissa fall svårigheter att få lotteritillstånd. Vi anser att man inte borde behandla bestämmelserna så restriktivt som man gör idag.

Våra lokalförbund och föreningar vill framför allt anordna motionsbingo-lotterier. Huvudsyftet är inte att tjäna på lotteriet utan främst ett medel att stimulera människor att gå ut och motionera i stället för att sitta inne och vara inaktiva. I detta sammanhang menar vi att man bör ha olika regler för vad vi kallar vanliga lotterier och innebingolotterier i förhållande till motionsbingo-lotterier. Vi vill gärna se att generösare regler skapas, kanske intill ett visst belopp, som kan vara av sådan art att det inte krävs annat än anmälan för att få anordna lotteriet.

Vid tolkningen av nuvarande bestämmelser sägs att klubben, för att anordna lotteri, skall fungera så att vem som helst kan bli medlem, antingen det gäller motionsbingolotterier, vanlig bingo eller andra typer av lotterier. Vi menar att detta synsätt är alltför restriktivt. De flesta av våra klubbar är inte enbart till för de anställda i företagen. Vi pläderar för att de anställdas familjer och de som pensioneras från sina tjänster i företaget skall vara med i klubbarnas verksamhet och detta tillämpas också i stor utsträckning. Därför menar vi att en sådan klubb måste kunna bedömas som en klubb, där vem som helst kan bli medlem, i synnerhet som det i de flesta fall är fler medlemmar utanför

företagets ram än anställda som Järmed kommer med i verksamheten.

På sista tiden har vi märkt att länsstyrelser avslagit lotteriansökningar på grund av att man betraktar klubbarnas verksamhet som rent intern fastän man där verkligen även inbjudit allmänheten mera regelbundet till olika arrangemang.

I den delen menar vi att det inte är förenligt med den ideologi vi företräder, när det gäller att få människorna ut i regelbunden motion i friskvårdande syfte. Det är säkert bekant att vi som regel inte driver arrangemang med prestationsbundna resultatlistor och delar ut priser efter det. Istället rekommenderar vi våra lokala förbund och klubbar att inbjuda människor och stimulera deras deltagande genom att utdela priser enligt lottningsmetoden. Om t. ex. 150 personer deltar, delar man vanligen ut tio priser. De lottas ut oberoende av vilka resultat deltagarna presterat eller vad de gjort.

Jag kan väl ärligt säga att man genomför sådana utlottningar runt omkring i landet även utan tillstånd, fastän det rent bestämmelsemässigt skulle vara tillstånd eller anmälan. Vi menar att det skulle finnas möjligheter att få sådana regler, att det inte skall behövas tillstånd för att lotta ut dessa stimulanspriser. De priser som delas ut är oftast gåvor och har så låga värden att det inte heller skall utgå lotteriskatt. Det är inte främst fråga om att göra intäkter utan helt enkelt att få människor ut i aktiviteter och stimulera dem att motionera. Men utgifter finns för arrangemangen oaktat funktionärerna inte har något betalt. Därför är det även viktigt med vissa inkomster.

Detta är kortfattat de problem vi har. Vår förhoppning är att våra ledare skall få det lättare att arbeta i fortsättningen genom att få bedriva mindre lotterier, helst utan tillstånd.

Larsson

Vårt förbund – SJ:s Idrottsförbund – har en riksomfattande verksamhet organiserad i föreningar på de olika platserna. Vi har en verksamhet som vi betraktar som lika "öppen" som många andra verksamheter, som idag inte har några problem att få lotteritillstånd. I de flesta länsstyrelser betraktas verksamheten som allmännyttig, i några fall inte. Jag vill bara understryka att den verksamhet vi bedriver inte enbart är till för de anställda. Det måste räknas som allmännyttigt om man bedriver en sådan verksamhet som vi gör även om den är inriktad på ett visst klientel människor, bl. a. de anställdas familjer. De lotteripengar som man får in går till föreningens lokala verksamhet som står öppen i allra största utsträckning. Den restriktiva tolkningen av begreppet allmännyttigt har för våra föreningsars del medfört ett bortfall på mellan 75 000 och 100 000 kronor per år i lotteriintäkter. Det är pengar som betyder mycket för vår verksamhet. Det har visat sig att med en ändrad skrivning av våra stadgar skulle verksamheten kunna betraktas som annorlunda. Det tycker vi är tvivelaktigt, eftersom man bör se till syftet och inte så benhårt till stadgarnas ordalydelse.

Förbundet har 33 000 medlemmar. De betalar 24 kronor per år i medlemsavgift till den centrala organisationen. Dessutom är de medlemmar i någon lokal förening inom förbundet till vilken de även betalar avgift. Den avgiften varierar mellan 12 och 24 kronor per år. Vi har inte kunnat finna någon annan utväg att finansiera vår verksamhet än med lotteriintäkter. Förbundet som

sådant får inte bidrag från samhället för sin verksamhet. Klubbarna får däremot bidrag för verksamheten från företagen där de verkar.

De problem som vi här talar om gäller inte på central nivå i förbundet. Där brukar vi få tillstånd till rikslotteri. De problem som vi här redovisat gäller således den lokala verksamheten, som behöver tillskott utöver vad man kan få av förbundets samlade medel. Det är inte så lätt i dagens läge att hitta ledare till verksamheten, vilka vill arbeta ideellt, i synnerhet som de måste ägna den mesta tiden till att skaffa pengar till verksamheten i stället för att ägna sig åt människorna.

Rörvall

Det går för närvarande egentligen oftast inte att driva ett lotteri utan tillstånd. Tyvärr har även tre av våra förbund först fått avslag, men detta har tillrättalagts efter att ha överklagats. I de fall jag tidigare nämnt, där stimulanspriser har utdelats utan tillstånd, har mig veterligt inget förbund fått efterräkningar. Däremot har vi haft förfrågningar från olika myndigheter, polisen etc. Vi tycker inte det är tillfredsställande att man ska behöva bedriva sådan verksamhet liksom på nåder.

Jag vill också gärna betona att korpen verkligen försöker hålla den policy som samhället önskar av oss. Centralt får Svenska Korporationsidrottsförbundet stöd från staten. Dessutom ges bidrag regionalt från landstingen och lokalt från kommunerna. Men dessa pengar räcker inte till fastän våra ledare arbetar utan ersättning. Inom vår organisation har vi den ideologin att man inte skall kräva medlemsskap i en organisation för att få delta i dess motionsverksamhet. Man skall alltså kunna delta i arrangemangen utan att vara medlem. Sedan är det en annan sak att dessa icke-medlemmar givetvis skall stimuleras till att efterhand bli medlemmar i en idrottsklubb. Detta gör att inkomsterna för våra förbund/klubbar är mindre än i den kategori föreningar, där man kräver medlemsskap och avgift för att överhuvud taget få delta i olika aktiviteter.

Lundberg

Inom Postens Idrottsförbund har vi nu ett tillstånd till ett lotteri. Däremot har vissa av våra lokala klubbar fått avslag på sina lotteriansökningar. Det är helt klart att i våra föreningar i bl. a. Malmö, Göteborg och Stockholm, där stora intensiva verksamheter bedrivs, behövs ofta förstärkning i kassan.

Larsson

Vi har våra klubblokaler i gamla stationshus, i fritidsstugor och i gamla banvaktstugor. SJ upplåter den sortens lokaler för vår verksamhet. SJ har också i Göteborg en egen sporthall, som är av gammalt datum. Den byggdes i samband med att SJ firade sitt 100-årsjubileum. Jag tror det var 1958. I övrigt har vi inga lokaler som är jämförbara med dem som Volvo och Kockums har. Finns det några är de endast i mycket mindre skala. Men jag vill även nämna att SJ:s sporthall i Göteborg har varit till stor nytta också för allmänheten. I

synnerhet då behovet av lokaler har varit stort i Göteborg har denna sporthall varit öppen för uthyrning till andra föreningar.

Rörvall

Jag vill komplettera med att säga att jag bl. a. besökt Volvo, där såväl familjer till de anställda som deras bekanta har deltagit i korpklubbens motionsverksamhet. När det gäller varven är det attraktivt, såvitt jag vet, för familjerna att på lördagar och söndagar kunna åka ut till klubbarnas motionslokaler.

Dessutom vill jag understryka att det inte finns någon organisation, vare sig hos oss eller hos den övriga idrotten, som anordnar lotterier utan att de ekonomiskt och/eller stimulansmässigt är nödvändigt.

Från vår rörelse har jag den erfarenheten att man för det första aldrig sätter igång lotterier om de inte är ekonomiskt nödvändiga och för det andra bedriver man dem oftast själv för att få den största behållningen. Jag kan också försäkra att just motionsbingolotterierna har stimulerat många människor till fortsatta regelbundna aktiviteter. Därmed når vi också dit vi önskar, nämligen att få fler människor att motionera alltifrån de allra lägsta nivåerna till mer kvalificerade motionsövningar.

Nr 3: Riksförbundet Hem och Skola vid utredningens sammanträde den 3 mars 1977

Deltagare:

Fredrik Björkman, ledamot i styrelsen för Riksförbundet Hem och Skola, Gunhild Lukács, ekonomichef vid förbundskansliet.

Björkman

Riksförbundet Hem och Skola bildades 1945. Redan i den första folkskolestadgan förutsattes att denna typ av verksamhet skulle finnas. Därför kan man säga att den har förekommit lika länge som vi har haft allmän folkskola.

Förbundet är en central organisation för 1 700 Hem och Skola-föreningar som totalt engagerar nära en miljon elever. Dessa lokalföreningar är organiserade i distrikt. Det finns ett i varje län och därtill en central organisation. Föreningarna lever ett mycket självständigt liv. Det finns ingen direktivrätt uppifrån och ner. Riksförbundet och distrikten fungerar huvudsakligen som kanal för information uppifrån och ner. Från centralt håll förmedlas också ekonomiska bidrag ur statsbudgeten.

Distriktens främsta funktion är att vägleda de lokala föreningarna och hjälpa till med kursverksamhet och andra aktiviteter. Det görs i synnerhet när den lokala föreningen inte orkar med det själv. Aktiviteterna samordnas då över distriktet.

Vi fungerar även i stor utsträckning som remissinstans för olika statliga myndigheter, departement och ämbetsverk som vill höra Hem och Skolorörelsens synpunkter på olika problem. Remissbehandlingen har haft en

väldig bredd. Det har gällt t. ex. skolhälsovård och sexualbrottsutredningens förslag. Det har varit en lång rad frågor som anknytit till vår verksamhet bland elever och föräldrar. Allt efter som tiden har gått vågar vi påstå att intet mänskligt inom statsförvaltningen är oss främmande längre.

Förbundets syfte är att främja samarbetet mellan hem och skola och att skapa bästa tänkbara uppväxtbetingelser för att bädda för elevernas framtid. Från samhällets sida har man tagit ställning till detta, vilket framgår av gällande läroplan för grundskolan. Däri slås fast att skolan måste samverka med hemmen för att skolans mål ska kunna nås. Hur denna samverkan kan ske anges på följande sätt:

En Hem och Skola-förening och dess representanter kan göra en betydande insats för att underlätta rektors och lärares arbete vid föräldramöte av olika slag. Hem och Skola-föreningen har emellertid stor betydelse även i andra avseenden. Genom den ökas antalet av dem som aktivt arbetar för skolan. Det betyder i allmänhet att fler känner sig solidariska med skolan och hjälper till att skapa sympati och förståelse för skolan ute i samhället. Rektor och lärare bör känna sig oförhindrade att be Hem och Skola-föreningen och dess funktionärer att ta på sig nya uppgifter. Ju fler som engageras i arbetet desto bättre. Det är nämligen just arbetet för skolan som knyter föräldrarna till skolan. Bland sådana uppgifter som är lämpade för en Hem och Skola-förening är att ordna basar i skolan, skaffa inventarier och materiel som inte kan bekostas inom ramen för den normala skolbudgeten men som ökar trivseln i skolan. En Hem och Skola-förening kan hjälpa till med att organisera elevernas fritids- och hobbyarbete i skollokalerna på kvällstid. Den kan hjälpa till att ge resande elever möjligheter till sysselsättning under väntetid, att ge resestipendier åt sådana som inte har råd att delta i skolresor eller i vistelse vid lägerskolor. En aktiv föräldraförening kan betyda en väsentlig ökning av möjligheterna att utforma skollivet på ett riktigare sätt. Därför är det av stor vikt att rektor har ett gott samarbete med föräldraföreningen, Hem och Skola-föreningen, och att skolans personal på allt sätt stöder denna.

Att detta inte bara är tomma ord utvisas av att det över statsbudgeten för innevarande budgetår utgår 385 000 kronor som förmedlas av skolöverstyrelsen till riksförbundet. Det är ganska naturligt att en aktiv lokalförening drar dryga kostnader om den ska fullgöra de uppgifter som åläggs i läroplanen. En Hem och Skola-förening kan alltså skaffa inventarier och materiel som inte kan bekostas inom ramen för normala budgeten, men som ökar trivseln i skolan. Det är den tyngsta posten om man ser till utgiftsnivån hos föreningarna. Upprustning av skolgårdar utgör den största engångskostnaden för föreningarna. Även anskaffande av fotbollsmål, sandlådor, målning av linjer drar stora kostnader. Barnen tillbringar sin fritid på skolgårdarna i stor utsträckning och där finns ofta mycket litet av den varan.

Vi vet inte hur mycket pengar som totalt lagts ned för upprustning av landets skolgårdar. Varje förening arbetar för sig och redovisar inte sin budget uppåt. Utöver statsbidraget finansieras verksamheten genom medlemsavgifter till de lokala föreningarna. De ligger på mellan fem och 15 kronor.

Lukács

Den avgift som föreningarna ska betala in centralt till förbundet utgår för närvarande per rektorsområde med en fast avgift på 350 kronor plus 20 öre gånger elevantalet. Det gör att vi får in ungefär 0,5 miljoner kronor i medlemsavgifter från våra 1 700 föreningar.

Björkman

Avgifterna till riksförbundet utgår alltså med hänsyn till elevantalet, men vi har underlåtit att driva in medlemsavgifterna om någon inte betalar. Därför är inte alla föräldrar betalande trots att föreningen betalar full elevavgift till riksförbundet.

Lukács

Många gånger tycker vi kanske att de insatser som Hem och Skola-föreningar gör är sådana som kommunerna skulle svara för. Men ibland har kommunerna dåliga finanser. Föräldrarna vill då hjälpa till och stöttar upp med frivillig arbetskraft plus de ekonomiska resurser de får genom gemensamma aktiviteter. Vi räknar med att ungefär 25 miljoner kronor läggs ner i frivillig arbetskraft inom rörelsen per år.

Björkman

Ett av de bästa sätten att skaffa fram pengar är att ordna lotterier, vilket Hem och Skola-föreningarna gjort i stor omfattning. På senare tid har det visat sig vid behandlingen av våra lotteriansökningar att en enhetlig praxis inte föreligger. Den har blivit mer och mer skiljaktig. Även en och samma tillståndsmyndighet har behandlat lotteriärendena på växlande sätt. Bifallsbesluten – som är de flesta – motiveras av naturliga skäl inte. Föreningarna brukar uppge vad pengar ska användas till. En mycket vanlig formulering är att man ska bedriva elevverksamhet i skolan, studier eller fritidsverksamhet. Tillstånd har alltså i regel beviljats. Avslagsmotiveringarna däremot, som har blivit fler på sistone, har följt två huvudlinjer. Den första är att föreningen är sluten och att lotteritillstånd därför inte kan beviljas. Ställningstagandet till att föreningen skulle vara sluten motiveras ofta med att medlemskapet förutsätter att man är förälder eller målsman. För medlemskapet förutsätts antingen detta eller att man är anställd i skolan, varit elev i skolan, att man är intresserad av skolan eller av ungdomsfrågor. De två sistnämnda intressegrupperna – att man är intresserad av skolan och att man är intresserad av ungdomsfrågor – kan teoretiskt vägras inträde i en Hem och Skola-förening. Det står i stadgarna att de *kan* beviljas medlemskap. Övriga intressegrupper *beviljas* medlemskap. När det gäller medlemsregister är det svårt att svara för alla föreningar. Men det bör i varje fall finnas möjligheter att upprätta sådant eftersom man betalar in avgiften mot ett kvitto. Detta kvitto kan då i sin tur fungera som matrikel. Det gör det också i många föreningar.

Lukács

Varje förening måste sända in sina stadgar till centralorganisationen. Vi har förslag till normalstadgar och vi ansluter ingen förening utan att den också har stadgar. Vi utgår också ifrån att stadgarna lokalt följs.

Björkman

Stadgarna är praktiskt taget enhetliga över hela landet. Det kan finnas någon lokal avvikelse ifråga om skrivningen, men till sitt innehåll är de praktiskt taget identiska.

Naturligtvis är det en kolossal omsättning på medlemmar. Det ligger i sakens natur. Därför kan det vara svårt för en medlemskassör att rätt upp och ner på direkt anfordran svara på det exakta medlemsantalet.

Lukács

I vissa fall är kommunerna mycket välvilligt inställda till Hem och Skola-verksamheten och ger föreningen ett visst anslag per år. Det gör att man ibland inte anser sig behöva ta ut någon medlemsavgift och därför saknas givetvis medlemsregister.

Björkman

Invändningen att föreningen skulle vara lösligt uppbyggd har vi inte sett i något avslagsbeslut. Snarare har man vänt sig mot att syftet med föreningen varit att fungera som en understödsförening som gör sådant som kommunen egentligen skall göra. Dessutom har man hävdad att föreningen är sluten. Det kan naturligtvis diskuteras i all oändlighet vad som är en sluten och vad som är en öppen förening. Är det bara stadgarnas formulering "kan inväljas" som hindrar kan ju stadgarna ändras. Vi vill ju liksom alla andra föreningar få många medlemmar som är intresserade av vår verksamhet. Mig veterligt har det aldrig hänt att man har vägrat någon intresserad person inträde i föreningen.

Den andra avslagslinjen har gått ut på att den verksamhet som föreningarna bedriver eller understöder är en kommunal angelägenhet. Det skulle alltså inte vara en uppgift för enskilda organisationer att ta på sig de kostnader denna verksamhet medför. I ett par – kanske något udda – fall har sagts att ungdomsverksamhet och studieverksamhet inte kan anses omfattas av de ändamål som avses i lotteriförordningen. Det är dock inte någon särskilt vanlig motivering, men den har förekommit i några fall.

I Hem och Skola-rörelsen anser vi av naturliga skäl att det måste vara ett allmännyttigt intresse att hjälpa till att förverkliga åtminstone ett av skolans mål, nämligen att åstadkomma en god social anpassning genom lämpliga aktiviteter och en god livsmiljö inte minst av psykosocial natur. De materiella delarna av barnens ungdomsutveckling lär vi inte kunna göra så mycket åt, men på den psykosociala sidan anser vi oss kunna göra det. Vad vi främst vill lägga utredningen varmt om hjärtat är att sådana regler skapas att vi får en enhetlig, otvetydig och positiv behandling av de lotteriärenden som anhängiggörs.

Att anordna lotterier är ett av de mest vanliga och mest lättadministrerade sätten att skaffa sig inkomstillskott till föreningen. Kan vi inte få lotteritillstånd får vi finna oss i att gå andra vägar. Men denna kluvenhet, där samma förening från den ena gången till den andra inte vet om de får lotteritillstånd eller inte, upplevs som mycket otillfredsställande.

Nr 4: Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté vid utredningens sammanträde den 3 mars 1977

Deltagare:

Bengt Göransson, Folkets Husföreningarnas riksorganisation, Ragnar Rundlöf, Våra gårdar, Stig Öhman, Bygdegårdarnas riksförbund.

Göransson

Jag representerar Folketshusföreningarnas riksorganisation som består av 680 Folkets Husföreningar runt om i landet.

Öhman

Jag är förbundssekreterare i Bygdegårdarnas riksförbund. Vi har ungefär 500 bygdegårdar anslutna till oss i rörelsen. I landet finns 700–800 bygdegårdar, men alla är inte anslutna till vårt förbund.

Rundlöf

Jag representerar Våra gårdar – Riksföreningen för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler. Inom vår organisation har vi ungefär 600 enskilda medlemsföretag som kan sägas representera en mellangrupp i förhållande till Folkets Hus och bygdegårdarna. Våra lokaler finns i de större orterna, men kanske främst i de små och medelstora orterna samt på landsbygden.

Göransson

De organisationer som vi här representerar har en liten samarbetsgrupp som heter Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté. Vi lever mycket intimt med varandra trots det långa namnet på kommittén. Vi har i denna kommitté haft anledning fundera över lotterifrågor. Vi har med både beklagande och, kan man säga, med viss irritation upptäckt att vi bakvägen kommit in i dessa frågor.

Under senare år har lotterinämden tillämpat en ny praxis, som inte meddelats till riksorganisationerna på annat sätt än via våra medlemsföreningar. Vi har således fått in rapporter från dessa om avslag på lotteritillstånd fast man under en följd av år haft dylika. Detta gäller både tillståndslotterier av traditionell typ och bingospel. Till en början var vi inte klara över att detta förhållande bottnade i en ändrad praxis. Vi trodde snarare att det var en något fri och emellanåt, enligt vår mening, godtycklig prövning som skedde av dessa ärenden ute i olika distrikt. För ca 5–6 år sedan hade vi bl. a. framgång i en rad överklagningsärenden. Vi trodde alltså inte till en början att det var en medveten ändring av tillämpningen av lotteriförordningen som låg bakom att föreningarna fick avslag.

När det gäller våra medlemsföreningar på Folkets Hussidan är det relativt ovanligt att en samlingslokalägande förening själv har bingotillstånd. I regel är det andra organisationer, främst idrottsföreningar, som använder våra

allmänna samlingslokaler som spellokaler. Vi är alltså lokalhållare. Vi har ett antal lokaler där den lokalägande föreningen haft tillstånd. Detta tillstånd har haft stor betydelse för lokalens ekonomi och för dess bestånd. Den nya ordningen där lotterinämden direkt ger rekommendationer till tillståndsgivande myndighet att begränsa tillståndgivningen till vissa bestämda kategorier med motivering att det är en begränsad marknad man rör sig på har drabbat en del av våra föreningar mycket hårt. Vår reaktion har varit ganska kraftig eftersom det är de små föreningarna som drabbats. De som på samlingslokalsidan bedriver exempelvis bingospel i egen regi är genomgående mindre organisationer med små lokaler. Ett bra exempel på detta är vår medlemsförening i Vanneberga, som ligger i Kristianstads kommun, som har en liten samlingslokal. Den skaffar sig i hög grad nödvändiga ekonomiska förutsättningar genom de bingospel som bedrivs. Vi har haft en överläggning med lotterinämden där man säger att det numera finns en statlig författning om samlingslokals stöd som säger att kommunerna bör svara för driften av samlingslokaler. Kristianstads kommun lämnar 4 000 kronor om året i bidrag till Vanneberga Folkets Husförening. Men det kan man inte driva den lokalen på. Vi kan alltså inte med hänvisning till lotterinämden få kommunen att lämna ett högre bidrag. Vi tycker därför det är mycket viktigt att dessa frågor tas upp och ges en annan prövning. Nuvarande praxis tycker vi är otillfredsställande. Vi tycker att om man har ett antal aktiva människor i en liten samlingslokal, som jobbat med att skaffa inkomster genom bingospel, bör de även i fortsättningen få göra det. Vi accepterar inte resonemanget där man centralt bestämmer hur exempelvis lotterimarknaden skall fördelas mellan olika föreningar. I synnerhet som man bakvägen infört en ny form av föreningsbidrag där en myndighet bestämmer fördelningen mellan olika typer av organisationer. Vi tycker att de arbetsinsatser som organisationerna gör bör vara normerande eftersom dessa grupper ganska genomgående har människor som frivilligt arbetar med detta. Det här handlar inte om någon storföretagsbingo.

En annan synpunkt är att vi har fått mycket besvärliga övergångsproblem. Vi har en rad föreningar som under en följd av år haft tillstånd, skött dem, men nu plötsligt fått avslag på ansökan. Detta har gjort att de nu är uppbundna med personalåtaganden för bl. a. vaktmästeri och vissa kontrakt på varuleveranser, vilket har medfört svåra förluster på en del ställen där man oväntat fått ett avslag. Denna ändrade praxis som varit okänd för oss ligger alltså till grund för vår vädjan att utredningen omprövar denna fråga och försöker återinföra den tidigare ordningen.

Rundlöf

Jag vill understryka vad som Bengt Göransson här har sagt.

Vi har till skillnad mot Folkets Husföreningarna inte den stora medarbetarskara med fast anställda, föreståndare, vaktmästeri o. dyl. Vi har ännu hårdare krav på idealiteten och det är ett alldeles oundgängligt behov för våra föreningar att få lotteri- och bingotillstånd. Vi har gått miste om mellan 4 000–5 000 kronor på en ort. Vanneberga kanske ligger något högre.

Göransson

Det är ett mycket litet antal föreningar som i vår organisation bedriver bingo i egen regi. Vi har ingen statistik på det men jag tror inte att det är mer än tio procent av våra föreningar som har den typen av tillstånd. Det kan röra sig om ett 20-tal föreningar runt om i landet. Det är just på de små orterna denna praxis har blivit besvärlig för föreningarna. De stora Folkets Husföreningarna har ett etablerat samarbete med kommunerna. Där är det idrottsföreningarna som har bingotillstånden och speltillstånden. Men på de små orterna kan man nog riskera att en del föreningar går omkull eller att man förändrar ägarformen. Exempelvis kan det hända att kommunen övertar fastigheten eller så läggs verksamheten helt ner. Vanneberga är, som jag tidigare sagt, ett väldigt bra exempel. Det var där de plöjde upp en fotbollsplan en gång i tiden. De har sitt lilla Folkets Hus som centrum i anslutning till idrottsplatsen. Dessa människor arbetar egentligen dag och natt för att hålla ihop verksamheten. Där har det hittills varit en mycket stor obenägenhet från kommunens sida att gå in och satsa mer än 4 000 kronor på verksamheten. Vi har inte haft framgång med våra förhandlingar. Vägledande för avslaget på Vannebergas ansökan om lotteritillstånd har varit, enligt vad som sagts oss, att man inte får lämna tillstånd till denna typ av föreningar. Man har alltså inte sagt att man måste hushålla med tillstånden och att andra stått i kö för att få dem. Man har i stället sagt att föreningen inte längre uppfyllt kraven och kan därför inte få tillstånd. Jag har ingen aning om det skulle finnas andra motiv också. De har i vart fall inte redovisats. Vi hade ett överklagningsärende 1971-72 där regeringen sa att det var ett allmännyttigt ändamål att ordna samlingslokaler och därför skulle man kunna få lotteritillstånd. Det ville länsstyrelsen i Kristianstad, varunder Vanneberga lyder, avvisa med motiveringen att det som var allmännyttigt i Västerbotten inte var allmännyttigt i Skåne. Men den gången gav regeringen oss rätt. Sedan dess har föreningen inte haft några bekymmer med att få tillstånd. Det bortfall som har uppstått för många föreningar genom denna praxis har vi inte alltid kunnat kompensera genom uthyrning av lokalerna. Vi måste på samlingslokalsidan tillämpa en s. k. marknadshyra. Föreningslivet här i landet har dessvärre inte alltid sådana resurser att de kan betala vad föreningslokaler kostar. Lokalhyran för ett föreningsmöte som en kväll samlar mellan 100-175 personer, om det är en stor lokal, kostar ca 200-300 kronor. Men det är omöjligt att hävda att om en idrottsförening ska komma in och spela bingo ska de betala 2 500 kronor bara för att hyra den lokalen. Det går aldrig att motivera och ingen idrottsförening i världen skulle förstå att de skulle vara med och betala en extra slant för att klara samlingslokalen under året. De anser att de bara ska betala de ca 200 kronor det kostar att hyra lokalen på kvällen. Emellertid har man i regel gjort så, när det har gällt uthyrningar, att man satt ett hyrespris per besökare så att man är med och delar risk med den som arrangerar. Blir det fullt hus får man en bra lokalhyra. Är det en dålig bingokväll får man litet mindre. Men det är trots detta omöjligt att kompensera de kostnader som föreningarna har. Det är ju inte så att Vannebergas bingo bedrivs för att skaffa vinster till Folkets Hus. Det är inte så att bingointäkterna i och för sig ska svara mot lokalhyran de kvällar det spelas bingo där. Det ska snarare till ett överskott på bingoinkomsten för att betala lokalkostnader de kvällar då bingo inte spelas där. Det gäller bl. a. de

kvällar man har andra typer av sammankomster eller de kvällar man använder lokalen som omklädningslokal vid idrottsaktiviteter.

Öhman

På landsbygden är det generellt sett så att de ideella föreningarna inom idrotten och annat söker tillstånd medan lokalhållarna står för lokalen. På de orter där lokalhållarna driver sin verksamhet själva finns inte något annat föreningsliv som ordnar bingo o. dyl. Det betyder ju dessutom en hel del för att finansiera den övriga verksamheten. Det pågår f. n. en upprustning av samlingslokalerna i landet. Sedan den 1 juli 1973 och fram till den 1 juli 1980, dvs. under en sjuårsperiod, finns ett statligt upprustningsbidrag med medel för detta.

Man kan se i finansieringsplanerna för dessa lokaler att hyresintäkter och bingospel m. m. måste ge en viss summa för att den årliga driften ska gå ihop. I allmänhet finns ett litet kommunalt bidrag, men om intäkterna från bingospel bortfaller, måste antingen kommunerna pressas på ett högre bidrag, vilket inte alltid är lätt, eller så måste de rätt och slätt skaffa sig inkomster på annat sätt.

Nr 5: 1:e länsnotarie Sture Hillerback, länsstyrelsen i Stockholms län, den 9 augusti 1977

Jag har under ca sju års tid sysslat med bl. a. remisser angående rikslotterier. Handelsdepartementet remitterar nästan alla ansökningar om rikslotterier till länsstyrelsen i Stockholms län eftersom länsstyrelsen utövar kontrollen över flertalet av dessa lotterier.

Vi för kortregister över alla anordnare. Jag har ett som börjar år 1959. Från och med år 1972 finns ett nytt register som är upplagt på ett mer utförligt sätt. I detta noterar vi tillståndsdagen, vilket slag av lotter man skall använda, försäljningstiden, omslutningen och vem som är kontrollant och vem som är ombud. Sedan har vi en resultatredovisning på lotteriet, där vi för in uppgifter från den lotteriberättelse, som vi så måningom får in, nämligen antalet sålda lotter, behållningen i kronor och behållningen i procent av sålda lotter. Vi följer upp de årligen återkommande lotterierna för att se utvecklingen på dem. Vi bevakar sedan att redovisningar m. m. kommer in.

I anledning av remisserna infordras ofta kompletteringar. Av nya sökanden kräver vi regelmässigt att stadgar och verksamhetsberättelse finns med. Det är inte sällan man får "knäcka" om sådana sökande över huvud taget skall ha lotteritillstånd. I princip håller sig regeringen till samma ändamålsbestämmelser som är angivna för tillståndslotterierna för bl. a. länsstyrelserna. Man har dock en del i synnerhet äldre lotterier, som enligt nuvarande regler väl knappast skulle få tillstånd. En fackorganisation, avd. 34, Transport i Göteborg, driver exempelvis ett rikslotteri. Länsstyrelsen sade nej första gången när avdelningen sökte tillstånd, jag tror det var på 60-talet. Vi har i

yttrande härom året ånyo avstyrkt att organisationen skall få anordna rikslotteri. Organisationen fick tillstånd i alla fall. Tolkningen av ändamålsbestämmelserna har väl annars varit restriktiv. Men olika slag av organisationer erövrar mer och mer mark hela tiden. Numera får lotterinämnden de principiella ärendena på remiss, vilket betyder mycket i fråga om bl. a. ändamålen.

Regelmässigt avkrävs sökanden en ordentlig kalkyl eller ekonomisk plan för lotteriet. Till den ekonomiska planen skall höra eventuella avtal med utomstående personer. Många av rikslotterierna administreras av lotteriser viceföretag. I avtalet skall anges vari deras medverkan i lotteriet består och hur denna medverkan skall ersättas. En klumpsumma bör inte godtas. Det kan då vara svårt att bedöma skäligheten av ersättningen. Tillståndshavare bör inte tillåtas att helt frånhända sig skötseln av lotteriet. Vissa minimikrav måste ställas på tillståndshavarna. Skall man anordna ett lotteri måste man också hålla i lotteriets uppläggning så mycket att man kan styra lotteriets utformning. Man får inte saklöst godkänna varje förslag som konsulten kommer med. Avtalet bör noga reglera vilka uppgifter konsulten skall utföra och ersättningen härför.

Regeringen överlåter sedan till ombudet och kontrollanten att godkänna bl. a. vinstplanen och eventuellt avtal mellan anordnaren och en konsult. Det är i och för sig ganska naturligt för på ansökningsstadiet kan organisationen sällan presentera en vinstplan som är helt klar. Inte sällan förekommer ju också prutningar på begärd omslutning för lotteriet. Konsultavtalet blir också beroende på den omslutning och utformning lotteriet kommer att få osv. I rikslotterierna måste man nog uppdra åt kontrollant och ombud att godkänna och fastställa vinstplan och eventuellt avtal med konsult, även om det finns flera skäl för att tillståndsmyndigheten i samband med tillståndsgivning tar ansvaret för vinstplan och avtal. Vissa lotterier har på senare år medgivits stor ökning av omslutningen. Samtidigt har totala antalet rikslotterier minskat delvis beroende på att flera lotterier har slagits ihop. IOGT/NTO och andra nykterhetsorganisationer har exempelvis tidigare haft egna, fristående lotterier men nu gått tillsammans. Det är nog rätt politik när man har en egen lotteriorganisation. IOGT/NTO drivs helt enkelt som en affärsrörelse och behöver därför ha verksamhet hela året om, f. n. uppdelat på två tillstånd per år. Så är förhållandet även beträffande centrens lotteribyrå i Vimmerby och socialdemokraternas A-lotterier. Man måste ju ha personal året runt och inte bara sex månader. Det är likadant med serviceföretagen. De måste också se till att de har att göra hela året.

De stora organisationerna behöver ha in mycket pengar. När de finner att de har fått minskade lotteriintäkter måste de göra någonting. Höja lotteripriset kan man göra, så att man är kompenserad för penningvärdeförändringar. Det har man också gjort Lottpriset är numera oftast fem kronor. Omslutningen kan också göras större. Och så har också skett. Men det är inte rimligt att man tillåter organisationerna att öka omslutningen utöver det lottantal, som de kan få avsättning för till rimliga försäljningskostnader. Det finns ett fall där man ökade från 400 000 lotter à 2:50 kronor till 600 000 lotter à 2:50 kronor. De 200 000 extra lotterna skulle säljas av Pressbyrån, som utav 2:50 kronor skulle ha en krona för varje såld lott, alltså 40 procent av lottpriset.

Hur stor andel av lottköparnas insats på 2:50 kronor kan då tillfalla lotteriändamålet? Pressbyråns skall ha en krona. Lottryckarna skall ha 10–12 öre. Staten skall ha fem procent i stämpelskatt och 3–4 procent i lotteriskatt och sedan finns en del portokostnader och andra ofrånkomliga kostnader. Jag kommer till att endast några få öre utav lottköparnas insatser om 2:50 kronor tillfaller lotteriändamålet. Det är inte korrekt att gå ut och marknadsföra sådana lotter i Pressbyråns kiosker med uppmaning "köp lotter, hjälp de handikappade" och låta folk betala 2:50 kronor. I så fall bör man upplysa om att bara 10–12 öre kommer lotteriändamålet till godo. Varför gjorde man då så här? Jo, det är ju ändå fråga om 200 000 gånger 12 öre. Det är mycket pengar det och man får pengarna utan att egentligen anstränga sig. Men vilka går det ut över? Andra lotterianordnare kanske får svårare att avyttra sina lotterier. De får konkurrens med ett jätteloteri, som kan ha lockande högvinster genom att de har en jätteomslutning.

Enligt min uppfattning bör man i lotterier som anordnas till förmån för ett ideellt ändamål kräva att en något så när stor andel av lottpriset kommer ändamålet till godo (20 procent?). Man skall inte få marknadsföra lotterier rent kommersiellt. Man kan genom att öka omslutningarna betydligt nöja sig med att få en mindre procentuell vinstandel. I absoluta pengar blir det visserligen ett stort netto. Sådana jättelotterier med stora försäljningskostnader konkurrerar ju ut andra organisationers lotterier. Tillståndsmyndigheterna bevakar att man inte tillåter en osund konkurrens och en osund utveckling på marknaden. Lottköparna lockas nu över till de här jättelotterierna, som nöjer sig med en mindre vinstandel. Men man slår kanske ut det ideella, mindre lotteriet. Det kan inte kämpa och hänga med längre fastän det egentligen ofta har ett visst kundunderlag (exempelvis Stadsmissionen).

Det förekommer numera ibland att anordnaren begär att få ha lott som vinst. Man får i stället för de lägre vinsterna, som man kanske inte upplever som särskilt attraktiva, välja nya lotter i lotteriet. Då har man chansen att vinna de högvinster, som man är intresserad av. Handelsdepartementet brukar medge att 40 procent av det totala vinstvärdet får utgöras av sådana här mot utbytbara vinster. Om 100 procent av vinsterna skulle vara nya lotter, skulle det vara ganska fult, för då blir det ju inga vinster alls. Det är ju så de enarmade banditerna fungerar. Man förlorar genom nya insatser de vinster man fått. Men varför medges 40 procent, varför är det inte fult redan där? Enligt min mening vilseleder man och lurar lottköparna. Tillståndsmyndigheterna bevakar i detta fall dåligt allmänhetens intressen. Det här förekommer endast i lotterier som har mycket stora omsättningar. Regeringen lämnar i varje fall särskilt medgivande i tillståndsbeslutet. Då begränsas den här rättigheten till 40 procent av totala vinstvärdet. Man har ofta ett antal bilar och andra åtråvärda vinster i toppen. Sedan har man i botten ett otal småvinster, böcker, dukar, pennor eller allt vad det kan vara till ett värde som ligger på 25–30 kronor och som kan bytas mot fem eller sex nya lotter i lotteriet.

Vilket vinstvärde kommer att gå ut i ett sådant lotteri? Det kommer inte att gå ut några 50 procent. Vissa av lottköparna tar ju aldrig ut småvinsterna. De tar nya lotter i lotteriet i stället. Man kan ta ett enkelt räkneexempel. Ett lotteri som har en omslutning på en miljon kronor skulle kunna ha tio stycken

50 000-kronors vinster i toppen, exempelvis tio bilar. Då får vinnarna vinster för 500 000 kronor, vilket de skall ha. Lotteriet kan också ha en bil i toppen för 50 000 kronor och sedan för de andra 450 000 kronor så har man nya lotter i lotteriet. Med tillräckligt mycket reklam så kan man nog sälja lotterna. De är ju ganska lätta att avyttra också genom att man inte behöver sälja alla lotterna. Om de kostar en krona stycket, så behöver man inte sälja en miljon lotter. Man behöver bara sälja 550 000 lotter. 450 000 lotter skulle ges ut som vinst. Intäkterna blir inte en miljon kronor som omslutningen är. Intäkterna blir 550 000 kronor men summan för vinstinköp ligger på 50 000 kronor, så där ser man förhållandet mellan insatser och vinstinköp. De faktiska insatserna blir 550 000 kronor och kostnaderna för inköp av vinster 50 000 kronor. Förfarandet är alltså till stor nackdel för lottköparna, som bara får vinster för 50 000 kronor. Det här måste ju vara fel. Tillståndsmyndigheterna skall ju bevaka allmänhetens intressen när det gäller vinster och lotteriets utformning så att allmänheten får sitt och att dess insatser kommer lotteriändamålet till godo i största möjliga utsträckning. Här tycker vi på länsstyrelsen att allmänheten vilseleds. Det finns nu ca fem sådana här lotterier, mest politiska lotterier. De har också den största omslutningen. De är ju jättar i branschen. Man tillgriper allt hårdare och dyrare försäljningsmetoder och ser inte på hur mycket av den enskilde lottköparens insatser som kommer det fina ändamålet tillgodo.

Enligt min uppfattning skulle det i stället vara så att man satsade på bättre vinster i lotteriet. Kanske sovrade litet bland småvinsterna, som är dyra att skicka ut. Många av anordnarna säger att lotteriet inte går att sälja om inte folk vinner litet oftare och att köparna är rätt nöjda även med den lilla grejen. Men är det egentligen så? Är det inte så att anordnarna är väldigt nöjda med den där höga varurabatten han kan få på de här grejorna, t. ex. 50–60 procent i rabatt på 1 000 plånböcker importerade från Marocko! I stället för att köpa bilar för samma belopp! Men bilar har man förstås mindre rabatt på.

Det finns f. n. två lotttyper som används i rikslotterierna. Det är angående lotter över huvud taget angeläget att åstadkomma något vettigt. Lotterinämden eller någon annan myndighet bör fastställa vilka slag av lotter som kan användas i olika lotterier. Man bör säga, att i den här typen av lotteri, som säljs under de och de förhållandena och med de och de vinstomslutningarna måste åtminstone den här lotttypen komma till användning.

Det finns organisationer som bedriver lotterierna själva. Det är inte sällan som de redovisar en väldigt stor behållning, men detta kan bero på att de inte har debiterat lotteriet lokalkostnader och personalkostnader. De finns därför inte med i lotteriräkenskaperna. Så därför redovisar de lotterierna ibland en oförtjänt stor behållning. I statistiken över rikslotterierna ser man ganska häpnadsväckande siffror på grund av att det inte finns något enhetligt system för hur redovisningen skall vara. En lotteriredovisning kanske kan visa att organisationen har fått den och den behållningen utav lotteriet, men då har man tagit med alla personalkostnader och alltihop annat. Vissa organisationer har kanske i sin behållning inte räknat med de provisioner som har kunnat tillfalla de lokalavdelningar, som har sålt lotter, medan andra har räknat in i behållningen vad som utgått till lokalavdelningarna. Men däremot har man kanske glömt att plocka med mycket av de kostnader som förbundet har

betalat för lotteriets skötsel, framför allt personal- och lokalkostnader. Det finns sålunda inga enhetliga regler för hur en lotteriredovisning skall se ut.

Nr 6: Stig Kroon, IOGT/NTO:s Lotteribyrå, den 9 september 1977

Jag är sedan år 1963 ansvarig för IOGT/NTO:s lotteri- och försäljningsverksamhet. År 1970 gjordes en sammanslagning mellan IOGT och NTO och då fick vi större lotterier. För närvarande anordnas två rikslotterier per år, det ena med en omsättning på 7,5 och det andra på åtta miljoner kronor. Dessutom har vi vissa mindre länslotterier. IOGT/NTO anordnar rikslotteri dels tillsammans med Våra Gårdar och med friluftsgårdarna inom våra organisationer och dels för Ungdomens nykterhetsförbund, juniorförbundet och scoutförbundet. Vi har efterhand utvecklats från att år 1970 ha haft en årlig omsättning på ungefär fem miljoner kronor till f. n. 15,5–16 miljoner kronor. Höjningen är beroende dels på inflationen och dels på ökad försäljning.

Vi har tagit vår dataanläggning till hjälp i lotteriverksamheten. Våra rikslotterier säljs till mycket stor del via ett prenumerationssystem, där vi har 50 000 människor som varje månad köper lotter av oss per post. För att stimulera köp av lotter tillämpar vi ett premiesystem. När de har köpt 20 lotter får de en premie. De får också förmånen att köpa varor till billigare pris genom vårt grossistföretag Ekoköp. På det sättet har vi kunnat hålla en ganska bra prenumerationsskär, som vi har utökat.

Vi hade år 1970 ca 17 000 medlemmar och i dag är vi uppe i ca 50 000. Vi säljer även via våra föreningar. Länsdistrikten tar hem lotter, som sedan placeras ut på avdelningarna och hos medlemmarna. Vi är inte mycket ute och "slås på torgen". Medlemmarna säljer i stället på arbetsplatserna och inom sina intressesfärer. En viss andel säljs affärsmässigt via tobakshandlare och pressbyråer osv. men det är en marginell försäljning på toppen. På de 100 000 lotter som läggs ut på så vis räknar vi med att få lika mycket förtjänst som på de 100 000 lotter som finns i botten eftersom alla fasta kostnader ligger där. Denna försäljning bidrar också till att påvisa och marknadsföra vårt lotteri över landet.

Nettoinkomsten på rikslotterierna var år

1971	1972	1973	1974	1975	1976	
1,5	1,8	1,9	2,2	2,5	2,6	milj. kr.

Nykterhetsrörelsen bedriver många lotterier distriktsmässigt och lokalt. Även bingospel bedrivs lokalt. Riksorganisationens målsättning har varit att man skall hjälpa till med en god försäljning av rikslotterierna och i stället slopa de lokala lotterierna. Det har vi fått föreningarna till och det är väl därför

som vi har kunnat öka våra lotterier ganska kraftigt. Vi har alltså fått föreningarna att gå över till att sälja rikslotterier i stället för att ha egna lotterier. Föreningarna får ju ut lika mycket på det sättet. Vi slussar tillbaka mycket stor del av pengarna till avdelningarna. På en såld 5-kronorslott får de omkring 1:80 kronor i vinstandel och provision. Vi anser att det är lämpligt att de får pengarna i förhållande till hur mycket de hjälper till. Om de inte gör det skall de ju inte dra fördel av de andra distrikten. Det är även det som har gjort föreningarna mer intresserade. Om vi hade gett dem 50 öre i provision och sedan sagt att vi skall fördela resten efter hur verksamheten gått, då hade de inte fått det intresset, som de nu har, tror jag.

Det är några speciella frågor, särskilt angående rikslotterierna, jag skulle vilja ta upp. För tre år sedan, då man införde nya bestämmelser för bingo och gick ifrån den tidigare beskattningen som var ganska lik annan lotteribesättning, beslöt man att ta ut skatt med fem procent på bingoomsättningen. Det var en form av såväl vinstskatt som stämpelskatt. Vi kan dock inte förstå varför det skall finnas en olikhet mellan beskattningen av bingo och andra former av lotterier. Det kan ifrågasättas om man inte borde göra lotteriverksamheten helt skattefri, vilket på ett sätt skulle vara vettigt för det är ju så att lotteriverksamheten skall bara beviljas för ideella ändamål för verksamhet i klubbar och föreningar och organisationer. Dessa har emellertid samtidigt statsbidrag. Det betyder att man "kammrar in pengar" den ena vägen och sedan delar ut dem den andra vägen. Centralt betalar vi in ungefär 1,5 miljoner kronor om året i vinstskatter och stämpelavgifter. Detta är ju ganska stora pengar. Om vi bara skulle betala in ett med bingospel jämfällt skattebelopp skulle det bli ungefär halva detta belopp. Eftersom vi har mellan 15 och 16 miljoner kronor i omsättning på rikslotterierna utgör 1,5 miljoner kronor i skatt tio procent av omsättningen.

Den nedre gränsen för skatt på vinster går vid ett vinstvärde om 200 kronor. Vi vill därför försöka lägga så många vinster som möjligt under denna gräns, men man får ju nästan inte någonting för detta. Den skattegränsen sattes väl år 1970 om jag minns rätt. Det betyder att om konsumentprisindex skulle ha följts sedan dess skulle gränsen i dag ha legat på 500–600 kronor. Om man inte kan ta bort skatten eller, alternativt, tillämpa skattereglerna för bingo även på lotterier, så är man tvingad att höja 200-kronorsgränsen. Jag tror att 1 000 kronor skulle vara ett ganska lämpligt belopp. Det skulle intressera lotteriarrangörerna att använda många mellanprisvinster, där man fördelat värdet på det sättet. Jag tror också att alla gränser på något sätt skall vara indexreglerade.

En annan fråga rör portokostnaderna. Som kompensation för höjda porton sänktes år 1973 vinstandelen, som måste betalas ut i rikslotterierna, från 50 procent till 45 procent av omslutningen. Det innebar för vår del ett tillskott i pengar med 500 000 kronor. Nu har emellertid portona sedan dess gått upp med 115 procent. Detta har medfört att kostnaderna i våra lotterier stigit med 700 000 kronor. Man skulle ju kunna lösa detta problem så att man ginge ner till 40 procent eller att man alternativt slopade skatten. Då fick vi ungefär samma läge som tidigare. Alternativen skulle så att säga ta ut varandra. År 1977 kommer vi att få ett lägre netto på lotterierna trots att vi har ökat deras omslutning. Förut har vi genom att öka storleken på lotterierna för varje år

kunnat bibehålla och t. o. m. öka nettot. Men nu har vi kommit över den puckeln. Vi har också efterhand ökat insatsens storlek. Vi hade 2:50-kronorslotter från år 1970 till år 1972. Sedan använde vi 3-kronorslotter till hösten 1975, då vi höjde till 5-kronors. Detta mötte då stort motstånd. Men nu har vi inga problem längre med detta. Att nu höja insatsen ytterligare är opraktiskt. Andra lotterianordnare har planerat att höja till tio kronor, som sedan är det naturliga beloppet, men har inte vågat fullfölja detta.

Jag håller f. n. på med en utredning, där jag undersöker vad det skulle kosta att i stället för varor som vinster ha enbart presentkort. På det sättet skulle man komma ifrån de höga portokostnaderna. Det är ju bara det att man nästan inte kan få ut några rabatter vid köp av presentkort utan f. n. bara ca fem procent, varför man hitintills inte varit riktigt mogen för detta. Men det är klart att utvecklingen går åt det hållet. Då sparar man in en hel del personal för packning av vinster m. m. och man gör kanske vissa andra besparingar också. Men å andra sidan måste det enligt bestämmelserna vara en mycket lång giltighetstid på presentkort. De får inte vara så korttidsgiltiga som skulle behövas för ett lotteri och när ett lotteri är avslutat då finns det ju inga pengar kvar där. Det finns människor som glömmar bort sitt presentkort och kanske först efter ett år handlar för det. Då får man redovisa detta i efterhand och det är ett problem som man måste lösa. Vi har också tänkt att presentkortet kunde gälla för att köpa nya lotter om man vill. Det är en sak som vi ännu inte har prövat.

Däremot har vi i viss utsträckning när det gällt småvinster haft premieobligationer som vinster. Där finns inte heller några rabatter. Emellertid anser jag att vi i viss mån överträder lotteribestämmelserna. Vi kunde lika gärna ha postens presentkort. Jag minns när vi en gång hade 60 000 kronor i premieobligationer som alternativvinst. Det var ingen som tog någonting annat och det var ju bara att gå till banken och lösa in vinsten i pengar. Då är man inte inne på varulotteri längre. Skall man ha varulotteri skall man ha det annars skall man ge oss tillstånd att syssla med penninglotteri också. Visserligen skulle det vara relativt enkelt att skicka ut checkar. Då måste emellertid staten bestämma sig för att i stort sett överlåta lotteriverksamheten åt folkrörelserna. Det är ju orimligt för folkrörelserna att konkurrera med de statliga lotterierna som kan ha en halv miljon kronor i penningvinster. Vad vi kan konkurrera med är att exempelvis ha stora bilar som vinster. Trots allt är det prylen som betyder något. Om man skulle använda penningvinster skulle vi ha ett lägre lottpreis och snabbt slå ut de små lotterierna.

Hitintills har i Sverige funnits ett visst monopol på lotter i rikslotterier. Jag anser att det har skötts aldeles utmärkt. Det är knappast något monopolföretag som har gjort det så bra som Bertil Höst. Men samtidigt finns det inget intresse att göra en produkt billigare när det bara finns en tillverkare. Nu har det kommit en lott till, men vi har inte vågat ge oss på den ännu. Enligt dem som har testat den lär det finnas en hel del problem bl. a. med tryckningen som sker i England och blandningen. Det har inte blivit billigare på det sättet. Nu vet jag att Höst håller på med en ny lott som han troligen kommer ganska snart med. Det blir en typ som inte kräver så mycket "handarbete". Lottypen måste dock godkännas. En sak som man måste komma fram till är någon form av auktorisation av lottryck. Det är viktigt, framför allt i fråga om smålotter såsom t. ex. 21-lotten. Lotterinämden och statens kriminalteknis-

ka anstalt borde bestämma att en viss lott är godkänd så att inte länsstyrelsen eller polismyndigheten behöver komma till olika slutsatser i sådana frågor. Det skall inte spela någon roll var man bor i landet. Vi har i vår lottförsäljningsverksamhet ständigt bekymmer med detta. Folk ringer och säger att den lotten godkänner inte polisen där och den inte där osv. Det vore mycket enklare om lotterna kunde godkännas centralt. Det är ju också viktigt att man inte bara godkänner de lotter som finns på marknaden i dag utan att möjligheter ges för vidareutveckling, så att nya spelformer kan komma fram. Det gör man genom att ge vem som helst möjlighet att hitta på en ny lott och lämna den till lotterinämnden eller till kriminaltekniska anstalten för test.

I vår försäljningsverksamhet säljer vi även lotter. Det kommer många människor till oss och vill köpa lotter. Vi vill då helst att de har tillståndet med sig. Men det kommer många som arbetar t. ex. på varven och på SKF och vill köpa lotter. Det finns de som berättar att de tjänar alldeles för litet och anordnar lotterier för att dryga ut förtjänsten. Om man hade någon form av auktorisation av lottillverkarna kunde man ju kräva något av tryckeriet. I fråga om smålotterier skulle man kunna fastställa ett högsta belopp för varje förening per år som lotterier får anordnas för, t. ex. 10 000 kronor. Sedan bestämmer man att de skall anmäla detta till polismyndigheten och av anmälan skall en kopia gå till lottryckaren. Lottbutikerna skall för att få ut nya lotter hos lottrycket bifoga en kopia av anmälan. Det är ju ett sätt för honom att förnya sitt lager helt enkelt. Jag tror det skall gå att hitta en lösning på detta så man slipper mycket administration och byråkrati. Smålotterierna är nämligen inte värda så mycket arbete. Polismyndigheten skall sedan bara behöva kolla upp att man får in en redovisning, där kassören i föreningen har skrivit på att pengarna har kommit till honom. Det skulle bli mycket enkelt. Man kan göra stickprovskontroll och på så sätt slippa en större kontrollapparat.

I fråga om kontrollen av lotterier i övrigt tror jag det vore vettigt ur samhällets synpunkt, eftersom det rör sig om stora kostnader, att bestämma särskild avgift som lotteriet betalade till myndigheten och att det helt enkelt blev ett tjänsteuppdrag som kontrollanten utförde. Jag vet från många ställen, speciellt rörande bingo, att det råder ett mycket stort samförstånd mellan många arrangörer och kontrollanter. På polismyndigheter och länsstyrelser är det ofta så att en person har en förening och en annan har en annan förening. Därför tror jag att kontrollen skulle kunna bli mera opartisk. I fråga om rikslotterierna finns det inte mycket man kan skoja med. Allt är så exakt reglerat. Det finns ingen möjlighet att t. ex. trycka 100 000 lotter extra och man kan följa bokföringen hela tiden. Jag tror därför inte att man ytterligare behöver förbättra kontrollen av dessa lotterier.

Nr 7: Tord Andersson, Folkrörelsernas lotteribyrå, den 20 september 1977

Folkrörelsernas lotteribyrå är en ekonomisk förening som ägs av socialdemokratiska partiet, dess ungdomsförbund och Stiftelsen Förbundsskolan Bommersvik.

Byrån är ett serviceföretag för socialdemokraternas rikslotterier. Tord Andersson har varit anställd som föreståndare sedan år 1970.

Verksamheten omfattar idag tre rikslotterier:

1. Socialdemokratiska A-lotteriet med två miljoner lotter à fem kronor = omslutning på tio miljoner kronor. Det anordnas från augusti månad varje år till februari månad nästkommande år. Intressenter i lotteriet är socialdemokratiska partiet med 2/3 och socialdemokratiska ungdomsförbundet med 1/3.

2. Socialdemokratiska kvicklotteriet, som startar varje år den 15 februari och pågår till den 15 augusti. Omslutningen år 1977 är 6,5 miljoner kronor med 1,3 miljoner lotter à fem kronor. Intressenter i det lotteriet är till 60 procent ungdomsförbundet och till 40 procent det socialdemokratiska kvinnoförbundet.

3. Socialdemokratiska månadslotteriet med 12 000 lottsedlar per månad à 45 kronor. Detta lotteri pågår året runt. Lotteriets omslutning är för en 12-månadersomgång 6 480 000 kronor. Lottpriset är sedan år 1966 oförändrat 45 kronor. Intressenter är ungdomsförbundet till 60 procent och socialdemokratiska partiet till 40 procent. Den totala omslutningen på dessa tre lotterier är 22 980 000 kronor.

År 1970 hade vi en omslutning på ca tio miljoner kronor. Lottpriset var t. ex. år 1963 tre kronor i våra kvicklotterier. Det justerades år 1973 till fem kronor för A-lotteriet, vilket helt motsvarade ökningen av kostnadsprisindex. Sedan skedde en anpassning av lottpriset år 1974 för kvicklotteriet till fem kronor.

A-lotteriets lottantal har ökats till två miljoner från tidigare 1,5 miljoner lotter. Kwicklotteriets lottantal är ungefär detsamma som åren 1972 och 1973. A-lotteriet och kvicklotteriet toppas idag av 20 till värde och utseende identiska vinster. Det är som regel 20 Saab- eller Volvobilar.

Månadslotteriet har förändrats så att det tidigare pågick 6-7 månader om året, men nu året runt. Lotteriet bygger på principen att man får behålla samma lottnummer månad efter månad. Man prenumererar på lottnumret. Genom att göra en ny insats på 45 kronor får man behålla samma lottnummer. Av 12 000 lotter säljs över 11 300 till direktköpare. Lotterna skickas mot postförskott varje månad. Mellan 600 och 700 lotter finns hos ett fåtal tobakshandlare. Lotteriet är ett s. k. sedellotteri med efterhandsdragning den 30:e i varje månad. Den högsta vinsten är 100 000 kronor inklusive vinstskatt. Vidare finns en vinst på vardera 10 000 kronor och 5 000 kronor samt 2 400 stycken 100-kronorsvinster. Vinsterna utgår i form av premieobligationer.

Vi räknar främst med att folk tillhöriga det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen är köpare av våra lotter. Organisationerna kan inte själva klara hela försäljningen. Fasta abonnenter köper lotter varje månad från oss. Organisationerna ifråga skall göra utåtriktade aktioner på gator, torg och arbetsplatser, men de skall inte åta sig att distribuera lotter regelbundet t. ex. varje månad till lottköpare. Dylika beställningar/premieobligationer skall administreras av oss. Vi försöker inför varje lotteristart få kontakt med nya lottköpare. Vi köper adresser från ett dataföretag. Vi skickar sedan varje månad lotter per postförskott.

De rikslotterier som nu förekommer skadar eller förstör inte marknaden för varandra. Däremot kan bingon vara konkurrent för andra, mindre rikslotterier. Vi anser att våra rikslotterier utgör ett komplement till andra spelformer.

Vi har avstått från att över huvud taget gå in på bingosidan. Vi har sagt att vi skall koncentrera oss på rikslotterier. Vi vet att vissa SSU-distrikt t. ex. har tombolalotterier. Men dylika får inte inverka på organisationernas engagemang för rörelsens rikslotterier.

Med utgångspunkt från de rikslotterier och de organisationer som jag företräder skulle jag vilja att man kom fram till en ordentlig analys av lotteriernas roll i organisationernas ekonomi. När man går ut och begär en omslutningsökning idag är det nämligen svårt att få gehör för det. En remissinstans som t. ex. länsstyrelsen tänker inte på den ekonomiska betydelsen som lotterimedlen har för den sökande organisationen. Man gör bara en allmän bedömning. När vi lägger in en ansökan till departementet är den betingad av organisationernas ekonomiska behov. Eftersläpningar med statligt stöd och annat gör att man är tvingad att gå den här vägen. Lotteriutredningen borde därför göra en noggrann redovisning över spel- och lotteriemarknaden och behandla de villkor och förändringar som ägt rum.

Jag skulle vilja att utredningen redovisade sin grundläggande syn på hela lotteriverksamheten och regleringen av densamma. Det bör preciseras vad som är samhället och myndigheternas uppgifter inom lotteriverksamheten. Enligt min mening är lagstiftningen till för att skydda konsumenternas intressen genom kontroll av lotter, spelbrickor och dylikt. Tillståndsgivningen skall begränsas till de ändamål som innebär ett direkt skydd för konsumenten. Det bör klart anges att utöver statens av fiskala intressen betingade företrädesrätt skall tillstånd ges till ideella, politiska, idrottsliga, kulturella och därmed jämförbara ändamål. Man måste vid tillståndsgivningen ha ändamålet klart för sig och dessutom möjligheten att genomföra ett lotteri. Man borde vidare ta upp de ideella organisationernas intressen och de rent kommersiella intressen som verkar på lotterisidan, diskutera konsumentintressen, vinstvärden, kvalitet och kontroll.

Tillverkningen, försäljningen och importen av lotter, lottsedlar och spelbrickor bör inte ligga hos enskilda företag och om det skall göra det bör ett antal företag erhålla statlig auktorisation.

Jag återkommer till lotteriernas roll i organisationernas ekonomi. Man måste kunna skapa sig en bild av detta vid tillståndsgivningen. Det är många gånger nödvändigt att klara en verksamhet med lotteriintäkter. Ta t. ex. SSU, som tillförs 2 600 000 kronor per år av lotterimedel. Det ställs allt större och större krav på en ungdomsorganisation. Det är ledarfrågor, utbildningsverksamhet, SIA-utredningen med framtida krav om att verka i skolor osv. Man kanske kunde vara mer förstående om man har ett begrepp om vad lotterier betyder för varje organisation. Jag inser dock att det är svårt att få en samlad bild av detta.

Grundinställningen måste väl vara att man inte skall ge mera tillstånd än vad marknaden kräver eller kan klara. Å andra sidan har inte etablerade riksorganisationer några försäljningssvårigheter. Vi startade t. ex. A-lotteriet den 15 augusti i år på två miljoner lotter i omslutning. Jag kan idag säga att vi skulle kunna sälja 650 000 lotter till. Men vi är etablerade eftersom vi har arbetat med A-lotteriet i 20 år. Folk känner oss och kan oss. År 1970, då vi som nämnts, omsatte ca tio miljoner kronor, tillförde vi organisationerna 2,5-3 miljoner kronor. Vi ligger ungefär en miljon över idag om man jämför penningvärdet. Om man då tar hänsyn till de kostnadsstegringar som drabbat

organisationerna, räcker pengarna dock inte till.

Det vore en katastrof för bl. a. många ungdomsorganisationer om man inte finge möjlighet att hänga med på lotterimarknaden. År 1973 höjdes omslutningen på ett av våra lotterier från 4,5 miljoner till sju miljoner kronor. Den ökningen var ansenlig, men analyserar man vad som har hänt under åren ifråga om omslutning och kostnadsstegringar och dessutom sätter rikslotteriverksamheten i relation till övriga spel- och lotteriformer, så finns det inget att säga om den höjningen.

Det ligger f. n. hos handelsdepartementet en ansökan från A-lotteriet, där vi vill ha en toppvinst värd 250 000 kronor. Detta ogillar Penninglotteriet. Men tillstånd har t. ex. givits hästsporten till att inom V65 ha 700 000 kronor i toppvinst, ett spel som omsätter sex miljoner kronor i veckan. Det visar ju att organisationernas rikslotterier är marginella på spel- och lotterimarknaden. Låt de ideella organisationerna få "leka", få chansen på marknaden. Vi har mött många remissvar från länsstyrelsen i Stockholm där man pekar på våra omslutningsökningar och på den samlade lotteriverksamheten som administreras av oss. Det är klart att det då blir mycket pengar. Men man vet över huvud taget inte vad organisationerna behöver för att kunna existera. Man har ju eftersläpningar på 3-4 år för att få intäkter på annat håll. Ingen har mött något köpmotstånd i landet när lotterierna är välskötta, välorganiserade och underbyggda redan från ansökningstillfället. I ett yttrande från länsstyrelsen år 1973 redovisades dock organisationslotterierna i relation till övriga spel på marknaden. Har man möjlighet att genomföra det sökta lotteriet bör myndigheterna inte motsätta sig det. Finns det något som säger att den här marknaden är överhettad? Kan någon annan organisation säga att det inverkar på dess försäljning? Jag tror inte att lotterier som är knutna till t. ex. ett politiskt parti inverkar på andra lotterier över huvud taget. Personer som köper lotter hos A-lotterierna har säkert klart för sig, att lotterierna har koppling till socialdemokratiska rörelsen.

I fråga om administrationen av rikslotterierna vore det lämpligt att dylika servicebyråer ägdes av de organisationer som anordnar lotterierna. Det är olyckligt om det ligger privata intressen bakom verksamheten. Det vore bra om organisationer, som inte har egna byråer, kunde slå sig ihop. Ett föredömligt exempel på denna idé och princip bör väl Lottericentralen vara, som såvitt jag förstår ägs av de anordnande organisationerna och visar att ett stort antal organisationer tillsammans kan lösa servicefrågorna i en egen byrå.

Jag tycker att utredningen borde – även om det inte ingår i direktiven – fundera över om det inte finns skäl att ta bort stämpelavgiften för lotterier. Stadsmakterna ger organisationerna lotteritillstånd till prioriterade ändamål, men man tar medel ifrån ändamålet i form av skatt. De tre senaste lotterierna, som vi har genomfört och administrerat, har tillfört organisationerna ca sex miljoner kronor. Men vi har samtidigt betalat stämpelavgifter på 1,1 miljoner kronor. Det finns ju heller inga andra motiv utöver de ekonomiska för statskassan att ha stämpelavgifter idag.

Portokostnaderna är ett problem idag men vi vet inte hur vi skall komma förbi det. Skulle man återgå till att vinnarna fick betala sina portokostnader blev det nog en katastrof för oss. För att undvika de dryga portokostnaderna införde vi som alternativ att vinnarna i stället för en lågvinst fick nya lotter i lotteriet. Dessa kunde då skickas i brev. Men detta blir dyrt för det blir ju inga

varurabatter på detta sätt. Därför har vi gått ifrån detta system. Genom att vi fått sänka totala vinstandelen med fem procent kan vi nu använda oss av ett rikligare varusortiment, varför konsumenterna bör kunna bli nöjda.

Vi har även använt presentkort som vinster. Problemet med detta är naturligtvis att det inte finns några varurabatter på presentkortet heller. Därför har vi på A-lotteriet t. ex. där vinstplanen är 4,5 miljoner kronor endast haft 20 000 kronor i presentkort.

Obligationsvinster har även förekommit i våra lotterier. Vissa anser att sådana inte skall förekomma i varulotterierna eftersom man kan förvandla obligationerna till kontanter. Men det kan man ju också göra med en bil och andra ting. Organisationerna bör få möjlighet att ha någonting i vinstplanen som från konsumentsynpunkt är attraktivt. Obligationer är inte till nackdel för konsumenten. Har man båtar och sommarstugor t. ex. kan de hamna fel. Det kan däremot aldrig en obligation göra. Jag tycker att organisationerna skall få ha den här möjligheten. Det finns inte heller någon risk för att organisationerna kommer att göra sina kvicklotterier till obligationslotterier, därför att man i så stor utsträckning är beroende av varurabatter.

Eftersom rikslotteriernas omslutning i regel är stor vore det önskvärt att kontrollanterna som förordnas i lotterierna har erfarenhet och kunskap. Kanske vore det en fördel om speciella tjänster inrättades för kontroll av lotterier. Vidare bör den samordnade verksamheten hos en byrå som t. ex. hos oss, IOGT/NTO och Lottericentralen betyda ekonomiska resurser så att lotteriföretaget kan skötas av kvalificerad personal och att såväl förtroendevalda och auktoriserade revisorer utöver styrelsen kan följa verksamheten.

Jag förstår inte hur det är möjligt att man kan tillåta en fri import av lottsedlar, spelbrickor o. dyl. Man bör betrakta en lottsedel som ett värdepapper eller en värdehandling. Sådana bör inte vem som helst få tillverka. Tillverkning, försäljning och import av lotter bör inte ligga hos enskilda företag och om det skall göra det bör ett antal företag erhålla statlig auktorisation. Man skulle också ha ett godkännandeförfarande beträffande vilka spelutensilier som får förekomma i landet. Det är möjligt att man kommer fram till att det skall vara 3-5 lotttyper som får användas. Den som tillverkar och säljer spelbrickor o. dyl. till en lotterianordnare borde på något sätt översända ett tillverkningsbevis eller en registreringshandling med en slags identifikation, där man har möjlighet vid köp av en tombolalott att se att den här lotten har ett kontrollnummer. Detta skulle stärka lottköparnas förtroende för lotteriet. Ett sådant registreringsförfarande tror jag skulle vara praktiskt möjligt att införa. Tillverkarna skulle sålunda bara få sälja de lotter som det enligt tillståndsmyndigheterna finns underlag för. Detta skulle kunna innebära en sanering. Det förekommer ju nu en oreglerad lotteri-marknad vid sidan av den reglerade. En del saker som förekommer är väl ganska oskyldiga t. ex. om en personalförening, fritidsklubb etc. lottar ut en chokladask eller dylikt på en arbetsplats. Men frågan är vad gränsen går för sådant här. Det påstås att det inte är ovanligt att man sysslar med penninglotter upp till 1 000-kronorsvinster. Ju större spridning lotterna får desto större risker och problem uppstår. Det vore nog därför önskvärt att lotterna endast fick försälas av ett litet antal auktoriserade personer och företag.

Beträffande andra spelformer tror jag att det finns behov av roulettspel och kasinon i landet. Att sådant spel skall få bedrivas på restauranger strider givetvis mot min uppfattning om att det inte skall finnas några privata spelintressen. Man kan givetvis tänka sig att staten själv drev kasinona. Principiellt kan man ju fråga sig om staten över huvud taget skall lura folk in på sådant här. Men de som spelar på kasinon t. ex. nere i Tyskland är människor som skulle spela i alla fall. Tragedier o. dyl. följer väl ofta också i toto-spelets spår. Men människorna har alltid behövt någonting att spela på. Har man inte den typen av vadhållning, så spelar man kanske poker eller ägnar sig åt illegala spel. Några spelformer tror jag behöver finnas för att det inte skall växa upp spelhålor över allt.

Slutligen så vill jag understryka att vi t. ex. för att kunna tillföra våra organisationer ökade resurser ständigt måste se över lotteriverksamheten. Den konkurrens organisationslotterierna möter av t. ex. V65-spelet och möjliga högvinster, penninglotteriet med allt flera dragningar och 500 000 kronor (netto) i högvinst, nummerlotteri, tips etc. gör att vi får en allt svårare marknad att arbeta på.

Föreningslivets rikslotterier är väl också i förhållande till t. ex. bingospelet en förhållandevis liten och marginell spelform.

Våra lotterier – liksom andra organisationslotterier – har naturligt en inte oviktig styrka i att personer med intresse, engagemang och känsla för organisationen ifråga genom lottköp stöder dess arbete.

Men för att kunna vara ett komplement till t. ex. statens spel och kanske också en alternativ spelform för medlemmar/sympatisörer måste organisationslotterierna ständigt förnyas och göras attraktiva.

En generös tillståndsgivning och behandling är av betydelse för organisationerna och detta gäller förstas framför allt där lotteriverksamheten är av avgörande betydelse för organisationernas ekonomi.

Nr 8: Eric Blom, Lottericentralen AB, den 20 september 1977

Lottericentralen bildades år 1915 och ombildades till aktiebolag år 1970. Delägare i bolaget är Svenska Röda Korset, Riksskytteförbundet, Gymnastikförbundet, Hörselfrämjandets riksförbund, Riksförbundet Sveriges Lottakårer, Stockholms Stadsmission, Rätts Barnens Riksförbund och Hemvärnet. Jag är sedan år 1970 verkställande direktör i bolaget. Dess uppgift är att sköta rikslotterierna åt organisationerna.

Den totala omslutningen på nu beviljade lotterier är 6 250 000 kronor. I två år har vi anordnat lotterier för utomstående organisationer. Det största lotteriet vi nu har är Gymnastiklotteriet på 420 000 lotter.

Vi bedriver verksamheten på följande sätt. Jag förordnas till föreståndare för varje lotteri. Lottförsäljningen skall i första hand bedrivas av den organisation som fått tillstånd till lotteriet. Den del som den inte orkar med att sälja tar lottericentralen hand om. Vi skickar i allmänhet ut en skrivelse till medlemmarna i respektive organisation med en uppmaning att sälja lotter. Sedan fyller de i ett kort och skickar in en beställning. Det är den vanliga gången. Vi följer upp alla lotterier varje dag, så att vi dagligen skall kunna se var vi står.

Märker vi då till exempel att försäljningen börjar sjunka måste vi sätta in aktiviteter eftersom försäljningstiden är väldigt begränsad. Vi går ut med skrivelser, brev och proklamationer av olika slag för att aktivera föreningsmedlemmarna i arbetet.

Försäljningsresultatet skiftar väldigt beroende dels på storleksordningen av lotterierna och dels framför allt på vilken aktivitet föreningarna utövar. Hörselfrämjandets medlemmar är ju handikappade av sin nedsatta hörsel, varför det inte är så lätt för dem att gå ut och sälja. I Gymnastikförbundet å andra sidan finns ju stora ungdomsskaror så där blir försäljningsaktiviteten en annan. Försäljningsframgången beror också på lotteriets karaktär. Det är t. ex. lättare att sälja Rädda Barnens lotterier än riksskyttelotterier. Ändamålet har således en ganska stor betydelse.

Från konkurrenssynpunkt kan sägas att vi inte märker någonting av andra lotterier. Annan lotteriverksamhet saknar helt och hållet betydelse i det här sammanhanget. Det är klart att vi kan notera att tiden blir hårdare och folk blir mer rädda om sina pengar.

Rent allmänt kan jag säga att vi tycker vinstskatten är väldigt hög. Den tar väldigt mycket utav pengarna. För att driva ett lotteri måste man hålla ett visst antal lotter och man kan ju inte sänka vinstandelen hur mycket som helst. Varupriserna stiger ju oavbrutet och det medför att det blir svårare för oss att hålla standarden på vinsterna. Jag tycker som så många andra lotterianordnare jag pratat med att man borde sänka vinstskatten. Den är ju skyhögt, nämligen 42 procent på de vinstvärden som överstiger 200 kronor. Den enklaste bilmodellen, t. ex. en Saab, kostar ju 13 000–14 000 kronor i vinstskatt, varför vinstkostnaden i verkligheten blir omkring 45 000 kronor. Det är nästan självskrivet att man måste ha en bil som toppvinst. En gång prövade vi att ta bort bilen, men det var inte lyckosamt. Alla tror att de skall vinna den, men man måste också ha småvinster. Vi har den erfarenheten att folk tycker det är roligt att vinna en sak. Jag brukar ibland i samband med vinstutlämningen höra folk säga att "jag har spelat på lotteri i hela mitt liv och nu har jag faktiskt fått en 15-kronorsvinst. Jag har vunnit en kniv och det är faktiskt riktigt roligt".

Huvudproblemet f. n. är de höga portokostnaderna. Vi brukar säga att posten är vår värsta fiende. När det rör sig om 100 000-tals kronor som man betalar till posten tycker man att man kunde få någon form av rabatt. För några år sedan sänktes ju vinstandelen i lotterierna från 50 till 45 procent mot att lotteriet svarade för portokostnaderna. Stiger portot ännu mer kommer detta inte att ge något utbyte.

Några problem med kontrollen av rikslotterierna har vi inte. Det finns intern, ofta auktoriserad revisor för varje organisation. Vidare har vi myndigheternas kontroll. Deras agerande har varit utmärkt. Vi har haft mycket god kontakt med dem.

Nr 9: Företrädare för svensk hästsport vid utredningens sammanträde den 11 januari 1977

Deltagare:

Generaldirektör Lennart Sandgren, ordförande i AB Trav och Galopp (ATG), direktör Gösta Valentin, ordförande i Svenska Travsportens Centralförbund (STC) samt ordförande i Norrlands Travsällskap, sekreterare Lars Starkerud, suppleant i ATG:s styrelse, ledamot av Svenska Travsportens överdomstol samt ledamot av skiljedomstolen vid Täby Galopp, studierektor Rune Thuresson, ordförande i Riksförbundet för Sveriges Travhästägare samt i Arvika Travhästägareförening, generalsekretare Åke Isberg, STC, ingenjör Sven Heurlin, sekreterare i Travtränarnas Riksförbund, direktör Sven Åke Borg, VD i Skånska Travsällskapet, tidigare verksam i totalisatororganisationen på Jägersro samt direktör Gert Lindberg, VD i ATG.

Sandgren

Svensk hästsport bedrivs på ett 30-tal platser i regi av lokala organisationer som benämns sällskap. Det är övervägande trav som förekommer, men även galopp på några ställen. Sällskapen är sammanslutna i centralförbund, dels Svenska Travsportens Centralförbund (STC) och dels Svenska Galoppsportens Centralförbund (SGC). De ansvarar bl. a. för tävlingsverksamheten i landet.

Det dominerande problemet för sporten har under en följd av år varit ekonomiska svårigheter. Mot slutet av 60-talet och början av 70-talet var utvecklingen sådan att den närmast förebådade en kris för hästsporten. Regeringen tillsatte därför år 1971 en utredning som så småningom kom att få namnet Trav- och Galoppsportutredningen. Ett betänkande lades fram i slutet av år 1972 som fick till följd att AB Trav och Galopp bildades. Det är, som namnet visar, ett aktiebolag där de två centralförbunden STC och SGC är delägare. Genom ett avtal mellan staten och centralförbunden har bolaget en konstruktion som innebär att staten är starkt engagerad. Av styrelsens åtta ledamöter och motsvarande antal suppleanter utser regeringen fyra ledamöter, däribland ordföranden, och fyra suppleanter medan centralförbunden utser övriga ledamöter och suppleanter. Bolaget har ett övergripande ansvar för ekonomin. En speciell uppgift är att arrangera de spel som går under rubriken rikstoto och ofta kallas V65. På ATG ankommer även en rad andra uppgifter såsom att bedöma de lokala förutsättningarna för att anordna trav- och galopptävlingar och verka för en rimlig fördelning av sporten på olika platser i landet varvid galoppsportens och de mindre travbanornas särskilda behov skall beaktas. Det sistnämnda är ett uttryck för vad man kanske högtidligt kan kalla ideologin i verksamheten. Denna ideologi innebär att sporten skall sträva efter att ge god förströelse åt så många medborgare som möjligt över hela landet. För många betyder det också ett aktivt engagemang, inte bara som åskådare i tävlingar utan i olika former i sällskapens styrelse, som anställd i någon lokal organisation, som hästägare, hästränare eller hästskötare.

Isberg

STC är en sammanslutning av de verksamma travsällskapen inom riket. Enligt våra stadgar är vårt mål att organisera och reglera landets travsport, att bereda sällskapen fördelen av gemensamma bestämmelser och enhetlig ledning samt att representera den svenska travsporten i utlandet. Jag har tagit med mig en karta (se underbilaga 9:1) för att visa hur travbanorna är spridda i Sverige.

För år 1976 har jag några aktuella siffror att redovisa. Under året var det 886 tävlingsdagar. Drygt 7 100 travhästar startade i tävlingar vilket innebär att mer än 12 000 hästar var i träning. Det gjordes 8 190 lopp och 91 882 starter. Till de ca 12 000 aktiva travhästar som fanns i träning kommer ca 6 000 fölston. De har en fertilitet på ungefär 50 procent vilket gör att sporten tillförs ungefär 3 000 föl per år, uppdelat på 2 500 varmblodiga och 500 nordsvenska föl.

Man kan skilja mellan professionell träning och amatörträning. Den professionella är dominerande på Solvalla, Åby och Jägersro. Vi har i landet ungefär 340 professionella tränare, varav inte mindre än 140 finns vid de stora travbanorna. Där är det som regel så att det stora flertalet hästar lämnas i professionell träning, dvs. ägaren överlämnar sin häst till en tränare som helt ansvarar för skötsel, utfordring, körning, motionering och tävlingskörning. Men det finns också ett stort amatörinslag vilket märks på antalet körlicenser och tränarlicenser som utfärdas här i landet. Det finns inte mindre än 2 400 egentränarlicenser utfärdade för personer som har som ett fritidsintresse att träna sin häst. Det finns mer än 500 amatörlicenser för sådana som vill köra häst utan att vara ägare av hästen. Förra året fanns 425 licenser för hästskötare som körde lopp och alltså var anställda hos professionella tränare. Allt detta tillsammans gör ca 3 700 licenser. Men det är inte bara de personer som har licenser som sysslar med hästar. Bakom varje häst har vi mer och mer börjat finna en strukturförändring. Tidigare hade ofta en person flera hästar eller var ensam ägare till en häst. Vid registrering av ägareförhållanden märker vi idag alltmer att det är två, tre eller fyra personer som går samman som delägare av en häst. Till bilden hör att vi har ett ytterligt litet antal stora stuterier i landet. De flesta som bedriver uppfödning har enstaka ston utackorderade eller hemma på sin egen gård som en binäring till sitt lantbruk. Jag vill alltså understryka att travsporten av idag, speciellt utanför storstäderna, i hög grad är ett fritidsintresse. Att amatörerna inte dominerar eller verkar så mycket på storbanorna betyder inte att man där bara är "skrivbordshästägare". Man ställer snarare större krav på att få köra på de stora banorna. Det finns emellertid även i de tre storstäderna ett mycket stort antal hästägare som deltar i träningen av sina egna hästar. Men det är den professionelle tränaren, eller den som är anställd hos honom, som kör i löpningarna.

Jag tycker det är värt att framhålla att spel på hästar inte är ett rent hasardspel. För det stora flertalet bland publiken ligger det ett personligt bedömande bakom. En stor del av publiken försöker följa med så många tävlingsdagar som möjligt för att skaffa sig en personlig uppfattning om varje häst och dess möjligheter. Man kan alltså ha trav som ett stort intresse och även skaffa sig kunskaper för framtida tävlingsdagar.

Lindberg

På förteckningen (se underbilaga 9:2) över 1976 års totalisatoromsättning finns samtliga banor uppsatta i storleksordning, dels inom trav och dels inom galopp. Av denna specifikation framgår att det var 886 tävlingsdagar inom trav och 70 inom galopp, dvs. totalt 956 dagar år 1976 mot 962 året innan. Den totala omsättningen inom travet var 939,6 miljoner kronor på banspelet och 32,5 på galoppbanorna. Till detta kommer rikstoto med en omsättning på 181 miljoner kronor. Totalt var omsättningen alltså 1 153 miljoner kronor. I högerkolumnen finns omsättningen för kombinationsspelen V5 och V65 specificerad, nämligen 315,9 miljoner kronor. Banorna är här uppställda i storleksordning av omsättningen och man kan se att sporten är väldigt spridd och förekommer på många platser i landet. Den minsta banan, som är medtagen i förteckningen, är Visbys som hade en total omsättning på endast 1 148 000 kronor för 15 tävlingsdagar vilket betyder mindre än 100 000 kronor per dag jämfört med Solvallas omsättning på sammanlagt 312 miljoner kronor vilket innebär nära fyra miljoner kronor i omsättning per tävlingsdag.

I promemorian ang. hästsportorganisationernas ekonomi (se underbilaga 9:3) har vi utgått från 1977 års budget. Promemorian utgör en sammanfattning av ekonomin för ATG, centralförbunden och sällskapen med en totalt budgeterad omsättning på 1 158 miljoner kronor. Om man tar bort allmänhetens vinster och statens andel på 116 miljoner kronor återstår summan för totot som tillfaller sportens organisationer. Enligt budgeten är den 171 miljoner kronor, vilket innebär ungefär 86 procent av de totala tävlingsintäkterna. Med den obligatoriska fonderingen på 12 miljoner kronor, som sporten är ålagd för år 1977, innebär budgeten plus minus noll. Av denna promemoria framgår några specificerade kostnader för hästsportorganisationerna, nämligen 46 miljoner kronor i personalkostnader, 17 miljoner kronor i kapitalkostnader och 56 miljoner kronor i övriga kostnader.

Inom organisationerna kan man räkna med ungefär 250 heltidsanställda personer. Därtill kommer de tävlingsdagsarvoderade, som totalt sett torde utgöra ca 3 000 personer som utför 120 000 dagsverken. Räkna man om det efter 250 dagsverken per person motsvarar det totalt 520 heltidsanställda. Sedan har vi serviceföretagen, barer, restauranger, kiosker, vaktföretag och transportörer där vi räknar med 50 heltidsanställda och 1 500 deltidsengagerade. De senare motsvarar ungefär 260 heltidsanställda. För professionell träning där man har tränare med proffslicens är ca 600 anställda. Till den summan kommer hela den amatörmässiga delen med privatträning och amatörträning av egna eller delägda hästar och uppställning av ungdjur och konvalescenter. Det är mycket svårt att uppskatta antalet berörda personer. De siffror som Åke Isberg angivit beträffande licensgivningen kan ge en viss vägledning.

Beträffande varmbloodsston har vi något angivit strukturen på uppfödningen efter uppgifter vi fått från Avelsföreningen för varmbloodiga travhästar. Där uppger man att 300 fölston finns på stuterier med mer än tio ston, 350 på gårdar med 3–9 ston, 4 000 på gårdar med 1–3 ston och 600 som inackorderas på stuterier hos lantbrukare. Detta betyder att många lantbrukare är engagerade i uppfödningen som tilläggsysselsättning. Om man tittar på indirekta sysselsättningseffekter kan jag nämna att i kapitalkostnader på 17

miljoner kronor och leverantörskostnader i övrigt på 56 miljoner kronor ingår omfattande investerings-, renoverings- och reparationsarbeten till uppskattningsvis 15 à 20 miljoner kronor per år. Bland andra poster kan nämnas betydande inköp hos tryckerier runtom i landet bl. a. för tävlingsprogram för 950 tävlingsdagar. Rikstotons gratisprogram trycks exempelvis i 450 000 ex. varje vecka. Utanför organisationernas kostnader kommer kostnaderna för ombudsorganisationerna för Rikstoton och övrigt förtidsvad där enbart postverket torde erhålla ca tio miljoner kronor i ombudersättning. De allra mest betydande indirekta effekterna torde emellertid sammanhånga med hästarnas uppfödning och träning där inköp av foder och förnödenheter har stor betydelse.

I denna promemoria är spelformerna uppställda efter deras vinstavdrag. Det finns dels 20-procentiga vinstavdrag som i "vinnare- och plattspel", "kombinationsspel på hästar" och på V3. Detta vinstavdrag gäller för 826 miljoner kronor om man ser till 1976 års omsättning. Sedan finns det kombinationsspel på tre hästar som kallas trippel eller tiercé som har 30-procentiga vinstavdrag som gav elva miljoner kronor. Dessutom finns kombinationsspelen V5 och V65 med 35-procentiga vinstavdrag som gav 316 miljoner kronor.

I promemorian finns något teoretiskt beskrivet vad som kan hända vid upprepat spel under en travdag om man har en skattesats eller vinstavdrag på 20 procent. Vi har först ett teoretiskt exempel. Om man utgår från en person med en ingångsinsats på 100 kronor som sedan vinner ca 80 procent tillbaka, dvs. 80 kronor och sedan satsar vinsten igen betyder det att han efter nio lopp av sin ingångshundralapp skall ha kvar 13 kronor. Under tävlingsdagen skall han då ha blivit beskattad med drygt 85 procent. Hans faktiska skatt – eller vinstavdrag för det innehåller ju såväl totoskatt som en andel till sporten – på bruttoinsatsen är enbart 20 procent, men på hans ursprungligen satsade belopp blir skatten adderad ihop till dryga 85 procent. Det kan te sig något teoretiskt att man går till väga på det sättet. Man kan ju tänka sig att man i stället gör som i fallet B och satsar 50 kronor per lopp och även vinner genomsnittligt. Även i det fallet blir skatten ungefär lika stor, dvs. ca 90 kronor. Detta belyser kanske något att de omsättningar som uppges för trav och galopp kan vara något uppblåsta. En person som enligt dessa exempel spelar för 450 kronor spelar i praktiken för pengar som kommer tillbaka i form av vinster vilket gör att omsättningsbeloppen är något höga.

I promemorian behandlas också riksspelet V65 med uppgifter angående kupongantal, deltagarantal m. m. Där konstateras att ATG inte svarar för ombudskostnaderna vilket innebär att V65-spelarna måste betala en särskild kupongavgift per inlämnad kupong. Detta har haft en viss betydelse för strukturen av V65-spelet där man rör sig med relativt små mängder kuponger. Kupongavgifterna gör att spelarna inte i någon större utsträckning spelar ett reducerat system. Ett reducerat system innebär att varje spelare lämnar flera kuponger men kupongavgiften gör detta för dyrbart. Tvärtom har vi funnit att V65-spelarna i betydande utsträckning slår sig samman i bolag om en eller flera kuponger för att hålla nere kupongavgiften. Detta innebär också att intresset för V65 inte kan mätas efter mängden kuponger. Våra beräkningar tyder på att i genomsnitt 3–5 personer är engagerade per V65-kupong vilket gör 300 000–600 000 intressenter per vecka. Vidare har vi

av statistiken funnit att det inte är samma deltagare varje vecka utan det växlar beroende på var tävlingarna går. Om tävlingarna går på Åby har vi alltså fler göteborgare som spelar än om tävlingarna går på Solvalla. Det innebär att bruttoantalet intresserade torde närma sig miljonen. När det gäller kupongavgifterna borde det medföra att kupongerna blir av större insatsstorlek än eljest. Men som framgår av promemorian är trots allt insatsbeloppen relativt små. Insatsbelopp på upp till fem kronor utgör 14 procent av kupongmängden under andra halvåret 1976 enligt postverkets statistik medan insatser på 5–20 kronor ligger på 46 procent och 20 kronor och däröver på 40 procent. Medianen beräknas för första halvåret 1975 ligga på elva kronor och under andra halvåret 1976 på ca 15 kronor. Att den har stigit torde bero på att kupongavgifterna har höjts två gånger sedan starten och ligger nu på 1:50 kronor för insats på fem kronor, två kronor för insats mellan 5:50 kronor upp till 20 kronor och 2:50 i avgift för insatser över 20 kronor.

Om man sedan tittar på vad kupongavgifterna betyder för spelarens genomsnittliga vinst kan man teoretiskt konstatera att en spelare som satsar exempelvis fyra kronor skulle kunna vinna 65 procent av beloppet tillbaka. Men från denna summa skall dras kupongavgiften på 1:50 kronor vilket betyder att spelarens faktiska vinst blir 27,5 procent. Det är naturligtvis ett problem att den effektiva utdelningen för betydande delar av kupongmängden blir låg och sålunda 27–40 procent för drygt en tredjedel och under 50 procent för mer än hälften. Samtidigt som det finns nackdelar med detta finns det fördelar genom att man härigenom håller nere kupongantalet. Varje kupong orsakar kostnader för papper, transport, sortering och avstämpling m. m. Genom det relativt sett låga kupongantalet har ATG kunnat driva verksamheten med låga administrationskostnader. Tack vare detta har sporten fått det överskott man eftersträvat. Jag kan också nämna att av banselets omsättning på 970 miljoner kronor torde ungefär 60–70 miljoner kronor utgöra insatser på förtidsspel. Förtidsspelet utgör alltså tio procent av det totala spelet och är således relativt obetydligt.

Sandgren

Den illegala spelverksamheten i samband med hästtävlingar förekommer huvudsakligen i två former. I samband med banospel förekommer bookmaking. Det innebär att det finns personer som i stället för toton mottar insatser från enskilda personer. Detta är naturligtvis i flera avseenden en mycket otrevlig verksamhet som ingen av oss önskar. Man bör göra allt för att undvika den dels därför att den undandrar statsverket och sporten inkomster och dels därför att den omhänderhas av mindre nogräknade personer som stoppar pengar i egen ficka. En annan synpunkt är att de som spelar illegalt på detta sätt i många fall inte är helt hedervärda personer bortsett från att de deltar just i denna illegala verksamhet. Den andra formen av illegalt spel består i förekomsten av spelklubbar där man bedriver spel utanför banorna men genom att stå i förbindelse med banorna på något sätt. Det är också en illegal verksamhet. Det uppges ibland att de förmedlar dessa vad till totalisatorn och att insatserna därigenom skulle utsättas för vinstavdrag och beskattning. Det finns anledning tro – även om det inte är slutgiltigt utrett – att det till en mindre del är på det sättet. Jag vill även säga att vi naturligtvis av

de skäl som jag här antytt är mycket bekymrade över detta. Det finns de som menar att denna verksamhet har ökat i omfattning under senare år. Vi hade på eget initiativ under senare delen av föregående år en överläggning i rikspolisstyrelsen med rikspolischefen och hans närmaste medarbetare på detta område för att diskutera möjligheterna att effektivare beivra dessa förhållanden. Vi har nu etablerat ett samarbete som vi hoppas skall bära frukt så småningom.

Enligt vår uppfattning och kännedom vill jag generellt säga att det knappast finns några missförhållanden i anslutning till det legala totospelet, fast det beror naturligtvis på vad man menar med ett missförhållande. Ibland förekommer det uttalanden av den karaktären att det i detta liksom i andra spelformer, finns personer som inte har förmåga att spela med måtta utan spelar i en sådan omfattning att de sätter sig själva i misär eller försvårar sin och kanske närståendes situation. Den information vi har, såväl genom egna iakttagelser som genom uppgifter från sociala myndigheter, tyder på att detta är utomordentligt litet förekommande. Därmed är det naturligtvis inte sagt att det inte kan förekomma. Missförhållanden i övrigt skulle man möjligen kunna finna i att personer, som på orättmätigt sätt förvärvat pengar, ägnar sig åt illegalt spel. Vi tror dock inte att det förekommer i särskilt stor omfattning. De använder nog den illegala bookmakingen eftersom de helt enkelt inte vill utsätta sig för den beskattning som den legala totton innebär. Det är naturligtvis inte uteslutet men man skall ha klart för sig att det är mycket besvärligt att leda i bevis och utreda förhållandena på detta område. Det är också det som ligger bakom vårt initiativ till samråd med rikspolisstyrelsen.

Isberg

De två former av illegalt spel som Lennart Sandgren här talade om finns angivna i nuvarande lotteriförordning där det i 7 § sägs att man inte får tillhandagå annan med anordnande av lotteri utan tillstånd av anordnaren. Travällskapen skall idag inhämta ATG:s tillstånd för totopspel. ATG har därvid ställt som villkor att bolaget även skall godkänna förtidsvadsförmedlare. Tidigare, innan ATG:s tillkomst, lämnade STC dylika tillstånd. Från centralförbundets sida ville man då att allt förtidsvad, allt tillhandagående av spel skulle ske i insynade lokaler där det kunde bedrivas i kontrollerbara former. Travsporten, liksom galoppsporten, har sedan ett par årtionden tillbaka valt att låta förtidsvad gå över tidningarnas depeschkontor. Sedermera har det blivit en viss utökning till större tobakshandlare i tätorter. Det måste ju finnas något skäl till att personer vänder sig till en bookmaker. I regel avser man att göra en större insats som om man spelade på totalisatorn skulle påverka oddset negativt, dvs. vinsten skulle bli lägre. Ju mer pengar som satsas på en häst desto mindre blir utdelningen. Man kan alltså om man går till en bookmaker som inte garderingsspelar på totalisatorn, i regel få betalt enligt toto-oddset. Det kan också hända att bookmakern betalar ett visst överodds för att locka folk till sig. Är oddset 1:90 betalar han kanske två gånger pengarna. Vådan av detta blir att staten mister sin beskattningsdel och arrangören sin del av spelsumman. På de illegala förmedlingsklubborna, som har öppet under det tävlingar pågår, kan man göra insatser fram till 5-10

minuter före loppets start. Det uppges att de satsade beloppen telefoneras till någon person vid travbanan som sätter in den på totalisatorn. Efter loppet får man sedan ett telefonreferat tillbaka. Denna form av verksamhet har ökat. STC har regelmässigt, så fort vi fått kännedom om sådana förhållanden, anmält dem till åklagarmyndigheten. Det finns således en hel del domar mot dylika klubbar. Det är två skäl till att vi ingriper. Först och främst är det ett direkt brott mot lotteriförordningen och mot syftet med en reglerad verksamhet. Vi vill exempelvis inte att spel skall försiggå tillsammans med olaga spritutskänkning vilket brukar vara fallet på dessa klubbar. För det andra har vi anledning tro att större delen av de insatser som görs på dessa klubbar inte går in i totalisatorn utan är en förtäckt bookmaking. Den person som tar emot dessa spel har – om spelet motsvarar spelfördelningen på totalisatorn – en vinst på 20 procent (vinstavdraget). Det verkar med tanke på den typ av lokaler som man använder som om bongavgifter som betalas inte täcker de kostnader som en sådan klubb har för sin verksamhet. I en nyligen sprängd klubb i Eskilstuna hade man aldrig vidarebefordrat insatser till travbanan utan pengarna hade stannat inom klubben. Alltså en ren bookmakingverksamhet. Straffbestämmelserna i lotteriförordningen innebär i regel böter för sådan klubbverksamhet om brottet inte är grovt, då kan det bli upp till ett års fängelse. För bookmaking är det även böter eller fängelse som straff. Jag kan väl i detta sammanhang säga att vi anser att straffsatserna är alldeles för låga för att vara avskräckande.

Starkerud

Vi vet genom ett antal gamla rättsfall att ett flertal människor hävdar att de har spelat bort sina pengar. När man närmare penetrerat dessa ärenden har det visat sig att man först har gjort en förskingring och därefter försökt att återställa medlen genom totalisatorspel. Av den kännedom som finns genom socialregister och socialakter är det väldigt sällan som folk som behöver socialhjälp anger totalisatorspel som grund för brist på pengar. Det har gjorts ett par undersökningar, bl. a. den s. k. Tyresöundersökningen där vi särskilt undersökte om spel låg bakom den höga socialhjälpnivå man hade därute. Man kunde inte finna att det förhöll sig så.

Lindberg

Vid banspelet på Jägersro görs 75 procent av insatserna i 5- och 10-kronorsluckor medan 25 procent görs i 50- och 100-kronorsluckorna vilket betyder mycket för omsättningen i reda pengar. De 25 procenten svarar ungefär för 75 procent av omsättningsbeloppet. En person som satsar 50 kronor behöver i och för sig inte riskera mycket mera än den som satsar tio kronor. Den som satsar 50 kronor gör det ofta i ett favoritspel där han har relativt stor chans att få tillbaka pengarna, medan den som satsar tio kronor gör det i ett outsiderspel. Vad summan av kardemumman blir i utfallet är svårt att teoretiskt föreställa sig. Det är säkert olika för olika tävlingsdagar. Som jag ser det är det väsentligt att 50-kronorsspelaren inte räknar med att satsa 50 kronor gånger nio lopp, alltså 450 kronor, för då har hans pengar tagit slut. Han

räknar alltså med ett visst genomsnittsutfall. Detta kan man också konstatera. Det framgår genom att spelet på tävlingsbanorna minskas en tävlingsdag med mycket höga odds. Det betyder helt enkelt att alltför få personer får tillbaka de vinstmedel de har tänkt återsatsa i spelet. 50-kronorsinsatsen behöver därför inte betyda en större risk än 10-kronorsinsatsen. En insats på totalt 450 kronor under dagen innebär med genomsnittlig vinst ungefär 90 kronor i kostnad för spelaren.

Sandgren

Omsättningen är summan av de i de individuella spelen omsatta pengarna. Till mycket stor del består den av de vinster som har tagits ut vid ett tidigare spel. Den enskilda personen satsar alltså inte 450 kronor utan han satsar i första spelet, tar ut en vinst, spelar i andra loppet – att spela i alla nio loppen är relativt ovanligt – och omsätter så sin vinst under tiden som han naturligtvis förlorar det som är vinstavdraget. Om man håller på på det sättet förlorar man i stort sett den hundralapp som man startade med. Men det är ett teoretiskt exempel. Många spelar inte i alla spel. Man kan lätt få den uppfattningen annars att människor går till Solvalla med fyra miljoner kronor och spenderar dem. Så är det ju inte. De har med sig väsentligt mycket mindre, men det omsätts gång på gång därför att det tas ut i vinster. Banorna har ju samma dag alltid också en V5-a. När V5-spelet har avslutats delas vinsterna ut omedelbart om de inte är alltför höga. Då stiger spelet omedelbart för då omsätts vinsterna på nytt. Vi vet numera också att en större insats ofta representerar flera spelare. Man kommer i sällskap till en bana och spelar ofta tillsammans för exempelvis en femtiolapp där fem spelare satsat en tia var. Detta är mycket vanligt. Det är inte så enkelt, menar jag, att avläsa den individuella besökarens spel genom att titta på statistiken för olika bongvalörer, utan det är mer komplicerat än så.

Borg

Det finns många olika slags sätt att spela på. De som går ut på en bana för att de tycker om sporten och vill följa hästarnas prestationer fördelar ofta en mindre summa på flera hästar under tävlingsdagen. De som är mest initierade, bl. a. genom analys av den fina programinformationen, koncentrerar ofta sitt spel och då med en högre insats på ett fåtal lopp. Exakt statistik på hur många som spelar stort spel och hur många som spelar lågt spel har vi inte. Vi vet att 25 procent är stort spel. Med stort spel menar jag valörer av typ 50 à 100 kronor. Naturligtvis finns det enstaka personer som spelar flera hundralappar men genomsnittet ligger ungefär på 3–4 hundralappar i fråga om exceptionellt spel. De flesta spelar alltså en hundralapp. I vissa fall går man fram med större insatser som gör att snittet blir ungefär 300–400 kronor.

Sandgren

Om man maximerar insatsen till 100 kronor per lopp skulle det antagligen innebära att man finner former för att kringgå det. Det kommer att vara

utomordentligt svårt att kontrollera varifrån pengarna kommer. Rent praktiskt kan man kanske nedbringa den enskildes insatser genom att en maximering av insatsen leder till att det är svårare att hinna med om man inte vill öppna tillräckligt många luckor för dessa valörer. Skulle man emellertid vilja vidtaga en sådan åtgärd kommer den att mötas med opposition därför att då kommer folk att stå där och köa, medan man i andra luckor med lägre valörer skulle komma lättare fram. Jag tror inte för min personliga del att detta är vare sig motiverat eller praktiskt genomförbart.

Lindberg

Varje åtgärd som vidtas för att försvåra ett spel på den legala totalisatorn medför omedelbart en vinst för bookmakerna. I Danmark hade man tidigare ett vinstavdrag på 30 procent i varje lopp vilket kunde anses som orimligt högt för ett upprepat spel. Det kanske inte låter som en så stor skillnad på 20 och 30 procent. Men om man gör ett teoretiskt exempel och räknar ut vad skatteavdraget blir om man i varje lopp har 30 procent i stället för 20 ser man vilken fantastisk effekt det har. Det medförde att Danmark fick rykte om sig att ha oerhört mycket bookmakingspel. Jag känner till det för jag var tidigare verksam i Halmstad. Jag minns att Halmstadsbanan gladeligen slog Köpenhamns största bana Charlottenlund i omsättning. Det sades där att det är ingen idé att spela på toton på Charlottenlund utan där skulle man spela hos bookmakers. I Danmark sänkte man senare vinstavdraget till 20 procent, vilket har medfört att omsättningen på Charlottenlund har stigit till mer än det dubbla. Jag tror inte det beror på att man i Danmark har börjat att spela mer utan jag tror det beror på att pengarna går från bookmakern in i totalisatorn. Om en person skulle vilja satsa 100 kronor i ett lopp skulle det inte accepteras att han ställde sig tio gånger i en lucka. Säkert skulle han hitta en lösning som då troligtvis skulle vara att i första hand spela hos bookmakers.

Isberg

Man har faktiskt gjort ett sådant experiment för flera år sedan i Holland. Det fick man mycket snabbt gå ifrån för det visade sig att det inte gick att kontrollera. Folk bytte plats med varandra. Det var tydligen ganska meningslöst.

Borg

Jag skulle till det tidigare resonemanget här vilja säga att det är samma pengar som omsätts igen lopp efter lopp. Våra besökare tycker nog i regel att de har en viss summa pengar att spendera. Omsättningen i loppet speglar ofta detta. Om man jämför med de lokala förhållanden där vi har en omsättning på 100 000 kronor i första loppet stegras detta fram till femte, sjätte och sjunde loppet upp till 200 000 kronor per lopp. Det är ofta de pengar som vinnas i de första loppet som ökar insatsen. Däremot är det ju inte spelarna som förlorar mer pengar på det därför att de som har förlorat i de första loppet kanske går

hem eller slutar spela. Det är de pengar som utbetalas till dem som har vunnit i de första loppet som höjer den totala omsättningen i de senare loppet.

Thuresson

De allra största insatserna som görs i löpningar är ofta resultatet av s. k. systemtips. Man tar alltså vid tävlingsdagens början ut exempelvis tre hästar och startar då med en insats – på låt oss säga tio kronor eller 50 kronor på den första hästen – och får vid lyckliga omständigheter då insatsen att öka på de två övriga hästarna. Skulle oddset i första löpningen vara tre gånger är således insatsen i nästa löpning 150 kronor. Är den ytterligare tre gånger i den löpningen så är den på den tredje hästen 450 kronor. Det är i och för sig inte resultatet av en högre insats hos den spelande utan mer resultatet av lyckliga omständigheter i spelet. Personligen tror jag att detta är mycket vanligt. Det är det som gör att vi i vissa lopp får mycket höga insatser.

Lindberg

Jag kan komplettera Thuressons inlägg med att det är ett av de konkurrensproblem som vi har med bookmakers. Bookmakers kan i vissa fall erbjuda en service som inte erbjuds i den legala totalisatorn. Enligt uppgift är det ett vanligt erbjudande från bookmakers att om du satsar 50 kronor hos mig i första loppet kan du sedan återsatsa detta med vinsten om du vinner på en häst i lopp tre exempelvis. Om du sedan vinner i det loppet kan du återsatsa detta i lopp åtta. På så sätt kommer spelaren undan med att lägga ut ett belopp i första loppet och sedan spela med sin eventuella vinst. Det erbjuder inte vi på den legala totalisatorn utan vill man vara med i lopp ett, tre och åtta på förtidsvad måste man lämna ifrån sig pengar i varje lopp. Det är kanske inte så lätt att förstå men alla sådana här former av erbjudanden är ofta attraktiva. Det kallas visst för att "spela pölsa" när man på det sättet återspelar ett imaginärt vunnet belopp som man inte vet om man har vunnit eller ej.

Sandgren

Det är mycket vanskligt för sällskapen att vidta åtgärder mot illegalt spel. Det gäller ju att genom spaning lokalisera vem som är ansvarig och att sedan binda vederbörande vid brottet. Det är en kvalificerad polisiär uppgift som sällskapen självfallet inte har möjligheter att svara för eller har personal utbildad till. Det vore inte ens rimligt att man åtog sig det. Man har ibland funderat över vad det är för tekniska instrument som används för att förmedla det illegala spelet. Naturligtvis utnyttjas telefon. Det har förekommit resonemang om att man på något sätt skulle försvåra användningen av detta kommunikationsmedel. Men det har visat sig t. ex. på Solvalla att de som medverkar i illegalt spel är så förslagna att de skaffat sig kortvågssändare. Med hjälp av den står de i förbindelse med exempelvis en bil ute på parkeringsplatsen eller i närheten.

Isberg

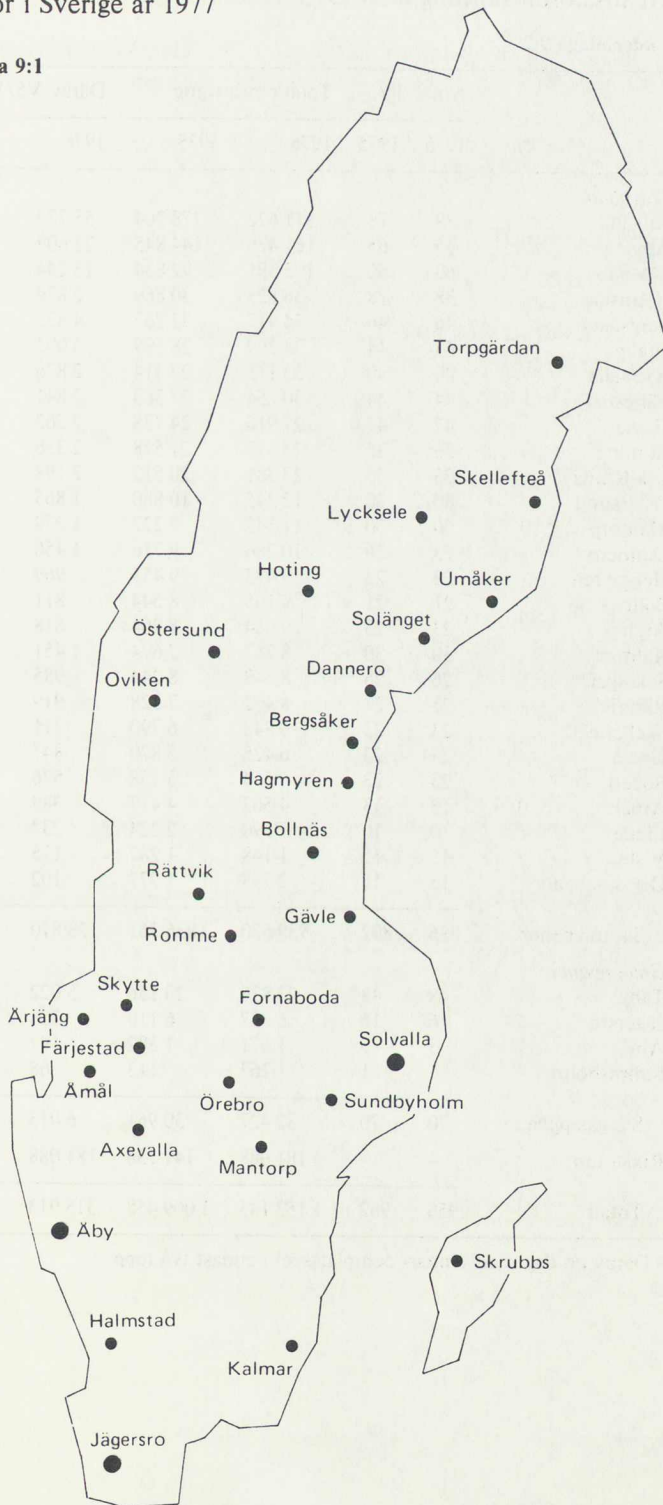
Det ligger en stor spaningsinsats bakom för att klara upp dessa typer av brott. När det gäller spelklubbar där vi haft misstankar om bookmaking har polisen gått tillväga så att man har samarbetat över gränserna exempelvis Eskilstuna-Stockholm. Man har på Solvalla försökt komma underfund med vem det är som ringer till Eskilstuna och vem de står i kontakt med. Sedan har man skuggat denne man och sett efter om han har gått till några totalisatorluckor och då försökt konstatera för hur mycket han spelat och på vilka nummer. När man därefter har gjort tillslag måste man jämföra de bongar som finns på den illegala spelklubben med de spel som denna telefonman har gjort för att försöka bevisa att bookmaking har skett. Man kan alltså inte bara gå ut en tävlingsdag och göra ett tillslag utan här krävs en viss tids förberedelser under tidigare tävlingsdagar.

Lindberg

Min uppfattning är att bookmaking inom en banas område är mycket svår att komma åt i praktiken. Jag tror att om det finns en legal totalisator med ett vettigt vinstavdrag besöker inte den stora allmänheten utan endast ett mindre antal storspelare bookmakers på banan. Jag tror inte att statens och tävlingsorganisationernas förlust blir så stor för de större spelarna skulle kanske ändå inte satsa sina belopp i totalisatorn. Spelklubbar utgör antagligen en väsentlig bas för bookmakingen vid banan. Det gäller att komma tillrätta med spelklubbarna som är ett grundkapital för bookmakerna och som attraherar allmänheten i ett läge där inte samhället erbjuder motsvarande service. På banan däremot har allmänheten ett erbjudande om motsvarande service i legal regi och där jag tror att den stora allmänheten inte i alltför stor omfattning attraheras av bookmakerna. Höjer man vinstavdraget som skedd till exempel i Danmark för några år sedan får det naturligtvis den omedelbara effekten att folk vänjer sig att spela hos bookmakerna i stället för i den legala totalisatorn.

Travbanor i Sverige år 1977

Underbilaga 9:1

Totalisatoromsättning åren 1975–1976

Underbilaga 9:2

	Antal dgr		Total omsättning		Därav V5/V65	
	1976	1975	1976	1975	1976	1975
<i>Travbanor</i>						
Solvalla	78	78	311 622	278 204	55 779	54 056
Åby	65	65	161 426	144 845	22 609	21 342
Jägersro	60	60	105 381	92 834	13 244	12 592
Halmstad	38	38	36 823	30 869	2 879	2 560
Bergsåker	46	46	34 417	32 267	4 833	4 551
Örebro	44	44	34 299	28 599	3 092	2 888
Axevalla	40	40	33 115	27 414	2 876	2 606
Färjestad	44	44	30 254	27 363	2 841	2 748
Gävle	47	47	27 916	24 738	2 563	2 279
Romme	36	36	23 577	21 578	2 356	2 158
Eskilstuna	35	35	23 381	20 512	2 198	1 918
Östersund	30	30	12 345	10 880	1 865	1 698
Mantorp	30	30	11 542	9 222	1 279	1 130
Dannero	23	26	10 286	9 716	1 456	1 373
Hagmyren	23	23	9 475	9 453	969	941
Bollnäs	21	21	9 105	8 544	811	775
Årjäng	23	23	9 084	8 764	818	878
Kalmar	30	30	8 757	7 674	1 451	1 374
Solänget	26	26	8 548	8 244	985	911
Rättvik	25	27	8 402	7 328	919	849
Skellefteå	23	23	6 848	6 790	711	770
Umeå	23 ^a	23	6 425	5 870	847	749
Boden	23	23	5 554	5 138	526	583
Åmål	13	13	4 562	4 417	389	408
Linde	10	10	2 590	2 234	237	199
Visby	15	15	1 148	1 287	175	169
Div småbanor	15	16	2 748	1 977	102	66
S:a travbanor	886	892	939 630	836 761	128 810	122 571
<i>Galoppbanor</i>						
Täby	48	48	23 836	23 156	5 022	5 160
Jägersro	16	16	6 657	6 110	728	718
Åby	5	5	1 671	1 582	197	177
Strömsholm	1	1	263	113	68	13
S:a galoppbanor	70	70	32 427	30 961	6 015	6 068
Rikstoton	–	–	181 088	141 736	181 088	141 736
Totalt	956	962	1 153 145	1 009 458	315 913	270 375

^a Därav en dag med vinnar- och platsspel i endast två lopp.

Promemoria ang. hästsportorganisationernas ekonomi år 1977

Underbilaga 9:3

	Mkr	Därav		
		Per- sonal- kostn.	Kapi- tal- kostn.	Övr. kostn.
Total omsättning	1 158			
Avgår allmänhetens vinster	- 878			
	+ 280			
Avgår statens andel	- 116			
	+ 164			
Tillkommer: bråkdelar och oinlöst	+ 7			
Summa från totton	+ 171			
Övriga tävlingsintäkter				
Entré o parkering	+ 16			
Program	+ 4,5			
Restaurant	+ 4,5			
Övrigt	+ 3			
Summa tävlingsintäkter	+ 199			
Avgår: Priser hästägare	- 67			
Övriga tävlingskostn.	- 43	- 25		- 18
Rikstoton tävlingskostn.	- 12	- 1		- 11
TÄVLINGSNETTO	+ 77			
Diverse intäkter	+ 6			
Anläggningskostnader	- 24	- 6		- 18
Kapitalkostnader	- 17		- 17	
Sällskapen administration	- 16	- 9,5		- 6,5
Central administration m. m.	- 7	- 4,5		- 2,5
Centrala ränteintäkter	+ 1			
Anslag hästägare, uppfödare, tränare, forskning, utbildning	- 8			
	+ 12			
Obligatorisk fondering	- 12			
	± 0	- 46	- 17	- 56

Löner och arvoden organisationerna enligt budget 1977

<i>Sällskap</i>	Mkr
Tävlingsdagsarvoden	19,2
Anläggningsarbetare	4,6
Administration o. övrigt	6,7
	<hr/>
	30,5
<i>Centralförbund och ATG</i>	
Tävlingsdagsarvoden	0,7
Administration o. övrigt	3,2
	<hr/>
	3,9
Summa löner och arvoden	34,4
Sociala kostnader	11,4
	<hr/>
Summa organisationernas personalkostnader	45,8

Som framgår av uppgifterna om sysselsättning nedan, torde organisationernas löner och arvoden med stor säkerhet utgöra endast den mindre delen av ersättningar som utgår till direkt av sporten berörda yrkesverksamma personer.

Sysselsättning – Uppskattningar

	Antal engagerade	Antal dagsverk	Motsvarande antal heltids- anställda
<i>Organisationerna</i>			
Heltidsanställda			230
Tävlingsdagsarvoderade	3 000	120 000	520
<i>Serviceföretag vid banan</i> (restauranter, kiosker, vaktföretag, transportörer)	1 500	60 000	260
<i>Professionell träning</i>			
Tränare med proffslicens			400
Antal anställda			600
<i>Privatträning</i>			
Amatörträning av egna eller delägda hästar.		Dels binäring till jord- eller skogsbruk el. dylikt	
Uppstallning av ungdjur eller konvalescenter.		dels fritidssysselsättning	
		Omfattningen mycket betydande men sysselsättningsmässigt omöjlig att precisera. Gäller antalsmässigt fler djur än som är i proffsträning.	

	Antal engagerade	Antal dagsverk	Motsvarande antal heltids- anställda
<i>Uppfödning</i>			
Cirka 6 000 avelsston			Ett mindre antal stora stuterier. Vanligast binäring till lantbruk. Sysselsättningseffekten av stor betydelse men ej beräknad av ATG.
Därav cirka 5 200 varmblodiga travston, där avelsföreningen uppgivit följande struktur			
300 på stuterier med	10 ston		
350 på gårdar med	3-9 ston		
4 000 på gårdar med	1-3 ston		
600 som av ägare inackorderas på stuterier eller hos lantbrukare.			

Indirekta sysselsättningseffekter

Hästsportorganisationerna har, förutom sina personalkostnader på 46 mkr, kapitalkostnader på 17 mkr och leverantörskostnader i övrigt för 56 mkr. Bland mera betydande sysselsättningsskapande poster som ingår häri kan nämnas omfattande investerings-, renoverings- och reparationsarbeten som ständigt pågår vid banorna och kan uppskattas till 15 à 20 mkr per år. En annan betydande inköpspost utgör tävlingsprogrammen för de 950 tävlingsdagarna som ger sysselsättning åt tryckerier runt om i landet. Därvid kan även nämnas Rikstotons gratisprogram som trycks i 450 000 exemplar varje vecka.

Bland indirekta sysselsättningseffekter som kommer utanpå organisationernas inköp kan nämnas ombudsorganisationen för Rikstoton och för övrigt förtidsvad som betalas av vadhållarna. Enbart Postverket torde erhålla cirka 10 mkr i ombudersättning från V65-vadhållarna (beräknad andel 90 000 kuponger x 2:15).

De allra mest betydande indirekta effekterna erhålles i samband med hästarnas uppfödning och senare träning. Inköp av foder och förnödenheter till tävlingshästar, unghästar, fölston m. fl. torde ge mycket stora indirekta effekter liksom byggnadsarbeten och utrustning till stallar. Hästägarnas organisationer anger att prispengarna ger en högst 40 %-ig täckningsgrad. Om man konstaterar att nettoprispengarna för 1977 är budgeterade till 67 mkr skulle bruttokostnaden för hästägarna under ett år utgöra över 160 mkr.

Vid bedömningen av indirekta effekter bör noteras att uppfödning och grundträning i stor omfattning sker i områden av landet där sysselsättningseffekterna är särskilt betydelsefulla. Som exempel kan nämnas Gotland, Skaraborgs län, västra och nordvästra Svealand samt stora delar av Norrland.

Vadhållningsformer 1976 i mkr

	Trav	Galopp	Rikstoto	Summa
<i>20 % vinstavdrag</i>				
Vinnare och plats	800	13	-	813
Kombinerat (2 hästar)	-	11	-	11
V3	-	2	-	2
	800	26	-	826
<i>30 % vinstavdrag</i>				
Kombinerat (3 hästar) = Trippel eller Tiercé	11	0	-	11
<i>35 % vinstavdrag</i>				
V5	129	6	-	135
V65	-	-	181	181
	129	6	181	316
Totalt	940	32	181	1 153

Beskattning vid upprepat spel i nio lopp

a) Förutsättning: 20 % vinstavdrag och återsatsning av genomsnittlig vinst

Lopp	Insats	- Skatt	= Vinst
1	100:00	- 20:00	= 80:00
2	80:00	- 16:00	= 64:00
3	64:00	- 12:80	= 51:20
4	51:20	- 10:25	= 40:95
5	40:95	- 8:20	= 32:75
6	32:75	- 6:55	= 26:20
7	26:20	- 5:25	= 20:95
8	20:95	- 4:20	= 16:75
9	16:75	- 3:35	= 13:40
	432:80	- 86:60	= 346:20

b) Förutsättning: 20 % vinstavdrag, lika stor satsning per lopp och genomsnittlig vinst

Lopp	Insats	- Skatt	= Vinst
1	50:00	- 10:00	= 40:00
2	50:00	- 10:00	= 40:00
3	50:00	- 10:00	= 40:00
4	50:00	- 10:00	= 40:00
5	50:00	- 10:00	= 40:00
6	50:00	- 10:00	= 40:00
7	50:00	- 10:00	= 40:00
8	50:00	- 10:00	= 40:00
9	50:00	- 10:00	= 40:00
	450:00	- 90:00	= 360:00

Slutsats: Som framgår av exempel a) har av den ursprungliga insatsen efter nio lopp drygt 85 % betalats i skatt, även om genomsnittlig vinst erhålles i varje lopp och denna upprepat återsatsas.

Det sammanlagda skattebeloppet blir naturligtvis detsamma om totalinsatsen under de nio loppen som i exempel b) fördelas på annat sätt, t. ex. lika stor insats per lopp, detta under förutsättning att även här genomsnittlig vinst erhålles.

V65 – kupongantal, deltagarantal, vinstavdrag m. m.

Det förhållandet att ATG ej svarar för ombudskostnaderna, innebär att V65-spelarna måste betala en särskild kupongavgift per inlämnad kupong. Detta medför i sin tur att V65-spelarna ej i någon större utsträckning kan lämna reducerade system. (Ett reducerat system kan sägas utgå ifrån ett heltäckande matematiskt system från vilket av kostnadsskäl utsorteras sådana kombinationer som anses mindre troliga eller vinstgivande. Man får härigenom ett flertal mindre system som behöver utskrivas på flera kuponger, i vanliga reduktioner 5–15 kuponger. Genom reduktionen kan varieras ett större antal hästar eller fotbollsmatcher, men endast i vissa kombinationer.) Tvärtom slår V65-spelarna sig i betydande utsträckning ihop i bolag om någon eller några kuponger för att hålla ned kupongavgifterna. Detta innebär t. ex. att intresset för V65 kontra fotbollstips ej kan mätas medelst respektive kupongmängder. ATG:s beräkningar tyder på att i genomsnitt cirka tre–fem personer är engagerade per V65-kupong, innebärande att allt efter säsongen 300 000–600 000 intressenter deltar per vecka. Dessa är ej konstant deltagande utan statistiken visar att man går in och ut beroende bland annat på var V65-tävlingarna avgöres. Detta betyder i sin tur att bruttotalet V65-intresserade torde ligga på inemot miljonen, med mer eller mindre frekvent deltagande.

Trots kupongavgifternas effekt på V65-kupongernas insatsstorlek är den stora övervikten för små och medelstora kuponger anmärkningsvärd. Postverket som helt dominerar ombudsorganisationen har redovisat följande interna statistik över procentuell kupongfördelning efter insatsbelopp:

Insatsbelopp	1976 (v. 27–50) %	1975 (halvår 1) %
– 5:00	14	19
5:50–10:00		24
10:50–20:00		23
5:50–20:00	46	47
20:50–30:00		12
30:50–40:00		9
40:50–50:00		4
50:00–		9
20:50–	40	34
Totalt	100	100

Medianen beräknades första halvåret 1975 ligga på cirka 11 kronor samtidigt som genomsnittvärdet låg kring 30 kronor. För andra halvåret 1976 torde motsvarande värden ligga kring 15 respektive 37–38 kronor. Orsaken torde i betydande utsträckning vara den höjning som gjorts av kupongavgifterna 1 juli 1975 och 1 juli 1976 och som medfört att det blivit mycket dyrt att lämna småkuponger och reducerade system och att man i stället i betydande utsträckning går samman i "bolag". De kupongavgifter som ATG medgivit Postverket att uttaga fr. o. m. 1 juli 1976 utgör

<i>Insats</i>	<i>Kupongavgift</i>
– 5:00	1:50
5:50–20:00	2:00
20:50–	2:50

Kupongavgifternas betydelse för effektivt vinstavdrag

Kupongavgifterna innebär att den faktiska utdelningsprocenten sett i relation till insatsen blir mycket låg i frekventa insatsintervaller, om man antager genomsnittlig vinst på insatsen. Följande utveckling kan redovisas:

Insats i kr	Uppskattad utveckling av kupongmassan, %	Kupongavgift i kronor			Spelarens vinst i % av insats 65 %-kupongavgift i %		
		Aug 74 –juni 75	Juli 75 –juli 76	Juli 76 –juni 77	74–75	75–76	76–77
4	20–14	1:00	1:25	1:50	40,0	33,8	27,5
8	25–23	1:00	1:75	2:00	52,5	46,3	40,0
15	23–23	1:00	1:75	2:00	58,3	55,0	51,7
25	11–13	2:00	2:25	2:50	57,0	56,0	55,0
35	9–11	2:00	2:25	2:50	59,3	58,6	57,9
45	4– 5	2:00	2:25	2:50	60,6	60,0	59,4
50	8–11	2:00	2:25	2:50	63,7	63,5	63,3
	100 100						

Det är naturligtvis ett problem att den effektiva utdelningen för så betydande andelar av kupongmängden blir så låg, t. ex. för drygt en tredjedel 27–40 % och för mer än hälften under 50 %. Fortsatta höjningar av kupongavgifter skulle medföra ytterligare minskning av vinstandelarna. Man kan heller inte tänka sig att hämta in motsvarande intäkter till ombudsorganisationen genom höjda avgifter inom rimliga gränser på större kuponger, då dessas antal är för litet. Dessutom kommer de aspekter in som anges nedan.

Fördelar med kupongavgifter

Ovan har berörts de nackdelar som finnes med den på grund av kupongavgiften mycket låga effektiva utdelningen på stora kupongantal.

Samtidigt härmed måste dock konstateras att systemet är mer eller mindre nödvändigt. Varje kupong orsakar kostnader för papper, transport, sortering, rättning, avstämning m. m. Tack vare att V65-spelarna genom kupongavgifterna koncentrerar sina insatser på ett fåtal kuponger och undviker reduce-

rade system har ATG kunnat driva verksamheten med exceptionellt låga administrativa kostnader. Härigenom har erhållits ett behövligt överskott för användning inom trav- och galoppporten och för att möjliggöra bibehållande av en decentraliserad sport.

Nr 10: Ang. totalisatorspel m. m. vid utredningens sammanträde den 11 november 1976

Deltagare:

Kriminalkommissarie Stig Ohlsson, kriminalinspektör Bengt Yngvarsson, kriminalinspektör Åke Röst, samtliga från polismyndigheten i Stockholm, kammaråklagare Carl-Gustav Pfeiff, åklagarmyndigheten i Göteborg, kanslijuristen Peter Ludwig, socialförvaltningen i Malmö.

Ohlsson

Jag är kriminalkommissarie och spaningschef i Stockholms city och har bl. a. som uppdrag att övervaka det illegala spelet främst i Stockholm men även de förgreningar som finns utåt landet, med speciell betoning på bookmaking.

I den illegala bookmakingen ingår inte bara hästar, men det är det vanliga. Det kan förekomma bookmaking även på fotboll, men det har vi ännu inte börjat spana mot.

Staten har givit totalisatorstillstånd till sammanlagt 26 travbanor och tre galoppbanor. På dessa bedrivs en illegal verksamhet som, enligt mitt förmenande, är en varhärd. Den kommer att skada såväl inblandade personer som staten eftersom man tar in spelinsatser som annars skulle tillfalla den legala totton. Huvuddelen av de personer som ägnar sig åt detta är mer eller mindre tidigare inblandade i brottslig verksamhet i någon form, mestadels bedrägerier.

Den illegala bookmakingen har för spelarna den fördelen att det av vinsten inte faller bort någon procent. Många spelar illegalt för att inte fördärva det legala oddset, som de säger. Sätter de in 10 000 kronor på en häst på totton kan det påverka oddset. Vederbörande kan då inte få ut lika mycket. Men om han går till en "bokare" som kanske inte känner till hästens formkurva kan han få ut mer för pengarna. Det är detta som driver bookmakingen uppåt.

I den stora bookmakingen lämnar man i regel inte över pengar, transaktionerna sker normalt genom kontakter. Bookmakers syns och spelarna känner till dem. De går bara fram, passerar och säger en siffra som betyder något visst. Det är ett heligt avtal dem emellan att inte lura varandra. Efteråt träffas de som regel på någon spelklubb för att göra upp debet och kredit. Det rör sig om stora summor. Solvalla är en bana som är begärlig i alla väderstreck därför att de har tävlingar där två dagar i veckan med hög omsättning. Detta gör att landsorten gärna vill ha spel på Solvalla och etablerar därför filialer i olika former. Staten har givit tillstånd att anordna mottagningslokaler för spel, förtidsvad på Mantorp etc. Dessa försvann en tid, men nu har de visst fått nytt tillstånd och ska börja igen. Men under denna tid har den illegala

bookmakingen ökat. Man har etablerat sig i vissa mindre nogräknade kafélokaler och restauranger. Ett typiskt exempel är Kalmar där vi nyss slog till. På restaurang Teaterkällaren hade de en stor central där man kunde gå in, dricka sprit och samtidigt spela illegalt på Solvalla. Där omsattes stora pengar. De som skötte detta var ägare eller höll bank. De var endera nolltaxerade eller hade mycket låg inkomst.

Det farliga med den illegala bookmakingen är att man kan spela på kredit, vilket man inte kan göra på den legala totalisatorn. Hos en bookmaker är det aldrig så små insatser som på den legala totton. Just därigenom att man hos dem får spela på kredit gör att brott kan tvingas fram. Framför allt händer det att de tar fördaterade checkar med löfte om lån till en viss dag. Om vederbörande då inte har kunnat få ihop pengarna – som regel förlorar han – tvingas han exempelvis att göra inbrott. Jag har ett exempel på det. Förra året hade en person spelat hos en illegal bookmaker och förlorat 15 000 kronor. Han hade lovat betala tillbaka pengarna men kunde inte göra det. Då gjorde han en "grej" för att få tag på 15 000 kronor. Detta gällde i och för sig en f. d. brottsling, så han var ju inte ovan. Men allt detta gör att det illegala spelet har vissa sociala aspekter. Varför det ökar hänger ihop med att det är mycket låg straffsats för det. Som regel är det bara böter. En bankhållare eller en bookmaker reagerar inte ett dugg för böter. Däremot skulle han tycka det vore obehagligt att sitta av några månader. Jag har på uppdrag av överdirektör Magnusson i rikspolisstyrelsen gjort en sammanställning angående omfattningen av den illegala bookmakingen under år 1975. Jag kunde då uppskatta den illegala bookmakingen på Solvalla till omkring 300 000 kronor per kväll. 78 tävlingskvällar på ett år gör att man får fram en ganska nätt summa. Man kan räkna med att det rör sig om ca 23 miljoner kronor som bara på Solvalla smygs undan utan att bli beskattade.

I de lokaler där bookmakers har spel är det nära till hands att de monterar in enarmade banditer, har kortspel, rouletter och litet av varje. Det ena följer av det andra. Allt detta ger väldiga pengar. Och så syns inte vederbörande utåt. De behöver aldrig visa sig på samma sätt som när man är på Solvalla eller på någon annan travbana. De är i en mer eller mindre skum lokal där de är för sig själva. Det gör att dit dras de ljusskygga och de som vill sätta fart på svarta pengar. De söker upp en bookmaker, för skulle någon som kanske inte har det så gott ställt, ställa sig i en lucka och bara "dundra på" tusen efter tusen kronor, då skulle det "bli aktioner". Folk vaktar väldigt mycket på varandra. Skvallret går.

Röst

Jag är kriminalinspektör vid Stockholms polismyndighet och handhar utredningar angående spelverksamhet. Det är mycket svårt att utreda bookmaking eftersom sådan verksamhet ofta är svår att bevisa. Det är tecken och kråkor som skrivs in i travprogrammen som bookmakers har på Solvalla. Ett annat kapitel är pengarna som vederbörande kan ha på sig. De är givetvis i olika valörer, mest 10-kronorssedlar, 100-kronorssedlar och även 1000-kronorssedlar. Det uppstår då ofta en tvist mellan utredningsmannen och den hörde. Denne brukar hävda att pengarna kan vara förvärvade under dagen i någon rörelse som han kan ha. Det är en bevisfråga som är mycket svår.

Straffskalorna för dessa brott borde skärpas.

Jag har det intrycket att bookmakingen ökat lavinartat på Solvalla samtidigt som jag tycker att det har utkristalliserat sig vissa grupper, bl. a. från Italien och Polen och vissa svenskar naturligtvis, som handhar den organiserade brottsligheten på Solvalla.

Yngvarsson

Jag är kriminalinspektör vid Stockholms polisdistrikt och är mer eller mindre bisittare till kommissarie Stig Ohlsson som är min chef. Jag handhar spaning mot illegala klubbar i Stockholm.

Jag kan berätta hur det ser ut på Solvalla en spelkväll. Tillsammans med Stig Ohlsson, och en del andra medarbetare handhar jag spaningen där. Eftersom vi är kända är det mycket svårt för oss att komma ut och spana direkt och ertappa någon även om vi lyckas med det ibland. Solvallarestaurangen är en stor restaurang med mycket folk. Det är alltid fullsatt. Tittar man sig omkring där en kväll är det folk från alla tänkbara kategorier som sitter där. Det är påfallande få som spelar. En restaurangmänniska har berättat för mig att många troligen inte går dit för att äta utan för att spela. Det är mycket få människor som går fram till kassorna och spelar. De sitter stilla. Man kan ifrågasätta om alla har det stora intresset för hästar att de bara vill sitta och titta på några hundra meters avstånd från banan. De gör alltså ingenting. Men ett antal herrar rör sig ständigt. Och löper nervöst omkring. De är bookmakers. De plockar åt sig spelare. De har ombud. En man sitter kanske som bank vid ett bord. Han kan ha fyra-fem hjälpredor som springer till olika ställen på restaurangen, träffar olika personer och får uppdrag. De insideuppgifter jag fått om att det skulle röra sig om 300 000 kronor illegalt spelade pengar under en kväll på Solvalla skrattar dessa bookmakers åt. Det är *en* bookmakers illegala spel säger de till mig. På Solvalla är det fullt av bookmakers. Enligt vissa initierade kretsar är omsättningen på bookmakingen större än den legala omsättningen. Det gör att man kan börja undra vart vi är på väg. Det är känt i hela Europa, speciellt i Italien som är ett speltokigt land, att man ska åka till Solvalla för att tjäna pengar. Det sägs att svenskarna har gott om svarta pengar som är i rullning just där.

Jag kan berätta om hur det såg ut i Kalmar, som landsortsmässigt sett var den kanske största illegala klubb vi slagit ner mot. Restaurang Teaterkällarens festvåning var uthyrd av källarmästaren till Kalmar Travklubb. Det var en förening som inte visste vad de hade för styrelse när jag frågade dem. Jag frågade den som utgav sig vara bisittare till ordföranden vad de hade för styrelse men det kände han inte till, bara att det var en travklubb. De hade medlemskort, men inga stadgar eller någonting sådant. Till att börja med spelade de en gång i veckan och så småningom två gånger i veckan på denna klubb. De spelade enbart på Solvalla. Det kunde komma 75-100 personer en kväll. Alla tänkbara människor samlades där. Det var barn från 14-15 år, som Kalmarpolisen bedömde kunde vara en del av deras små varuhustjuvar. Det var många pensionärer. Det var en publik, som Kalmarpolisen bedömde vara från den kända delen av stans befolkning, som gick dit och spelade. De åt, drack och organiserade upp det hela som på Solvalla. Man kunde spela helt öppet. Det var inte ovanligt att en och samma man spelade 3 000 kronor varje

lopp. Jag har själv sett det en gång när jag satt där på spaning. Alla spelade naturligtvis inte likadant. I regel rörde sig spelet mellan 20–30 kronor och upp till 100 kronor per spelare och ibland kanske i varje lopp. En del av pengarna gick naturligtvis inte till vinster utan till anordnarens egen ficka. Utredningen, som ännu inte är riktigt klar, har visat att det fanns mycket pengar i anordnarnas kassaskåp. Där återfanns några hundratusen kronor och silvertackor. En av männen som ledde klubben taxerade för en inkomst på 6 000 kronor per år och en förmögenhet. Han bodde i en lyxvilla. Den andre ägaren, som vi kan kalla en banditkung eftersom han hade en firma för enarmade banditer, levde också ett lyxliv med elegant tillvaro runt omkring sig.

Ohlsson

På den legala totalisatorn är möjligheterna till insats markerade med en viss summa från fyra och upp till 100 kronor. Dessutom finns s. k. kryssbongar men bara på de tre stora travbanorna Solvalla, Åby och Jägersro. Där kan man satsa mer än 100 kronor på en gång. Minimiinsatsen är 500 kronor. Det är kassor som besöks av mycket få människor som är väldigt penningstarka. Normalt finns de stora köerna vid kassor för insatser på fyra och tio kronor. Dessutom finns 20-kronors-insatser och 100-kronors. Man kan naturligtvis spela 100 kronor gånger ett visst antal. Men i och med att kryssbongarna kommit till har en person, som vill spela 40 x 100 kronor, ett eget litet bås att gå till. Han ska ju inte stå och fördärva 100-kronorskön. På den illegala sidan drar man kanske in 30 000, 40 000 och 50 000 kronor på ett svep.

Jag kan berätta om en mycket speciell person som ofta håller till på Solvalla. Det är en gåta, åtminstone för polis- och åklagarmyndigheterna, varifrån han får sina pengar. Det finns många människor som säger sig känna till det, men de vågar ingenting säga helt enkelt av den anledning att om de säger någonting får de själva göra sällskap med honom. Han har varit såpass förnuftig, att han har vunnit och samtidigt ekonomiskt återförsäkrat sig hela tiden. Men vi är övertygade om att en vacker dag spricker det. Normalt halkar man förr eller senare dit. Trots sin tyngd har han en otrolig förmåga att hålla sig på fötterna. Det är onormalt som han agerar i samband med spel. Han håller på med allting, inte bara hästspel. Det påstås att han bygger det på obligationer som han tidigare gjort pengar på.

De stora spelinsatserna görs på den illegala sidan av dem som har svarta pengar som de vill ha förräntade. Normalt får man ingen ränta på svarta pengar om man inte placerat dem på något annat svart ställe.

Huvuddelen av publiken på Solvalla är småspelare. Det är personer som är roade av spel vad än det månde vara. Det är sådana som kanske spelar på tips varenda vecka, spelar på obligationer varenda månad och i den stilen.

Huvuddelen av dem som arbetar i kassorna på Solvalla är kvinnor. De har en otrolig förmåga att hålla reda på vem som spelar och inte spelar. Vi får omedelbart larm om det är någon person som de inte tycker har råd att spela och som gör det. Jag har ett exempel på det. Det var en man som skulle vikariera som s. k. telefonförmedlare till den illegala klubben i Kalmar. Det visade sig, tack vare en kassörska, att han som inte hade råd att spela gjorde återförsäkringsspel på totalisatorn. Det är nämligen vanligt att de återför-

säkrar sig endera hos någon annan bookmaker eller i den legala totalisatorn så att de inte ska åka på någon smäll. Vi hade också ett fall i Göteborg där en person från Täby återförsäkrade sig hos en bookmaker i Göteborg. Han åkte dit på 300 000–400 000 kronor eller något liknande.

Det är svårt att få någon uppfattning om hur denna verksamhet styrs. Vi har inget bevis för att det skulle styras av en person, vilket ibland påstås. Jag skulle snarare vilja säga att det är fråga om tio stora, tunga personer som håller i verksamheten. Fler tror jag inte att det är. De håller ihop så till vida att de sköter återförsäkringarna. De hjälper varandra fast egentligen vill de ta kål på varandra. Åker de fast ligger de lågt kanske ett halvår, ett år. Sedan är de uppe igen, ute på någon illegal verksamhet och gör någonting. Det där är naturligtvis en cirkel. Det har visat sig verkligen farligt med italienarna nu genom att de har helt andra metoder som för framtiden kan bli farliga.

Pfeiff

Jag är kammaråklagare i Göteborg och har i mitt arbete kommit i kontakt med bl. a. spelhåleverksamhet och andra illegala spel.

När vi i Göteborg gjort razzior mot spelklubbar har det visat sig att de som frekventerar klubbarna till nära 100 procent varit personer som också spelar på trav. Det är framför allt ett mycket stort spel på dessa klubbar de kvällar det är spel på Åby. Det rör sig om en mycket stor omsättning på klubbarna. I samband med dessa spelrazzior har vi tagit in folk och förhört dem. Många gånger frågar man dem om de spelar. Ja, säger de "men jag kan inte förklara det. Jag har gripits av speldjävulen". I ett fall har detta belysts mycket ingående. Det var en väletablerad advokat i Göteborg, som började spela på ett kasino i Cannes år 1950. Hans spelande tilltog alltmer. Han var helt enkelt spelgalen. Han spelade på toto men också på de illegala klubbarna i Göteborg och på de legala klubbarna utomlands. Så småningom förskingrade han ca 1,6 miljoner kronor för en klient. Han blev då anhållen och häktades. Han kunde inte förklara varför han hade gripits av speldjävulen. Han kunde inte låta bli, sade han. När han satt i polishuset och hans hustru besökte honom sa han: "Har Du någon V5-kupong?". Det var det enda han tänkte på. Det gjordes en personutredning och en stor rättspsykiatrisk undersökning. Eftersom den är hemligstämplad kan jag inte tala om innehållet, men följden blev att han dömdes till sluten psykiatrisk vård. Denna undersökning sändes till socialstyrelsen för yttrande. Denna s. k. speldjävul bedömdes som en abnormitet jämställd med sinnessjukdom.

Det händer ganska ofta att folk gör sig skyldiga till bedrägerier och framför allt förskingrar på grund av att de har förlorat mycket pengar i spelhålor eller på trav. De kan helt enkelt inte behärska sitt spel. Första gången de spelar kanske de vinner en tusenlapp. Sedan vill de vinna mer och mer, men det slutar nästan alltid på samma sätt. De förlorar. En brandman, som av en ren tillfällighet hamnade på en spelhåla, förlorade däremot 200 kronor första kvällen men bestämde sig för att gå tillbaka och vinna igen pengarna. Men det blev bara förluster. Han började också spela på trav. Till slut hade han gjort sig skyldig till omfattande förskingringar.

Jag brukar fråga dessa personer vilket som är mest spännande och vilket spel de förlorar mest på. Ofta är det faktiskt på spelhålor. De säger att miljön

på spelhålorna är mer suggestiv än på en travbana. På klubbarna finns kulan som rullar sakta och snurrar hela tiden. Det serveras sprit. Men på en travbana får man gå till en lucka varje gång och betala.

Det sägs att det förekommer mycket illegal bookmaking på Åby. Men det är bara lösa rykten. Det finns egentligen inte någonting att ta på. De herrar som driver spelhålorna har många gånger börjat som s. k. gråttjuvar som kommit upp i hierarkin. Det sägs att de även sysslar med illegal bookmaking, men det är bara lösa påståenden. Jag kan inte bekräfta det. Men de spelar även på den legala toton.

I Göteborg är det narkotikaroteln som även har spaning mot illegalt spel. På grund av narkotikasituationen är den kolossalt ansträngd. Det finns knappast något utrymme över till organiserad spaning mot den illegala bookmakingen.

Jag skulle vilja föreslå att straffskalan i 10 § lotteriförordningen höjs till fängelse i två år i likhet med straffsanktionerna för grovt dobbleri. Låt vara att det även nu finns en möjlighet att anhålla och häkta en person med stöd av 10 § eftersom den ger fängelse i ett år. Men jag tror det blir högre dignitet på brotten om man höjer straffskalan till fängelse i två år, men då reserverar det för de grova brotten.

Ohlsson

Om man ringer på klockan till en gallerförsedd och televisionsbevakad spelokal på Västmannagatan i Stockholm kommer man inte in förrän alla där inne satt sig vid bordet. De spelar då kanske priffé eller lägger fiaspel. Allting är grönt. Men om man kunde göra en rififikupp och komma ner i lokalen, eller få in en kamera, när ingen polis eller liknande är närvarande skulle man få en klarare bild av situationen. Just i denna lokal finns en av de stora hjärnorna i Stockholms undre spelvärld. Det är inte småpengar som är i rotation där. Jag skulle också vilja säga att Göteborg är starkt infekterat av illegal bookmaking på Åbybanan. Varje vecka får jag uppringningar om det. Från Stockholm kan vi inte göra någonting åt det. Vi får helt enkelt inte. Rikspolisstyrelsen vakar över oss så vi håller oss var och en på vår lilla gård och leker. Måste nämligen begära olika tillstånd så det s. a. s. klaffar i varandras arbetsområden. En beslutsprocess där man kunde samarbeta över gränserna, utan att göra en mängd skrivningar till länspolischefer och liknande, skulle lösa många problem i jakten efter den illegala verksamheten. Så länge som straffsatserna inte är ändrade rubriceras brotten så att de hamnar långt ner på prioriteringslistan, trots att de är allmänfarliga och medför en rad sociala effekter. I Stockholm är domstolarna mycket milda i dessa sammanhang.

Yngvarsson

I Stockholm har vi haft några fall som gällt bookmaking i mindre omfattning men vari gärningsmännen ändå haft det som yrke. Där har utdömts två à tre månaders fängelse.

Ett särskilt problem är klubbarna. Tingsrätten har tidigare dömt medverkande i själva klubbstyrelsen enligt lotteriförordningen till dagsböter. Till en början var vi ganska okunniga om hur dessa klubbar fungerade. De omgav sig

med goda juridiska rådgivare och lyckades på det viset framföra sina synpunkter så att de fick rätt i tingsrätten. De dömdes till mellan 500 och 1 000 kronor i böter. Dessa herrar skrattade när man träffade dem. Taxeringsrevisorererna har också ingripit mot dylika personer bl. a. i Kalmar. Det kan alltså även bli andra följder för dessa i samband med denna typ av brott.

Pfeiff

Jag skulle vilja replikera att många människor även ringt mig och sagt att det på Åby förekommer mycket illegal bookmaking. De namn som uppges överensstämmer med namnen på dem som innehaft illegala spelklubbar. Det finns anledning misstänka att illegal bookmaking förekommer men jag har inte något belägg för det. Direktör Lindberg vid ATG, som anordnar V65-spelet, har dels i TV-sportextra och dels i pressen uppgivit att ATG förlorar 150–200 miljoner kronor per år till den illegala bookmakingen. Det är ungefär lika mycket som omsättningen på V65.

Ludwig

Jag är kanslijurist vid socialförvaltningen i Malmö men även protokollsekreterare i ett projekt som delvis är finansierat av brottsförebyggande rådet med uppgift att kartlägga vissa näringsställens och klubbars sociala betydelse och struktur. Däri ingår en icke oväsentlig del med spelverksamhet.

Malmö får i det här sammanhanget anses vara den verkliga landsorten. Den illegala bookmakingen – i den mån den är känd – är koncentrerad till restaurangen på Jägersro. I den mån man har upptäckt det har det skett antingen i samband med annan spaning eller exempelvis i samband med den särskilda utredningen vi håller på med i Malmö. Vi har intervjuat personer i samband med Jägersrodagar och då fått tips om att det finns möjlighet att vända sig till en viss person för att pröva sin lycka även på den illegala bookmakingen. Såvitt jag vet bedriver polisen i Malmö inte någon direkt strukturerad spaning mot denna företeelse. Det är också en fråga om prioritering. Under de gångna 18 månaderna har man inriktat sig på spelklubbar, andra illegala klubbar och sexklubbar av olika slag. I kölvattnet därav har det kommit fram vissa uppgifter, men inte av den arten att man har kunnat belägga att det förekommer en illegal bookmaking av en speciell omfattning. Det är de informationer jag har. Det är möjligt att polisen i Malmö kan ge fler detaljer. Men det har inte förekommit varken tillslag eller domar mot just den illegala bookmakingen i Malmö. Å andra sidan har man kunnat konstatera att legalt spel inte så sällan driver en spelsugen över till den illegala sidan. Vi vet att det fortfarande finns illegala enarmade banditer. Det finns ingenting som hindrar att det växer upp ställen där man illegalt driver enarmade banditer med andra vinstchanser och naturligtvis då också utan att de fiskala intressena tillgodoses. Man vet att kortspel, roulettspel och liknande finns på ett flertal klubbar i Malmö. Den legala sidan är tydligen inte tillräckligt attraktiv. Den föder, såvitt jag kan förstå, ett intresse av att ge sig över på den illegala sidan dels därför att där finns ingen ekonomisk avtrappning till samhället, vinst chanserna är större och dels för själva spänningens skull. Den legala varianten räcker alltså inte till. Jag kan naturligtvis i dag inte säga

någoting om omfattningen av detta. Det är känt att det förekommer spel på ett antal klubbar. Man vet att det förekommer viss illegal bookmaking främst koncentrerad till Jägersro, men omfattningen kan jag inte ange.

Pfeiff

I Sverige har vi ett etablerat spelintresse som har kommit med totalisator-spelet, med spelklubbarna och med de enarmade banditerna. Allt talar för att om det blir ett förbud mot enarmade banditer kommer vi att få ett mycket stort illegalt automatspel. Det är nästan lika säkert som amen i kyrkan. De enarmade banditerna kommer att drivas till spelhålor. Därför borde insatser göras av polis och domstolar. I rent skrämselsyfte bör man inskrida med anhållande och häktning. Det är det enda sättet att få fram ett idealspel.

Ohlsson

Jag vill gärna föreslå att man instiftar ett statligt kasino. Det skulle lösa många problem förutom att det skulle bli en mycket säker "mjölkossa" för staten. Då löser man problemen med att folk åker till utlandet och lägger ut en mängd pengar, gör sig skyldiga till olaga utförsel av bl. a. valuta. Jag tror av erfarenhet att det är enda lösningen i dagens läge.

Pfeiff

Där har vi nog litet olika uppfattningar. Vi vet dock vad det här spelet – låt vara att det är legalt eller illegalt – kan dra med sig sociala vådor. Men jag vet inte om staten ska uppmuntra till detta. I och för sig tror jag att det skulle vara en bra "mjölkossa". Men jag tror att vi bör ha bättre argument i vår turistpropaganda än att folk ska komma till Sverige och spela roulett.

Ludwig

Jag är absolut inte övertygad om att ett legaliserande av sådan verksamhet skulle innebära att den illegala sidan blev mindre attraktiv. Onekligen finns det en rad sociala skadeverkningar av spelverksamheten i dess olika former. De personer som främst sysslar med illegal bookmaking är de som gör de stora insatserna och som förverkligar de stora förlusterna. Det är dock inte dessa som i första hand utsätts för sociala skadeverkningar och som samhället får hjälpa på fötter igen. I den legala hanteringen finns också väldigt många människor, i små ekonomiska omständigheter, som råkar illa ut. Man kan se, för att återknyta till de enarmade banditerna, att det inte är den ekonomiskt trygga som förlorar sina pengar utan företrädesvis pensionärer. Det är även människor som är arbetslösa, antingen på grund av sjukdom eller av andra skäl, och i viss utsträckning ungdomar. Det är alltså inte de ekonomiskt starka grupperna som kommer i kläm utan de svaga.

Ohlsson

Jag menar inte att staten ska ta hand om bookmaking eller tillåta bookmaking ute i landet. Jag tänkte närmast på roulett, kasinon och liknande. Jag tror att det skulle döda många möjligheter till illegalt spel och att folk gick dit i stället för att som nu åka till Baden-Baden, Travemünde och liknande ställen. Men just nu åker man till England. Man får mest betalt för svenska pengar där.

Yngvarsson

Det är framför allt möjligheten till bättre vinster som lockar vissa att spela illegalt. För vissa spelare är det helt naturligt att gå till en bookmaker. De är personer som vad vi kan se aldrig har haft någon form av organiserat arbete. De har oss veterligt aldrig haft någon ordnad tillvaro, i alla fall inte på en arbetsplats. De flyter omkring i samhället till synes mycket bra. De har det gott ställt. Ingen gör någonting åt dem. De klarar sig jämt. Alltid.

Ohlsson

Även möjligheten att spela på kredit hos bookmakers lockar många. Det kan man ju inte få om man går till den legala spelhallen. Det farliga är att man har just denna chans. V65 vågar de inte hålla på med i illegal bookmaking. Det kan bli en smäll på 700 000 kronor och i den stilen. Sådana gånger vill det till att vara bankhållare. Däremot chansar de ibland på V5 på småbanorna, men inte på de stora banorna. På Solvalla kan det bli utslag på bortåt en halv miljon kronor. En sådan bookmaker blir ju död efter en sådan smäll genom att de då jagas. Skulle man på andra håll, liksom i Stockholm, ägna sig åt spaning mot detta skulle man få fram helt andra saker. Men de flesta säger, såväl i polischefsställning som i åklagarställning, att de inte klarar att reda ut fler brott. Narkotikabrotten går numera i första hand. Men det måste bli en ändring innan det blir för sent. Dessa bookmakers arbetar ju i det tysta med verkligt bra jordmån. Det finns ett samband med narkotika här. Dessa brott går i varandra med att byta pengar o. d. Det är den gruppen som syns utåt och hörs mest.

Man kan tala om idealister i spel. De som går för att spela på totalisatorn tycker det är kul, och spelar för normala belopp. De spelar ungefär som på tips eller som man köper obligationer. Med dem finns inga problem trots att de utgör den stora gruppen av spelare. Men det finns den andra gruppen. De som är farliga. Vi har en person fängslad nu som hade hästar, rouletter och knark. Som andra har silvertackor i sina bankfack hade han knark där. Man kan aldrig komma ifrån att det här finns ett visst naturligt samband. Det är litet ruggigt för utan tvekan är knarket många gånger fruktansvärt farligt.

Yngvarsson

Huvudmannen i den s. k. Sandhamnsligan var på 60- och i början av 70-talet Stockholms ledande roulettkung. Han dominerade helt spelet. Enligt hör-sägen har han skaffat sig pengar genom roulettspel och illegalt spel. Sedan har

han givit sig in på narkotikamarknaden. Man kan klart märka att det hela tiden finns ett visst samband mellan spel och narkotika. Vi har också samarbete med narkotikaroteln inte minst därför att chefen på narkotikaroteln är vår tidigare chef. Det har visat sig att illegal klubbverksamhet går mycket samman med narkotika. Men inte i så stor omfattning som med bookmakingen. Inte ännu i alla fall. Men det finns där i bakgrunden.

Ohlsson

Ett visst problem på Solvalla är de 18 telefonautomater som finns inom området. De som är medhjälpare till de illegala centralerna ute i landet måste nämligen så fort hästarna gått i mål, och resultaten är kungjorda, ringa och meddela resultatet. Det är därför mycket svårt för den som tillhör allmänheten att komma åt att telefonera. På en del mindre banor, exempelvis i Örebro, finns lejda personer som går in i kön och håller positionen, så att telefonen ska vara ledig när resultaten kommer. Jag har talat med Solvalla-ledningen om att de ska försöka föra över dessa samtal via växeln så att de får kontroll på dem. Det är ett stort motstånd till det. Men man skulle på det viset få en spärr för detta. Vad som förvånar mig är att man på restaurangen öppet kan meddela sig med den illegala sidan.

Så fort en dom i ett bookmakingmål är officiell, och överklagningstiden har gått ut, inforrdar Svenska Travsportens Centralförbund kopia av denna dom. Beslut tas sedan i styrelsen om eventuell avstängning. Avstängning kan ske för en månad, ett år eller livstid. Men livstid är inte så vanligt. Tre år är det vanligaste.

Avstängningar går inte att tillämpa lika effektivt i Sverige som i andra länder. I Amerika där jag studerat bookmaking, där sätter de upp ett anslag med fotografi vid travbanorna där det står att denna person är avstängd i si och så många år. Men det får vi inte göra här i landet. Därför vet vakterna här ingenting. Den som är avstängd på, säg tre år, kan därför gå omkring på banan som om ingenting hade hänt. Och det trots ett avstängningsbeslut på att han inte får beträda någon bana i hela riket. Jag tror att det behövs andra straffbestämmelser här.

I Stockholm händer det ofta att vissa personer får för sig att de ska göra det perfekta brottet. De bygger gärna upp det genom att vara flitiga besökare i spelhålor och på travbanor för att senare kanske förskingra en halv miljon. Pengarna gömmer de undan på ett säkert ställe. Sedan händer det många gånger att de säger att de har spelat bort pengarna på Solvalla i stället för att säga det rätta. Varför? De kan lika gärna vara invecklade i någon form av bordellverksamhet eller dylikt. Om de är gifta och har barn är det ingen som blir förargad om de spelat bort pengarna på Solvalla, men om de lagt dem på bordellverksamhet kan det bli andra komplikationer. Men man kan inte hävda att så fort någon förskingrat eller begått ett ekonomiskt brott beror det på att denne har spelat bort pengarna på Solvalla. Men tyvärr har vi ett ruggigt exempel på det. Det gäller en mycket känd f. d. advokat som är hårt knuten till spelbordet. Han besöker ofta en viss Stockholmsrestaurang som finns inom mitt bevakningsområde. Jag har därför anledning att göra kontroller där ibland. Ännu har jag inte registrerat hans frånvaro de gånger jag varit där, vilket är rätt så ofta. Det är beklämmande att se hur han blivit gripen av

speldjävulen. Det är särskilt hemskt med tanke på hans tidigare verksamhet. Jag vet inte om han får spela på kredit. Ibland har han inte ens pengar så det räcker till en sats. Då händer det att han bara får satsa på 1–12 på rouletten. Förr, under sin glanstid, åkte han till Baden-Baden enligt vad han själv berättat.

Röst

Ett problem vid spelmål är att man vid domstol inte har någon målsägare. Man är helt hänvisad till den bevisning som kommer fram genom spaning. Polisen får många gånger gå i slang med bookmakers på Solvalla, blanda sig med dem, för att de ska kunna få fram någon hållhake att följa upp. Man vet hur det går till när de telefonerar. Man känner till alla krumelurer som görs i travprogrammen. Från åklagarhåll i Stockholm är de i princip av samma uppfattning som polisen, nämligen att man skulle vinna mer på att gå hårdare fram mot den illegala spelverksamheten. Man måste försöka gå in och etablera sig med killarna i den undre kretsen där de verkliga affärerna görs upp, om man vill komma tillrätta med denna verksamhet.

Nr 11: Chefsåklagare Sten Runerheim, åklagarmyndigheten i Malmö, den 8 juni 1977

Under årens lopp har jag haft en hel del mål som berört totospel. Men först kanske jag skulle vilja säga att jag har praktiskt taget aldrig hört talas om illegalt totospel här i Malmö. Däremot förekommer naturligtvis totospel på utländska banor, framför allt i Danmark. Det händer också att folk åker över till England och spelar på totalisator där. Om det är illegalt eller legalt spel undandrar sig mitt bedömande.

År 1972 hade jag ett tämligen stort mål rörande förskingring på Jägersro. Det var den dåvarande totalisatorchefen som stod åtalad och dömdes. Under utredningen fick vi fram en hel del uppgifter om människor som spelat tämligen högt, gjort förluster och en del människor som, om än i liten utsträckning, lånat pengar för insatser bl. a. av totochefen. De pengar, som denna kvinna förskingrat, spelade hon själv för. Men pengarna gick främst åt till annat. Hon köpte villa, höll sig med dyrbara bilar och den stående drycken var s. k. Jägersrowhisky (Chivas Regal).

Det är klart att lättvunna pengar på totalisatorspel frestar till att göra av med pengar tämligen lätt. Initialframgångar med relativt stora vinster gör att folk tämligen snabbt kan hemfalla åt att göra av med stora pengar. Men enligt min uppfattning är risken beträffande totalisatorspel betydligt mindre än på roulett och poker. Det är ju trots allt så att det går sju–åtta, möjligen nio, lopp en gång och ibland två gånger i veckan. Om det går som det skall har man ju vissa möjligheter liksom på fotbollstips, att förutse utgången av ett lopp. En försiktig spelare kan kanske genom att spela "på plats" få vissa säkra inkomster. Satsar han bara de inkomsterna "på vinnare eller plats" blir förlusterna i allmänhet inte så stora. Men det finns ju de som förlorat och vill försöka reparera detta. Där kommer förskingringarna in.

För sju-åtta år sedan hade vi en man, anställd på bank här i Malmö, som förskingrade tämligen mycket. Han dömdes först till fängelse och därefter tog en revisor i Örebrotrakten hand om honom under villkor att han inte spelade. När han varit där ett år och faktiskt spelat igen visade det sig att han ånyo skaffat sig skulder på totospel. Om jag minns rätt, uppgav han att han spelat bort 75 000 kronor, fast i själva verket hade han spelat bort ännu mer. Hans arbetsgivare lånade honom då dessa 75 000 kronor. Han placerades sedan här nere i Malmö på en filial till revisionsbyrån och fick då tillgång till pengar som skulle betalas in till moms, skatt, bouppteckningar och annat. Relativt snabbt fick han ånyo en skuld på bortåt en kvarts miljon.

Det är ju inte så förfärligt många som har den där s. k. sjukdomen i blodet. Jag känner rätt många personer som åtminstone, förefaller det mig, håller det hela inom vissa strama tyglar. Men jag har en känsla av att de som spelar på totalisator också spelar på andra spel.

Vi hade nyligen ett fall kring en spelhåla här i Malmö där vederbörande innehavare blev dömd. Det visade sig att alla dessa människor, som på denna spelklubb spelade roulett och kort om rätt stora summor, även vistades ute på Jägersros trav- och galoppbana. Det var där man rekryterade folk till denna illegala spelhåla. Det har även visat sig vid en allmän genomgång av klientelet i de illegala spelhålorna att det är folk som också går på trav. Generellt sett kan man säga att det är inte precis killen som står i verkstaden eller vid en maskin och det är heller inte killen som är kommunalarbetare som spelar på de illegala spelklubbarna.

För närvarande har jag emellertid ett fall där en förman vid ett vägbygge står åtalad för viss brottslig verksamhet. Han har olika spel som hobby, exempelvis kortspel, roulett men också trav och galopp. För att skaffa pengar till spel har han ägnat sig åt viss brottslig verksamhet. Han kan vinna 25 000 kronor ena dagen nere på rouletten i Travemünde och nästa dag förlora dem lika glatt därför att han har dessa extra inkomster. Att han spelar, vinner och förlorar är såvitt jag vet inte någonting som man har möjlighet att bevisa. Det torde heller inte vara någonting som vi skall intressera oss för här. Det kommer inte mig vid om han super upp pengarna, går på Reperbahn, någon porrbar eller om han går på kasino i Travemünde. Jag har heller inte hört talas om folk som tagit med sig så pass stora summor för att spela utomlands att de har gjort sig skyldiga till valutabrott.

Man kan väl säga att de allra flesta brott som begås kan ha sitt ursprung i spelgalenskap. Men jag tror att det är fler brott som förövas med roulett än med totalisator som bakgrund. Det är ju ingen tvekan om att incitamentet att slänga in mer och mer pengar, pengar som snabbt växlar ägare, som vid rouletten och i pokerspelet där potten växer, gör att man lätt förrirrar sig. Det blir ju aldrig detsamma på travbanan. Visserligen kan man stå och se hur insatserna och oddsen ökar och sjunker. Men det är ju ingenting som man kan se vid förtidsvadet. När man spelar förtidsvad på olika håll utsätts man ju inte för den pressen att se på tavlan hur oddsen förändras. Då man står i kön på Jägersro kan man ju inte heller se hur oddsen stiger och sjunker.

På rätt många år har det inte varit några stora förskingringar som skyllts på totospelet. Man har en känsla av att de som spelar stort det är folk som disponerar över rätt stora medel även om det innebär att man spelar bort ett arv eller sitt hus. Det har visserligen förekommit att folk lånat pengar till spel

av t. ex. ockrare men jag har inte upptäckt mycket av det på sista tiden.

Man skall kanske tillägga att här nere har den som är intresserad av spel rika tillfällen att ägna sig åt det. Men det är väl också så att den totalisator vi har här och med närheten till travbanorna i Danmark har kanske nyhetens behag gått förlorad jämfört med andra ställen i landet där man öppnat en ny travbana eller en ny galoppbana. Men vi är väl medvetna om det illegala spel som finns här i Malmö. Vi har upptäckt att det f. n. finns tre-fyra illegala spelklubbar. Men de människor som spelar där utgör sinsemellan en så liten krets att man rent av kan fråga om det är spel för allmänheten. Ingen människa kan förbjuda fyra människor som är på Jägersro att efteråt gå hem och spela poker. Åtminstone inte med nuvarande lagstiftning. Vill man spela roulett för större summor åker man till Travemünde. Det går en direktförbindelse dit ner. Åker man en fredagkväll, kan man spela på lördagen och söndagen och sedan kan man vara hemma på måndag och börja jobba igen, rik eller utfattig. Det beror på hur det slumpar sig.

Nr 12: Representanter för polismyndigheten i Malmö, den 7 juni 1977

Deltagare:

Lennart Kellerman, kriminalinspektör vid spaningssektionen och Sverker Nilsson, kriminalinspektör vid bedrägeriroteln (1972-75 Skånska travsällskapets interngranskare av totalisatorverksamheten vid Jägersro travbana).

Kellerman

Jag är på spaningssektionen och brottspaningsroteln. Sedan ca fem år tillbaka håller jag på med spaning och planering av tillslag mot illegala klubbar. I den här hanteringen förekommer en hel del spel, både i smått och i stort. Vi har stängt riktigt stora spelklubbar under den här perioden. Nu i dagarna har vi fått helt färska tips och belägg för att det fortfarande finns en omfattande spelhantering på sådana här klubbar. Den avdelning jag representerar har inte någon kontinuerlig spaning ute på Jägersro. Vi har helt enkelt inte folk att avdela för det. Dessutom har det inte varit påkallat på något sätt. Men i slutet av 60-talet hade man ett par tre fall av konstaterade doopingar på Jägersro. I samband därmed kom det fram misstankar om bookmaking därute. En kollega, som nu är död, var då avdelad för spaning därute, men såvitt jag vet kunde han aldrig avslöja någonting. Vi har numera heller inte under flera års tid fått in några egentliga tips om att där skulle ske oegentligheter i form av bookmaking. Däremot sker andra saker. Den som här hos Malmöpolisen utan tvekan känner till det mesta om vad som skett är Sverker Nilsson. Han har varit polisens utredningsman i en hel del fall som kommit till polisens kännedom.

Nilsson

Vi har haft utredningar dels beträffande personal som varit anställd på Jägersro i ledande funktioner som gjort sig skyldiga till förskingringar och dels beträffande personer som gjort sig skyldiga till större förmögenhetsbrott och gjort gällande att de har förlorat stora belopp på totalisatorspel. Jag vet två-tre fall där det rör sig om belopp i storleksordningen 300 000–400 000 kronor. Det har gällt exempelvis kamrer, disponent eller person i annan ledande ställning som haft möjlighet att ta ut pengar ur företag etc., pengar som i sin tur förlorats på spel på Jägersro. Vi har också haft en del fall där personer försökt förfalska vinstkvitton för att på så sätt komma över pengar till spel på Jägersro.

Hösten 1975 kom via tidningen Kvällsposten ett tips från en person om att det förekom fixade lopp på Jägersro och att man så att säga kunde köpa vinnare. Allmänna utredningssektionen som var inkopplad på detta kunde inte finna några belägg för det. Så småningom trädde tidningens sagesman fram. Han hördes av polisen men då visade det sig inte vara så mycket bevänt med uppgifterna. Han hade själv förlorat stora summor på Jägersro. Så detta var nog mest en fråga om smutskastning.

I början på 70-talet hade vi en person här i Malmö som var anställd som kamrer på ett företag. Han åkte fast för förskingring. Det rörde sig om 300 000 kronor. Det var helt klart att han hade förlorat pengar på spel på Jägersro. Han blev dömd och efter något år fick han anställning på ett annat företag i en sådan position att han kunde komma över pengar även där. Efter tre år, om jag minns rätt, hade han förskingrat ytterligare 400 000 kronor som också gått till spel på Jägersro. Vi hade även en uppmärksammas historia för ett tiotal år sedan. Det var en bankkamrer borta i Österlen som förskingrat över en miljon kronor för sin bank. Det var pengar som gått till totospel, speciellt på Jägersro men även på Solvalla och Åby.

Vi har också haft ett fall där en svinuppfödare i nordvästra Skåne spelade bort ett par miljoner kronor på Jägersro. Han besökte också kasinot i Travemünde med jämna mellanrum. Han kunde spela bort ca 50 000 kronor vid ett och samma tillfälle.

Jag har hört talas om en del fall där det rört sig om mindre belopp. Vi hade bl. a. en person som åkte omkring på landet och vittjade brevåldor, oftast hos lantbrukare. De fick som regel betalt med check från slakterier. Alla pengar som han kom över på så sätt gick uteslutande till travbanan.

Under mina tio år vid kriminalpolisen har jag inte varit med om att vi haft någon anmälan om illegalt totospel på Jägersro. Jag tror för min del att det nya spelet med riktoto på olika banor i landet i viss mån har sanerat bookmakingverksamheten. Eftersom vinstsummorna är så stora har spelarna ett större intresse av att satsa sina pengar där. På så sätt har bookmakern en sämre chans. Hans chans att överleva hänger ju på att han i förväg vet att en häst inte skall vinna.

Kellerman

Som en liten parentes kan vi nämna att en av de stora spelklubbar som vi stängt hämtade åtminstone till 75 procent sin publik ute på Jägersro. Klubben

kallades Hästskon och man försökte i hög grad att lägga upp verksamheten kring hästintresset för att få dit sin publik. Av deras kartotek över medlemmar framgick också att många var hästtränare och dylikt. Även ett par av de spelklubbar vi har på gång här nu i stan rekryterar sin publik från Jägersro.

Nilsson

Folk som är spelsugna har ju ett gemensamt intresse. De finner lätt varandra. Många av dem håller till ute på Jägersro. Därför är det lättast för dem som driver spelklubbar att hitta sina gäster därute. Det är ett kontaktnät som fungerar. Vi kan även nämna att i samband med att den danska statens beskattning sänktes på totospel har omsättningen på totalisatorn ökat oerhört i Köpenhamn. Det är en viss publik som besöker dessa banor, särskilt Klampenborg och Charlottenlund. Det förekommer också statlig dansk annonsering i skånska tidningar om loppet i Danmark.

Kellerman

Inte ifråga om totospelet men väl ifråga om klubbverksamheten samarbetar vi med Köpenhamnspolisens vilket framför allt ifråga om hallickverksamheten har gett goda resultat.

När det gäller samarbete bör också nämnas att för ett år sedan gavs en publikation ut som heter Svarta Affärer som helt och hållet är ett resultat av gott samarbete mellan olika myndigheter här i Malmö. Det finns också ett stort intresse av en uppföljning. De olika myndigheterna underrättas om polisens verksamhet i form av promemorior och också genom det samarbete vi har med personer vid olika myndigheter rörande det illegala spelet.

Nilsson

Vi brukar här hos polisen säga att Jägersro egentligen är vår största hälare med tanke på att de pengar som omsätts där i hög grad är komna genom brott. Men sedan vad gäller den vanliga människan och totospelet är det nog så att spelet inte är uppbyggt för en normal person. Han intresserar sig inte för hästsporten. Jag känner till många som går till Jägersro och spelar måttligt. Men det skall ändå till en stark karaktär för att klara det inom måttliga gränser. 3 500 är en normal publiksiffra på Jägersro. Av dem är det bara ett hundratal som är s. k. storspelare.

Kellerman

Innan jag började hantera klubbar arbetade jag vid polisens sociala avdelning. Beträffande sociala vådor på grund av totospelet kan jag väl säga att det i vissa familjer kan bli en del bekymmer. Jag kommer ihåg ett fall från Bjärröd där en man och hustru kommit i våldsamt slagsmål. Det slutade med att mannen fördes hit till polisen. I förhör med hustrun framkom att mannen var storspelare på Jägersro och hade spelat bort villan, vilket var anledningen till

bråket. De skildes senare. Ofta är det från hustrurna vi får in sådana här tips.

Nilsson

Det kan bli stora tragedier i familjer tack vare att mannen ägnat sig åt totospel. Det kan jag med bestämdhet hävda. Jag minns en man som på avlöningsdagen spelade ute på Jägersro. När han kom hem hade han bara totobongar i fickan. När han kom till arbetet nästa dag och skulle äta sin medhavda matsäck visade det sig att hustrun lagt en bong på var smörgås.

Om man besöker Jägersro kan man se att publiken till stor del är "våra" alkoholister och sådana människor som kommit litet grand på glid i samhället. Det är många gånger personer som har blivit utstötta i samhället, är ensamma och finner en viss tröst i att gå på Jägersro för att träffa andra människor och spela litet grand. Där finns ju också andra kategorier. Medelvensson som sköter sig bra och människor som har råd att spela och kan ta förluster. Man skall väl inte överdriva.

Kellerman

Vi har nu under fem år haft förmånen att arbeta för att få ett grepp om klubbverksamheten. Först litet vid sidan på halvtid och sedan stadigt. Sedan årsskiftet är två man knutna till brottsspaningen och arbetar helt i syfte att spana fram brottslighet på klubbar, restauranger och liknande ställen. Här i Malmö har vi idag ungefär 100 sådana objekt där vi har indikationer om brottslig verksamhet som vi har ständig spaning emot. Vi gör också tillslag. Så sent som i förra veckan var vi ute och stängde två klubbar.

Det har visat sig att det är framför allt på invandrarklubbar som pokerspel bedrivs. Till och från även med rätt höga insatser. Vid årsskiftet träffade vi på en rätt stor illegal spelklubb som ägdes och drevs av en delägare till ett storspelande hotell i stan. Den spelhålan låg bara några hundra meter från hotellet uppe i en trerumslägenhet med förklustrade fönster och tunga draperier. Roulett, poker och de andra vanliga spelen förekom där. Vederbörande blev dömd för detta till ett halvt års fängelse.

I regel kan man säga att dessa tillslag leder till åtal. Svårigheten för oss är ju att snabbt komma in på klubben för att tillförsäkra oss om bevisen. Det gäller i princip att nästan stå på bordet och djupfrysa läget så att man får tag i sedelhögarna och ser korten. Men det har lyckats rätt skapligt. I år har vi ungefär 18 personer rapporterade för doblerier, däribland några klubbägare som upplåtit lokaler. Vi känner till ett 15-tal klubbar där det idag ständigt pågår illegalt spel. Det är mest poker det handlar om.

Här i Malmö har vi en väldigt stor gruppering invandrare som är jugoslaver. En stor procent av dem är oerhört skötsamma, ambitiösa med fast anställning. Men en gruppering har ända sedan de kom hit inte gjort annat än hållit på med klubbhantering och annan kriminalitet. I dessa invandrarklubbar finns pokern och dobleriet med hela tiden. Människor som inte arbetar, inte har någon inkomst och som ständigt spelar poker blir ju utan pengar ibland. Då skaffar de pengar på något sätt och då oftast genom brott. Det finns också olika skikt av spelare. Det finns pokerhajar som invandrarna tittar med

beundran på. Ett mellanskikt som jobbar litet då och då och spelar emellanåt. Sedan finns också ett mycket lågt skikt som arbetar och emellanåt spelar bort de pengar de förtjänat. I dessa jugoslaviska klubbar gör sig ingen svensk besvär att blanda sig i leken. Man ser alltid till att hålla andra medborgare utanför. Jugoslaverna talar helt öppet på sina klubbar om vad de gör och även vilken brottshantering de håller på med. Det tas inte illa upp och förs heller inte vidare.

Vi har märkt nu på senare tid att jugoslaver och italienare har gått samman även när det gäller klubbildning. Vi hade ett sådant fall där två stora pokerhajar, en jugoslav och en italienare, med ett förflutet i pizzabranschen, hade öppnat en klubb. På första våningen hade man en mer grön aktivitet med biljard, läskedrycker och sådant. På andra våningen fanns själva pokerhålan som rymde 40 personer. Spelarna hade egna nycklar dit. Vi lyckades stänga klubben med hjälp av brandstadgan p. g. a. att det inte fanns någon nödutgång. Det är ofta enda möjligheten att stänga sådana här klubbar. Vi måste ta hjälp av små specialbestämmelser. Men det finns också en del svenska klubbar. Även där förekommer mest jugoslaver som spelare. Dessa personer är helt naturligt kända för polisen i och med att en del av dem är storhälare i olika branscher.

Ett problem i detta sammanhang är att det finns inga straff som följer med i tiden på något vis. De lagar som är skrivna, skrevs för människor som följde lagen. Dem som vi här talar om hoppar bock över allting. För dem är straffen ungefär som en parkeringsavgift och inte mer. Det säger de själva också.

Nr 13: Representanter för socialförvaltningen i Malmö, den 8 juni 1977

Deltagare:

Kurt Sjöström, avdelningschef för sociala avdelningen som innefattar socialbyråerna och den s. k. behandlande institutionsvården, Ingemar Hedenby, byråföreståndare för jourbyrån som bl. a. handhar de frågor som berör näringsställen.

Sjöström

Vi har tidigare tittat lite grand på frågor som rör totospelet i samband med att vi här i Malmö i samarbete med polisen gjort en utredning som sedan publicerats i en bok kallad Svarta Affärer. Där kom väl inte fram så särskilt mycket men dock så pass att man kunde antyda att det finns ett visst samband mellan den specifika kriminalitet som denna utredning skildrar och spelet på Jägersro. Bland annat att det där förekommer att svarta pengar omvandlas till vita genom köp av bongar.

Hedenby

Det är huvudsakligen ute på Jägersro detta förekommer. Speciellt då någon fått en större V5- eller V65-vinst. Ofta kan det röra sig om ganska stora

belopp. Man får då anbud att sälja vinstkupongen som har en oerhörd betydelse bl. a. för att inför skattemyndigheten kunna visa upp att man t. ex. har en vinst på 50 000 eller 150 000 kronor som förklaring till det större penninginnehavet. Men de som sysslar med detta är huvudsakligen människor som redan har stora penningtillgångar. Om vi i stället skulle säga något om hur spelet påverkar den enskilde medborgarens ekonomi vill jag först betona att vi kan inte statistiskt eller på annat sätt direkt belägga vår erfarenhet. Här i Malmö kommun har vi numera i runda tal ca 22 000 personer som får socialhjälp varje år. Av dessa är 12 000–13 000 familjer. Vi kan inte säga hur många av dessa som förstör sin ekonomi på spel. Men vi vet att spelet har en stor betydelse i att suga till sig pengar från pensionärer och socialhjälpstagare. Det gäller då olika former av spel men främst enarmade banditer och liknande. Men vi har inte erfarit att spelet på Jägersro skulle vara av så stor betydelse.

Sjöström

Jag har tagit en del kontakter med våra olika byråer. Varje byrå har fyra à fem, max ett halvt dussin, personer som är kända för att göra av med mycket pengar på spel. Det verkar vara lika på alla distriktsbyråerna, dvs. varje byrå har ett begränsat antal fall där det klart framgår att mannen i familjen gör av med mycket pengar på spel. Man har också märkt att i många fall motiverar man bristen på pengar på ett annat sätt. Men man får många gånger en känsla av att det här är fråga om en penningavtrappning som beror på spel. Jag tror också att det finns vissa fall där hustrun i familjerna är mycket bekymrade för att det återkommer och att man inte har möjlighet att återfå kontrollen över sin ekonomi. Sedan finns det också en del akuta ärenden där t. ex. en hel avlöning har försvunnit och familjen står helt utan medel för uppehållet. Men i sådana fall, liksom i fråga om alkohol- och narkotikamissbruk, försöker många i det längsta att maskera den egentliga orsaken.

Vi skall kanske göra klart att rent socialt sett är det en väldig bredd på totospel. Från de övre skikten till de lägre. Av de dussin fall per månad som våra byråer har där folk spelat bort sina pengar är det bara frågan om enstaka fall där totospel varit orsaken. Om man skall karaktärisera dessa fall kan man grovt sett säga att det här är fråga om ensamstående, medelålders män med en redan dålig social situation som förvärras av spelandet. Ofta ingår även hög alkoholkonsumtion i bilden. Som regel är det den totala kulturen som påverkar en människa och som kan leda till att man ägnar sig åt spel. Men man måste se till de ytterst bakomliggande orsakerna till spelet. Spelet är inte det primära utan det sekundära.

Hedenby

När vi upptäcker att en person återkommande spelar bort sina pengar försöker vi att gemensamt med denne planera ekonomin. Det kan ske under olika former. Om det är en pensionär som dessutom använder alkohol i stor omfattning kan det tänkas att vi tar hand om pensionen och portionerar ut pengarna veckovis. Socialbyråerna och socialassistenterna är klart medvetna om att det finns djupa orsaker som ligger bakom det maniska spelandet. Ofta

är det ju här fråga om människor i specifika subkulturer. Människor som är isolerade med starka ensamhetskänslor och som därför söker sig till Jägersro. Jag tror att man kan konstatera att det är en helt annan kategori människor än de som håller till vid de enarmade banditerna.

Sjöström

Det är nog ingen tvekan om att spelet är en form av kompensation. Många av våra ensamstående klienter har starka ångestkänslor, fobier och spänningar som de inte är i stånd att lösa själva och som är mycket svåra att hjälpa dem med.

Hedenby

När det gäller totospel har jag ett allmänt intryck av att det finns en stor grupp människor som på grund av att de ständigt sysslar med totospel hamnar på en oerhört låg levnadsnivå. Tidigare har jag haft rätt mycket kontakt med Jägersro och känner därför igen många därifrån. Det är betecknande att man år ut och år in ser dem i stort sett alltid lika ovårdade med samma kläder exempelvis. Allt pekar på att man har en mycket låg levnadsnivå tack vare att man satsar så mycket pengar på totospel. Men jag tror inte att detta är något som alltid kommer fram på socialbyråerna. Många klarar sig själva fast under oerhört torftiga förhållanden. Men på något sätt är man beredd att ta det. Denna kompensation i form av spel har på något sätt blivit ett livsvillkor för dem.

Sjöström

Det som vi här i Malmö vill, och försöker föra in i diskussionen, är den väldigt stora frågan om hur man skall skapa möjligheter för alla dessa isolerade ensamma människor att bli delaktiga av en social gemenskap. Vi kan ofta lösa bostadsfrågan för den som är totalt utslagen. Vi kan till och med skaffa jobb men det är otroligt svårt för oss som socialvårdare och myndighet att åstadkomma en social gemenskap för dessa människor.

Hedenby

Skall man jämföra de enarmade banditerna med totospelet så måste man ju säga att banditerna är det torftigaste man kan tänka sig för en människa. Då erbjuder ju trots allt totomiljön en atmosfär och miljö som kan ge något.

Sjöström

Vi tycker att man kan få gradera dessa olika spelformer i vad mån de ger människorna ett socialt utbyte. Kortspel kan ju exempelvis ge förhållandevis mycket av socialt utbyte. Vi är därför kritiska mot att det är så svårt att legalisera ett rimligt kortspel på offentliga ställen.

Hedenby

Mitt intryck är att de som får problem genom toospel är de som är aktiva ute vid banan. Den som spelar på förtid gör det på ett helt annat sätt. Han kan på ett mer överlagt sätt än de som vistas ute vid banan bedöma hur mycket han har råd att spela för. Den som spelar på förtid kan ju heller inte direkt fortsätta spelet för att ta igen eventuella förluster och därigenom har man satt in en automatisk spärr. Men erfarenheten säger att folk vänder sig till socialbyråerna först när de har mycket stora problem. Första gången man spelat bort sina pengar vänder man sig inte till socialbyrån. Sannolikt inte andra gången heller. Det är först när man ordentligt kommit ner sig som man vänder sig till socialbyrån. Men jag vill också säga att ur vår synpunkt är tospelet inte det mest intressanta. Allmänt sett kan man nog också säga att Jägersro är relativt hyfsat skött. Vi måste prioritera helt andra saker, bl. a. sådant som har samband med narkotika, häleri, prostitution och allt detta. Men vi har fram för allt sett näringsställena och det spel som förekommer på illegala och legala krogar som ett större problem.

Nr 14: Representanter för åklagarmyndigheten i Göteborg, den 15 juni 1977

Deltagare:

Sven-Olof Håkansson, överåklagare, Peter Aaw, kammaråklagare, Ulf Norén, kammaråklagare.

Aaw

Jag har sysslat en del med spel och spelhålor i den här stan. De "stora" kvällarna i hålorna har varit kvällen efter trav på Åby. Det är sällan en spelare enbart är tospelare. Det har man kunnat se i protokollen över förmögenhetsbrott av olika slag. Dem vi stöter på spelar nog på det mesta, poker, roulett m. m. Någon illegal bookmaking har vi aldrig lyckats få fram. Inte jag i alla fall.

På sista tiden har det bedrivits mycket lite spaning mot dessa illegala spelhålor, eftersom narkotikasektionen haft fullt upp med annat. Det finns numera heller inte något större behov av dessa svarta spelhålor därför att man kan spela roulett fritt på många krogar. Man spelar med lagliga marker, fast de gäller för helt andra belopp än som står på dem. Dessutom finns i stan en restaurang som verkligen är spelarnas träffpunkt där de spelar poker med väldigt höga insatser. Men för att hålla oss till tospelet har vi kunnat konstatera att fram för allt efter en bra Åbykväll – bra alltså för vissa – går de till en spelhåla. De är ju då spendersamma. Har det däremot gått dåligt på Åby så försöker man här vinna igen det. Dessa Åbyspelare, som man träffar på i hålorna, är allt ifrån den vanliga jobbaren till direktörer och en och annan jurist också. Kopplingen till Åbykvällar har vi märkt när vi gjort s. k. nedslag i spelhålor. Illegalt toospel har ju också förekommit, men då mest på dagen. Vi hade bevakning mot en tavelrambutik i Haga där det omsattes mycket pengar. Det skedde i ett rum bakom disken. När vi skulle göra något åt det var

där tomt. Men vi visste att det var typen storspelare som gick där. Det var korta visiter och en väldig omsättning på folk i butiken.

Håkansson

Jag har mycket liten erfarenhet av sådant här. Men när jag var aktiv i Malmö sades det, fast ytterst sällan, att det förekom saker och att man blev ruinerad på Jägersro. Men vi såg det sällan i förskingrings- och gäldenärsprotokollen.

Aaw

Man får ofta reda på sånt här bakvägen genom att man plockar in en massa människor i en spelhåla. Då talar de helt annorlunda än annars. Eftersom de som spelar bara kan dömas till böter kan de därför helt glatt och fritt berätta.

År 1972 fick jag riksåklagarens uppdrag att göra en utredning angående dobbleribrott under de senaste fem åren. Då visade det sig, att i de fall det var fråga om grovt bedrägeri, förfalskning eller gäldenärsbrott begånget av en inbiten spelare, kunde man dra den slutsatsen att brottet begåtts för att få pengar till spel. Om inte toto så i vart fall till annat spel. Men detta framgår säkerligen inte i protokollet. Om man har sysslat med det här ett tag, vilket jag har gjort, så känner man igen gossarna. Det har hänt ganska ofta att jag fått in ett protokoll om ett förmögenhetsbrott begånget av en viss person. Ofta har jag känt igen namnet och kunnat placera personen i en viss spelhåla där han spelat eller arbetat. På det viset har jag lättare kunnat associera.

Håkansson

Om man ser till dem som befolkar dessa inrättningar kan man säga att de ofta är litet socialt kantrade individer. De har ofta en otät anpassning till ett ordnat liv. De flyter bredvid samhället, antingen högt uppe eller långt nere.

Aaw

Ja, det är nästan helt omöjligt för dessa personer att ha ett ordnat jobb eftersom det illegala spelet mest förekommer på nätterna.

Illegal toto av något slag är alltid en bisak för spelhålor. Det viktigaste är den stora omsättningen på roulett. En roulett omsätter 200 000–300 000 kronor en bra spelkväll. Så mycket satsas knappast på toto. Men illegalt spel och mer eller mindre organiserad brottslighet går ofta hand i hand.

I en utredning om förmögenhetsbrott intresserar vi oss inte för hur personen ifråga gjort av med pengarna. Säger han en sak godtar vi det. Ofta skäms de också för att vara dåliga spelare. Därför kommer det inte fram.

I vad mån det förekommer illegalt totospel på de olika si-och-så-klubbarna som finns överallt, vet jag inte. Att det förekommer illegalt spel är i och för sig fullt klart, men om det har någon koppling till toto vet jag inte. Sedan hör det till pjäsen att många av spelhålegubbarna och storspelarna äger hästar som springer på Åby.

Norén

Jag har kanske en något speciell bakgrund i detta sammanhang. Jag har nämligen varit amatör på Åby, kört häst själv och jobbat i stallen på min fritid. Den vägen har jag sett och hört en hel del. För att anknyta till vad Peter Aaw sagt, är det också min erfarenhet, att i samband med att man tittar på olika spel kommer man in på totospelet. I fråga om kopplingen förmögenhetsbrott och totospel är det ofta så att den misstänkte spenderar mycket pengar på Åby, gör en "grej", får pengar och hoppas på den stora vinsten och så försvinner den. Sedan blir man åtalad. Man talar om hur det var, nämligen att brottet gjorts för att få pengar. Det är nog också så att man skyller i väldigt stor utsträckning på Åby fast pengarna gått åt ett helt annat håll. Den uppfattningen har i alla fall jag. Man är rädd för kronofogden osv. Men vi lägger inte ner arbetsmöda, som Peter säger, på att bevisa dessa påståenden. Det ligger vid sidan av.

Erfarenhetsmässigt vet jag att det köps vinstbongar ute på Åby. Är det så att en V5-a ramlar in på 30 000–40 000 kronor är det intressant för den som har svarta pengar att köpa den för kanske 50 000 kronor. Jag har naturligtvis ingen uppfattning om *hur* frekvent detta händer. Men på den tiden när jag var mycket därute, körde häst och så, hörde jag ofta talas om dylika fall. Här kommer vi ju också in på skattebrottssidan. Jag tror att det är ett ganska stort dilemma detta med skattebrott contra totospel. Man ser en hel del penninginsatser. Man hör mycket. Man skall vara försiktig med det man hör. Men jag tror att det är oerhört mycket svarta pengar som sätts i omlopp inom travet. Det är ingen tillfällighet att travet går på torsdagarna. Många gånger smäller den vanliga jobbaren av sitt torsdagskuvert där ute den dagen. Man går ut, och när man går hem är kuvertet tomt. Det är inte ovanligt. Och alla samhällsklasser finns representerade, exempelvis direktörer, åklagare och advokater, vad ni vill, som spelar där.

Det har talats här om hästägande. Häst är inte bara en hobby utan kan också vara ett placeringsobjekt, därför att det gör ingenting om rörelsen går med förlust. Man kan göra förlustutjämnningar genom det andra företaget man har. Det finns alltså en skatteteknisk avigsida med totospelet i och med att det möjliggör – i och för sig lagligt men kanske inte som lagstiftarna tänkt sig – att man kan ha sin hobby alldeles gratis.

Travet har en egen rättsskipande instans. Den har inte samma bevisbörderegler som vi. De kan avstänga en person på rena misstanken att denne sysslar med exempelvis illegal booking. Man kan ju inte avstänga folk på en alltför vag misstanke, men jag vet att man är observant på problemet. Hur effektiv denna kontroll är vågar jag dock inte ha någon uppfattning om. Över huvud taget tror jag att Solvalla är betydligt mer belastat i detta hänseende än Åby.

Ja, hur skall man komma åt handeln med vinstbongar? Det är svårt, mycket svårt. Ett förslag, som ligger nära till hands är att göra på samma sätt som Tipstjänst gör. Man skulle på V5-kupongerna, som idag är helt anonyma, kunna införa en kolumn för namn och adress. Om det sedan kan kringgås kan jag omedelbart inte svara på, men en svårighet måste det ju i alla fall bli. Personligen tror jag dock inte att det är så mycket illegalt totospel på Åby. Jag har hört att det skall vara mycket på Solvalla, men jag tror inte det är så på Åby. Jag har sett en gång på Solvalla hur privatbooking går till. Jag fick det

påvisat för mig. Själv hade jag inte upptäckt det om ingen tipsat mig. Det var helt enkelt en kille som hade en liten bandspelare i fickan där han också höll händerna. Det var vintertid detta hände. Han hade också en kabel som gick upp till bröstfickan på ulstern till en mikrofon. När folk gick fram och pratade med honom tryckte han på starttangenter i fickan och folk pratade in sina odds, 100, vinnare häst nr sju, lopp nr åtta osv. Under veckorna sköttes sedan in- och utbetalningarna per postgiro. Det är finurligt och tyvärr också ganska begåvat folk man har att göra med i dessa sammanhang.

Det finns också en annan social avigsida, vilket jag fick höra talas om de åren jag var där. Det gällde den privata låneverksamhet som förekom i viss utsträckning. Man kan säga att det rörde sig om rent ocker. Det var kortfristiga lån mot, gissningsvis, höga räntor.

Jag vill också gärna anknyta till vad Peter sagt om att fortsättningen på Åby ofta är de illegala spelhålor. Men det är för en viss kategori och en ganska liten klick trots allt. Det går mellan 4 000 och 5 000 personer på Åby en travkväll. Den klick som sedan rör sig på spelhålor utgör ett gäng på 100, max 200 personer. Det är inte mer. Fast jag tror, att den sociala avigsidan på sitt sätt är större ur vissa andra synvinklar. Det är mannen som kommer hem med tomt lönekuvert. Det är skattebrotten som jag tror har en stor inverkan.

Det talas om uppgjorda lopp ibland, som ju också är en avigsida av totospelet. Min erfarenhet säger mig att det förekommer inga uppgjorda lopp. Jag tror inte det är möjligt. Däremot kan det gissningsvis förekomma något som kallas negativ dooping, som inte något doopingprov kan avslöja. Det kan gå till så att man i ett viss ögonblick, ger hästen en hink vatten. Det finns inte en häst i världen som kan springa då. De som då vet om detta spelar ju inte på denna häst, som annars kan vara storfavorit. Det finns andra exempel också. Men jag vill bestämt understryka att detta inte är vanligt. Men det kan tänkas förekomma i mindre nogräknade sammanhang.

Ytterligare en avigsida av totospelet gäller för travtränarna och annan personal där. Det är dyrt att ha häst idag. Det kostar litet olika, men säg omkring 2 000 kronor i månaden. Därutöver tillkommer boxhyror, veterinärutgifter m. m. Många människor tror på lyckan. Man ser favoriterna som vinner och tänker att jag skall också köpa häst. Man köper häst. Sedan kommer räkningarna från tränare. Hästen kanske inte går så bra och plötsligt kan man inte klara dessa utgifter. Jag vet att det är många tränare som har problem med falska checkar, checkar utan täckning m. m. De får helt enkelt inte in sina pengar. Jag känner till flera sådana fall personligen. Det är också en avigsida av totospelet, fastän kanske först i andra eller tredje led.

En sak som förtjänar att framhållas i ett sådant här sammanhang är det märkliga i att samhället söker begränsa alla insatser i andra spel medan man får lägga tiotusentals kronor på Åby utan att någon säger något. Jag tycker att det är ett "socialt hanöikapp" att man får lägga ut hur mycket pengar som helst på en travbana. Det rimmar så dåligt mot styrningen i övrigt där man är rädd för att folk spelar bort några enkronor. Det är i och för sig ett elände det också. Men jämfört med toto är det ju ett väldigt litet problem.

För att nämna något om problem i samband med utredningsarbete har i alla fall jag gjort den erfarenheten att det ofta är ganska tuffa herrar man har att göra med. De är inga som frivilligt pratar och berättar hur det hela går till. Man

använder sig av stadgar ibland, just beträffande spelhålor för att gör de så legala som möjligt. Vi kan väl till och med påstå att man ibland har juridisk hjälp som konstruerar stadgar så att det skall se så privat ut som möjligt. Det ligger som regel en dimma kring det hela och ingen pratar frivilligt. Det talas i pressen ofta om gorillor i dessa sammanhang. Jag har inget konkret exempel. Men jag kan mycket väl tänka mig att den som pratar får på nöten så att säga. Det finns många besvärliga problem i utredningsarbetet. Det måste gå snabbt eftersom det handlar om beslag av pengar, sprit och annat. De har ofta ett förvarningssystem som inte är helt föraktligt. Det är många etapper en spelare skall passera innan han blir insläppt i det allra heligaste.

Aaw

Detta med stadgar, som Ulf Norén nämner, är borta nu i princip. Det spelar ingen roll om man har stadgar eller om man har medlemsförteckning så att det bara är medlemmar som har tillträde. Det är bara lagligt om tillträde till en sådan lokal gäller för en liten och samtidigt slutet krets. Har man hundra medlemmar räknas ju inte det som en liten och slutet krets.

En dobbleriutredning skiljer sig väldigt mycket från en vanlig brottsutredning. Dels med hänsyn till klientelet man har att göra med, dels till material i övrigt. De som man har att göra med är ganska tuffa och långt ifrån dumma. De lägger inte av i första rappet. Spelarna är ofta också mycket lojala mot dem som anordnar spelet. Apropå förvarningssystem kan jag berätta om en gång när vi tog en spelhåla på andra sidan Heden. Precis när vi brakade in i lokalen gav den som stod i garderoben varning om att polisen skulle komma. Vi hade bara gått tvärs över Heden från polishuset. Det var en taxichaufför som sett oss och förvarnat. Precis som på Åby värvar de väldigt mycket kunder till spelhålor.

Ett annat problem i utredningsarbetet är att man måste lära sig att spela själv och veta vad man talar om.

Norén

Jag vill gärna komma in på skattebrotten igen. Man skall inte tro att man hittar den riktige hästägaren genom att titta på hästens registreringsbevis. Ofta gömmer det sig otroligt många konstruktioner bakom vem som äger en häst. Den som är intresserad av att ha hästar i form av rörelse kan åta sig att ha en annans häst, men registrera den på sig. I motsatt fall kan exempelvis en löntagare som inte har rätt att göra förlustutjämning i sin deklaration se till så att han bara har två hästar fast han i själva verket genom sidoavtal och dylikt äger fler hästar. Skattetekniskt skojar det en hel del.

Aaw

Det har frågats om det finns något samband mellan spel och sprit och narkotika. Det gör det inte. Spelarna super inte. De knarkar inte heller. Inte de riktiga storspelarna, utom en del. Men spel och sprit går inte bra ihop. Men det finns ofta sprit i spelhålor för att locka folk till att satsa pengar. Ibland är spriten t. o. m. gratis. Det har ibland ryktats om att det skulle finnas knark i

spelhålorna. I tre eller fyra fall har vi haft narkotikahundar med oss vid nedslag som nosat runt utan att hitta något.

Håkansson

1-juli-driven från rikspolisstyrelsens sida skall försöka lösa frågan om de pengar som kommer in till spelhåleägarna sedan satsas som startkapital i narkotikahandel. Time presenterade för ett par nummer sedan en tiosidig artikel om maffian i USA. Där redogjordes för vilka olika branscher – prostitution, narkotika, toto, utpressning osv. – dessa familjer, eller hus som man säger, sysslar med. Så har vi det ännu inte i Sverige, men man kan nog förvänta sig att det kan bli så här också.

Aaw

Att det finns en lokalmaffia här i Göteborg som driver spelhålor kunde jag konstatera när jag gjorde dobbleriutredningen på riksåklagarens uppdrag. Det gick inte att finna ut vart de pengar tog vägen som man tog in på spelhåleverk-samheten. Men en viss organisation av verksamheten kunde konstateras och i ett fall var det en Malmö-håla som hade filial här i Göteborg. Den ägdes av en storskojare som blivit utsparkad från England och kasinoverksamheten där. De pumpade in mycket pengar.

Norén

Ni har frågat om det i socialt hänseende skulle vara någon skillnad mellan förhandsvad och banspel. På det kan jag bara säga att förhandsvadet som regel är småspelarens lilla plats. För storspelaren betyder de sista "des signs" som det heter på fackspråket, alltså de sista tipsen, så oerhört mycket. En häst som kan ha sett jättefin ut på onsdagen kan på torsdagen inte kännas bra. Som ni vet är det mycket folk ute på stallbackarna före en tävlingsstart. Det betyder onekligen mycket för en storspelare. Så enligt min uppfattning spelar de inte på förtid. Mycket litet i vart fall. I stället händer det att de gör medskick ut till banan med order att sätta in pengar efter kontroll med den eller den. Men jag tror inte att förtidsspelet är något större problem jämfört med banspelet. Det är inga pengar det rör sig om jämfört med det andra.

Nr 15: Kriminalinspektör Claes-Göran Lans, polismyndigheten i Göteborg, den 14 juni 1977

Jag är kriminalinspektör vid våldshoteln i Göteborg. I mitt arbete har jag kommit i kontakt med spelverksamhet i olika former sedan år 1969 då jag kom över på narkotikasektionen som då skötte spaning och alla utredningar kring illegal spelverksamhet. I maj 1973 flyttade jag över till våldshoteln samtidigt som dobbleribrotten fördes över dit. I de fall som sprit och narkotika är förenat med dobbleri sorterar det fortfarande under narkotikasektionen.

Jag har under dessa år även fått stipendier av Kungl. Maj:t och har därför

haft möjlighet att resa runt i Europa, främst i England, för att studera spel, företrädesvis falskspel samt kontroll av spel och liknande.

När det gäller totopspel och Åbyfältet bör kanske klargöras att Mölndalspolisen har ansvaret för övervakning och spaning där. Göteborgs polisdistrikt är dock skyldigt att på begäran lämna förstärkning till smådistrikten runt omkring. I övrigt kommer vi hos Göteborgspolisen bara i kontakt med totopspelet och de sociala vådor det för med sig i samband med utredningar kring bedrägerier, stölder, förskingringar och dylikt.

I Göteborg finns enbart rena spelhålor och rena lönnkrogar. Det är väldigt sällan sprit förekommer på spelhålor. På lönnkrogarna träffar man på the jet-set, medan det på spelhålor finns människor från socialgrupp ett ner till fyra. Det är i stort sett samma människor som man träffar på Åby travbana. Det är huvudsakligen män, men det finns också kvinnor som är passionerade spelare. På dessa klubbar förekommer uteslutande roulette i dagens läge. En och annan gång spelas Black-Jack, men det är mera sällsynt nu än för tre-fyra år sedan. Bookmaking förekommer inte alls. Det har däremot förekommit i grannstäder till Göteborg. I Trollhättan och Vänersborg har polisen gjort nerslag och gjort en del utredningar angående illegal bookmaking. Visst har det en och annan gång förekommit även i Göteborg, men de har slagit igen när det börjat brännas under fötterna. Från polisens sida har vi aldrig hunnit lägga den spaning på dem som man måste för att kunna göra nerslag. Men man skall väl inte blunda för att det kan förekomma illegal bookmaking, om än i liten skala. I den här branschen håller man sig ju med en stab tjallare som ringer med jämna mellanrum. Säger de att det förekommer viss form av bookmaking ute på Åby, så gör det det också. Genom denna s. k. service vet jag i regel också att en spelhåla skall öppna en vecka innan den gör det. På så sätt kan man meddela spaningssektionen i tid och stänga klubben på en gång. I Göteborg har vi nått det stadium att de är så fruktansvärt rädda för att över huvud taget öppna. Vi vet att det för närvarande finns två lokaler i stan helt inredda för spel. Men de vågar inte öppna. De vet att vi vet.

Det är främst i samband med brottsutredningar vi kommit i kontakt med de sociala aspekterna på totopspel, t. ex. genom advokatförskingringar av klientmedel, bankman som förskingrat ur bankens kassor osv. Det är ju så med dessa människor som spelar att de också förlorar pengar. Har de då förskingrat en liten del som de vill betala igen, gör de det genom ytterligare förskingringar. De tror att de så småningom skall vinna tillbaka. Snart är rullningen igång och det slutar med ganska oerhörda summor. De berättar ofta oförbehållsamt att pengarna har gått till spel. Det har många gånger hänt att de befunnit sig i spelhålor när polisen gjort nerslag. De som säger att de spelat bort pengarna på totopspel har man heller ingen anledning att betvivla. Men det är svårare att kontrollera, eftersom det är fråga om ett legalt spel.

Dessutom förekommer förstås ett visst byte av svarta pengar mot vita genom köp av vinstbongar. Men det förekommer ju på varenda travbana i Sverige. Det är också mycket svårt att komma åt, om det sköts på ett snyggt sätt. Det finns ju inget namn eller annan anteckning på dessa bongar. Har man då 200 000 svarta som man vill göra vita köper man en bong som motsvarar beloppet varefter man skaffar sig ett vinstintyg, som ju alltid utfärdas i särskilt namn.

Vid ett par tillfällen när vi utrett illegala spelhålor och tittat på deras

ekonomiska redovisning har det hänt att innehavaren visat upp vinstintyg och sagt att "jag har inte alls tjänat så mycket pengar på den här spelhålan som ni säger. Titta här, jag har vinstintyg på si och så mycket bara för i år". Vid dessa utredningar gäller det för oss att försöka få fram vad de tjänat netto på sin brottsliga verksamhet. Vid rättegång utdöms ju ett vederlag som de skall betala tillbaka till staten motsvarande vad de förtjänat på denna verksamhet. Ett sätt att komma åt problemet vore att namnet skulle anges på bongar, företrädesvis vid V5- och V65-spel. Fast i och för sig löser det ju inte hela problemet. Den som vill köpa en bong uppträder ju som regel inte själv. Det finns hela tiden andra människor som arbetar med sådana uppdrag. En del försörjer sig till och med på det.

Det är mycket svårt att ange volymen av fall där spel är orsak till brott. En normalspelare försörjer sig själv utan någon form av brottslig verksamhet. Han lägger det han tjänar in på spel. Det kan gälla poker, trav eller andra spel. En och annan gång förekommer dessa större grejer med förskingringar. Vi hade t. ex. en hovmästare här i stan som i stället för att lägga in dagskassan i bankfacket spelade upp den. Men där gjordes ett separat avtal mellan honom och ägaren. Han fick betala tillbaka alltihop. På det viset kom det aldrig direkt till polisens kännedom. Jag vet att om jag frågat och försökt bevisa det skulle alla säga nej.

För några år sedan var det en man som sålde SJ:s lastpallar till SJ och tjänade rätt stora pengar. Det rörde sig som om miljonbelopp som han spelade bort, huvudsakligen på trav, men spelade också i spelhålor.

Allmänt sett kan jag säga att riskerna med totospel alltid är stora för dem som inte kan kontrollera sitt spel. Men jag tror ändå att det är ett fåtal människor som inte klarar det utan måste begå brottsliga handlingar för att få mer pengar till spel. Visst händer det att en del spelar bort för mycket av sin lön. Men de har trots allt den tröskeln, att när deras pengar är slut, är också spelet slut. Jag tror det är en ganska liten klick som ägnar sig åt brottslig verksamhet såvida man inte räknar in spelhåleinnehavare. De omsätter sina förtjänster i annat spel. Vi har bara *en* här i Göteborg som har vett att spara sina pengar. Han är känd för att vara fruktansvärt snål. Han har aldrig spelat vare sig på Åby eller i annan spelhåla. Annars är det normala att killarna som äger en spelhåla går till nästa spelhåla när kvällen är slut, eller spelar upp förtjänsten på Åby. På det viset är pengarna i rullning hela tiden.

Ni skall vara medvetna om att Stockholm och Malmö är småorstäder, medan Göteborg är en stor småstad. Vi har fortfarande kvar småstadsmentaliteten. Det gäller också brottsligheten. Tag prostitutionen exempelvis. Vi har fortfarande kvar våra hushållshallickar medan Stockholm och Malmö har det mer internationellt upplagt. Det är likadant med spelet. Man kan inte jämföra en spelhåla eller travbana mellan Stockholm och Göteborg. Det är inte alls frågan om samma klientel. Det sköts heller inte på samma sätt.

Ett problem i Göteborg är det överspel som förekommer på restaurangrouletter. Det försiggår på så vis att en spelare kan göra en överenskommelse med croupieren att de marker man spelar med inte är värda 50 öre utan fem eller tio kronor. Ingen annan människa runt bordet märker något av detta. När kvällen är slut, och om man haft tur, lämnar man vid ett lägligt tillfälle in sina marker och får betalt enligt överenskommelsen. Jag tycker att det borde finnas någon form av lagstiftning som säger att tillstånd inte bara skall

utfärdas för ett roulettbord och en innehavare utan även för dem som arbetar vid bordet. På det viset skulle man kunna få dem att vara litet mer försiktiga. I dagens läge, vilket är en officiell hemlighet, vet dessa att om de skulle åka fast betalar innehavaren eller ägaren av roulettbordet böterna. Sen kan croupiern fortsätta, som om ingenting hänt.

Numera har vi tack och lov inte så stora problem med spelverksamheten här i Göteborg. Men vi vet ju att våra spelhajar och de stora pojkarna ständigt åker ner till kontinenten och spelar. Det förs ut en otrolig massa pengar den vägen. Men det är oerhört svårt att kontrollera. Vi känner emellertid till en svensk som i Jugoslavien arrenderat två spelkasinon av den jugoslaviska staten. Det är fråga om säsongkasinon som öppnar i maj och stänger i september. Meningen är att man skall kunna köpa en resa dit ner via en resebyrå i Göteborg. Samtidigt skall man kunna deponera en summa pengar att spela för. Man får med sig ett deponeringsintyg till Jugoslavien och får där ut marker att spela för. Om man vinner får man med sig ett vinstintyg tillbaka till Sverige och kan hämta ut vinstpengarna. Detta har man alltså gjort för att kringgå bestämmelserna om utförsel av valuta. I höstas (1976) fyllde man hur lätt som helst ett helt flygplan härifrån Göteborg och flög ner till Jugoslavien för att provspela. Dessutom arrangeras Poker-SM varje år utomlands på olika kasinon. Även i det fallet tillämpas ett deponeringssystem. Det rör sig ofta om ganska rejäla summor i dessa sammanhang.

På det hela taget är vi ganska väl förskonade från illegal spelverksamhet. Göteborg är som sagt en stor småstad till skillnad från Stockholm. Men vi skall inte blunda för att det finns en mängd sociala problem i anledning av spel i olika former. Men jag tror inte problemen skulle bli större om man legaliserade spel i högre grad än för närvarande. Då skulle man ju kunna plocka fram dessa problem i dagens ljus på ett helt annat sätt. Som det nu är finns det ingen spelare som talar om att han har problem – exempelvis ekonomiska – eller att han har svårt att stå emot. Han vet, att om han talar om att han spelat illegalt, blir han straffad. Eftersom det är olagligt talar man inte om det. Det är ett alltför känsligt kapitel. När jag varit i England på stipendieresor har jag kommit i kontakt med Gambler's Anonymous som fungerar som länkrörelsen för alkoholmissbrukare här i Sverige. Men denna officiella rörelse har kunnat bildas tack vare att spel där är legaliserat i högre grad än här. Och just därför vågar de mer öppet visa att de har spelproblem samtidigt som de kan få stöd och hjälp från andra som är eller varit i liknande situation.

Nr 16: Representanter för Göteborgs socialförvaltning,
den 16 juni 1977

Deltagare:

Sven-Olof Larsson, sekreterare vid vårdutvecklingsavdelningen, Byrån för socialmetodik, Lisbeth Lindström, socialsekreterare vid Socialbyrå 2, Margareta Berglund, socialassistent vid Socialbyrå 3.

Larsson

Göteborgs socialförvaltning är sedan den 1 januari 1977 uppdelad i ett antal socialavdelningar innefattande sammanlagt sex socialdistrikt. De nya avdelningarna kallas socialavdelning Väster, Centrum, Hisingen och Norr, alltefter deras geografiska tillhörighet. Vi har också en rehabiliteringsavdelning som har både produktions- och konsultverksamhet. Till denna hör bl. a. en socialbyrå för personer utan fast bostad. Därutöver finns tre centrala avdelningar inom förvaltningen, nämligen administrativa avdelningen, vårdutvecklingsavdelningen och fastighetsavdelningen. Syftet med denna omorganisation har, i stora drag, varit en förstärkt integration av verksamheten inom förvaltningen. Det har inneburit en utflyttning av vissa enheter till de olika geografiska områdena som inom sig har ett antal vårdbyråer samt en administrativ byrå. Beteckningen socialbyrå finns dock fortfarande kvar. Den hör till gruppen vårdbyråer, förskolebyråer och sociala hemservicebyråer. Det finns även speciella enheter i en del av socialavdelningarna beroende på att en del av resurserna är gemensamma för hela Göteborg. Exempelvis lyder den s. k. barnhemsbyrån under socialavdelning Väster och vissa enheter inom hemvården under centrumavdelningen.

Från socialbyrå 1, som inte är representerad här idag, har man skriftligen meddelat att byrån endast i ett fåtal ärenden haft belägg för att socialhjälpbehov orsakats av toospel. Allt som allt anger man att det funnits fyra fall under de senaste åren. I ett av fallen hade mannen, familjen ovetandes, spelat bort ett halvt års hyra. Familjen löste problemet genom att makarna gick i sär och hustrun hyrde därefter en egen lägenhet. I övriga kända fall sägs att endast i två fall har socialhjälp utgått. Ingen av kretsarna har kunnat säga att toospel kunde misstänkas ligga bakom socialhjälpbehov.

Berglund

Den socialbyrå jag representerar ligger i de norra delarna av stan, alltså den motsatta sidan av stan från Åby räknat. Från vår byrå är det svårt att säga något om antalet fall där toospel skulle vara orsaken till att man sökt socialhjälp. Några enstaka fall har vi fått fram men det förefaller inte vara något större problem. Jag är nog av den uppfattningen att bingo och enarmade banditer är mycket större problem. Det är också något som folk kan prata om medan toospel inte anges som någon orsak. Jag vet inte vad det beror på. Kanske kan det vara så att det är en annan sorts människor som spelar toto. Människor som normalt har mer pengar än andra att röra sig med. Ett fall har dock berättats för mig. Det gällde en ensam man som spelat och förlorat ungefär 10 000 kronor på Åby. Han sökte socialhjälp eftersom han inte kunde betala hyran under flera månader. Men han fick avslag på sin ansökan. Det är okänt hur han löste sin situation. Anledningen till att han inte fick socialhjälp berodde troligen på att han var ensamstående. Vuxna människor, som bara har sig själva att tänka på, räknas kunna ta ansvar för sina egna handlingar.

Lindström

Jag kommer från socialbyrå 2, som är det område som gränsar till Partille och också Mölndal, där Åbyfältet finns. I ”mitt” område finns relativt få familjer. Det är mest ensamstående män. Vi har haft ett fall där en manlig pensionär spelat bort sina pengar och därför skaffat sig en hyresskuld. Det löstes på så sätt att han lämnade in en fullmakt till byrån som tog hand om hans pension. Man gjorde upp en avbetalningsplan på skulden och sedan hade han sin pension hos oss ett tag tills han kom på fötter igen.

Larsson

Jag har tidigare varit socialchef i Västra Frölunda som ligger närmast Åby. Jag kan inte påstå att jag har något starkt minne av särskilt många fall där totospel skapat problem. Jag kan erinra mig några fall där det vållat ekonomiska problem men där har alkohol också hört till bilden. De fall jag minns har gällt totospelande familjeförsörjare som saknat medel till hyra och uppehälle. Ofta har det varit hustrun som kontaktat socialbyrån. De har beviljats hjälp eftersom man skall sörja för hustru och barn i sådana situationer. Jag tror liksom övriga här att de enarmade banditerna är ett större problem. Vi har många bevis för att de har krävt sina offer.

Det är en mycket liten del av dem som spelar som vi får kontakt med. Men det är ju uppenbart att spelandet kan slå mycket hårt och orsaka stora ekonomiska bekymmer. Det finns ett samband mellan totospel och sociala problem i övrigt, men vad som är orsak och verkan är svårt att säga. Tillsammans representerar vi tre byråer och kan minnas två-tre fall där totospel varit anledning till ansökan om socialhjälp. Men om dessa fall sträcker sig över flera år är svårt att säga. Förmodligen kan det bara röra sig om något enstaka fall per år för Göteborgs del. Det är inget påtagligt bekymmer för oss.

Nr 17: Representanter för polis-, åklagar- och socialmyndigheterna i Mölndal, den 16 juni 1977

Deltagare:

Polismästare Ewert Hagne, polisinspektör Dennis Funke, polisintendent Lars Albemark, Mölndalspolisen, distriktsåklagare Lennart Davidsson, åklagarmyndigheten i Mölndal, t. f. avdelningschef Roland Östling, Mölndals socialförvaltning.

Hagne

Sedan år 1958 är jag statens kontrollant på totalisatorn på Åby. Det är inte spelet ute på banan och de avarter som kan förekomma på stallbacken utan snarare räknerummets problem med odds och annat som jag kollar upp. Jag kan också nämna att Lennart Davidsson är min ersättare som statskontrollant.

I de fall där vi haft utredning om illegalt spel, s. k. bookmaking, har det skett genom anmälan från Västsvenska travsällskapet. Vi hade några sådana

fall i mitten av 60-talet som gick till domstol och vederbörande blev dömda. Även i övrigt har vi haft anledning att spana på sådana företeelser. Det går alltid rykten om att det förekommer illegal vadhållning men det är svårt att upptäcka. Spaningen har emellertid inte givit särskilt mycket.

Funke

De fall som här nämndes från mitten av 60-talet var de första fall i Sverige som gick till domstol med fällande dom. Det ledde sedan till att denna verksamhet blev mer försiktigt upplagd. Svårigheterna att kunna leda något till bevis har blivit ofantligt mycket större sedan dess. Orsak till den första anmälan var att man fått en mindre ökning av omsättningen på travbanan än vad man förväntat sig. Man förmodade att ungefär 200 000 kronor per tävlingskväll, av en omsättning på mellan 1,6 miljoner kronor och 1,8 miljoner kronor, var illegalt spel. Utredningen gav belägg för mindre summor. I vart fall erkändes mindre summor. Sedan dess har omsättningen på spelet ökat här på samma sätt som på andra håll. Något märkbart förhållande finns inte här. Vi tror att det svarta spelet på Solvalla är betydligt större än på Åby.

Hagne

Dennis Funke nämnde här något om omsättningen. Det finns en del sagt om detta i tidigare utredningar. Jag skulle här vilja nämna Einar Schöldströms "Totalisatorboken" som kom ut redan år 1968. Där berör han i kapitel 14, sid. 113, den illegala bookmakingen. Jag skall inte närmare gå in på det, men han påstår där att det är viktigt när det gäller statsmakternas kontroll att inte skärpa procentavdragen alltför mycket så att avdragen från den spelade insatsen blir för stor. Då blir det gärna så att spelarna i stället ägnar sig åt illegalt spel.

Det är naturligtvis stora problem i samband med dessa spaningar. Vi har haft folk sittande ute på Åby. Man funderar hela tiden över hur man skall lägga upp spaningen för att få den effektiv. Jag tror att det mesta sker utanför banan. Sker det någon gång på banan anlitar de vissa kontaktmän, exempelvis på restaurangen osv. Men jag tror också att förgreningarna i form av travklubbar är väsentliga. Det har ryktats att det skulle finnas en travklubb här i Mölndal. Men jag vet inte. I Trollhättan har det funnits en klubb som anmäldes av Västsvenska travsällskapet till AB Trav och Galopp. Den klubben hade kontaktmän under speldagarna ute på Åby. Det gick så långt att förtidsvadstället i Trollhättan inte hade något att göra. De fick slå igen sin verksamhet. Travklubben hade tagit över insatserna.

Vid förskingringar går det så lätt att säga att man spelat bort pengarna på toto. Vi har haft en del fall under årens lopp där vederbörande som varit misstänkt har givit det beskedet. I några fall har vi haft belägg för det. Men det har varit svårt att bevisa. Om det över huvud taget har gått att bevisa vet jag faktiskt inte. Man kan ju ha förskingrat dem på annat sätt. Det enda som möjligen har kunnat bevisas är väl att vederbörande ofta varit synlig på Åby och att man på så sätt kan förstå och misstänka att pengarna försvunnit där.

Funke

På tal om dessa travklubbar har vi anledning tro att, åtminstone för Göteborgs del, det är ganska begränsade kretsar som håller till där. Det är också de som spelar för stora pengar. Dessa spelare litar till varandra. Det är folk som känner varandra väl. I Göteborg har det varit ganska lokaliserat till en speciell restaurang där penningstarka spelgubbar håller till utan att någon direkt utomstående kommer in. Spelet går alltså till så att man kommer överens om en viss insats när man träffas under veckan före tävlingsdagen. När den dagen kommer kontrollerar man hästens dagsform varefter man meddelar den som sköter vadhållningen om man skall spela eller avstå. Om en av spelarna avstod från spel fick han tillbaka sin insats. Vi kunde aldrig genom spaning konstatera att pengar var i omlopp. Det fanns inga anteckningar. Allt gjordes klart under veckorna. Detta bygger alltså på ett stort förtroende spelarna emellan. Därför rör det sig om mycket begränsade kretsar i dessa fall.

Hagne

Svensen kring travet – om jag får uttrycka mig så – som går till spelhålorna i Göteborg förekommer också i stor utsträckning på Åby. Man ser dem ibland på stallbacken. Jag vet inte vad det skulle ha för inverkan om man fick bort dem från stallbacken. Frågan är vad de kan ha för möjligheter att påverka spelet, muta kuskar och annat. Det kanske låter lite övermaga. Folk kritiserar ibland de s. k. stötkörningarna och även annat. Det kan givetvis ha anknytning till det illegala spelet. Det är misstankar som man kan ha. Jag tycker dock att det borde kunna regleras internt genom de regler som finns för spelet och banans skötsel, men som idag kanske inte efterlevs i den utsträckning man skulle önska. Man kan förstås invända mot detta och säga att dessa hajar skulle kunna muta kuskar och andra även utanför banan. Det är en otroligt stor dragning till stallbacken under tävlingsdagar där man kan få s. k. stalltips. Att få bukt med detta är kanske svårt. En favorit som man räknar med skall vinna, och som folk satsar på, kan plötsligt helt omotiverat försvinna ur spelet. Då rusar folk ner till totochefen på kontoret och säger att ”här är det nåt skumt”. Men sådant händer i och för sig på alla banor. Jag vet att man talar om det på Solvalla. Man talar också om det på Åby. Nästan vid varje tillfälle förekommer påstående om att personer försöker påverka tävlingarna. Jag har inga 100-procentiga belägg för det. Misstankar finns. Det kan man inte komma ifrån.

Davidsson

Jag har inte haft åklagartjänst här i Mölndal längre än sedan januari 1972. Men av och till har jag tjänstgjort tidigare inom distriktet. De mål som varit här om illegalt spel har jag inte behandlat själv, men jag har tittat igenom handlingarna.

Jag har väl närmast fått det intrycket när det gäller uppdragandet av illegalt spel på en travbana, att det finns en förfärlig massa vakna människor, uppmärksamma i eget intresse för vad som sker runt omkring dem. Många av de tips om vad som förekommit och rapport om vad som sker som misstänks

vara illegalt spel kommer också in till ledningen för travbanan. Så småningom har det lett till att man sammanställt dessa tips. Anmälan har gjorts, och spaning har satts in från polisens sida. Jag kan inte säga att man direkt har uppdagat falskspel genom spaning annat än i de fall en anmälan föregått spaning. Då har man fått fram en del som har lett till att den som varit misstänkt har erkänt utan att man inför domstol har behövt åberopa dessa spanare som vittnen. I ett av fallen har det kunnat konstateras att vadhållningen ägt rum på stallbacken.

Vi har inte funnit några belägg för en internationell anknytning. Däremot har vederbörande erkänt under utredningens gång att han mottagit insatser, inte bara för Åbys del, utan även för andra travbanor.

Vi har inte någon större erfarenhet av i vilken omfattning orsaken till förmögenhetsbrott skulle vara totospel. Jag har själv haft ett mål där totospellet inte var orsak till förmögenhetsbrottet, utan tvärtom. Förmögenhetsbrottet var orsak till totospel. Det var en man som försökt vinna igen vad han en gång förskingrat. Han hade blivit desperat och satsat på alla möjliga olika spelformer för att kunna vinna. Däremot har jag här protokollet från ett fall där jag vill gå så långt att jag säger att det har gått att bevisa att förskingringen, som gällde 150 000 kronor, ägt rum för att få medel till totospel. Där var det frågan om en ren spelpassion hos vederbörande. Han spelade i mycket stor utsträckning och vann en hel del. Han gjorde bl. a. gällande att V5-spelet hade gått ihop för hans del. Däremot hade han förlorat stora summor på "vinnare- och platsspel". Det framkom också att han inte hade spelat illegalt utan satsat helt på legalt spel. Vi gjorde bl. a. beslag av kvitton och en mängd V5-kuponger. Vi tycker därför att det var tillräckligt bestyrkt.

Jag har även haft en förskingringsutredning gällande 320 000 kronor där det rörde sig om ett påstått försök att vinna pengar tillbaka. Men det figureerade en kvinna i bakgrunden som han skyddade i det längsta. Han ville inte ut med språket. Hans kamrater gjorde gällande att han var den siste som de kunde tänka sig skulle spela högt på Åby. Så de trodde inte så mycket på det. Förmodligen tog pengarna också vägen någon annanstans.

Ur utredningssynpunkt är det ett primärt intresse att straffsätserna i dessa sammanhang medger häktning. Det finns också en annan aspekt, nämligen frågan om straffets avskräckande effekt. Med hänsyn till att det är stora pengar med i bilden kan man tycka att det börjar bli fråga om lite lönsamhetsavväganden för gärningsmannen när straffen inte går längre än vad de gör nu. Vi vet också att domstolarna är mycket återhållsamma vid straffmätningen.

I samband med skatteutredningar har vi stött på den omfattande handeln som bedrivs med vinstkvitton. Vi har inte direkt kunnat bevisa det, men å andra sidan är det inte illegalt. Med hänsyn till åklagarens bevisbördor har vi alltid fått acceptera invändningar som bestått i att de pengar som vederbörande tycks ha förtjänat vid sidan om då han deklarerat sin inkomst har vederbörande vunnit, exempelvis på toto. Det har vi gjort i synnerhet i de fall när det gällt folk som i viss utsträckning uppehållit sig på Åby.

Funke

Förr kunde man köpa en V5-kupong efter fjärde loppet med ett risktagande beroende på hur många hästar som var förprickade i nästa lopp. Men det blev alltför många fall där folk hade lärt sig att stämpla in och sedan låta bli att fylla i den sista kopian som man fick. Man stämplade in exempelvis 60 kombinationer men på den kopia man behöll fanns inte alla med. Det fanns alltså rätt antal kryss på det kvitto man hade, men det överensstämde inte med den kupong som var inlämnad. Den egna kupongen "korrigerades" sedan fyra lopp körts. Så den typen av köp försvann. Däremot är det inga svårigheter idag för den som fått en V5-a på runt 100 000 kronor att gå upp i restaurangen, låta ryktet gå och sedan få den såld för 110 000 kronor. Den som är intresserad har alltså möjlighet att få ett kvitto på dessa 100 000, medan spelaren som mer slumpmässigt har träffat rätt kanske inte är beroende av ett dylikt kvitto. Men köpen efter fjärde lopp försvann av sig självt eftersom det blev så mycket bedrägeri med det.

Davidsson

De som sysslar med denna handel är en väldigt begränsad krets. Det är alltså storspelarna som har möjlighet att köpa en kupong för 10 000 kronor utan att blinka. Småspelarna har ju inte samma möjlighet. Det är heller inte illegalt i och för sig att överlåta en vinst. Det kan ju finnas ett legitimt syfte med att köpa vinstkvitton. Det kan vara en form av utlåning av pengar. Det behöver ju inte vara inriktat på skatteflykt och skattefusk.

Hagne

Jag skulle tro att travsällskapen är väldigt negativt inställda till att införa namnuppgifter på kupongerna. Tanken är väl närmast, såvitt jag förstår, att man i framtiden helt skall slippa den manuella betjäningen. I stället skall man kunna köpa sin kupong i en automat på banan.

Davidsson

Ja, och där har man tydligen kommit långt. Utomlands har man redan automatiserat i hög grad. Det finns planer på det här i Sverige också.

Funke

Vad man som utredningsman rent allmänt beträffande sporten skulle kunna önska vore en mer kännbar reaktion från arrangörernas sida då man vet att vissa personer sysslar med illegalt spel. Det finns inskrivet i reglementet hur man skall förfara men det är väldigt sällan man ser en reaktion. Om det är bevisat att någon sysslat med illegalt spel skall denne avstängas från travbanan. Men det finns exempel på sådana som dömts för det, men som i alla fall sitter där ute i restaurangen.

Hagne

I det reglemente för svensk travsport som gäller fr. o. m. den 1 juni 1977 står det i paragraf 93, andra stycket att: "Var och en som befins uppträtt som bookmaker skall, oavsett vilken påföljd som eljest beslutas, förbjudas tillträde till offentliga travtävlingar under minst tre år. Vederbörande skall likaledes förbjudas varje form av deltagande i tävling. Även för den som anlitar bookmaker för ingående av vad, kan påföljd enligt reglementet ifrågakomma."

Detta är alltså ett internt reglemente för travsporten. Det åligger vederbörande tävlingsledning att kontrollera att de som avstängs verkligen hålls utanför banorna och att de är portförbjudna. Jag vill minnas att i ett tidigare reglemente talades det om livstids avstängning. Vi har alltså fått en uppmjukning i och med nu gällande reglemente.

Jag tror knappast att travsällskapen tar in domar beträffande personer som dömts i sådana här sammanhang och att man därefter gör en bedömning huruvida vederbörande skall avstängas från banan. De har emellertid anställda vakter som känner till publiken. De som är avstängda är ju aldrig fler än att dessa vakter känner igen dem.

Östling

I Mölndals kommun, som har mellan 47 000 och 48 000 invånare, är det inte så vanligt att folk söker socialstöd på grund av att de spelat bort sina pengar på toto. Jag har frågat mina medarbetare och vi har funnit att under de senare åren har vi haft två fall där vi vet att toospel har varit bakomliggande orsak.

Det ena fallet gällde en förtidspensionär som spelat bort sin pension. Han begärde hjälp hos oss och vi kom överens med honom om att vi skulle ta hand om pensionen för att klara upp hans ekonomi. I det andra fallet var det en pensionär som tillfälligt stod utan medel till mat och hyra. Han fick socialhjälp i form av ett lån som han senare återbetalade.

Därutöver har vi en mängd kontakter med personer som vi tror använder en del av sin pension för att spela. Vi vet att bland de svårare alkoholistfallen i vår kommun finns det många som försöker öka på sin pension genom att spela. Men det har inte varit någon direkt orsak till att de kommit till oss och begärt hjälp. I resonemang med gubbarna, för det rör sig mest om sådana, har vi förstått att de lägger ner mycket pengar på toospel i förhoppning att kunna kamma hem en storvinst. De människor som vi här talar om är så gott som alltid förtidspensionerade på grund av alkoholmissbruk eller psykisk sjukdom. Deras möjligheter att spela större belopp är inte så stora. I första hand tillgodoser de behovet av alkohol. Såvitt vi kan bedöma satsar de heller inga större belopp på spel. Det händer undantagsvis att någon vinner en större summa. Det får vi alltid ryktesvis höra därför att de blir väldigt populära i bekantskapskretsen. Inom parentes sagt finns det faktiskt en man i vår kommun som gjort det. Det är en gravt alkoholiserad person som helt nyligen vunnit ett stort belopp. Just nu har han det gott ställt så länge han klarar av det innan han helt förstör sig.

Jag kan också nämna att i kommunen finns en notorisk spelare. Men han

spelar bara för små belopp. Han har dock vänt sig till oss på socialförvaltningen och begärt att vi skall ta hand om hans ekonomi.

Vi vet inte vad som är grundorsaken när hustrurna kommer till oss och söker ekonomisk hjälp. Ibland antyds det att mannen ofta besöker Åby, men vi kan inte påstå att det är grundorsaken till de ekonomiska problem som uppstått för familjen.

Vår fältassistent som har mycket kontakt med unga människor har skrivit till mig och sagt att "banspelet ger utrymme för spontana och oöverlagda insatser av berusade personer som kan få negativa konsekvenser på deras ekonomi". Denne fältassistent har bl. a. till uppgift att regelbundet besöka Åby för att få kontakt med ungdomarna där och bilda sig en uppfattning om ungdomar och totopspel. Vi möter nämligen ofta i våra utredningar att de anställda på Åby – det gäller mest hästskötare – har alkoholproblem. Det är tydligt att man grundlägger ganska farliga alkoholvanor på dessa arbetsplatser. Det har vi åtskilliga års erfarenhet av. Jag vågar inte uttala mig om sambandet mellan spel och alkohol utan jag ser mer till det som en arbetsmiljö. Det är ofta mycket unga människor som tar arbete på Åbyfältet. Framför allt flickor söker sig till stallarna där ute. Därför anser vi att det finns anledning för vår fältassistent att ha kontakter där ute så man vet vilken miljö dessa ungdomar vistas i. I övrigt har vi socialassistenter som sampatrullerar med skyddspolisen i Mölndal. Ett av deras uppdrag är att besöka Åbyfältet under spelkvällar och bilda sig en uppfattning om nykterhetstillståndet bland publiken. Men de inriktar sig på alla åldrar.

Allmänt kan man säga att den som fastnar i en härva av skulder får väldigt svårt att klara sig ur den. Därmed är också risken för att man kommer i beroendeställning till någon, exempelvis långivaren, stor och därmed är det också en risk för brottslighet.

Vi anser nog att man bör försöka begränsa insatserna vid totopspel, inte minst med tanke på de unga människor som i allmänhet har så gott om pengar att de lägger ner alldeles för mycket på spel. På så sätt undandrar de sig möjligheterna att använda pengarna på ett riktigare sätt. Jag kan också tillägga att enligt rapporter från vårt folk som går tillsammans med polisen ute på Åbyfältet finns där många ungdomar som vi vet är i riskzonen. Det är ungdomar som vi av olika skäl arbetar med. De står under övervakning. Vi har haft åtalsprövningar på dem. Vi vet att deras livsföring är riskabel.

Sedan många år har vi ett etablerat samarbete med polisen här i Mölndal. Det är mest spaningspolisen vi samarbetar med. Vi gör observationer och försöker med ledning av dem göra enskilda ingripanden. Det kan uppstå situationer där vi märker att en man eller en viss ungdom vistas mycket på Åby. Därmed vill jag inte påstå att de alltid är där för att spela. Det kan finnas andra anledningar att man går dit. Servering av alkohol exempelvis.

Sammanfattningsvis kan jag säga att spelet som sådant och sammanhängande ekonomiska konsekvenser inte är någon större fråga för oss som social myndighet. Däremot är den miljö som ett travfält erbjuder och den arbetsplats som travfältet utgör en riskmiljö för människor med benägenhet till missbruk av droger. Det som är mest synbart för oss är ju alkoholmissbruket. Det kan man inte dölja. Vi kan observera våra klienter berusade i centrum av stan, men vi kan inte iaktta om pengarna går till spel annat än rent undantagsvis. Det gör att jag inte kan vara tvärsäker när jag säger att vi inte

har några större problem. Det kan beror på att vi inte haft möjlighet att få klarhet i hur omfattande de egentligen är.

Funke

Man måste nog mycket noga överväga om man skall begränsa insatserna. Ju mer man begränsar dem desto större anledning finns det för spelintresserade att gå över till det illegala spelet.

Ser vi till en travkväll rent ordningsmässigt kan man säga att den påverkas av när avlöningarna betalas ut på de stora industrierna i och kring Göteborg. Vi hade t. ex. större ordningsproblem de dagar de hade 14-dagarslön. Nu har det blivit så att de flesta travkvällar är torsdagar vilket också är avlöningsdag för många. Då kan man se hur en stor del av publiken kommer arbetsklädd och bär sina väskor med sig till Åby. Vi vet också genom samtal att de kommer direkt från jobbet. De bor kanske i någon förort till Göteborg och skall till travet och åker därför direkt dit ut. Många gånger har de också varit på Systembolaget. De har ofta mer pengar med sig än de borde ha och under spritpåverkan görs så en rad impulsiva spel. Så visst finns det sådana problem där vissa kommer hem på torsdagskvällen utan avlöning.

Jag skulle vilja ta upp detta med Åby som arbetsplats som Östling var inne på. Arbetsgivare där ute är tränarna vars möjlighet att existera och anställa folk helt och hållet beror på de resultat de kan få fram av verksamheten. En framgångsrik tränare får reklam och fler hästar i träning. För att kunna följa avtalen måste han också anställa mer folk. Man kan säga att i princip har man en anställd per fem hästar. Skulle det visa sig att verksamheten börjar gå dåligt kan tränaren plötsligt stå där med mer folk än han kan avlöna. Trygghetslagen innebär ju att man inte kan sparka folk hur som helst. Det gör att på Åby finns det många som arbetar extra. De är inte så noga med avtalen. Är det någon tränare som behöver folk finns det alltid villiga f. d. hästskötare som kommit ner sig, men som ställer upp och jobbar en period, så länge de kan hålla sig på fötter. Av ett antal s. k. hästskötare, som de många gånger kallar sig, är det kanske inte mer än en fjärdedel som verkligen arbetar på travbanan. Andra har jobbat där. Kommer tillbaka och går till och från.

Albemark

Om ni skall studera den sociala sidan av totspelet tror jag ni måste vidga er cirkel och också gå utanför Mölndal. Jag tänker då på de orter som har ständiga travresor i form av bussresor. Det gäller bl. a. Trollhättan, Alingsås, Falkenberg, Varberg, Uddevalla varifrån det går särskilda bussresor till Åby-fältet de dagar det är spel där. Sedan en annan sak och det är att jag anser att trafiken mellan stallbacken och spelhallarna är alldeles för stor. Jag har själv märkt, vilket andra också har berättat för mig, att den man som sköter in- och utsläppen mellan själva stallbacken och övriga planen blir med tiden så pass god vän med alla som går där att han inte är så nogräknad med vilka han släpper ut och in. Man kan undra om hästägare och andra som är berörda av verksamheten på travbacken verkligen behöver ha kontakt med stallbacken så ofta som det sker under spelens gång. Det är helt uppenbart många bud

som springer över som ombud för travtränare och andra spelare. På Solvalla är det mycket svårare att förflytta sig än vad det är här tycker jag.

Funke

Om det på ett travfält som Åby spelas för drygt två miljoner tar V5-spelet 300 000 av det. På vinnare och platsspel omsätts 1,5–1,7 miljoner. Om man delar upp det på åtta lopp, som är det minsta man kör på en kväll, utgör omsättningen bara några 100 000 per lopp. Våldigt stor del därav svarar storspelarna för. Vi, mindre bemedlade så att säga, svarar inte för så stor del. Dessutom finns det anledning tro att mycket pengar bara rullar runt. En person som går dit med 100 kronor och spelar varje lopp och går hem med 100 kronor han har ju omsatt en hel del.

Albemark

En ganska lustig företeelse är det som händer i anslutning till omstarter ute på banan. Då är storspelarna på alerten och iakttar hästarna i startögonblicket och hur de betar sig när det blir en felstart. Då kan man se dem rusa in till kassorna. När starten går stängs kassorna men de kopplas på igen när det blir beslut om omstart. Och då satsar dessa storspelare. Det kan komma in folk till 100-kronorskassorna och man bara ser lapparna som blixtrar i snabb följd.

Davidsson

När det gäller det socialt destruktiva i totospelet måste man utgå från att det här finns ett stort mörkertal. Det ligger ju nästan i sakens natur att man förstör sin ekonomi på spel.

Bilaga 3 Villkor för anordnande av lotteri

Utfärdade av länsstyrelsen i Stockholms län (oktober 1977)

1. Lotteriet får bedrivas endast inom länet.
2. Lottförsäljningen får inte ske på allmän plats utan polisstyrelsens tillstånd.
3. Det sammanlagda vinstvärdet skall utgöra minst hälften av lotteriets omslutning. Vinst får inte utgöras av pengar eller värdepapper och får inte inlösas i pengar eller värdepapper. Ej heller får inlösen ställas i utsikt. Lägsta vinstvärdet får inte understiga lottpriset.
4. Lotterimedlen skall hållas avskilda från föreningens övriga tillgångar. I lotteriet inflytande medel skall därför snarast möjligt insättas på särskilt konto. Uttag från kontot får göras endast för utgifter för lotteriet. Kontrollanten skall ha fortlöpande tillsyn över medelsförvaltningen. Uttag för andra ändamål än utgifter för lotteriet får göras endast efter kontrollantens medgivande.
5. Behållningen av lotteriet skall oavkortad användas till det i ansökningen angivna ändamålet.
6. Lotterna skall vara numrerade i serier eller i löpande följd för hela lotteriet. På varje lott får finnas endast ett lottnummer.
Varje lottsedel skall innehålla tryckt uppgift om tillståndshavare, lottpris, tillståndsmyndighet och datum för tillståndet samt kontrollantens namn. I lotteri där dragning sker efter lottförsäljningens slut skall dessutom anges sista dag för dragningen samt tid och sätt för publicering av dragningslistan. I lotteri där vinstutlämning inte äger rum i omedelbart samband med lottförsäljningen skall på lottsedeln anges tid och plats för vinstutlämningen samt sista vinstutlämningsdag.
- Då dragning sker före försäljningen skall lotterna vara väl förslutna. Sker lottförsäljningen med lottautomat med kassett skall kassetterna vara förslutna så att de inte kan öppnas utan tydliga tecken på åverkan. Kassett får öppnas endast i närvaro av kontrollanten.
Till kontrollanten skall lämnas ett av tryckeriet utfärdat intyg om det antal lotter som tryckts för lotteriet och om hur dessa lotter numrerats.
7. I lotteri där vinstutlämningen äger rum i omedelbar anslutning till lottförsäljningen skall dragningslistan finnas anslagen vid försäljningsstället.
I lotteri med förhandsdragning (kvicklotteri) skall dragningslistan tillhandahållas lottköparen kostnadsfritt. Om vinstlistan endast omfattar likvärdiga

vinster till lägre värden kan, med kontrollantens medgivande, tillåtas att dragningslistan trycks på lotten.

I lotteri där lottförsäljningen sker med automat eller från lottbod eller från annan fast försäljningsplats skall tydliga anslag om tillståndshavare, vinstplan samt vinstutlämning finnas på försäljningsplatsen.

8. Försäljningen av lotter får inte påbörjas innan kontrollanten efter godkännande av lottsedlar och vinstlista lämnat sitt tillstånd härtill.

9. Osålda lotter skall snarast möjligt efter lottförsäljningens slut överlämnas till kontrollanten.

10. Redovisning för lotteriet jämte räkenskaper med tillhörande verifierationer skall avlämnas till kontrollanten så snart det kan ske och senast en månad räknat från sista vinstutlämningsdagen.

11. Kontrollanten är berättigad till ersättning av lotteriets anordnare. Kan överenskommelse om ersättningens storlek inte träffas, får frågan hänskjutas till länsstyrelsen.

12. Beträffande lotterier, i vilka förekommer skattepliktiga vinster eller som har en omslutning överstigande 15 000 kronor erinras om bestämmelserna i KF den 28 september 1928 om särskild skatt på vissa lotterivinster och KK den 11 december 1964 angående uppbörd och redovisning av sådan skatt respektive stämpelskatteförordningen den 21 maj 1964.

Bilaga 4 Lotteribestämmelser utfärdade av Kungl. Maj:t den 27 juli 1956

Kungl. Maj:t fastställer nedan i punkterna 1–20 upptagna bestämmelser att – i den mån så särskilt föreskrives i vederbörande tillståndsresolution – gälla som villkor för varu- och tombolalotterier

A. Gemensamma villkor för varu- och tombolalotterier

1. Lotteriet skall förvaltas av en styrelse, som förordnas av vederbörande länsstyrelse (i Stockholm överståthållarämbetet) efter förslag av lotteriets anordnare. Lotteristyrelsen skall ha sitt säte å ort, som länsstyrelsen (överståthållarämbetet) bestämmer.

2. Lotteristyrelsen skall inom eller utom sig utse en föreståndare för lotteriet. Denne skall under styrelsens överinseende handha den närmare skötseln av lotteriet.

3. Eventuella arvoden till föreståndare och styrelseledamöter fastställas av länsstyrelsen (överståthållarämbetet). Arvoden i övrigt till personer, som anlitas för lotteriets räkning, fastställas av vederbörande kontrollant eller – beträffande lotteri vid vilket chefen för handelsdepartementet utser ombud – av ombud eller kontrollant.

4. De personer, som ha befattning med lotteriet, må icke bereda sig annan ekonomisk fördel därav än den ersättning, som i vederbörlig ordning tillerkännes dem för arbete för lotteriets räkning.

5. Till länsstyrelsen (överståthållarämbetet) skall överlämnas en av lotteristyrelsens samtliga ledamöter undertecknad förbindelse att ansvara för att lotteriets förpliktelser mot allmänheten uppfyllas och att de föreskrifter som gälla för lotteriet noggrant iakttagas.

6. I lotteriet inflytande medel skola snarast möjligt insättas å bankräkning eller postgirokonto, som öppnats för lotteriet. Checkar respektive kvitton eller utbetalningskort för uttag därifrån skola underskrivas förutom av lotteriets föreståndare eller styrelseledamot jämväl – där ej ombud, som utsetts av chefen för handelsdepartementet, eller kontrollant annorlunda bestämmer – av ombud eller kontrollant.

7. Lotteriets medel må ej användas för representation eller liknande ändamål.

8. Om ej annat särskilt medgivits i tillståndsresolutionen för lotteriet, skola vinsterna, i den mån de ej bestå av skänkta föremål, utgöras av hantverks-, slöjd-, industri- eller konstalster, inköpta för lotteriet såvitt möjligt direkt från tillverkare; eller

anvisningar gällande som betalningsmedel vid köp av sådana alster såvitt möjligt direkt från tillverkare; eller
presentkort gällande som betalningsmedel vid köp hos ett flertal affärer eller, där särskilda skäl därtill äro, hos en affär.

9. Anvisningar och presentkort, som avses under 8, skola gälla minst en månad efter den dag, då vinsterna senast skola vara avhämtade. De skola förse med tydlig uppgift om giltighetstiden.

10. Värdet å vinst, skatt enligt gällande bestämmelser om särskild skatt å vissa lotterivinster frånräknad, må ej upptagas högre än gällande detaljhandelspris. Kan detaljhandelspriset ej med säkerhet utrönas, må värdet upptagas till högst inköpspriset eller, såvitt angår hemslöjds- eller hantverksalster eller skänkt föremål, till pris åsatt efter värdering av opartisk sakkunnig.

11. Inköp av vinst må ej ske, innan detsamma godkänts av kontrollant eller – beträffande lotteri vid vilket chefen för handelsdepartementet utser ombud – av ombud eller kontrollant.

12. Utfallen vinst må ej av eller genom förmedling av lotteriets anordnare, lotteristyrelsen eller funktionär hos dessa inlösas med penningar. Sådan inlösen må ej heller ställas i utsikt.

13. Lotteriets räkenskaper skola vara avslutade inom tre månader från den dag, då vinsterna senast skola vara avhämtade, eller, om anvisningar eller presentkort förekomma såsom vinster, inom tre månader efter det anvisningarna eller presentkortet upphört att gälla.

14. Redovisning för användningen av lotteriets behållning skall, så snart kan ske, avgivas till länsstyrelsen (överståthållarämbetet).

B. Särskilda villkor för varulotterier

15. Varje lottsedel skall innehålla tryckt uppgift om

a) lotteriets anordnare;

b) dag för dragningen;

c) dag då dragningslista beräknas utkomma eller, om särskild dragningslista ej skall förekomma, tid och sätt för offentliggörande av resultatet av dragningen, varvid i sistnämnda fall iakttages, att uppgifterna skola vara nöjaktigt preciserade;

d) dag då vinsterna senast skola vara avhämtade för att rätten till dem ej skall vara förverkad; samt

e) ställe där vinsterna skola avhämtas.

Under d) avsedd tidpunkt fastställs av länsstyrelsen (överståthållarämbetet). Tidpunkten må utsättas tidigast till två månader efter dragningen.

16. Vid lottförsäljningen skall tillhandahållas förteckning å vinsterna med uppgift om deras beskaffenhet och värde.

C. Särskilda villkor för tombolalotterier

17. Lotterna skola försäljas antingen direkt från tombolahjul eller ock, efter rekvisition, från lotteriets expedition med posten. I sistnämnda fall skall kontrollant eller – beträffande lotteri vid vilket chefen för handelsdepartementet utser ombud – ombud eller kontrollant ur tombolahjul uttaga rekvirerat antal lotter samt tillse, att dessa avsändas till rekvirenten i förseglat

brev.

18. *Varje lottsedel* skall innehålla tryckt uppgift om

- a) lotteriets anordnare;
- b) lottens egenskap av vinstlott eller nitlott; samt
- c) lottens nummer.

Varje vinstlott skall dessutom innehålla tryckt uppgift om

- d) dag då vinsterna senast skola vara avhämtade för att rätten till dem ej skall vara förverkad; samt
- e) ställe där vinsterna skola avhämtas.

Varje nitlott i lotteri, däri enligt medgivande i tillståndsresolutionen särskild utlotning å nitlotterna anordnas, skall utöver uppgifter enligt a)–c) innehålla tryckt uppgift om

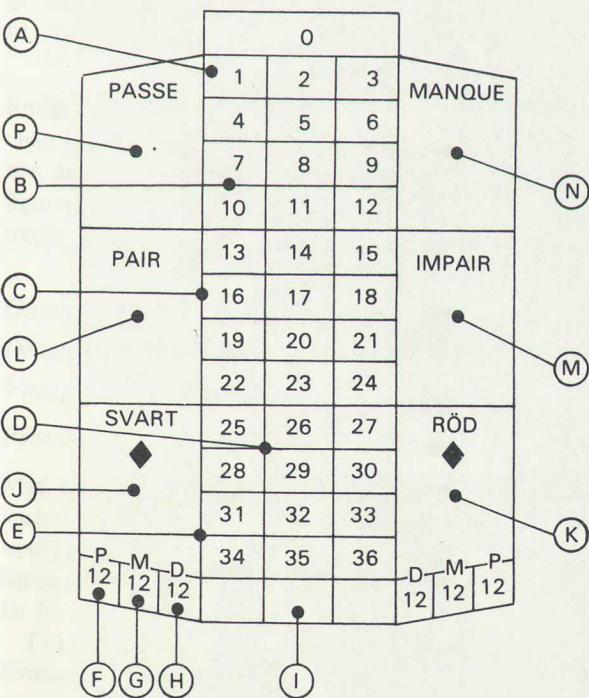
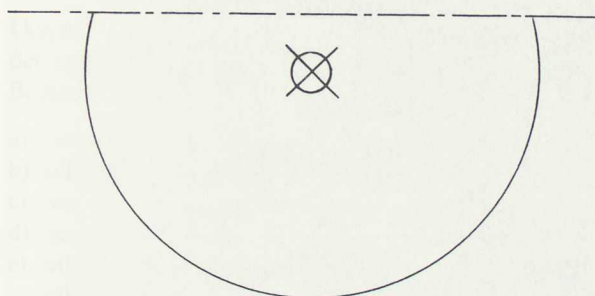
- f) att lotten medför rätt att delta i den särskilda nitdragningen;
- g) dag för nitdragningen;
- h) dag då dragningslista å nitarna beräknas utkomma eller, om särskild dragningslista ej skall förekomma, tid och sätt för offentliggörande av resultatet av nitdragningen, varvid i sistnämnda fall iakttages, att uppgifterna skola vara nöjaktigt preciserade;
- i) dag då nitvinsterna senast skola vara avhämtade för att rätten till dem ej skall vara förverkad; samt
- j) ställe där nitvinsterna skola avhämtas.

Under d) eller i) avsedd tidpunkt fastställes av länsstyrelsen (överståthållarämbetet). Tidpunkten må utsättas tidigast till två månader efter nitdragningen, där sådan förekommer, och i annat fall tidigast till två månader efter lottförsäljningens slut.

19. Lottsedlarna skola tryckas å papper av god beskaffenhet, hoprullas med texten inåt samt förseglas på lämpligt sätt.

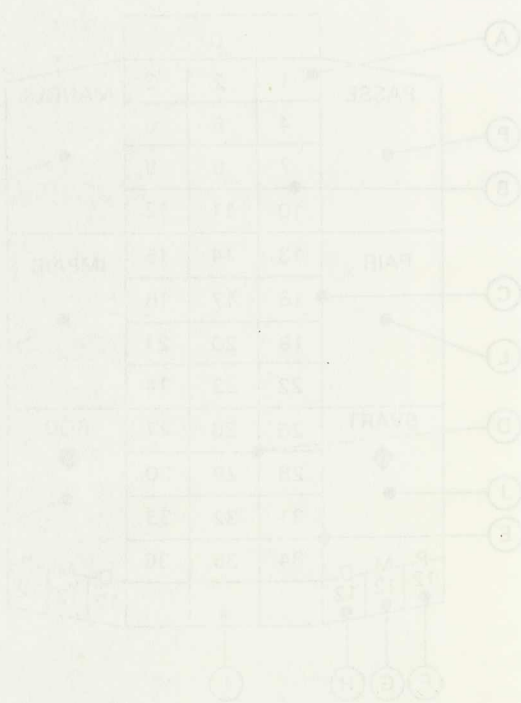
20. Så snart lämpligen kan ske och senast vid lottförsäljningens slut skall fullständig, i nummerföljd uppsatt förteckning över de å vinstlotterna utfallande vinsterna upprättas och tillhandahållas allmänheten.

Bilaga 5 Vinstplan för roulettspel i Sverige

Vinstmöjlighet	Antal markerade nummer	Vinstutdelning
A. Plein	Ett	30
B. Cheval	Två närliggande	15
C. Transversal plein	Tre i följd horisontellt	10
D. Carré	Fyra närliggande	7
E. Transversal simple	Sex i följd horisontellt	4
F. Dussin (P)	Tolv omfattande (1-12)	2
G. Dussin (M)	Tolv omfattande (13-24)	
H. Dussin (D)	Tolv omfattande (25-36)	
I. Kolonn	Tolv i rad vertikalt	2
J. Färg Svart	Alla med svart färg	1
K. Färg Röd	Alla med röd färg	
L. Pair	Alla jämna tal	1
M. Impair	Alla udda tal	
N. Mangué	Aderton omfattande (1-18)	1
P. Passe	Aderton omfattande (19-36)	

Bluga 2 - Vignette for Project 1.2.1

Bilaga 6 Beskrivning av lotter

I kapitel 7.1 indelas lotterna i olika grupper beroende på vissa karakteristika. I det följande beskrivs för varje sådan grupp ett eller ett par exempel på lotter. Beskrivningen följer i stort denna disposition.

- a) lottens benämning
- b) tillverkare eller importör
- c) närmare redogörelse för lottens utseende, med hänvisning till foto
- d) beskrivning av lotteriet
- e) utlåtande av Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) angående säkerheten
samt i vissa fall
- f) myndigheternas ställningstagande
- g) förekomst på marknaden
- h) uppgift om andra, liknande lotter, med hänvisning till utlåtande av SKL.

Enligt det indelningssätt som vi använt oss av i kapitel 7.1 för att beskriva olika lottyper kan dessa föras samman till olika grupper. Varje sådan grupp har åsatts en sifferkombination som följer indelningsförfarandet enligt figuren på nästa sida. De två första siffrorna anger lottens konstruktion, den tredje siffran sättet för dragningen och den fjärde anger vinstplanen.

Öppna lotter.

Dragning förrättad under pågående spel.

Vinstplanen fastställd. (1.0.3.1)

Bingobrickor

Med en *bingobricka* avses här den minsta dragningsbricka som säljs till en spelomgång. En bricka kan bestå av en eller flera *spelplaner*. En spelplan är uppbyggd av vågräta rader, där varje rad innehåller fem olika nummer. De lägsta numren finns alltid längst till vänster, de högsta till höger. Ingen bricka får ha samma nummeruppsättning som en annan i samma spelomgång.

Två huvudtyper av spelplaner förekommer, nämligen en treradig och en femradig. Dessa är konstruerade enligt två olika system. Den treradiga uppsättningen innefattar en nummerserie från 1-90 och bygger på 3 840 olika sifferkombinationer enligt det s. k. Bernard-systemet. En spelplan består av

Schema över indelningsförfarandet (samt fördelning av antalet lotter mellan olika grupper)
 Dragningssystem och vinstplan

Lottkonstruktion	Förhandsdragning för- rättad av tillverkare 1		Förhands- dragning för- rättad av kontrollant 2		Dragning förrättad under pågå- ende spel 3		Efterhands- dragning 4	
	Fast vinst- plan 1	Ej fast vinst- plan 2	Fast vinst- plan 1	Ej fast vinst- plan 2	Fast vinst- plan 1	Ej fast vinst- plan 2	Fast vinst- plan 1	Ej fast vinst- plan 2
1. Öppna lotter					24 st		5 st	
2. Förslutna lotter								
2.1 Rullade, lösa lotter	2 st		3 st					
2.2 Rullade lotter på ring	3 st		3 st		1 st		2 st	
2.3 Nitade lotter	3 st	1 st	4 st					
2.4 Lotter med lucköppning	18 st	5 st	3 st		2 st			
2.5 Lotter med täckmassa	2 st		2 st					
2.6 Lotter i plast- folie	2 st							
2.7 Plomberade lottsatser	2 st		1 st					
2.8 Sticklotter	8 st	3 st						
2.9 Lottkassetter	2 st							

Schema över indelningsförfarandet (samt fördelning av antal lotter mellan olika grupper)

3 x 9 rutor, där således 15 nummer är inplacerade på visst sätt. Normalt finns på en sådan lott sex spelplaner, vilket innebär att högst 640 lotter kan utförsäljas till en och samma spelomgång.

Den femradiga spelplanen har kvadratisk form och 5 x 5 rutor. Nummer från sifferserien 1-75 används. Denna typ av dragningsbrickor ger större möjlighet till variation i spelet.

Dragning förrättas i spellokalen vanligtvis genom att kulor, numrerade enligt samma serie som brickorna, slumpvis dras från en behållare. Under senare tid har även elektroniska dragningsanordningar introducerats på marknaden. Deltagarna markerar på sina spelplaner de dragna nummer som återfinns där. Den spelare som först får en rad fylld har "bingo" och erhåller vinst. Därefter spelas på samma sätt "bingo" på två rader osv. En spelomgång pågår till dess att någon spelare fått hela sin spelplan fylld, vilket oftast ger den högsta vinsten. Därefter börjar en ny spelomgång. Variationer i spelet förekommer. På femradersmodellen kan t. ex. en bingorad erhållas även lodrätt eller diagonalt. Ibland säljs hälften med bingobrickor, avsedda att användas vid flera, efter varandra följande spelomgångar. Således kan en spelare köpa ett häfte med t. ex. tolv brickor. Det är också möjligt att delta i spelet med flera brickor samtidigt.

Ett särskilt problem har förelegat med de bingobrickor som tillverkas på enfärgat papper med enbart svart tryck. De har visat sig möjligt att fotokopiera dessa brickor med relativt gott resultat. För att undvika sådan förfalskning, tillverkas nu åtskilliga brickor i flerfärgstryck. Enligt lotterinämndens anvisningar krävs att bingobrickorna är numrerade i löpande följd.

Det lär enligt vad vi erfarit även ha förekommit att, då markeringar gjorts med pennor med vattenlöslig skrift, brickorna har tvättats rena i vattenbad. Sådant kan undvikas om trycket på brickorna inte görs vattenbeständigt.

Häfte med bingobrickor E-103

Ett bingohäfte benämnt E-103 tillverkas av Edsbyns Tryckerier AB. I häftet finns ett antal brickor, avsedda att användas vid varsin spelomgång. Det normala torde vara att häftet förses med 10-15 brickor. De olika brickorna är försedda med texten A Blad 1, B Blad 2, C Blad 3 osv., tryckt i olika färger. Häftet har även ett löpnummer vid huvudet och på varje bricka finns en pil till numret med texten "Utan detta nummer - ingen vinst". (Foto nr 1).

Varje bricka består av sex stycken treradiga spelplaner, konstruerade enligt det tidigare nämnda Bernardsystemet. Varje spelplan är försedd dels med själva brickans nummer, dels med ett löpande nummer. På häftet lämnas vidare uppgift om anordnarens namn, tillståndsdatum samt priset, i detta fall 15 kronor.

Ett liknande häfte, uppbyggt enligt samma princip, tillverkas av Stig Sandén AB. Detta häfte kallas S-Bingokupong.

Nummerbricka

En annan bingobricka är försedd med tre stycken femradiga spelplaner. Brickan, som är av Stig Sandén AB:s fabrikat, är av engångstyp och tryckt på

papper. På brickan finns ett löpnummer och även varje spelplan har ett nummer i en löpande serie. (Foto nr 2).

Bingolott med Free-Play

Den aktuella brickan tillverkas av Sveriges Förenade Tryckerier Försäljnings AB. Dragningsbrickan finns i tre olika utföranden, med en, tre eller sex femradiga spelplaner. Den mittersta rutan har inget nummer, utan är försedd med texten Free-Play, vilket innebär att spelaren får tillgodoräkna sig denna ruta redan från starten. Såväl bricka som spelplan har löpnummer. På brickan finns även uppgift om anordnare, samt brickans pris. (Foto nr 3).

Samma bricktyp tillverkas som värdetryck av AB Tumba Bruk Värde-tryckeriet. Brickorna trycks med särskilt mönster i olika färger. Även den förut nämnda femradiga nummerbrickan finns i form av värdetryck.

Samtliga här omtalade bingobrickor tillverkas av företag, som förbundit sig att uppfylla lotterinämnadens krav.

Öppna lotter.

Efterhandsdragnings.

Vinstplanen fastställd. (1.0.4.1)

Penninglotteriet

Lotter till penninglotteriet tillverkas av AB Tumba Bruk Värde-tryckeriet som värdetryck. Lotten, som har formatet 7,5 x 13,5 cm, trycks på vattenstämplat papper och är i övrigt utförda på sådant sätt att förfalskning skall försvåras eller omöjliggöras.

Lottens nummer finns angivet på tre ställen, varav en gång med bokstäver. Vidare finns uppgift om lottpriset samt dragningsstillfälle.

På lottens baksida finns texten "Vinstplan och antal lotter är fastställda enligt tillstånd av regeringen. Vinstskatt enligt gällande förordning betalas av Penninglotteriet. Vinst är fri från inkomstskatt". (Foto nr 4).

Dragningen förrättas med hjälp av datateknik. Vinst utbetalas mot överlämnande av lott.

Övriga lotter i denna grupp, tillverkade som värdetryck av AB Tumba Bruk Värde-tryckeriet, är lotter till lotterierna nummerlotteriet, Bellmanslotteriet samt konst- och teaterlotteriet. Samtliga dessa administreras av Svenska Penninglotteriet AB.

Åror

En viss typ av öppna lotter tillverkas av styv kartong och har formen av en åra. Varje lott är försedd med tre nummer, vilket således ger tre vinstchanser. En lottsats om 100 lotter innehåller nummer från 1 till 300. Efter avslutad försäljning förrättas dragnings med särskilda dragningsbrickor.

Lottypen tillhandahålls av Lindarna i Falun AB och är avsedd att användas vid mindre tillställningar.

Rullade lösa lotter.

Förhandsdragnin g förrättad av tillverkare.

Vinstplanen fastställd. (2.1.1.1)

Fair Play tombolalotter

En vanlig lottyp för tombolaförsäljning tillverkas av Stig Sandén AB. De rullade papperslotterna har förseglats i båda ändarna genom präglingar (plissering) och är perforerade för att lättare kunna öppnas. Lotterna levereras av fabrikan ten i satser innehållande vinstlotter respektive nitlotter. Specialtext utföres på beställning. Nitlotterna finns i standardförpackning om 20 000 stycken, fördelade på 20 påsar med 100 stycken och 45 påsar med 400 stycken. Vinstlotterna levereras i förpackningar om 100 stycken och finns numrerade från 1–100, 101–200 osv. Genom att vinstlotter och nitlotter levereras var för sig, kan arrangören själv avgöra andelen vinster i lotteriet. (Foto nr 5).

SKL (dåvarande Statens Kriminaltekniska Anstalt) har granskat lotten och anför följande (dnr 1092/60).

Lottnumren eller texten "Nitlott" kunde icke läsas vid genomlysning med en för ändamålet lämplig lampa i mörkt rum. Vid praktiska försök har det nu – liksom vid undersökningen av de tidigare inlämnade lotterna – visat sig vara möjligt att öppna förslutningen, rulla upp lotten, därefter rulla ihop den och återställa förslutningen i ett sådant skick, att ingreppet vid en flyktig och omisstänksam granskning icke märks. Här för fordras dock *dels* att den person, som utför ingreppet besitter en allmän händighet och haft tillfälle att inöva det lämpligaste tillvägagångssättet, *dels* tillgång till lämpligt hjälpinstrument (smalbladig spatel eller liknande) och *dels* att en ringa mängd klister tillföres vid plisseringarna för att dessa vid förslutningen skola fästa på ett betryggande sätt. Även om det, som ovan anförts, visat sig möjligt att öppna och åter tillsluta ifrå gavarande lotter utan efterlämnande av några vid en hastig och misstänksam granskning iakttagbara spår, måste dock resultatet anses chansartat. Man torde aldrig på förhand kunna räkna med ett tillräckligt gott resultat.

Enligt anstaltens mening bör här ifrå gavarande lottyp kunna anses besitta tillräckliga säkerhetsegenskaper för användning i sådana lotterier, som avses i lotteriförordningens 2 § och 3 § a) och b), dvs. sådana lotterier, som anordnas efter anmälan till respektive tillstånd av polismyndighet. Däremot synes man böra kräva större säkerhet hos lotter, som skola användas i lotterier nämnda i 3 § c), dvs. sådana, som anordnas efter tillstånd av länsstyrelse.

Tombola 21

En annan rullad lott av Stig Sandén AB:s fabrikat är Tombola 21. Lotten bygger på kortspelet 21. Varje lott har tre spelkortssymboler av olika valörer. Korten är poängsatta från 1 – 14. Spelkortskombinationer med poängsummor från 17 – 21 poäng är vinstgivande. Lotterna levereras i satser om 1 000 lotter, varav 50 eller 100 stycken är vinstgivande. *En* lott utfaller med 21 poäng, dvs. högsta vinsten.

Lotten i fråga har inte varit föremål för någon undersökning av SKL. (Foto nr 6).

Andra lotter, tillverkade på samma sätt som de ovan nämnda, är Standardlottsedel och Lång lottsedel. Båda lotterna tillverkas av Fortuna-Lotten AB och har undersökts av SKL (Allmänna Meddelanden 1971:30 notis 233).

*Rullade lotter på ring.
Förhandsdragning förrättad av tillverkare.
Vinstplanen fastställd. (2.2.1.1)*

Tärningslotten

En viss sorts lott, ibland kallad pärllott, tillverkas av Stig Sandén AB, men marknadsförs endast av Lindarna i Falun AB. Lotterna levereras i en pärm innehållande 100 rullade papperslotter, uppträdda på en ståltrådsbygel. Bygelns ytterändar sitter fast i pärmens rygg, som består av två sammanlimmade plastdelar. Ingen annan form av försegling förekommer. Pärmens storlek är 10x14 cm och den brutna lotten har formatet ca 4x7 cm.

På varje lott finns tre tärningssymboler, dragningslista samt seriebeteckning tryckt. Tärningarnas poäng skall räknas samman och av dragningslistan framgår att de fem högsta poängsummorna utfaller med vinst, troligen i presentkort. Därvid gäller att "18 ger 100", "17 ger 50" osv. Vinstplan finns även tryckt på pärmens framsida. På begäran förses lotterna med uppgift om arrangör och kontrollant. Lotterna levereras i satser om 1 000 stycken, dvs. tio pärmar. Härav är 101 lotter vinstgivande, varav en ger högsta vinsten. Lotterna är blandade och köparen väljer själv en lott som rivs av utmed en perforering. (Foto nr 7)

SKL har granskat lottypen. I utlåtandet som finns publicerat i Allmänna Meddelanden 1973:30 notis 239 anføres följande.

Det visade sig icke vara möjligt att avläsa de hoprullade lotterna vid genomlysning. Det var ej heller möjligt att med hjälp av enkla redskap avläsa lotterna genom ingrepp i deras båda ytterändar. Lotterna kunde däremot avläsas med användande av en s. k. rörikare, som inträdde i den hoprullade lottens ena ytterände. Detta ingrepp var tämligen tidskrävande. Angrepp mot pärmens rygg visade, att det var relativt enkelt att sära denna i den limmade fogen. Därefter var det möjligt att loss göra ståltrådsbygeln och åtkomma samt avläsa lotterna utan att perforeringen behövde brytas. Efter ett dylikt ingrepp kunde lotterna på nytt trädas på bygeln och pärmryggen ihoplimmas. Detta förhållande innebär, att en lotteriarrangör och/eller lottförsäljare kan sortera ut vinstgivande lotter och till försäljning utbjuda endast ett reducerat antal vinstlotter eller enbart nitlotter.

Andra liknande lotter är Spader Dam och Jack pot-tombola. Dessa har ej granskats av SKL.

*Rullade lotter på ring.
Förhandsdragning förrättad av kontrollant.
Vinstplanen fastställd. (2.2.2.1)*

Tombolalott på ring

Ibland träds lotter upp på ring. Den här beskrivna lottringen är av Stig Sandén AB:s fabrikat. Lotterna, som är av papper, har rullats och därefter förseglats i ena änden genom präglingar. I den andra änden har hålslagning skett. För

försäljning levereras lotterna uppträdda på plomberade ståltrådsringar med 50, 100 eller 250 lotter. På varje lott finns ett nummer angivet, samt uppgift om anordnare och kontrollant. Ytterligare text trycks på beställning. Seriebeteckning saknas på lotterna. (Foto nr 8). Lotterna kan också användas i lotterier med efterhandsdragning (jfr grupp 2.2.4.1).

Lottypen har inte undersökts av SKL.

Rullade lotter på ring.

Dragning förrättad under pågående spel.

Vinstplanen fastställd. (2.2.3.1)

Matchen

En viss lottyp är avsedd att användas i lotterier som anordnas vid fotbollsmatcher, ishockeymatcher eller andra idrottstävlingar där matchresultat framkommer. Tillverkare av den här redovisade lotten är Stig Sandén AB. (Foto nr 9).

De rullade papperslotterna är uppträdda på en plomberad ståltrådsring. Ingen annan form av försegling förekommer. På varje lott finns ett matchresultat angivet, från 0 – 0 och 9 – 9. Den lottköpare som har lotten med rätt slutresultat vinner. Blir något målresultat tvåsiffrigt tillfaller vinsten lotten med resultatet 9 – 9.

Lotterna tillverkas i satser om 100 eller 500 stycken. I det mindre lotteriet utfaller en vinst i det större fem vinster. Varje lottsats har olika seriebeteckning, vilket finns tryckt på lotterna.

Rullade lotter på ring.

Efterhandsdragning.

Vinstplanen fastställd. (2.2.4.1)

Fair Play boklott

Somliga rullade lotter har efterhandsdragning, som t. ex. boklotten Fair Play. Lottsatsen i fråga tillverkas av Stig Sandén AB. 100 lotter är uppträdda på en ståltrådsbygel i en bokliknande förpackning. Lotterna, som är av papper, är vikta åtta gånger. Varje lott är perforerad och består av en försäljningsdel och en dragningsdel, båda försedda med lottnummer. Lotterna är blandade och ligger således inte i nummerordning. Lottköparen får själv välja en lott och bryta loss försäljningsdelen. I lottpärmen finns en noteringslista där namnet på lottköparen skall antecknas vid det erhållna numret. Då samtliga lotter sålts, lossas dragningslotterna från ståltrådsbygeln och blandas, varefter dragning kan ske. (Foto nr 10)

En annan hithörande lottyp av Stig Sandén AB:s fabrikat är lottringen Fair Play.

*Nitad lott.**Förhandsdragning förrättad av kontrollant.**Vinstplanen fastställd. (2.3.2.1)**Kvicklott*

En särskild typ av lott tillverkas av Bertil Höst AB. Lotten är gjord av styvt papper, vilket har vikts fyra gånger parallellt med ena sidan i ca en cm breda fält. På översta fältet är lottens nummer tryckt. De övriga fälten fungerar som genomsiktsskydd och har som säkerhetsåtgärd försetts med ett tätt tryck av siffror. Lotten finns i två utföranden, typ A och typ B, varav den senare typen är tillverkad av kraftigare papper.

Den vikta delen av lotten har förseglats med två nitar. I förslutet skick har lotten formatet ca 10 x 10,5 cm. På framsidan finns en uppmaning till lottköparen att innan lotten öppnas kontrollera att de båda förseglingsnitarna är försedda med en viss instansad bokstav, exempelvis K. Fältet mellan nitarna är vanligen försett med texten "Riv upp denna flik i inre perforeringen. Därunder finns lottens nummer".

Av lottens text i övrigt framgår att vinstdragning har ägt rum före lottförsäljningen, sedan lotterna förslutits och blandats. Vidare upplyses om att separat dragningslista tillhandahålls i samband med lottköpet. Lotteriets ändamål samt lottpriset står skrivet på framsidan. Lotterna används i lotterier med nummerdragning. (Foto nr 11 och 12).

Lottypen har undersökts av SKL (dnr. 1136/64). Laboratoriet framhåller följande.

Vid genomlysning med en för ändamålet lämplig lampa kunde icke lottnumret avläsas. Det visade sig vara genomförbart, att utan efterlämnande av alltför iögonfallande spår forcera lotterna genom att avlägsna nitarna och därefter åter tillsluta lotterna med användande av samma nitar. På grund av nitarnas hårda beskaffenhet var emellertid detta sätt att forcera lotterna relativt svårt att utföra och tog avsevärd tid i anspråk. Lotterna av typ B voro svårare att forcera än lotterna av typ A.

Undersökningen har utvisat, att det utan tillgång till nitar av likartat utseende som de befintliga nitarna synes vara synnerligen svårt och omständligt att komma åt lottnumret utan efterlämnande av väl synliga spår och att svårigheterna härvidlag synes vara något större, när det gäller lotterna av typen B.

Lottypen är den enda förhandsdragna lott som tidigare har godkänts i rikslotterier och andra stora lotterier, där lottpriset är förhållandevis högt (vanligtvis fem kr.) och vinsterna värdefulla.

Av samma fabrikat finns även en något enklare variant, försedd med ringmärlor i stället för nitar. Sådana lotter är avsedda att användas i mindre lotterier på lokal nivå. Även denna variant har granskats av SKL (dnr. 875/62). Utlåtandet lyder som följer.

Vid genomlysning med en för ändamålet lämplig lampa i mörkt rum kunde icke lottnumret läsas. Vid försök att forcera lotterna genom att trycka ut ringmärklorna framkom, att detta icke lätt kunde göras utan att kartongen brast i perforeringarna. Vidare framkom, att ringmärklorna voro utförda i så pass hård metall, att de icke kunde borttagas utan att avsevärt demoleras. För att åter kunna tillsluta en öppnad lott måste av den anledningen den ursprungliga ringmärklan ersättas med en ny av likartat utseende och för att kunna anbringa den nya ringmärklan fordras tillgång till en

öljett-tång för ifrågavarande storlek av ringmärta. Det måste därför betraktas som relativt omständligt och synnerligen chansartat att forcera ifrågavarande lotter och åter tillsluta dem utan efterlämnande av väl synliga spår.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att ifrågavarande lottyp kan anses besitta tillräckliga säkerhetsegenskaper för användning i sådana lotterier, som avses i lotteriförordningens 2 § och 3 § a), b) och c).

Sveriges Förenade Tryckerier Försäljnings AB tillverkar en likartad lott, benämnd Snabblott, även den försedd med ringmärklar.

Lotter med lucköppning.

Förhandsdragning förrättad av tillverkare.

Vinstplanen fastställd. (2.4.1.1)

21 ger 1 000

Lotten 21 ger 1 000, även kallad Gröna 21:an, är av engelskt ursprung och distribueras i Sverige av Ring-Bingo AB.

Lotten har formatet 50x64 mm och består av två ihoplimmade kartongskikt. På framsidan har dragningslistan angivits och därav framgår att 21 poäng ger vinsten 1 000, 20 poäng ger 500, 19 poäng ger 100, 18 poäng ger 50 och 17 poäng ger vinsten 2. På lottens baksida finns tre luckor åstadkomna genom perforeringar i kartongskiktet. Då luckorna öppnas framkommer bilden av ett spelkort i varje lucka. Av text framgår att ess räknas som ett eller 14 vid poängräkningen. (Foto nr 13).

21-lotten har undersökts vid SKL. Resultatet av undersökningen redovisas i Allmänna Meddelanden 1973:34 notis 266. Det är att märka att den lott som laboratoriet undersökte även var försedd med texten "Spelare har rätt att stanna på två kort", vilket skulle innebära att fast vinstplan saknades. Detta beskrivs närmare i laboratoriets utlåtande. Den här redovisade lotten har ingen sådan text, men är i övrigt identisk. SKL framhåller följande.

Vid genomlysning med en för ändamålet lämplig lampa i ett för övrigt mörkt rum kunde de dolda spelkortet med svarta symboler (spader, klöver) i vissa fall avläsas, medan spelkortet med röda symboler (hjärter, ruter) endast svagt kunde skönjas. Spelkortet kunde även avläsas om endast en av "tungorna" mellan två perforeringar till luckorna bröts. Härvid kunde respektive lucka öppnas inom en begränsad längd, som var tillräcklig för att det underliggande spelkortet skulle kunna avläsas. De vid ingreppen uppkomna skadorna blev i regel ringa. Vidare kunde lotterna delas i limskiktet med hjälp av tunt eggvasst verktyg, så att kortet blev synliga. Därefter kunde lotterna på nytt limmas ihop utan att några vid en ytlig granskning iakttagbara spår uppstod. Det senare förfarandet var tidskrävande och lotterna kunde lätt skäras sönder.

Sammanfattningsvis kan utsägas. Lotterna kan i vissa fall avläsas vid genomlysning och de kan brytas och därefter tillslutas på sådant sätt, att ingreppet icke behöver leda till upptäckt vid en ytlig och omissännksam granskning.

Lotteriet torde sakna fast vinstplan eftersom eventuell vinst, erhållen efter det att två luckor öppnats, synes kunna gå förlorad om den tredje luckan öppnas. I detta avseende hänvisas till AM 25/1970 nr 198.

Bandit

En annan variant bygger på spelet med enarmade banditer. Lotten, som tillverkas av Norton & Wright Ltd i England, tillhandahålls i Sverige av Ring-Bingo AB.

Lotten består av två sammanfogade kartongstycken med storleken 51x63 mm. På baksidan finns tre luckor, vilka kan öppnas genom att perforeringarna bryts. Under luckorna döljer sig spelsymboler av samma typ som används i s. k. enarmade banditer. En symbol finns under varje lucka. Alla luckor skall öppnas. På lottens framsida anges dragningslistan, en viss symbolkombination ger högsta vinsten, en annan näst högsta osv. (Foto nr 14).

Lotten i fråga har undersökts av SKL. I laboratoriets utlåtande, som refereras i Allmänna Meddelanden 1973:6 notis 128, sägs bl. a. följande.

Vid genomlysning med en för ändamålet lämplig lampa i ett för övrigt mörkt rum kunde de dolda symbolerna svagt skönjas. Lotterna kunde dessutom, utan hjälp av verktyg, delas i limskiktet, varvid symbolerna blev synliga. Därefter kunde lotterna på nytt klistras ihop utan efterlämnande av några vid en ytlig granskning iakttagbara spår. Det var även möjligt att med ett eggvasst verktyg bryta en mindre del av perforeringen utmed luckornas ena långsida, varefter luckorna kunde öppnas så mycket att symbolerna kunde avläsas. De därvid uppkomna skadorna blev i regel av ringa storlek.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att lotter av aktuell typ relativt lätt kan brytas och därefter tillslutas på ett sätt, som icke behöver leda till upptäckt vid en ytlig och omissännksam granskning.

21 med tre kartongskikt

En vidareutvecklad 21-lott tillverkas av Stig Sandén AB och består av tre tunna kartongbitar, vilka sammanfogats. Formatet är ca 50 x 65 mm. Längs långsidorna är lotten försedd med präglingar i rutmönster. I de övre och mellanliggande skikten finns tre öppningsbara luckor försedda med nummer. Luckorna i mellanskiktet är bredare än luckorna i det övre skiktet. Lotten bryts genom att en flik i den övre luckan rivs upp, varefter den undre luckan kan öppnas. En spelkortssymbol finns under varje lucka. Luckorna skall öppnas i nummerordning. Ess räknas som ett eller 14. Enligt tillverkarens uppgift förlorar spelaren ej erhållen vinst på två luckor om den tredje luckan öppnas. Symbolkombinationerna är nämligen utförda så, att poängsumman alltid blir densamma oavsett om två eller tre luckor öppnas. Dragningslistan finns angiven på lottens framsida. Därav framgår att 21 ger 100, 20 ger 50 osv. (Foto nr 15).

SKL har granskat lotten och resultatet härav redovisas i Allmänna Meddelanden 1974:18 notis 183. SKL framhåller följande.

Det visade sig vid försök icke vara möjligt att avläsa spelkortens valörer vid genomlysning av lotterna med en för ändamålet lämplig lampa, med undantag för en av lotterna, vars genomsiktsskydd var betydligt "tunnare" än de övriga lotternas, dvs. den svarta färgen i de rektangulära fälten på lottens baksida och på de inre luckornas insidor var ej tillräckligt täckande. Präglingarna utmed lotternas båda långsidor medförde, att det var synnerligen svårt att med hjälp av eggvassa verktyg åtskilja skikten så mycket att spelkortet kunde avläsas. Vid dessa angrepp uppstod lätt skador i lotterna. Det var möjligt att med eggvass kniv, som ansattes i det övre kartongskiktets perforeringar för

luckorna, genomskära det mellanliggande kartongskiktet. Därefter kunde luckorna lättas så mycket att spelkortet kunde avläsas. Detta angrepp var mycket tidskrävande att utföra och skador uppstod lätt i luckornas kanter.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att lotter av aktuell typ kan brytas och åter förslutas, men att dessa angrepp måste bedömas så tidskrävande att möjligheterna för en lönande illegal hantering är liten under förutsättning att lotterna har fullgott genomskiktsskydd.

Nedan lämnas exempel på ytterligare lotter som hör till denna grupp. Samtliga dessa lotter har undersökts av SKL. Efter lottens namn hänvisas till utlåtandet i Allmänna Meddelanden eller i förekommande fall laboratoriets diarienummer. Ring-Bingo AB tillhandahåller bl. a. Nya 21 (1972:18 notis 187), Poker och Jack-Pot (1973:25 notis 219), Lyckosjuan (dnr 233/69) samt 13-Tipset (dnr 360/71). Stig Sandén AB tillverkar t. ex. Snabb-Bingo (1972:17 notis 180) och 13 Rätt (dnr 183/72). Sveriges Förenade Tryckerier Försäljnings AB är tillverkare av Tur i triss (1971:16 notis 166).

Lotter med lucköppning.

Förhandsdragningsförrättad av tillverkare.

Fast vinstplan saknas. (2.4.1.2)

Kvitt eller dubbelt

En lott benämnd Kvitt eller dubbelt tillverkas av Stig Sandén AB och består av ett dubbelvikt och hoplimmat styvt papper. Lottens storlek är ca 50 x 60 mm. På framsidan finns två öppningsbara luckor. Den vänstra luckan har texten Öppna denna lucka och se om du fått VINST. Om luckan öppnas blir tre tärningar synliga. Av det sammanlagda poängtalet framgår om lotten utfallit med vinst. Dragningslista finns angiven på lottens framsida och där anges att 14–18 poäng ger vinst från 2 till 50. På den högra luckan finns texten "Har du vunnit kan du välja CHANS". Av lottens baksida framgår att vinst-lotterna vid öppnandet av den andra luckan kan ge dubbel vinst ("DUBBELT"), oförändrad vinst ("LIKA") eller så kan hela vinsten gå förlorad ("KVITT"). Spelaren avgör själv om han vill öppna lucka nummer två. (Foto nr 16)

Lotten har undersökts av SKL. Resultatet redovisades i Allmänna Meddelanden 1974:28 notis 229. Laboratoriet anför följande.

För att förhindra genomlysning av lotten var de två luckorna på insidan täckta med svartmelerade fält. Det visade sig ändå vara möjligt att avläsa speltärningarna vid genomlysning med en för ändamålet lämplig lampa i ett för övrigt mörkt rum. Det var även möjligt att bryta perforeringen på luckornas ena sida och avläsa lotten. Därefter kunde luckorna åter tillslutas på ett sådant sätt att ett dylikt ingrepp icke behöver väcka misstankar hos lottköparen. Sammanfattningsvis kan efter slutförd undersökning utsägas, att det dels är möjligt att avläsa lotten vid genomlysning och dels är möjligt att delvis bryta perforeringen i luckorna och åter försluta dem på ett sätt som ej behöver leda till upptäckt vid en ytlig och omissstänksam granskning. Lotteriet torde dessutom sakna fast vinstplan eftersom eventuell vinst synes kunna gå förlorad om den andra luckan öppnas.

Poker Special

En särskild variant av lotter där fast vinstplan saknas tillverkas hos Sveriges Förenade Tryckerier Försäljnings AB. Lotten består av två hoplimmade kartongskikt med storleken 6 x 12 cm. I övre skiktet finns en stor och fem små öppningsbara luckor. (Foto nr 17).

Under den stora luckan döljer sig tre spelkortssymboler och under vardera av de mindre luckorna finns bilden av ett spelkort. Av texten på lottens framsida framgår att den stora luckan skall öppnas först. Därefter skall två av de fem små luckorna öppnas. Sammanlagt erhålls då fem spelkortsymboler. Spelreglerna på baksidan lämnar upplysning om att vinst utfaller i enlighet med pokerbudet. Eftersom endast två av fem luckor får öppnas omöjliggörs en fast vinstplan. En potentiell vinst kan mycket väl gå förlorad genom att fel luckor öppnas.

Den aktuella lotten har undersökts av SKL. Laboratoriets synpunkter redovisas i Allmänna Meddelanden 1972:11 notis nr 152, där följande sägs.

För att förhindra att spelkorten skulle kunna avläsas vid genomlysning förekom genomsiktsskydd i form av små svarta spelkortssymboler på luckornas insida. Dessutom var de fem mindre luckorna på utsidan försedda med ett svart mönstrat fält. Det visade sig vid försök icke vara möjligt att avläsa spelkortens valörer vid genomlysning med en för ändamålet lämplig lampa. De två kartongskikten var väl hoplimmade och det var svårt att med hjälp av en tunn eggvass kniv genom spaltning åtskilja kartongskikten så mycket att spelkorten kunde avläsas. Spelkorten kunde dock avläsas genom att en del av luckornas perforering bröts, varefter luckorna på nytt kunde tillslutas mer eller mindre väl.

Dylika ingrepp krävde varsam hantering och var framförallt tidsödande att utföra, eftersom lottens samtliga sex luckor vanligen måste angripas.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att möjligheterna synes vara små för fusk på det sättet att lotterna öppnas och därefter – när det gäller icke vinstgivande lotter – tillslutes igen och försäljes.

Stora 21

Inom gruppen finns även 21-lotter. Stora 21 tillverkas av Sveriges Förenade Tryckerier Försäljnings AB. Lotten består av två sammanlimmade kartongskikt med storleken 5 x 6 cm. På framsidan finns tre luckor, åstadkomna genom perforeringar, och numrerade från ett till tre. Under varje lucka finns bilden av ett spelkort. Korten är poängsatta, varvid ess räknas som ett eller 14. På lotten finns upplysning om att luckorna måste öppnas i nummerordning, samt att spelaren har rätt att stanna på två kort om denna kombination ger vinst. Han kan även öppna tredje luckan, med chans att vinna mer men ”med risk att bli tjock och helt utan vinst”.

Vinstlistan, som finns angiven på lottens baksida, ger upplysning om att ”21 ger 100, 20 ger 50” osv.

En lottsats innehåller 1 008 lotter, varav 130 stycken är möjliga vinstlotter. Det faktiska vinstutfallet går inte att beräkna. (Foto nr 18).

Den aktuella lotten synes inte ha varit föremål för granskning av SKL.

Andra hithörande lotter är t. ex. Hjärter Ess och 21 ger 15, båda tillverkade av Stig Sandén AB. Ingen av dessa lotter har varit föremål för granskning av SKL.

*Lotter med lucköppning.**Dragning förrättad av kontrollant.**Vinstplanen fastställd. (2.4.2.1)**Nya CHANSEN-lotten*

En hithörande lotttyp tillverkas i England och försäljs i Sverige genom Ring-Bingo AB. Den består av två ihoplimmade kartongskikt av storleken 50 x 63 mm. I ett av kartongskikten finns en tvärgående lucka, åstadkommen genom perforeringar. Då luckan öppnas framkommer ett fyrsiffrigt nummer. På samma sida står tillståndshavarens samt kontrollantens namn tryckt. På andra sidan finns, förutom typbeteckning, ingen text. Lotten (Foto nr 19) har undersökts av SKL. I Allmänna Meddelanden 1976:7 notis 131 redovisas följande utlåtande.

Det var icke möjligt att avläsa de dolda numren vid genomlysning av lotterna med en för ändamålet lämplig, ljusstark lampa i ett för övrigt mörkt rum. Lotter av den aktuella typen har tidigare undersökts vid laboratoriet. Det visade sig härvid att lottnumret framträdde genom det ena kartongskiktet om lotterna placerades i aceton. Så var icke fallet med de nu aktuella lotterna. De kom dessutom att missfärgas, eftersom acetonen löste ut färgen i lotternas mönstring. Däremot var det möjligt att med ett tunt och eggvasst verktyg åtskilja de två kartongskikten i den del av lotterna där luckan var belägen. Vid dessa ingrepp blev lottnumret synligt utan att luckans perforering bröts. Kartongskikten kunde därefter på nytt ihoplimmas utan efterlämnande av några vid en ytlig granskning iakttagbara spår. Ett dylikt ingrepp kräver varsam hantering och stor noggrannhet och är tidskrävande att utföra. För att försvåra ett dylikt ingrepp borde luckan vara placerad mitt på lotten. Det var även möjligt att avläsa lottnumret genom att skära upp större delen av perforeringen i luckans ena långsida, varefter den kunde tillslutas ganska väl. Ett dylikt ingrepp torde dock lätt upptäckas av en uppmärksam lottköpare.

För att höja säkerhetsegenskaperna hos nummerlotter av aktuell typ bör dragningslistan ej vara fastställd vid tillverkningen av lotterna, utan dragningslistan bör upprättas av den för lotteriet utsedde kontrollanten.

Sammanfattningsvis kan efter slutförd undersökning utsägas, att möjligheterna för en lönande illegal hantering med den aktuella lottypen måste bedömas som liten under förutsättning att lotterna icke förses med dragningslista vid tillverkningen.

Silverlotten

Den rubricerade lotten tillverkas av Esselte Värdestryck AB och är patenterad enligt Svenskt Patent nr 11387/71. Lotten har formatet ca 55 x 130 mm och består av ett kraftigt papper belagt med en tunn metallfolie i silverfärg. Lotten bryts genom att ett mindre stycke avskiljs längs en perforering utefter ena kortsidan. Härvid kan en ca 15 mm bred längsgående remsa i metallfolien rivas upp. Under denna del av folien finns lottnumret tryckt. (Foto nr 20).

SKL har undersökt lotten. Utlåtandet finns redovisat i Allmänna Meddelanden 1974:18 notis 182. Laboratoriet skriver:

Lotten kunde ej genomlysas och således kunde ej det dolda lottnumret avläsas på detta sätt. Bröts perforeringen i metallfolien mitt för remsan, var det möjligt att under remsan införa en rörkikare och avläsa lottnumret. Detta förfarande kräver ett speciellt redskap

och riskerna är stora att metallfolien brister och skadas. Det var även möjligt att dela (spalta)lottens pappersskikt. Härvid blev i regel det till metallfolien fästa pappersskiktet så tunt att lottens nummer kunde avläsas genom pappersskiktet. Vid denna hantering blev metallfolien veckad och töjd. Detta medförde att lotten, om folien med kvarvarande tunt pappersskikt på nytt fästes med klister, till det andra skiktet, erhöi ett sådant utseende att angreppet torde upptäckas om dylika lotter utbjöds. Den beskrivna hanteringen var tidskrävande att utföra.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att lotter av aktuell typ kan brytas och åter förslutas, men att denna åtgärd måste anses så tidskrävande, att möjligheterna för en lönande illegal hantering är synnerligen liten vid lotterier av nämnda storleksordning och fördelning mellan nit- och vinstlotter.

Till denna grupp hör även lotten Nummer-lotteri, tillverkad av Stig Sandén AB. Lotten är granskad av SKL. (Allmänna Meddelanden 1976:11 notis 144.)

*Lotter med lucköppning.
Dragning förrättad under pågående spel.
Vinstplanen fastställd. (2.4.3.1)*

Heja-Lotten

En lott avsedd att försäljas under fotbollsmatcher tillhandahålls av Ring-Bingo AB. Lotten är tillverkad i England av Norton & Wright Ltd och består av två sammanlimmade kartongskikt med storleken ca 9,5 x 10 cm.

På lottens ena sida finns tre öppningsbara luckor, markerade med 1, 2 och 3. På lucka 1 finns texten "Rätt tid för första målet ger 200:-". Under luckan anges ett tidsintervall på fyra sekunder av matchtiden. På lucka 2 står texten "Rätt slutresultat ger 25:-". Om luckan öppnas finns ett slutresultat från 0-0 till 9-9 angivet. På lucka 3 står "Lyckonumret ger 50:-". Numret, som är firsiffrigt, dras under matchen och utannonseras genom högtalarna. Av text framgår att alla tre luckorna kan ge vinst. Alla vinster utbetalas i form av presentkort.

På lottens andra sida redogörs för spelreglerna och där anges bl. a. att, om matchen blir mållös räknas första hörna eller första frispark. Vidare framgår att om resultatet överstiger 9-9 så skall vinnare utses genom dragning av Lyckonummer.

Man kan även vinna fribiljetter, om man på lotten fyller i namn och adress och lägger lotten i en särskild låda vid idrottsplatsen.

Lotten är försedd med serienummer och flera serier kan försäljas under matchen. (Foto nr 21).

En liknande lott är VM-lotten, avsedd att användas vid ishockeymatcher. Lotten marknadsförs av Ring-Bingo AB.

*Lotter med täckmassa.**Förhandsdragning förrättad av tillverkare.**Vinstplanen fastställd. (2.5.1.1)**Super 21*

En modifierad version av 21-lott, kallad Super 21, tillverkas i England av Norton & Wright Ltd och marknadsförs i Sverige av Ring-Bingo AB. Lotten består av ett stycke kartong med formatet ca 50 x 65 mm. Baksidan är belagd med en tunn metallfolie och försedd med nio rutor. I varje ruta finns symbolen av ett spelkort. Dessa är var för sig täckta av en grå, ogenomskinlig massa och numererade från ett till nio. I nedre kanten av lotten finns en kontrollryta, försedd med texten "Får ej avlägsnas". Därunder finns valörerna för de nio spelkorten angivna i nummerordning. Lotten ger således möjlighet till 27 (3^3) treställiga kombinationer av spelkort.

Till lottypen skall även finnas ett styrkort, s. k. Master-Kort, konstruerat på samma sätt som lotten, men indelat i tio rader. På varje rad finns tre siffror mellan ett och nio. Raderna är belagda med täckfärgen och betecknade från A till J. Här har alltså tio av de 27 möjliga kombinationerna utvalts. Kontrollanten i lotteriet skall välja en rad på styrkortet och de siffror som då framkommer skall vara gällande i denna lottserie, dvs. endast dessa tre nummer får skrapas bort av lottköparen. Poängen på de tre spelkorten räknas samman.

På lottens framsida lämnas upplysning om att 21 poäng ger 100, 20 poäng ger 50, 19 poäng ger 25, 18 poäng ger tio och 17 poäng ger fem. Där finns även texten "Skrapa bort de tre nummer kontrollanten valt och lägg samman valören på de tre korten. Spelare får ej stanna på två kort. Ess räknas som ett eller 14."

På styrkortet finns texten "Master-Kort för Super 21. Super 21 innehåller 1 000 lotter av vilka 500 är potentiella vinnare. Med hjälp av detta kort avgör kontrollanten slumpvis vilka 50 lotter som blir definitiva vinnare. Masterkorten finns i många olika utföranden, varför kontrollanten inte heller kan avgöra vilka lotter som blir vinnare i respektive lotteri".

SKL har granskat lotten (Foto nr 22). Resultatet härav finns återgivet i Allmänna Meddelanden 1976:16 notis 177 och lyder som följer.

Det var icke möjligt att med en för ändamålet lämplig, ljusstark lampå i ett för övrigt mörkt rum genomlyså vare sig lotterna eller det s. k. Master-Kortet så att de dolda spelkorten respektive siffrorna kunde avläsas. Den tunna ogenomskinliga skyddshinnan, som täckte spelkorten, hade sådan beskaffenhet att den icke kunde angripas med eggvassa verktyg utan att väl synliga märken uppstod efter angreppen. Det var icke heller möjligt att med värme eller ånga avlägsna hinnan och därefter återställa den i ursprungligt skick på lotten. Försök med olika lösningsmedel att göra de dolda spelkorten synliga lyckades ej. Det var ej heller möjligt att avläsa de dolda spelkorten genom bl. a. UV- och IR-bestrålning av lotterna.

Sammanfattningsvis kan efter slutförd undersökning utsågas, att lotterna har sådan uppbyggnad att de måste anses ha mycket goda säkerhetsegenskaper mot manipulering, men att laboratoriet undandrager sig bedömningen av lotteriets konstruktion med det s. k. Master-Kortet. Denna bedömning torde lämpligen underställas lotterinämbanden.

På grund av SKL:s yttrande har lotten inte kunnat godkännas i lotterier för allmänheten. Lotten importerades därför inte längre till Sverige.

Lotter med täckmassa.

Förhandsdragning förrättad av kontrollant.

Vinstplanen fastställd. (2.5.2.1)

Sverige-lotten

Lotter med täckmassa kan även kombineras med att kontrollanten utför dragningen. Den aktuella lotten tillverkas i England av Norton & Wright Ltd och distribueras i Sverige av Ring-Bingo AB. Lotten är tillverkad av kartong och har formatet 105 x 45 mm. Framsidan är belagd med en tunn aluminiumfolie. På framsidan finns, förutom text och uppgift om lottpris, två rektangulära fält där lottnumret finns angivet. Båda dessa fält är täckta med en ogenomskinlig massa. Av texten framgår att skyddsmassan på det större fältet skall skrapas bort av lottköparen, medan det mindre fältet är försett med texten Kontrolllyta – får ej avlägsnas. Lottens baksida innehåller uppgift om arrangör, vinstutlämning, ombud, kontrollant m. m. Separat dragningslista tillhandahålls vid försäljningen. (Foto nr 23).

Lotten har undersökts av SKL. Laboratoriets bedömningar finns återgivna i Allmänna Meddelanden 1976:18 notis 183, där bl. a. följande sägs.

En lottyp (benämnd Super 21) med samma uppbyggnad men med annan spelkonstruktion än den nu aktuella har tidigare undersökts vid laboratoriet. Vid den tidigare och den nu utförda undersökningen beträffande lotternas säkerhetsegenskaper erhöles samma resultat. Det var således icke möjligt att med en för ändamålet lämplig ljusstark lampa i ett för övrigt mörkt rum genomlysa lotterna så att det dolda lottnumret kunde avläsas. Den tunna ogenomskinliga skyddshinna, som täckte lottnumret, hade sådan beskaffenhet att den icke kunde angripas med eggvassa verktyg utan att väl synliga märken uppstod vid angreppen. Det var icke heller möjligt att med värme eller ånga avlägsna hinnan och därefter återställa den i ursprungligt skick på lotten. Att med olika lösningsmedel göra det dolda lottnumret synligt och därefter återställa lotten i ursprungligt skick lyckades ej. Det var ej heller möjligt att avläsa det dolda lottnumret genom bl. a. UV- och IR-bestrålning av lotterna.

På de nu aktuella lotterna har det nedre fältet med det ena dolda lottnumret, som är avsett för eventuell kontroll av lotten, sådan placering att det kan avskiljas från lotten. Genom angreppet avlägsnas ej någon text eller speciell mönstring och en lottköpare som ej närmare känner lottypens format och utseende behöver ej upptäcka angreppet. Det är således möjligt att på detta sätt avgöra om en lott är en vinst eller nitlott, innan den utbjudes till försäljning.

Sammanfattningsvis kan efter slutförd undersökning utsägas, att den aktuella lottypen har sådan uppbyggnad att den måste anses ha mycket goda säkerhetsegenskaper mot manipulering under förutsättning att det nedre fältet med det dolda lottnumret flyttas till sådan plats att det icke kan avskiljas från lotten utan att denna märkbart förändras.

Sverige-lotten har ändrats efter SKL:s påpekanden och de omtalade lotterna har nu börjat användas i vissa rikslotterier.

Sola-lotten

Även Sola-lotten är av engelskt ursprung och säljs i Sverige av Ring-Bingo AB. Tillverknings sättet är i stort sett lika som för den tidigare nämnda Sverige-lotten. Lotten är av kartong och formatet ca 50 x 65 mm. Baksidan av lotten är belagd med aluminiumfolie och på samma sida finns två fält täckta med en ogenomskinlig hinna. Under dessa fält döljs lottnumret. Det ena fältet är kontrolllyta. Där får hinnan inte skrapas bort. (Foto nr 24).

Vid sina undersökningar av lotten har SKL kommit till följande rön (Allmänna Meddelanden 1977:4 notis 115).

Det var icke möjligt att med en för ändamålet lämplig lampa i ett för övrigt mörkt rum genomlysa lotterna så att det dolda lottnumret kunde avläsas. Den tunna, ogenomskinliga skyddshinnan, som täcker lottnumret, hade sådan beskaffenhet att den icke kunde angripas med eggvassa verktyg utan att väl synliga märken uppstod vid angreppen. Det var icke heller möjligt att med värme eller ånga avlägsna hinnan och därefter återställa den i ursprungligt skick på lotten. Att med olika lösningsmedel göra det dolda lottnumret synligt och därefter återställa lotten i ursprungligt skick lyckades ej. Det var ej heller möjligt att avläsa det dolda lottnumret genom bl. a. UV- och IR-bestrålning av lotterna.

Dessutom har senare utförda försök visat, att det är besvärligt att ersätta avlägsnade skyddshinnor på lotter av aktuell typ med nya. De därvid erhållna resultaten blev genomgående av bristfällig kvalitet. Ersättningshinnorna blev märkbart tjockare än de ursprungliga och erhöill alltigenom ett utseende, som måste väcka misstankar hos en lottköpare. Ytterligare komplicerat blir det om även motsvarande text på de ursprungliga hinnorna skall påföras de nya hinnorna.

Vid denna senare undersökning framkom vidare, att ett helt avlägsnat nummer från en lott av ifrågavarande typ kan ersättas med nya s. k. överföringssiffror ("gnuggisar"), som saluförs av bl. a. pappershandlare. Det därvid erhållna resultatet måste bedömas som gott, eftersom siffrorna gav en skenbild av att vara tryckta under lottens tillverkning. Däremot uppstod svårigheter, som framgår av tidigare stycke, när siffrorna skulle täckas med ny skyddshinna. Det torde även vara lätt för en lotteriarangör att avslöja en inlämnad förfalskad vinstlott försedd med ett på beskrivet sätt förfalskat nummer. Lottens kontrollnummer måste då även vara förfalskat och täckt med en ny skyddshinna, försedd med text, varför en sådan illegal hantering torde på förhand vara dömd att misslyckas.

Sammanfattningsvis kan efter slutförd undersökning utsägas, att lotter med aktuell uppbyggnad måste anses ha mycket goda säkerhetsegenskaper mot manipulering.

Lotter i plastfolie.

Förhandsdragning förrättad av kontrollant.

Vinstplanen fastställd. (2.6.2.1)

Swelott Motionsbingo

Så kallad motionsbingo är ett förhandsdraget lotteri och således inte hänförligt till bingospel.

En motionsbingolott tillverkas av Stig Sandén AB och marknadsförs efter visst tilltryck av Svenska Lotteri AB. Lotten består av ett ark med sex stycken teradiga bingobrickor, som vikts samman till en brickas storlek. Vid försälj-

ningen är lotten inlagd i en svartfärgad plastpåse, försluten med värmesvetsar längs kanterna. Vanligtvis har påsarna hålslagits och trätts upp på en strålträdsbygel.

Brickorna har vardera 15 nummer i serien 1 – 90. Dragning i en serie om t. ex. 3 000 brickor tillgår så att 56 olika nummer ur serien dras, som samtliga är vinstgivande. Dessa nummer finns angivna på 14 stycken förtryckta stationstavlor, vilka utplaceras längs en promenadväg. Lotteriet har den konstruktionen, att två brickor utfaller med tre raders vinst, dvs. alla nummer på brickan finns bland de dragna. Vidare utfaller 50 stycken brickor med två raders vinst.

Varje bricka är försedd med ett särskilt serienummer i rutan längst ner till höger. Ett serienummer motsvarar således en viss kombination av bingo-nummer. (Foto nr 25).

Lotten har undersökts av SKL, vars utlåtande finns återgivet i Allmänna Meddelanden 1977:2 notis 108. Laboratoriet anför bl. a. följande.

Lotterna/bingobrickorna kunde åtkommas genom att plastpåsarna skars eller klipptes upp längs med en kort- eller långsida. Lotterna/brickorna kunde, efter det att de avlästs, på nytt föras in i påsarna, som förslöts med värme från lödkolv. Den på detta sätt erhållna fogen erhöll samma utseende som den ursprungliga och det syntes omöjligt att upptäcka ett dylikt ingrepp. Det var även möjligt att bryta delar av perforeringen till de påsar, som var trädde på stålbygel. Därefter kunde lotterna/brickorna tas ut och läsas av för att senare på nytt anslutas till påsarna. Dylika ingrepp är lätta att upptäcka vid företagen kontroll av bygelns med vidsittande påsar men innebär även att de ej behöver upptäckas av en omisstänksam lottköpare.

Vid undersökningen framkom även att bygelns ena ände kunde frigöras från plomben, vilken var av plast, utan att den brast eller blev deformerad. Detta medförde, att hela knippet av plastpåsar med lotter/brickor kunde avlägnas från bygelns. Därefter var det möjligt att bryta påsarnas värmeförslutna kortsidor, dvs. den del av påsarna som var trädde på bygelns. Efter detta angrepp kunde påsarna på nytt förslutas med värme och träs upp på bygelns samt den lossgjorda bygeländan fästas till plomben.

Sammanfattningsvis kan efter slutförd undersökning utsägas, att de aktuella lotterna/brickorna kan åtkommas illegalt genom att plastpåsarna, i vilka de är inneslutna, kan brytas och åter förslutas på ett förhållandevis enkelt sätt.

Plomberade lottblock.

Förhandsdragning förrättad av tillverkare.

Vinstplanen fastställd. (2.7.1.1)

FORTUNA-Snabblott

Lottblocket Fortuna-Snabblott, tillverkas av Stig Sandén AB och är patent sökt. Varje block består av 25 stycken papperslotter, vid ena kortsidan sammanhållna av en hopsvetsad plastkåpa. Lotterna fixeras inne i kåpan genom hålstansningar. Blocket är även förseglat med en plomberad tråd trädde genom lotterna och kåpan. Den del av lotterna där lottnummer eller spelsymboler finns angivna döljs inne i plastkåpan. Vid öppningen finns en upphöjning avsedd att förhindra insyn i blocket. Lotterna skall vara väl blandade. Normalt består en lottsats av 40 block, dvs. 1 000 lotter. Lottkö

aren väljer själv en lott och drar ut denna ur blocket, varvid perforeringarna i lotten sönderslits. (Foto nr 26).

FORTUNA-Snabblott finns både som nummerlotteri och snabb-bingo. Dragningslista med vinstplan har anbringats på varje lott. En lottsats innehåller 1 000 lotter varav 100 är vinstlotter.

SKL har undersökt lotten. (En modifierad version av lottblocket har undersökts av SKL år 1967.) Resultatet av undersökningen redovisas i Allmänna Meddelanden 1972:21 notis 196. I huvudsak anför laboratoriet följande.

Lotterna visade sig vara väl blandade, vilket givetvis är av stor betydelse, när de – som i det aktuella fallet – i ett antal av tjugofem är sammanförda i ett block. Vid praktiska försök visade det sig vara möjligt att forcera lottblocket och därefter återställa detsamma i sådant skick, att de gjorda ingreppen icke lätt kunde upptäckas utan ingående undersökning. Tillvägagångssättet för öppnandet och tillslutandet bedömdes dock vara ynnnerligen omständligt och tidsödande. Dessutom krävdes för manipulationerna speciella tekniska hjälpmedel, som kan vara svåra att anskaffa.

Vid företagens undersökning av det nu aktuella blocket samt två block av samma typ insända av polismyndigheten i Umeå har ej framkommit något som ändrar laboratoriets tidigare åsikt om lottypen. Det synes sålunda enligt laboratoriets åsikt vara ynnnerligen svårt och omständligt att forcera och åter tillsluta ett block av ifrågavarande konstruktion utan efterlämnande av avslöjande märken för den kontrollant, som efter försäljningen får hand om lottblocket.

Den aktuella lotten godkänns av myndigheterna i smärre lotterier med vinster av lägre värde.

Plomberade lottsatsar.

Förhandsdragnings förrättad av kontrollant.

Vinstplanen fastställd. (2.7.2.1)

Casino

Lotterianordningen Casino tillverkas av Stig Sandén AB och består av en plomberad box innehållande 1 000 lotter. Boxen är av formgjuten plast och har storleken 32 x 15 x 5 cm. Tätt packade, längsgående kartongskivor bildar botten. Mellan skivorna är 100 pappremсор fastspända, vardera med tio lotter.

Lotterna, som har storleken 27 x 55 mm, bildar på så vis tio tvärgående rader. Lotterna är fixerade men har försetts med utstansningar, vilka brister då lotterna dras upp ur förpackningen. Symbolkombinationen(eller lottnumret) finns på lottens nedre del och är således dold fram till lottköpet. Varje lott skall vara försedd med seriebeteckning. (Foto nr 27).

De här avbildade lotterna har symboler, men avsikten är att anordningen i fortsättningen skall göras till nummerlotteri för att kontrollanten skall kunna förrätta dragning. Kontrollanten skall även fastställa vinstplanen. Dragningslista och vinstförteckning skall därefter tryckas på separat skylt och signeras av kontrollanten.

SKL har granskat lotterianordningen och kommit till följande slutsats, vilken refereras i Allmänna Meddelanden 1977:19 notis 176.

I skrivelsen anges hur leverans och kontroll av lotterianordningarna är tänkt att fungera.

1. Lotterianordningarna levereras utan påsatt skylt om kontrollanten så föreskrivet.
2. Kontrollanten verkställer dragning. Dragningslista och vinstförteckning sänds till fabrikanter, som utför påtrycket på skyltarna.
3. Skyltarna levereras och kontrollanten signerar eller stämplar skyltarna, varefter dessa påsätts lottsatserna.

Skyltarna är av kartong och kan genom spårflikor anslutas till slitsar i lotterianordningens plastbehållare. Har skyltarna anslutits på avsett sätt, kan de svårligen avlägsnas från behållaren utan att skadas. På skyltarna förekommer förutom vinstlista även uppgift om lottpris och en uppmaning, att lottköparen skall kontrollera lotten försegling innan den dras ur förpackningen. På skylten bör även enligt laboratorietoppfattning anges lotteriets serienummer, som även skall förekomma på alla lotter för att undvika förväxlingar. Det är även av stor vikt att lotternas placering i behållaren ha stor spridning från serie till serie.

Vid undersökning av lotterianordningen framkom följande. Fogen mellan plastbehållarens botten och sidor var väl utförd. Botten kunde ej avlägsnas utan att den skadades på ett påtagligt sätt. Borttogs botten, kunde kartongskivorna, mellan vilka remsorna med lotter var inspända bändas isär och lotterna avläsas utan att förseglingerna bröts. Denna typ av angrepp är omständlig och tidskrävande att utföra. En borttagen och skadad botten kan utbytas och ett dylikt angrepp behöver ej upptäckas av en omissstänksam lottköpare. Lotterianordningar av aktuell typ torde därför efter slutförsäljning behöva granskas av kontrollanten, som då lätt kan avslöja om någon sådan manipulering skett.

Ett annat sätt att manipulera är att lotterna ej dras ut helt från behållaren, men ändå så mycket att de kan avläsas. Därefter kan lotterna skjutas tillbaka till sitt ursprungliga läge. Vid dylikt angrepp bryts förseglingstungorna, varför ett sådant angrepp sedan lätt kan avslöjas av lottköparen.

Sammanfattningsvis kan efter slutförd undersökning följande utsägas angående lotterianordningens säkerhet.

Lotterianordningens behållare kan tas isär, men sådana angrepp är både omständliga och tidskrävande att utföra och angreppen torde lätt upptäckas vid kontroll. Även andra typer av angrepp torde vara lätta att upptäcka. Med en stor spridning från serie till serie av lotternas inbördes placering i behållaren måste möjligheterna för en lönande illegal hantering med den aktuella lotterianordningen bedömas som små.

Sticklotter.

Förhandsdragning förrättad av tillverkare.

Vinstplanen fastställd. (2.8.1.1)

Svenska Lotto 1 200

Sticklotteriet Svenska Lotto 1 200 marknadsförs i Sverige av Svenska Lotteri AB. Samtliga lotter i lotteriet finns inneslutna i ett slags etui, gjort av sammanfogade kartongskikt med borrade hålgångar för lotterna. På över- och undersidan finns skyddspapper av folie. Etuiet har storleken ca 27 x 25 cm och har en tjocklek av två cm. Lottpriset är en krona, vilket synes vara det gängse priset i sticklotterier. Enligt uppgift innehåller lotteriet 1 200 lotter, varav 146

är vinstlotter. De två högsta vinsterna är 100 respektive 50 kronor. Vidare finns 12 tiokronorsvinster och 12 femkronorsvinster samt 119 tvåkronorsvinster. Sista stick i lotteriet ger tio kronor. Själva lotterna har storleken ca 15 x 40 mm och är löpande numrerade från ett till 1 200. (Foto nr 28).

Sticklotterier har varit föremål för undersökning av SKL. Flera typer har granskats samtidigt. I utlåtandet sägs bl. a. följande (dnr 233/69).

Förekommande häftklamrar och tejprensor kunna lätt borttagas. Skivan kan därefter spaltas upp exempelvis strax innanför det svarta skyddspapperet, varvid lottsedlarna bli åtkomliga och kunna studeras. Lottsedlarna kunna därefter åter hopvikas och placeras i sina hål, varefter lotterianordningen utan större svårighet kan återställas i ett skick, som icke behöver avslöja de gjorda ingreppen vid en icke alltför ingående undersökning. Det finnes således en möjlighet för en lotteriarrangör och/eller försäljare, att tillskansa sig vinstlotter och markera köp av dessa lotter genom att genombryta båda skyddspapperen. För försäljning utbjödes sedan endast ett reducerat antal vinstlotter eller enbart nitlotter.

Enligt vad som kommit till vår kännedom tillverkas inga sticklotterier i Sverige. Import sker främst från USA och Irland.

Lottkassett.

Förhandsdragning förrättad av kontrollant.

Vinstplanen fastställd. (2.9.2.1)

Lotto Matic-kassetten

En vanligt förekommande lottkassett innehåller små nummerlotter. Samtliga lotter i en serie är tryckta på en ungefär tre cm bred pappersremsa, vilken är hoprullad och innesluten i en plastkassett av speciell form. Kassetten innehåller totalt 1 000 lotter. Varje lott på remsan får längden omkring sex cm. Frammatningen sker med hjälp av ett fjäderbelastat vred i kassetten. Kassetten är försluten genom att sidostycket limmats fast. De aktuella lotterna är försedda med tresiffriga nummer samt även seriebeteckning. Lottnumren har vid tillverkningen blandats och kommer således inte i någon särskild ordning. Vid lottköpet avskiljs den första lotten på remsan. Köparen kan inte avgöra valet av lott. Dragning har förrättats av kontrollant och vinstlista anslås särskilt. Lottkassetten är avsedd att användas i lottautomaten Lotto Matic. Både kassett och automat tillverkas av Sveriges Förenade Tryckerier och Bertil Höst AB gemensamt. Lottautomater beskrivs närmare i bilaga nr 7. (Foto nr 29).

SKL har undersökt lottkassetten. Utlåtandet, som finns publicerat i Allmänna Meddelanden 1971:11 notis 147, lyder:

Det visade sig vara ogörligt att avläsa några lottnummer eller symboler genom att försöka lysa igenom plåsthöljet.

Frammatningsanordningens konstruktion omöjliggjorde att lotterna – sedan de frammatats – på nytt kunde införas i sin helhet i höljet. En lottsedel, som vridits fram ett tillräckligt långt stycke för att spelkombinationen skulle vara synlig, kunde emellertid åter införas ca 1,5 cm, varigenom spelkombinationen åter doldes inne i höljet. Detta möjliggör för lottförsäljaren att avgöra om den närmaste lotten är en

vinstlott, innan den utbjudes till försäljning. Det förhållandet att lotten i ett sådant fall är delvis utdragen behöver icke väcka misstankar hos lottköparen.

För att utan forcering av plasthöljet kunna granska fler lottnummer än den första lottens erfordras, att man sätter fjädern ur funktion, vilket kan ske antingen genom att sticka in en vinkelbockad ståltråd genom automatens öppning eller genom att sticka in ett verktyg i ett hål, som dessförinnan borrats genom det pålimmade sidostycket mitt för fjädern. Men även om man förfar på något av dessa sätt, är det icke möjligt att avläsa mer än tre å fyra nummer åt gången.

För att på en gång kunna granska hela lottremsan erfordras, att man lösgör det pålimmade sidostycket. Vid praktiska prov har det visat sig möjligt att göra detta ingrepp och därefter åter tillsluta plasthöljet på ett sätt, som icke behöver leda till upptäckt av ingreppet vid en ytlig och omisstänksam granskning. Om remsan på detta sätt gjorts åtkomlig, kan givetvis eventuella vinstlotter avrivas från rullen, varefter delarna kan skarvas, lämpligen med användande av tejp. Det föreligger emellertid stora chanser för att detta upptäcks av köparna av de tejpade lotterna.

Naturligtvis kan lottförsäljaren nöja sig med att ta reda på var i lottrullen eventuella vinstlotter är belägna och därefter avvakta det tillfälle då de dessförinnan förekommande nitlotterna sålts och vid denna tidpunkt för egen vinning köpa någon eller några lottsedlar. Ingreppet, som erfordras för att på ett något så när omärkligt sätt göra hela lottremsan åtkomlig, måste dock betecknas som omständlig och tidsödande att utföra.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att möjligheterna för en lönande illegal hantering med en lotterianordning av den aktuella typen måste betecknas som små.

En annan typ av lottkassett, kallad Lottic-kassett tillverkas av Stig Sandén AB. Kassetten har varit föremål för undersökning av SKL och utlåtandet finns publicerat i Allmänna Meddelanden 1973:23 notis 207.

Foto nr 1 "Häfte med bingobrickor"

RÄDDA BARNEN Lok.-avd. Nordmaling
Bev. av Lst i AC-län, 75-12-02
Nr. 32.08 1266-75
Pris 12:-

Nr 000450

2352 A A 14107

1	28	36	53	69		
6	17	20			54	78 86
7	19		32	45	51	84
8		23		46		77
				69		85

		26	30		50	61	72
	14		37	49		62	
9		27	38		58		73
							86

	15		33	47	57		89
	16			48		66	78
4	18	21			59	67	90

		22		41	54		70	87
1			31				63	74
	10	24	35				68	75

2				42	52		71	80
	13	28		43	55			79
3		29	39	44		64		

5	11			34		53		81
	12			36		56	60	82
		25		40		65	76	83

BLAD 1
A

BLAD 2
B

BLAD 1

BLAD 2
B

EDSBYNS TRYCKERI AB

Foto nr 2 "Nummerbricka"

S 00190 3 brickor 5:-

B I N G O

15	22	41	49	73
4	28	33	57	61
13	30	34	47	71
10	18	44	54	67
7	26	37	59	64

Hälsinglands Tyngdlyftningsförbund. 1354
 Bev. av Länsst. i Gävle 75-10-23.
 Tryck: Stig Sandén AB, Estöv.

B I N G O

8	23	32	48	74
1	19	38	55	65
6	25	42	50	70
12	21	39	53	62
5	17	36	46	68

1355

B I N G O

3	20	31	56	72
9	24	43	60	66
11	16	45	51	63
2	27	35	58	75
14	29	40	52	69

1356

Foto nr 3 "Free play-brickor"

B I N G O

0077
%

4	19	35	49	67
2	22	31	52	64
10	16	FREE PLAY	46	61
7	25	38	54	69
13	28	42	57	74

Kalmar AIK
Tillst. bev. av Länsst. i Kalmar län 75-05-08.
Tryck: Stig Sandén AB, Eslöv
Pris 1:-577

B I N G O

0080
%

11	19	36	56	69
1	21	31	46	64
4	24	FREE PLAY	49	61
7	16	39	52	67
9	29	44	59	72

Kalmar AIK
Tillst. bev. av Länsst. i Kalmar län 75-05-08.
Tryck: Stig Sandén AB, Eslöv
Pris 1:-580

B I N G O

0078
%

11	30	44	51	72
5	23	33	47	63
1	26	FREE PLAY	55	66
8	20	37	58	70
14	17	40	60	73

Kalmar AIK
Tillst. bev. av Länsst. i Kalmar län 75-05-08.
Tryck: Stig Sandén AB, Eslöv
Pris 1:-578

B I N G O

0081
%

14	28	42	54	70
2	23	32	47	65
5	20	FREE PLAY	50	62
12	17	34	57	73
15	25	40	60	75

Kalmar AIK
Tillst. bev. av Länsst. i Kalmar län 75-05-08.
Tryck: Stig Sandén AB, Eslöv
Pris 1:-581

B I N G O

0079
%

15	29	43	56	62
3	24	34	53	65
6	21	FREE PLAY	48	68
9	18	41	50	71
12	27	45	59	75

Kalmar AIK
Tillst. bev. av Länsst. i Kalmar län 75-05-08.
Tryck: Stig Sandén AB, Eslöv
Pris 1:-579

B I N G O

0082
%

13	27	33	53	66
3	18	37	48	71
10	22	FREE PLAY	51	63
8	26	41	55	68
6	30	45	58	74

Kalmar AIK
Tillst. bev. av Länsst. i Kalmar län 75-05-08.
Tryck: Stig Sandén AB, Eslöv
Pris 1:-582

Foto nr 6 "Tombola 21"

2:A1

1 lott 21 ger 100
 2 lotter 20 ger 50
 5 lotter 19 ger 10
 22 lotter 18 ger 5
 70 lotter 17 ger 2

21 ger 100
 20 ger 50
 19 ger 10
 18 ger 5
 17 ger 2

19 ger 10
 18 ger 5
 17 ger 2

17 ger 2

Eslövs AIK
 Kontr.: Pm. Lars Svensson.
 Polisen Eslöv.
 Sista vinstavh dag: 75-07-15.

2:A2

1 lott 21 ger vinst 1
 2 lotter 20 ger vinst 2
 5 lotter 19 ger vinst 3
 22 lotter 18 ger vinst 4
 70 lotter 17 ger vinst 5

21 ger vinst 1
 20 ger vinst 2
 19 ger vinst 3
 18 ger vinst 4
 17 ger vinst 5

18 ger vinst 4
 17 ger vinst 5

17 ger vinst 5

Sollefteå BK
 Kontrollant:
 Kamrer T. Ohlsson.
 Bev. av Polisen i Sollefteå.

2:B1

1 lott 21 ger 100
 1 lott 20 ger 50
 2 lotter 19 ger 25
 14 lotter 18 ger 10
 32 lotter 17 ger 5

21 ger 100
 20 ger 50
 19 ger 25
 18 ger 10
 17 ger 5

18 ger 10
 17 ger 5

17 ger 5

Malmö Allmänna
 Idrottsförening.
 Kontrollant:
 Pm. Erik Hansson.

2:B2

1 lott 21 ger vinst 1
 1 lott 20 ger vinst 2
 2 lotter 19 ger vinst 3
 14 lotter 18 ger vinst 4
 32 lotter 17 ger vinst 5

21 ger vinst 1
 20 ger vinst 2
 19 ger vinst 3
 18 ger vinst 4
 17 ger vinst 5

19 ger vinst 3
 18 ger vinst 4
 17 ger vinst 5

17 ger vinst 5

Kalmar ATK
 Kontrollant:
 Polisk. Rune Ahman.
 Polisen Kalmar
 Sista vinstavh.dag: 75-12-12.

Foto nr 7 "Tärningslotten"

TÄRNINGSLOTTEN

Den nya, roliga, fuskäkra lotten med tärningar, som man kan "armyga" upp.

Vinstplan:

18 ger 100
 17 ger 50
 16 ger 10
 15 ger 5
 14 ger 2

1000 lotter à 1 krona ger sammanlagt 500 kronors vinstvärde.

Serie nr:

Lindans Fälm, tel. 031/230 30

Foto nr 8 "Tombolalott på ring"

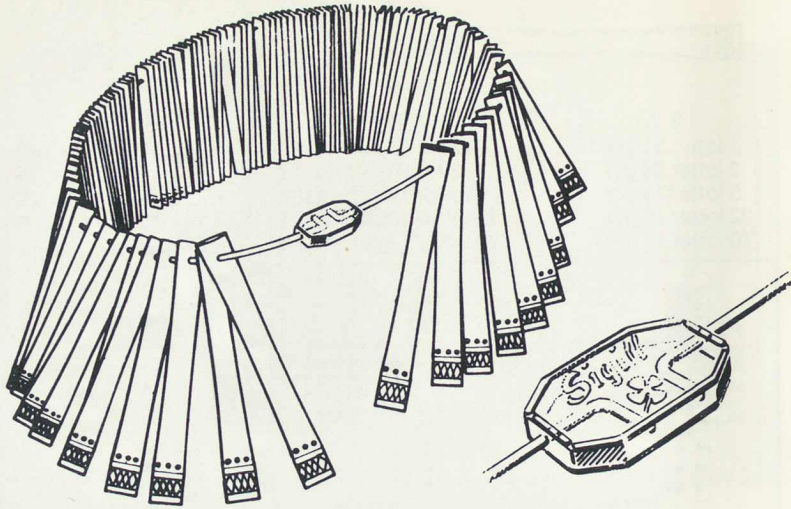

Foto nr 9 "Matchen"

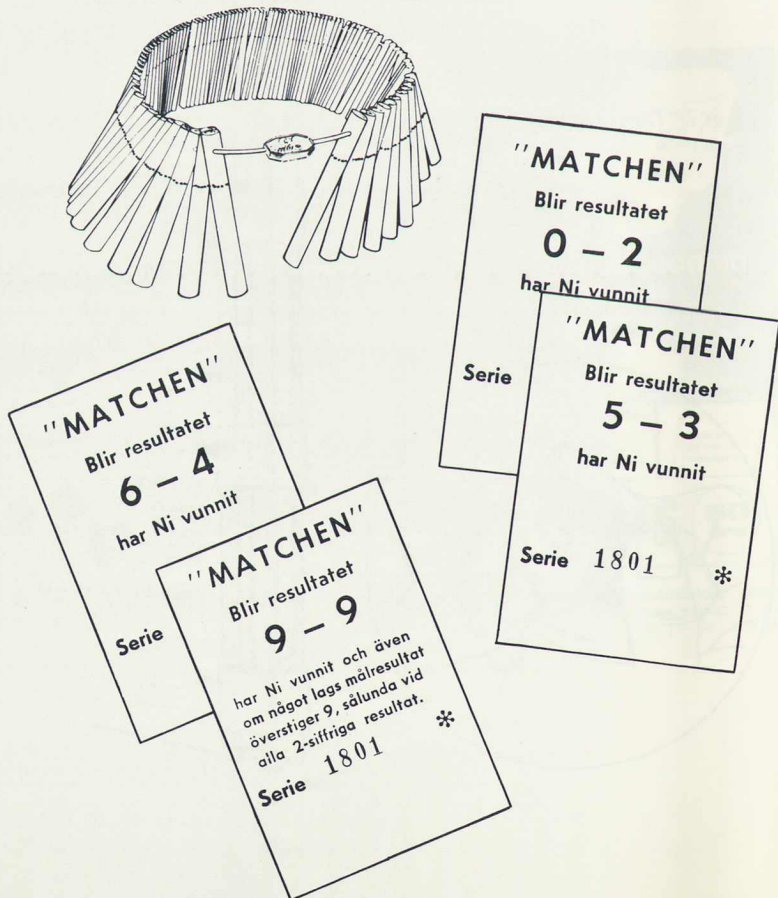
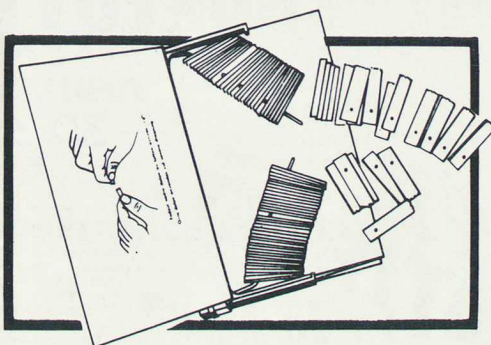
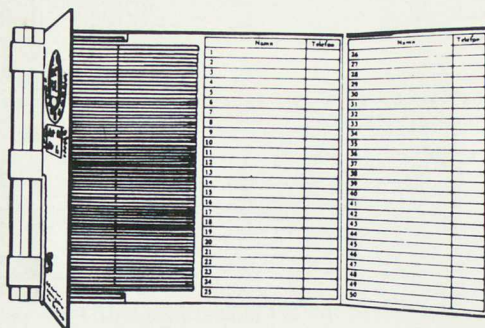

Foto nr 10 "Fair Play Boklott"

DRAGNING:
Ståltrådsbygeln som håller fast
lotterna bryts av på markerat
ställe. Dragningslotterna faller
då lätt av och blandas före drag-
ningen.

Foto nr 11 "Kvicklott"

Nr 1036290 B73

LOTTPRIS KR 5:—

Numret här ovan får ej fränskiljas!

LOTTPRIS KR 5:—

Innan lotten öppnas kontrollera att dessa båda förseglingssnitar är försedda med bokstaven K.

DET ANNORLUNDA LOTTERIET - LOTTER MED GARANTIVINST

BOKLOTTERIET

JUBILEUM 30 år 1979

anordnat av

LITTERATURFRÄMJANDET

Tidningen Land och Tidningen Vi medverkar. Sändor till författare, illustratörer, översättare och samt litteraturfrämjande verksamhet.

GARANTIVINST
Vid köp av 8 lotter i förseglad förpackning erhålles valfri bok enl förteckning i dragningslistan.

Rune Ovik
Lotteriförståndare

LOTTPRIS KR 5:—

Riv upp denna flik i inre perforeringen. Därunder finns lottens nummer.

LOTTPRIS KR 5:—

Innan lotten öppnas kontrollera att dessa båda förseglingssnitar är försedda med bokstaven K.

DET ANNORLUNDA LOTTERIET - LOTTER MED GARANTIVINST

BOKLOTTERIET

1978 JUBILEUM 30 år 1979

anordnat av

STIFTELSEN LITTERATURFRÄMJANDET

Attonbladet, Tidningen Land och Tidningen Vi medverkar. Behållningen går till stipendier åt författare, illustratörer, översättare och journalister samt litteraturfrämjande verksamhet.

GARANTIVINST
Vid köp av 8 lotter i förseglad förpackning erhålles valfri bok enl förteckning i dragningslistan.

Ivar Sundvik
Ordförande

Rune Ovik
Lotteriförståndare

Lottpris 1:—

Kalkonlotteri hösten 1973

Lottpris 1:—

LUNDS IDROTTSFÖRENINGARS SAMORGANISATION

Beviljat av Polisen, Lund.

Kontrollant: 1:e Polisinspektör Gert Ekelund, Polisen, Lund.

Lotteriförståndare: Pelle Thern, 046/11 20 00, Lund.

Vinst avhämtas fredag 16—18 och lördag 10—12, Bomans Cykelaffär, Bankgatan 20, Lund, fredagen den 28/12 och lördagen 29/12 Bingolokalen, Ö:a Mårtensgatan 6, Lund.

Vinst ej avh. senast 31/1 1974 tillfaller lotteriet.

Dragningen har ägt rum efter det att lotterna förseglats. Dragningslista tillhandahålls vid försäljningen.

Foto nr 12 "Kvicklott"

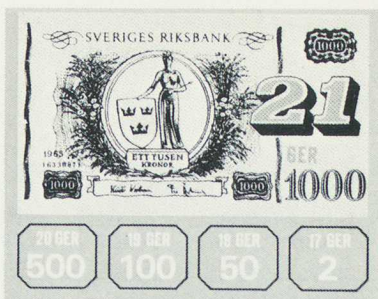
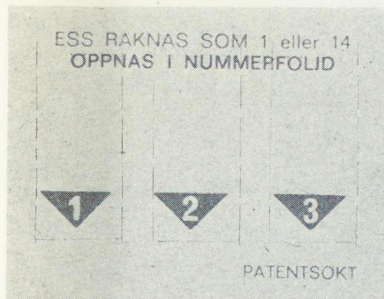

Foto nr 13 "21 ger 1 000"

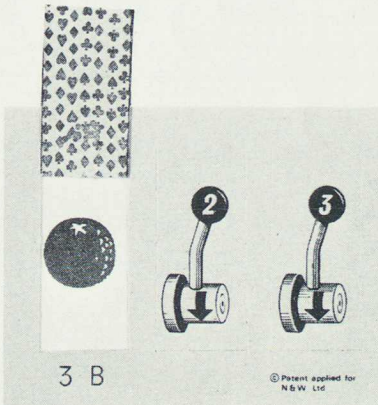
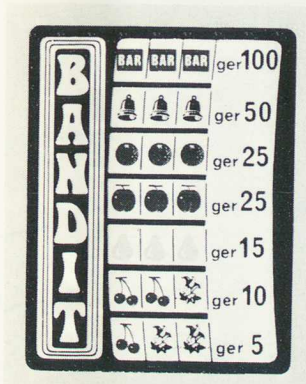

Foto nr 14 "Bandit"

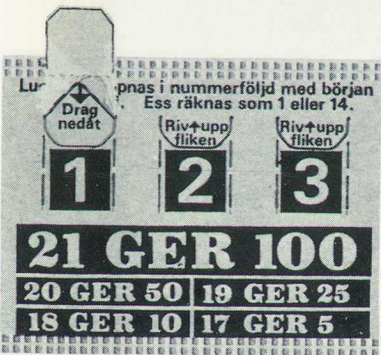

Foto nr 15 "21"

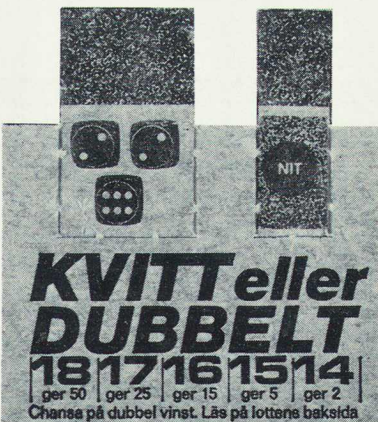

Foto nr 16 "Kvitt eller dubbelt"

Foto nr 17 "Poker special"

Foto nr 18 "Stora 21"

Foto nr 19 "Nya Chansen-lotten"

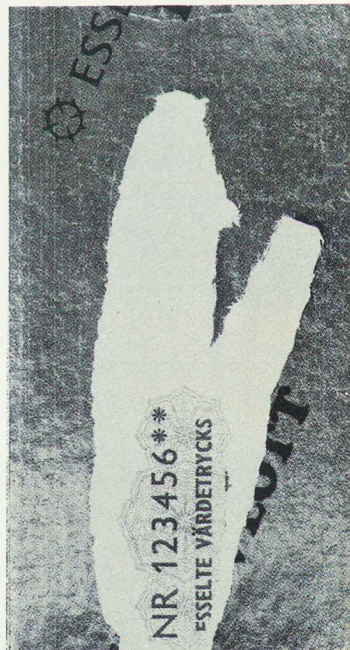
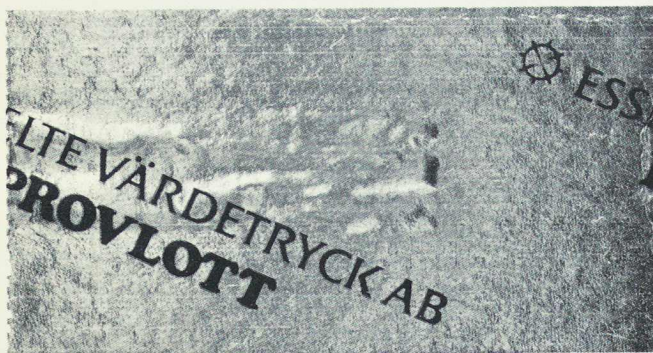

Foto nr 20 "Silverlotten"

Foto nr 21 "Heja-lotten"

HEJA-LOTTEN

Serie 30

SPELREGLER

Rätt tidpunkt för FÖRSTA målet i matchen ger vinstvärde 200 kronor. Slutar matchen mållös, gäller tiden för FÖRSTA hörnan. Om ingen hörna förekommer, gäller tiden för FÖRSTA avblåsning för frispark et. likn. Tiden tas av utsedd tidtagare och dennes avgörande är slutgiltigt.

Rätt slutresultat av matchen ger vinstvärde 25 kronor. Alla resultat mellan 0-0 och 9-9 finns med på lottorna. Skulle resultatet falla utanför denna ram företas dragning på Lyckonumret i lucka nr 3.

Vinnande Lyckonummer annonseras genom hospitalerna.

Vill Du ha en extra chans att vinna "frjglåtar" till nästa hemmamatch? Fyll i så fall i namn och adress tydligt på lottsedeln och lägg den i någon av de speciella lador som finns utplacerade kring idrottsplatsen.

Vill Du bli medlem i vår Förening eller vår Supporterklubb? Fyll i så fall i något av alternativen nedan.

JAG ÖNSKAR KONTAKT MED SUPPORTERKLUBBEN

JAG VILL BLI MEDLEM I FÖRENINGEN

OBS! 3 CHANSER ATT VINNA

85.06 — 85.10
HAR DU VUNNIT

2. 25:- RÄTT SLUTRESULTAT GER

3. 50:- LYCKONUMRET GER

ALLA VINSTER I FORM AV PRESENTKORT

NAMN

ADRESS

POSTNR.

TEL.

Foto nr 22 "Super 21"

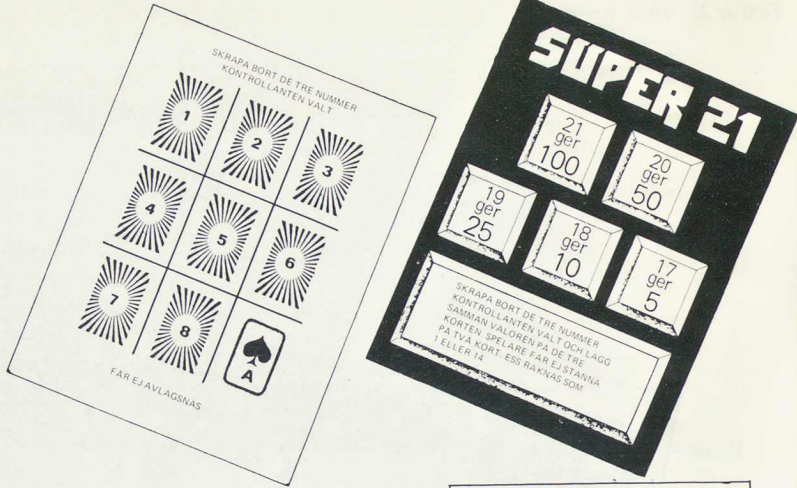

Foto nr 23 "Sverige-lotten"

KVICKLOTTERI

Vinstdragningen har skett före lotteriförslagens början enligt regeringens tillstånd, dock sedan lotterna omsorgsfullt bandats. Dragningsska tillhandahålls gratis vid lottköp.

Slutlig dragning för fördelning av de 20 hög-vinsterna sker senast 2 maj 1978.

Vinnare av sådan högvinst skall insända uppgift om namn, adress och lottnummer till lotteriets expedition. Dragningsska från fördelningsdragningen oversändes då gratis omkring den 3 maj 1978.

Lotteriets försäljningsdag: 15 oktober 1977 - 15 april 1978.

Vinstutlämning sker under tiden 15 oktober 1977 - 5 juli 1978 för lägst och 3 maj - 5 juli 1978 för högst vinst.

VINSTUTLÄMNING

Avmärkning av lägvinst kan ske på lotteriets expedition: Brännkyrkagatan 72, Stockholm. Exp. tid: månd - fred. 11.00 - 16.00.

EXP. PER POST: Vinst expedieras till vinnarna om vinstlott (hela lotten) insändes under lotteriets adress: **LOTTERIEXPEDITIONEN** Box 17046, 104 62 STOCKHOLM. Tel. 08 69 08 95.

OBS! Alla vinster sändes PORTOFRITT till vinnarna. **OBS!**

Vinst som ej uttagits senast den 5 juli 1978 tillfaller lotteriet.

Vinstplanen granskad och godkänd **GÖTE ANDERSSON** SVEN DAHLGREN
 Av chefen för handelsdepartementet Stockholm län
 förordnad ombud förordnad kontrollant

OBS! Skriv namn och adress tydligt!
 Texta eller använd skrivmaskin! **OBS!**

Namn
 Adress
 Postnummer
 Postadress
 Tel. Utlämningsvinst
 Lev RING BINGO AB KARLSTAD

Foto nr 24 "Sola-lotten"

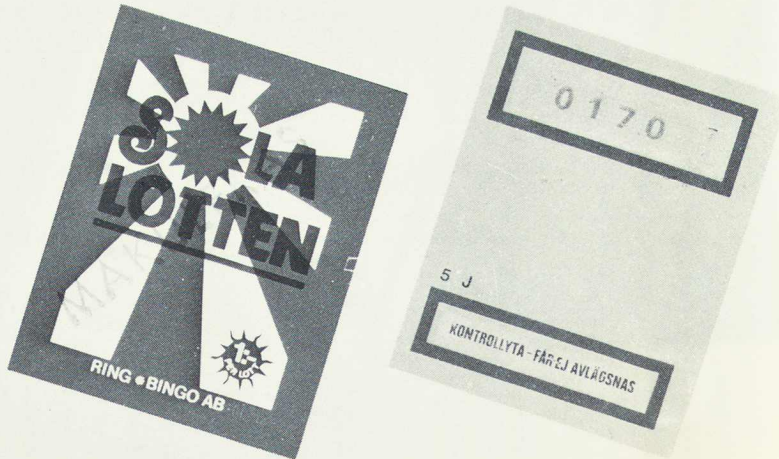

Foto nr 25 "Swelott Motionsbingo"

MOTIONSbingo

ARRANGÖR
KONTROLLANT
TILLSTÄNDSMYNDIGHET
6
Se lottens baksida.

Innehåller
6 st. lotter à 1:- = 6:-

© SVENSKA LOTTERI AB **Motionera mera**
Telefon 08/69 41 00

096284		57		64		14553	
Barnens Dag i Stockholm 70 år, 20-24 aug. 1975. I samarbete med Stockholmskorpen. Tillst. bev. av Länsst. i Sthlms län d. 31/7 1975. Kontr.: Sture Hillerback. Länsst. i Sthlms län.							
16		33		50		75	80
9	19						
			43		60		83
	20	36		51		78	85
096285						14653	
Barnens Dag i Stockholm 70 år, 20-24 aug. 1975. I samarbete med Stockholmskorpen. Tillst. bev. av Länsst. i Sthlms län d. 31/7 1975. Kontr.: Sture Hillerback. Länsst. i Sthlms län.							

VINN PÅ MOTION
Lottpris: 1:- / st.

3 raders bingo vinner Minicykel, 2 raders biny-
Start: Nordiska Museet, Djurgården.

Dragnig finns uppsatt utmed de olika promenadvägarna sam-
Alla deltagare deltagar i en extrautlottning. Skriv namn och adress och
platserna.

Namn:
Adress:
Telefonnr:

Har du vunnit !!
Vinsten kan avhämtas vid Nordiska Museet, 20 - 22 aug. kl. 12 - 22, 23-24 aug. kl. 10 - 24.
Därefter hos Svenska Lotteri AB, Heleneborgsgatan 21 Stockholm, tel. 08 / 69 57 00. Vinst som ej är avhämtad senast den
1 oktober tillfaller lotteriet.
Har du gått promenaden 2,5 km. eller mer, cyklat, använt båtbanan eller ridit sätt ett X i rutan för Stockholmskorpens
statistik.

Foto nr 26 "Fortuna-Snabblott"

DETTA ÄR LOTTBLOCKET SETT FRAMIFRÅN
Lotterna är väl skyddade i den eleganta plasthylsan. En förseglingstråd är på två ställen trädd genom såväl hylsan som lotter. Då lotten dras ut brister perforeringen, och lotten makuleras av förseglingstråden.

DETTA ÄR LOTTBLOCKETS BAKSIDA.
Plasthylsan går betydligt längre ner än på framsidan och skyddar därigenom effektivt från insyn. Inte ens när bara sista lotten är kvar kan man läsa av numret i blocket.
Kontrollstämpel eller kontrollantens namnteckning placeras på lottblockets bakstycke av vit kartong. Där finns också förklarande text om blockets hantering.

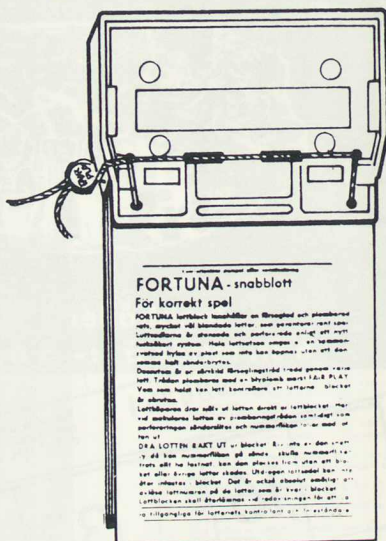

Foto nr 28 "Sticklotter"

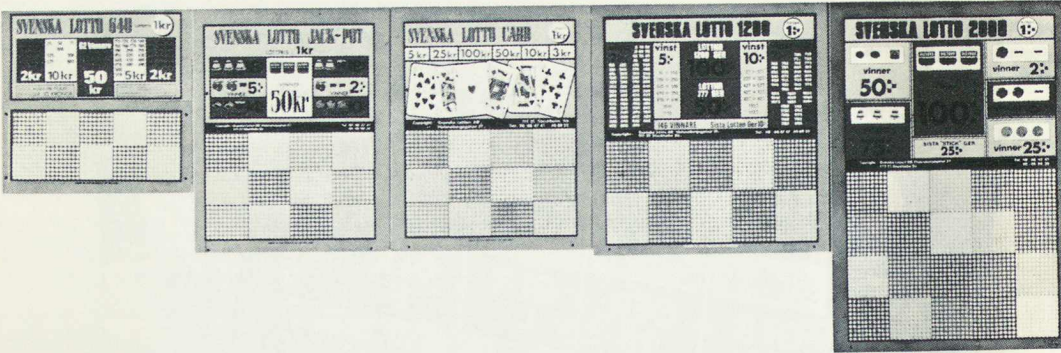
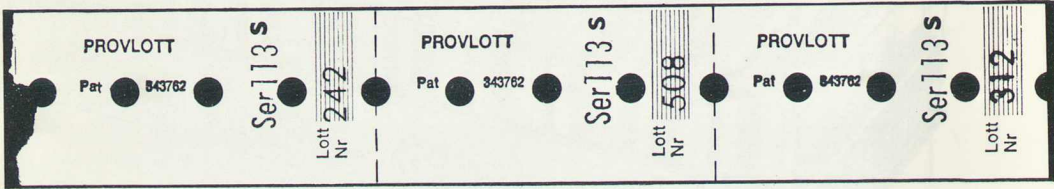

Foto nr 29 "Lotto Matic"-litter

Bilaga 7 Beskrivning av lottautomater

Lotto Matic

Lottautomaten Lotto Matic tillverkas gemensamt av Sveriges Förenade Tryckerier Försäljnings AB och Bertil Höst AB.

Automaten, vars utseende framgår av foto nr 30, skall laddas med speciella lottkassetter. Dessa finns beskrivna i bilaga nr 6. Automaten finns i två utföranden med plats för en respektive två kassetter. Vid myntinkastet på ovansidan finns en röd lampa som genom blinkningar markerar att lotterna i kassetten är slut. En grön lampa lyser om automaten är nätansluten. Den undre delen av automaten utgörs av en låsbar kassalåda. Även ytterhöljet är försedd med lås.

Efter det att betalning skett i myntinkastet, kan lottköparen mata fram en lott genom att dra i en spak på automatens högra sida. Lotterna blir åtkomliga genom en öppning på automatens framsida och kan rivas av mot en tandad kant. Dragningslista finns angiven på automatens framsida.

Myntmekanismen står i förbindelse med två fjäderbelastade armar, som genom myntets påverkan frikopplar en arm som förbinder spaken med automatens mekanism. Automaten är försedd med räkneverk över antalet sålda lotter.

Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) har undersökt lottautomaten och utlåtandet finns återgivet i Allmänna Meddelanden 1977:21 notis 186. I huvudsak sägs följande.

Vid bedömning av anordningens säkerhetsegenskaper har i första hand tagits hänsyn till hur fusk med lotteriet som sådant från lotteriarrangörens och/eller försäljarens sida skulle möjliggöras. Sådana eventuella manipulationer kan endast utföras med de båda plastkassetterna med lottremсор. Dessa har tidigare undersökts av laboratoriet beträffande säkerhetsegenskaperna och det har därvid ansetts att möjligheterna för en lönande illegal hantering är små . . .

I andra hand har bedömts lotteriatomatens säkerhetsegenskaper i övrigt, t. ex. möjligheterna att åtkomma lotter och/eller pengar i automaten. Följande kan härvid framföras.

Automatens mekanism kunde sättas i funktion med ett till sytråd fäst enkronasmynt. Myntet kvarhölls med tråden vid de två fjäderbelastade armar som inkopplar manöverskapen med automatens mekanism. Automaten kunde härvid länsas på lotter. Ett angrepp av detta slag kan enkelt förhindras om avståndet mellan de två armarna görs större.

Mekaniskt våld kan utföras mot automaten. Plastkåpan och/eller kassalådan kan antingen slås sönder eller brytas loss. Kåpan liksom lådan är dock av stabil konstruktion och de båda låsen av bra kvalitet. Automatens relativt ringa vikt möjliggör att den

lätt kan bortföras. Om automaten är tänkt för användning i lokaler med mindre god övervakning bör den förses med någon anordning för fäste till stabilt underlag.

Sammanfattningsvis är lotteriatautomaten av god konstruktion i det avseendet att möjligheterna för en lönande illegal hantering från lotteriarrangör- och/eller försäljarhåll måste betecknas som små. Om ovan framförda förslag till ändringar genomföres måste vidare automaten som helhet betraktad ha tillräckligt goda allmänna säkerhetsgenskaper för den avsedda användningen.

Lottic

En elektriskt driven lottautomat tillhandahålls av Stig Sandén AB. Tillverkning sker i Österrike av Automatenbau Theodor Braun. Automaten är tillverkad av plåt och försedd med ett myntinkast, två tryckknappar samt två öppningar (spalter) där lotterna skall matas fram. (Foto nr 31).

Lottic-automaten laddas med två lottkassetter av viss typ. Till varje kassett ansluts en motor. Då ett godkänt mynt läggs i myntinkastet sluts en strömställare och genom att trycka på en av knapparna, kan en av motorerna startas, varvid en lott matas fram.

När en kassett har tömts på lotter, tänds en skylt med upplysning om att lotterna är slutsålda.

Lottautomaten har varit föremål för granskning av SKL. I utlåtandet, återgivet i Allmänna Meddelanden 1973:23 notis 207 anför laboratoriet bl. a. följande.

Det har visat sig möjligt att sätta automaten i funktion med användande av ett till sytråd fäst enkronasmynt, som kvarhölls med tråden vid den tidigare nämnda strömställaren i myntmekanismen. Ett fack i varje kassett kunde härvid länsas på lotter. Detta förfaringssätt har efter påpekande till tillverkaren försvårats, men ej omöjliggjorts, genom att ett tunt metallbleck fästs till myntmekanismen.

Det har vidare visat sig vara möjligt att med en kraftig skruvmejsel och med relativt kraftigt våld bryta upp kassalådans front.

Om automaten är tänkt för användning i lokaler med mindre god övervakning torde kassalådan därför behöva förbättras för att försvåra dylika ingrepp.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att lotteriatautomaten är av god konstruktion och att möjligheterna för en lönande illegal hantering från lotteriarrangör- och/eller försäljarhåll måste betecknas som små om föreslagen kontroll vidtages av automaten under drift. För den avsedda användningen måste automaten enligt laboratoriets åsikt anses ha tillräckligt goda allmänna säkerhetsgenskaper.

Automat-modell LTA

Ring-Bingo AB tillhandahåller en lottautomat betecknad LTA som tillverkas av Sterners Specialfabriks AB. Automaten är en kombinerad vägg- och bordsmodell. Automatens front består av en låsbar lucka, försedd med två myntinkast samt två utdragbara fingergrepp med öppningar (spalter) för utmatning av lotter. Den lott som säljs via automaten finns avbildad i ett fönster.

Lottautomaten bör laddas med lotter av kartong lämpligen med formatet ca 5 x 6 cm. Lotterna staplas i två upprättstående rännor inne i automaten. Kassetter används således inte. Lotterna belastas med en vikt.

Då betalning sker i myntinkastet kan fingergreppet dras ut och lott matas fram. När lotterna i en stapel är slutsålda täcks myntinkastet automatiskt av en plåt. (Foto nr 32).

I Allmänna Meddelanden 1972:21 notis 197 återges ett utlåtande av SKL, där bl. a. följande framhålls.

Automatens hölje är av stabil konstruktion och frontens (luckans) infästning sådan att kraftigt mekaniskt våld skulle behövas för att bryta sönder automaten. Urtaget för returmynt och de två spalterna genom vilka lotterna matas fram i fronten har sådan placering att de icke utgör någon angreppspunkt på automatens mekanism. Myntmekanismen fungerade väl och bl. a. misslyckades försök att låsa automaten med ett till tråd fäst enkronasmynt. Det bör till sist i dessa sammanhang framhållas att stiftcylinderlös ej längre kan anses ha god dyrksäkerhet.

Sammanfattningsvis kan utsägas, att lottautomaten måste anses vara av tillräckligt god konstruktion för avsett ändamål och att möjligheterna för en lönande illegal hantering från lotteriarrangör- och/eller försäljarhåll måste betecknas som små under förutsättning att den lotttyp som nu finns i automaten eller annan lotttyp med samma säkerhetsegenskaper användes.

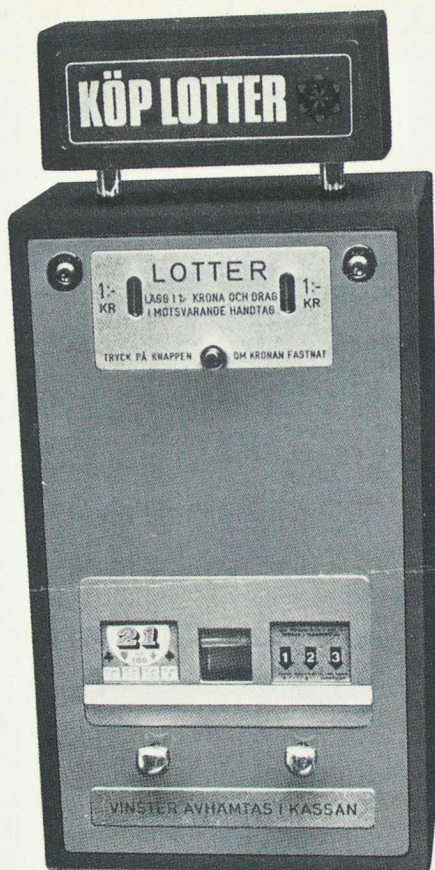
Foto nr 30 "Lotto Matic"

Foto nr 31 "Lottic"

Foto nr 32 "LTA"

Bilaga 8 Förteckning över vissa lottleverantörer, basarfirmor och liknande företag

- AB Basar-Karlsson, Pl 153 20, Borgunda, 541 00 Skövde
- AB Eko-Köp, Stationsvägen 1, 435 00 Mölnlycke
- Ekonomiköp, Forsåkersgatan 40, 431 33 Mölndal
- Fix Basarlager, Trädgårdsgatan 16, 752 20 Uppsala
- Fortuna Föreningservice AB, Fack, 104 22 Stockholm 22
- G.V. Gajner AB, Box 41, 161 26 Bromma
- Handelsbolaget HBS, Södra Storgatan 18, 252 23 Helsingborg
- AB Holgerssons Partilager, Kvarngatan 2, 371 00 Karlskrona
- Kalmar Basartjänst, Arvid Västgötes gata 15, 381 00 Kalmar
- AB Kvarnboden, Årstagatan 6, 754 37 Uppsala
- LGI:s Lotteriservice, Box 24, 710 23 Glanshammar
- Lennarts Föreningstjänst och Fyndbutik, Fröslunda Centrum,
632 31 Eskilstuna
- Lernås Basar & Sportcentral, Box 245, 381 01 Kalmar
- Lotteribråan Lennart Gunnarsson, Grönbergsgatan 15, 664 00 Grums
- Lotterileasing, Brickebergsvägen 23 A, 702 21 Örebro
- Lotteriservice AB, Vasagatan 10, 411 24 Göteborg
- Lotti Sälj AB, Fack, 104 22 Stockholm
- Lottric, Fredrika Bremers väg 113, 290 24 Kristianstad
- Lottspecialisten, Karlbergsvägen 54, 113 54 Stockholm
- Nöjes AB Ostkusten, Södra vägen 49, 381 00 Kalmar
- Runes Basarlager AB Tibro, Box 261, 543 01 Tibro
- AB Scandia Marknadstjänst, Box 170 46, 104 62 Stockholm
- Svenska Lotteri & Automat Försäljnings AB, Box 9177, 102 73
Stockholm
- Turgubbens, Box 110 20, 720 11 Västerås
- Vasa-Lotteri AB, Box 3030, 580 03 Linköping,

Bilaga 8
Förteckning över
företag som varit aktiva
i rikets försvar

- AB Breda Kåseri, P. 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Bilaga 9 Vinstplaner år 1977 för lotterier anordnade av Svenska Penninglotteriet AB

Vinstbeloppen är angivna netto efter det att den särskilda skatten (vinstskatten) är frånräknad

Penninglotteriet

Vinstplanen gäller fr. o. m. den 1 september 1977
Vid dragning med 1.400.000 lotter 1)

antal vinster	vinstbelopp	sammanlagt nettovinstvärde
1 vinst	på 500.000 kr =	500.000 kr
2 vinster	på 100.000 kr =	200.000 kr
6 vinster	på 50.000 kr =	300.000 kr
86 vinster	på 10.000 kr =	860.000 kr
184 vinster	på 5.000 kr =	920.000 kr
938 vinster	på 1.000 kr =	938.000 kr
1.368 vinster	på 250 kr =	342.000 kr
12.600 vinster	på 100 kr =	1.260.000 kr
156.800 vinster	på 50 kr =	7.840.000 kr
28.000 ny lott å	20 kr =	560.000 kr
199.985 vinster		S:a 13.720.000 kr

Konst- & Teaterlotteriet

Vinstplanen gäller fr.o.m. den 10 april 1975
Vid dragning med 200.000 lotter 1)

antal vinster	vinstbelopp	sammanlagt nettovinstvärde
2 vinster	på 500.000 kr =	1.000.000 kr
5 vinster	på 100.000 kr =	500.000 kr
28 vinster	på 50.000 kr =	1.400.000 kr
330 vinster	på 5.000 kr =	1.650.000 kr
2.780 vinster	på 500 kr =	1.390.000 kr
17.200 vinster	på 200 kr =	3.440.000 kr
20.345 vinster		S:a 9.380.000 kr

Nummerlotteriet

Vinstplanen gäller fr. o. m. den 31 januari 1977

Vid dragning med 700.000 lotter 1)
FÖRSTA DRAGNINGEN

antal vinster	vinstbelopp	sammanlagt nettovinstvärde
1 vinst	på 350.000 kr =	350.000 kr
9* premier	på 20.000 kr =	180.000 kr
6 vinster	på 50.000 kr =	300.000 kr
63 vinster	på 5.000 kr =	315.000 kr
630 vinster	på 500 kr =	315.000 kr
6.300 vinster	på 100 kr =	630.000 kr
63.000 vinster	på 30 kr =	1.890.000 kr
70.009 vinster		S:a 3.980.000 kr

- * De nio premievinsterna på 20.000 kr utfaller på de nio övriga lotter vars fem första siffror i följd är desamma som motsvarande siffror i numret för högsta vinsten i första dragningen.

ANDRA DRAGNINGEN

antal vinster	vinstbelopp	sammanlagt nettovinstvärde
1 vinst	på 75.000 kr =	75.000 kr
1** premier	på 20.000 kr =	20.000 kr
6 vinster	på 10.000 kr =	60.000 kr
63 vinster	på 1.000 kr =	63.000 kr
630 vinster	på 100 kr =	63.000 kr
6.300 vinster	på 50 kr =	315.000 kr
63.000 vinster	på 30 kr =	1.890.000 kr
70.001 vinster		S:a 2.486.000 kr

- ** Premie på 20.000 kr utfaller på den lott vars fem första siffror i följd är desamma som motsvarande siffror i numret för högsta vinsten i andra dragningen samt vars sista siffra är desamma som sista siffran i vinstnumret i första dragningen.

Bellmanslotteriet

Vinstplanen gäller fr.o.m. den 29 december 1977

Vid dragning med 900.000 lotter 1)
FÖRSTA DRAGNINGEN

antal vinster	vinstbelopp	sammanlagt nettovinstvärde
1 vinst	på 500.000 kr =	500.000 kr
9* premier	på 50.000 kr =	450.000 kr
8 vinster	på 100.000 kr =	800.000 kr
81 vinster	på 10.000 kr =	810.000 kr
810 vinster	på 1.000 kr =	810.000 kr
8.100 vinster	på 100 kr =	810.000 kr
81.000 vinster	på 40 kr =	3.240.000 kr
90.009 vinster		S:a 7.420.000 kr

- * De nio premievinsterna på 50.000 kr utfaller på de nio övriga lotter vars fem första siffror i följd är desamma som motsvarande siffror i numret för högsta vinsten i första dragningen.

ANDRA DRAGNINGEN

antal vinster	vinstbelopp	sammanlagt nettovinstvärde
1 vinst	på 100.000 kr =	100.000 kr
1** premier	på 50.000 kr =	50.000 kr
8 vinster	på 20.000 kr =	160.000 kr
81 vinster	på 1.000 kr =	81.000 kr
810 vinster	på 500 kr =	405.000 kr
8.100 vinster	på 100 kr =	810.000 kr
81.000 vinster	på 40 kr =	3.240.000 kr
90.001 vinster		S:a 4.846.000 kr

- ** Premie på 50.000 kr utfaller på den lott vars fem första siffror i följd är desamma som motsvarande siffror i numret för högsta vinsten i andra dragningen samt vars sista siffra är desamma som sista siffran i vinstnumret i första dragningen.

1) Vid dragning med annat antal lotter ändras vinstplanen.

Bilaga 9 Vinstplaner år 1977 för lotterier anordnade av Svenska Peninglotteriet AB

Vinstplanerna är angivna nedan efter vad som bestämts vid varje lotteriansordning. Vinstplanerna är följande:

Pris per lotteri	Vinstplan för 1977	
	Pris	Antal vinster
100 000 kr	1 vinst på 10 000 000 kr	1 vinst på 10 000 000 kr
50 000 kr	1 vinst på 1 000 000 kr	1 vinst på 1 000 000 kr
10 000 kr	10 vinstar på 100 000 kr	10 vinstar på 100 000 kr
5 000 kr	25 vinstar på 50 000 kr	25 vinstar på 50 000 kr
2 000 kr	100 vinstar på 20 000 kr	100 vinstar på 20 000 kr
1 000 kr	250 vinstar på 10 000 kr	250 vinstar på 10 000 kr
500 kr	1000 vinstar på 5000 kr	1000 vinstar på 5000 kr
200 kr	4000 vinstar på 2000 kr	4000 vinstar på 2000 kr
100 kr	15000 vinstar på 1000 kr	15000 vinstar på 1000 kr
50 kr	50000 vinstar på 500 kr	50000 vinstar på 500 kr
20 kr	200000 vinstar på 200 kr	200000 vinstar på 200 kr
10 kr	500000 vinstar på 100 kr	500000 vinstar på 100 kr
5 kr	1000000 vinstar på 50 kr	1000000 vinstar på 50 kr
2 kr	2000000 vinstar på 20 kr	2000000 vinstar på 20 kr
1 kr	4000000 vinstar på 10 kr	4000000 vinstar på 10 kr
Totalt för 1977: 10 000 000 kr		

Pris per lotteri	Vinstplan för 1977	
	Pris	Antal vinster
100 000 kr	1 vinst på 10 000 000 kr	1 vinst på 10 000 000 kr
50 000 kr	1 vinst på 1 000 000 kr	1 vinst på 1 000 000 kr
10 000 kr	10 vinstar på 100 000 kr	10 vinstar på 100 000 kr
5 000 kr	25 vinstar på 50 000 kr	25 vinstar på 50 000 kr
2 000 kr	100 vinstar på 20 000 kr	100 vinstar på 20 000 kr
1 000 kr	250 vinstar på 10 000 kr	250 vinstar på 10 000 kr
500 kr	1000 vinstar på 5000 kr	1000 vinstar på 5000 kr
200 kr	4000 vinstar på 2000 kr	4000 vinstar på 2000 kr
100 kr	15000 vinstar på 1000 kr	15000 vinstar på 1000 kr
50 kr	50000 vinstar på 500 kr	50000 vinstar på 500 kr
20 kr	200000 vinstar på 200 kr	200000 vinstar på 200 kr
10 kr	500000 vinstar på 100 kr	500000 vinstar på 100 kr
5 kr	1000000 vinstar på 50 kr	1000000 vinstar på 50 kr
2 kr	2000000 vinstar på 20 kr	2000000 vinstar på 20 kr
1 kr	4000000 vinstar på 10 kr	4000000 vinstar på 10 kr
Totalt för 1977: 10 000 000 kr		

Pris per lotteri	Vinstplan för 1977	
	Pris	Antal vinster
100 000 kr	1 vinst på 10 000 000 kr	1 vinst på 10 000 000 kr
50 000 kr	1 vinst på 1 000 000 kr	1 vinst på 1 000 000 kr
10 000 kr	10 vinstar på 100 000 kr	10 vinstar på 100 000 kr
5 000 kr	25 vinstar på 50 000 kr	25 vinstar på 50 000 kr
2 000 kr	100 vinstar på 20 000 kr	100 vinstar på 20 000 kr
1 000 kr	250 vinstar på 10 000 kr	250 vinstar på 10 000 kr
500 kr	1000 vinstar på 5000 kr	1000 vinstar på 5000 kr
200 kr	4000 vinstar på 2000 kr	4000 vinstar på 2000 kr
100 kr	15000 vinstar på 1000 kr	15000 vinstar på 1000 kr
50 kr	50000 vinstar på 500 kr	50000 vinstar på 500 kr
20 kr	200000 vinstar på 200 kr	200000 vinstar på 200 kr
10 kr	500000 vinstar på 100 kr	500000 vinstar på 100 kr
5 kr	1000000 vinstar på 50 kr	1000000 vinstar på 50 kr
2 kr	2000000 vinstar på 20 kr	2000000 vinstar på 20 kr
1 kr	4000000 vinstar på 10 kr	4000000 vinstar på 10 kr
Totalt för 1977: 10 000 000 kr		

Priserna på lotterierna är angivna i kronor och öre. Vinsterna på lotterierna är angivna i kronor och öre. Lotterierna ordnas av Svenska Peninglotteriet AB. Vinsterna på lotterierna är angivna i kronor och öre. Lotterierna ordnas av Svenska Peninglotteriet AB.

Tabeller

Tabell nr 1 Statistik över Svenska Penninglotteriet AB:s lottförsäljning åren 1954-1977

År	Penninglotteriet			Lotteri för konst, teater och andra kulturella ändamål			Nummerlotteriet - Bellmanslotteriet*			Sammanlagd bruttoförsäljning
	Lottpris	Antal sålda lotter	Bruttoförsäljning	Lottpris	Antal sålda lotter	Bruttoförsäljning	Lottpris	Antal sålda lotter	Bruttoförsäljning	
1954	13:-	16.820.000	218.660.000	100:-	150.000	15.000.000	20:-	1.200.000	24.000.000	233.660.000
1955	13:-	17.266.000	224.380.000	100:-	180.000	18.000.000	20:-	2.061.309	41.226.180	242.380.000
1956	15:-	17.300.000	2.599.500	-	-	-	30:-	900.000	27.000.000*	2.599.500
1957	15:-	17.620.000	264.300.000	100:-	165.000	16.500.000	20:-	2.872.983	57.459.660	280.800.000
1958	15:-	17.740.000	266.100.000	100:-	155.000	15.550.000	30:-	613.953	18.418.590*	281.600.000
1959	15:-	17.660.000	264.900.000	100:-	140.000	14.000.000	20:-	3.184.000	63.680.000	278.900.000
1960	15:-	17.160.000	257.400.000	100:-	140.000	14.000.000	30:-	468.249	14.047.470*	271.400.000
1961	15:-	17.460.000	261.900.000	100:-	165.000	16.500.000	20:-	4.700.000	94.000.000	278.400.000
1962	15:-	17.980.000	269.700.000	100:-	165.000	16.500.000	30:-	550.000	16.500.000*	286.200.000
1963	15:-	18.980.000	284.700.000	100:-	170.000	17.000.000	20:-	6.264.000	125.280.000	301.700.000
1964	15:-	19.900.000	298.500.000	100:-	180.000	18.000.000	30:-	800.000	24.000.000*	316.500.000
1965	15:-	20.160.000	302.400.000	100:-	200.000	20.000.000	20:-	7.523.000	150.460.000	322.400.000
1966	15:-	20.320.000	304.800.000	100:-	200.000	20.000.000	30:-	850.000	25.500.000*	316.500.000
1967	20:-	18.420.000	334.400.000	100:-	220.000	22.000.000	20:-	7.784.200	155.684.000	324.800.000
1968	20:-	17.080.000	341.600.000	100:-	240.000	24.000.000	30:-	900.000	27.000.000*	356.400.000
1969	20:-	16.540.000	330.800.000	100:-	260.000	26.000.000	20:-	2.061.309	41.226.180	365.600.000
1970	20:-	16.746.462	334.929.240	100:-	236.802	23.680.200	20:-	2.872.983	57.459.660	356.800.000
1971	20:-	16.911.889	338.237.780	100:-	214.109	21.410.900	30:-	3.184.000	63.680.000	382.609.440
1972	20:-	17.276.394	345.527.880	100:-	139.854	13.985.400	20:-	468.249	14.047.470*	427.874.860
1973	20:-	17.712.097	354.241.940	100:-	152.236	15.223.600	30:-	550.000	16.500.000*	435.391.530
1974	20:-	18.446.000	368.920.000	100:-	125.858	12.585.800	20:-	6.264.000	125.280.000	447.193.010
1975	20:-	19.478.000	389.560.000	100:-	154.353	15.435.300	30:-	800.000	24.000.000*	492.005.800
1976	20:-	20.748.000	414.960.000	100:-	170.000	17.000.000	20:-	7.523.000	150.460.000	554.275.300
1977	20:-	25.357.900	507.158.000	100:-	198.900	19.890.000	30:-	850.000	25.500.000*	607.920.000
							20:-	7.784.200	155.684.000	709.732.000
							30:-	900.000	27.000.000*	

Tabell nr 2 Staten tillkommande medel av penninglotterier åren 1957–1977

År	Statsverkets andel Kr	Vinstskatt ./ restitutions Kr ^a	Årsvinst Kr	Summa Kr	100-kronors- lotteriet Kr	Totalt Kr
1957	106.053.600	25.660.470	6.874.113	138.588.183	4.962.500	143.550.683
1958	107.265.600	33.692.040	7.280.220	148.237.860	4.465.000	152.702.860
1959	106.780.800	38.144.380	7.421.612	152.346.792	4.185.000	156.531.792
1960	103.750.800	37.083.150	7.297.479	148.131.429	4.185.000	152.316.429
1961	105.326.400	38.109.105	7.210.768	150.646.273	4.952.500	155.598.773
1962	108.235.200	39.012.675	7.333.760	154.581.635	4.952.500	159.534.135
1963	114.052.800	41.113.395	7.488.593	162.654.788	5.081.000	167.735.788
1964	119.991.600	43.184.610	8.327.058	171.503.268	5.388.000	176.891.268
1965	121.809.600	43.906.965	9.860.835	175.577.400	6.002.000	181.579.400
1966	122.658.000	39.790.755	9.957.515	172.406.270	6.002.000	178.408.270
1967	142.371.800	31.372.230	7.504.669	181.248.699	6.616.000	187.864.699
1968	153.267.000	29.019.330	4.803.498	187.089.828	7.230.000	194.319.828
1969	148.782.000	28.320.270	642.785	177.745.055	7.844.000	185.589.055
1970	160.523.438	26.878.470	5.382.124	192.784.032	6.918.195	199.702.227
1971	174.093.800	29.031.270	2.726.520	205.851.590	5.508.355	211.359.945
1972	181.958.406	28.663.723	7.482.352	218.104.481	4.286.130	222.390.611
1973	183.331.801	31.218.829	7.150.976	221.701.606	4.675.820	226.377.426
1974	194.936.686	32.741.111	19.454.783	247.128.580	3.599.367	250.727.947
1975	213.917.877	40.323.343	11.079.494	265.320.714	3.789.182	269.109.896
1976	232.261.529	44.240.871	17.287.022	293.789.422	4.085.000	297.874.422
1977	249.140.649	55.156.971	22.679.179	326.976.799	4.898.800	331.875.599

^a T. o. m. 1974, därefter exkl. rest.

Tabell nr 3 Statistik över AB Tipstjänst:s bruttoomsättning (i mkr) samt staten tillkommande medel härav åren 1964/65–1977

År	Brutto- omsättning ^a	Staten tillkommande medel			
		Särskild skatt	Vinst- skatt	Staten andel i övrigt	Summa
1964/65	290,5	36,3	34,7	85,2	156,2
1965/66	311,1	38,9	35,9	91,8	166,6
1966/67	315,6	39,5	32,9	92,0	164,4
1967/68	327,6	41,0	37,2	91,2	169,4
1968/69	339,2	42,4	38,6	96,1	177,1
1969/70	380,4	47,5	37,2	104,9	189,6
1970/71	486,9	60,9	48,5	144,0	253,4
1971/72	621,6	77,7	59,6	187,6	324,9
1972/73	680,6	85,1	63,3	201,6	350,0
1/7–31/12					
1973	328,8	41,1	29,9	94,2	165,1
1974	723,6	90,5	67,0	202,7	360,2
1975	796,2	85,0	78,6	230,8	394,4
1976	905,5	90,5	90,3	266,6	477,4
1977	1 003,3	100,3	97,2	297,2	494,7

^a Avser tipsinsatser inkl. skatter men exkl. ränteintäkter o. d.

Tabell nr 4 Totalisatoromsättning för trav- och galoppsporten åren 1960–1977

År	Omsättning i mkr					Index		
	Banspel (inkl förtidsvad)			Rikstoton	Totalt	Omsättningsindex (löpande priser)	Konsumentprisindex (omräknat med 1970 som bas = 100)	Omsättningsindex relaterad till konsumentprisindex
	Trav	Galopp	Summa					
1960	300	27	327	–	327			
1970	655	35	690	–	690	100	100	100
1971	687	35	722	–	722	105	108	97
1972	695	31	726	–	726	105	114	92
1973	715	34	749	–	749	109	122	89
1974	789	33	822	57	879	127	134	95
1975	837	31	868	142	1 010	146	147	99
1976	940	32	972	181	1 153	167	168	99
1977	1 040	35	1 075	291	1 366	198	189	105

Tabell nr 5 Antal tävlingsdagar i trav- och galoppsport åren 1960–1977

År	Antal tävlingsdagar		
	Trav	Galopp	Summa
1960	540	62	602
1970	868	74	942
1971	909	76	985
1972	903	72	975
1973	903	73	976
1974	905	70	975
1975	892	70	962
1976	886	70	956
1977	891	69	960

Bo	23	23	210	202	6 437	5 554	5 887	5 028	550	526	-	28,0	24,9	23,9	22,9	-
Bs	21	21	201	212	9 917	9 105	8 933	8 294	984	811	-	44,4	39,1	46,9	38,6	-
D	25	23	244	226	12 199	10 286	10 513	8 830	1 686	1 456	-	43,1	39,1	67,5	63,3	-
H	23	23	224	218	10 932	9 475	9 891	8 506	1 041	969	-	44,2	39,0	45,3	42,1	-
Kr	30	30	254	247	9 446	8 757	7 956	7 306	1 490	1 451	-	31,4	29,6	49,7	48,4	-
L	10	10	90	90	3 097	2 590	2 809	2 353	288	237	-	31,2	26,1	28,8	23,7	-
Mp	30	30	279	261	13 821	11 542	12 270	10 263	1 551	1 279	-	44,0	39,3	51,7	42,6	-
Rä	29	25	288	246	10 507	8 402	9 318	7 483	1 189	919	-	32,4	30,4	41,0	36,7	-
Sk	23	23	216	221	6 996	6 848	6 273	6 137	723	711	-	29,0	27,8	31,4	30,9	-
Sä	26	26	241	251	9 906	8 548	8 827	7 563	1 079	985	-	36,6	30,1	41,5	37,9	-
U	23	23 ^a	219	203 ^b	8 048	6 425	7 072	5 578	976	847	-	32,3	27,5	42,4	36,8	-
Vi	15	15	131	123	1 709	1 148	1 457	973	252	175	-	11,1	7,9	16,8	11,6	-
Åm	13	13	121	116	5 561	4 562	5 070	4 173	491	389	-	41,9	36,0	37,8	29,9	-
År	23	23	221	218	10 186	9 048	9 181	8 266	1 005	818	-	41,5	37,9	43,7	35,6	-
Ös	29	30	277	289	13 411	12 345	11 428	10 084	1 983	1 865	-	396	34,9	68,4	62,2	13,2
	343	338	3 205	3 123	132 173	114 671	116 885	100 837	15 288	13 438	-	396	-	-	-	-

Ip	15	15	153	158	2 803	2 748	2 701	2 646	102	102	-	18,3	16,7	16,7	17,0	-
----	----	----	-----	-----	-------	-------	-------	-------	-----	-----	---	------	------	------	------	---

S:a	891	386	8 345	8 216	1 040 051	939 630	888 941	800 245	143 661	128 810	7 449	10 575	-	-	-	-
V65	52	52	-	-	291 308	181 088	-	-	291 308	181 088	-	-	-	5 602,1	3 482,5	-
	-	-	-	-	1 331 359	1 120 718	888 941	800 245	434 969	309 898	7 449	10 575	-	-	-	-

^a En tävlingsdag genomförd med vinnar- och platsvadhållning i endast 2 lopp.

^b Därutöver 4 lopp med enbart V5-vadhållning.

^c 77 dagar år 1977.

Tabell nr 7 ATG - galoppstatistik

Bana	Omsättning 1/1-31 /12 1977 jämfört med 1976															
	Dagar		Lopp		Totalt		V o PI		Komb.		V3		Trippel		V5	
	77	76	77	76	77	76	77	76	77	76	77	76	77	76	77	76
Täby	48	48	349	344	26 890	23 836	8 749	8 643	11 154	8 443	1 600	1 728	-	-	5 387	5 022
SFK	20	16	149	126	7 739	6 657	3 886	3 614	2 743	2 095	-	-	231	220	879	728
SFK Halmstad	-	-	2	-	48	-	29	-	19	-	-	-	-	-	-	-
VGS	-	5	-	37	-	1 671	-	792	-	604	-	-	-	-	78	-
Strömsholm	1	1	7	7	252	263	154	153	52	42	-	-	-	-	46	68
Totalt	69	70	507	514	34 929	32 427	12 818	13 202	13 968	11 184	1 600	1 728	231	298	6 312	6 015

Bana	Omsättning 1/1-31 /12 1977 jämfört med 1976											
	Totalt/dag		V o PI/lopp		Komb./lopp		V3/dag		Trippel/dag		V5/dag	
	77	76	77	76	77	76	77	76	77	76	77	76
Täby	560,2	496,6	25,1	25,1	32,0	24,5	33,3	36,0	-	-	112,2	104,6
SFK	387,0	416,1	26,1	28,9	18,4	16,6	-	-	28,9	31,4	43,9	45,5
SFK Halmstad	48,3	-	14,7	-	9,4	-	-	-	-	-	-	-
VGS	-	334,2	-	21,4	-	16,3	-	-	-	19,5	-	39,5
Strömsholm	252,0	262,7	22,0	21,8	7,5	6,0	-	-	-	-	46,2	67,9

Tabell nr 8 Redovisning av vissa kedjebrev arrangerade åren 1971-1975

Spelets benämning	Insats (rad som får utdelning)	Adm.- avgift	Öknings- takt, antal	Antal rader på lista	Totalt antal del- tag. i en omgång	Total ut- delning per spel- omgång	Arrangörens brutto- hållning per spel- omgång	Betal- nings- strömmar går via arran- gören	Betal- nings- strömmar går via spelarna direkt	Ko- - dade listor	Teoretiskt an- tal personer som kan få max utdeln. om var 10:e svensk spelar (800.000 pers.)
Datspelet, Stockholm	20:-(1:a)	25:-	5	5	3 906	62 500:-	97 650:-	x			234
Premiespelet, Skövde	15:-+10:- (1:a resp. 5:e)	10:-	4	5	1 365	15 400:-	13 650:-		x		586
Trestegsspelet, Västerås	25:-(1:a)	15:-	3	3	40	675:-	600:-		x		20 000
Super-Star, Höganäs	20:-+30:- (1:a+3:e)	15:-	3	3	40	870:-	600:-		x		20 000
Snabb-Kedjan, Ultran	5:-,10:-, 10:-,5:- (1:a,4:e, 6:e,8:e)	10:-	4	9	349 525	1 791 225:-	3 495 250:-	x		x	2
Bingo-Bancho, Jönköping	35:-(1:a)	12:45	3	6	1 093	25 590:-	13 607:85	hjälp till	x		731
Casino Royal, Linköping	25:-(6:e)	15:-	3	6	1 093	25 590:-	16 440:-	"-	x		731
Investerings- system ING, Uddevalla	10:-(1:a) 5:-(2:a,3:e, 4:e,5:e)	15:-	4	6	5 461	47 840:-	81 915:-		x		146
Guldregnet, Göteborg	20:-(6:e)	20:-	3	9	29 524	204 210:-	590 480:-		x		27
Lyckoposten, Göteborg	10:-(2:a, 6:e,9:e)	20:-	3	9	29 524	204 210:-	590 480:-		x		27
Lyckobringaren, Malmö	"-	20:-	3	9	29 524	204 210:-	590 480:-		x		27
P-Posten, Malmö	"-	20:-	3	9	29 524	204 210:-	590 480:-		x		27
Tornado, Göteborg	10:-(2:a, 5:e,8:e, 10:e)	20:-	3	10	88 573	658 620:-	1 771 460:-		x		9

Spelets benämning	Insats (rad som får utdelning)	Adm.-avgift	Öknings-takt, antal	Antal rader på lista	Totalt antal deltag, i en omgång	Total utdelning per spelomgång	Arrangörens bruttobehållning per spelomgång	Betalningsströmmar gårvia spelarna	Betalningsströmmar gårvia arrangören	Kodade listor	Teoretiskt antal personer som kan få max utdeln. om var 10:e svensk spelar (800.000 pers.)
Miljonbrickan, Stockholm	100-(1:a) 50-(4:e) 50-(7:e) 100-(9:e)	20:-	3	9	29 524	2 082 000:-	590 480:-	x	x	x	27
Finanskedjan, Värnamo	20-(1:a)	80:-	3	6	1 093	14 580:-	87 440:-	x	x	x	731
Miljonbrevet, Göteborg	10-(2:a, 4:e, 6:e, 8:e, 10:e)	20:-	3	10	88 575	664 290:-	1 771 460:-	x	x	x	9
Lyckospalet, Kalmar	5-(1:a, 3:e, 5:e, 7:e)	15:-	4	8	87 381	349 520:- (osäkerhet)	1 310 715:-	x	x	x	9
Gambling, Simrishamn	20:-	15:-	?	6	?	?	?	x	x	x	-
Kortleken, Edsbyn	5:-	5:-	3	4	121	605:- (upprepas varje v)	605:-	x	x	x	6 612
Referens, Göteborg	30:-	30:-	?	6	?	146 640:-	?	x	x	x	-
Amerikaresan, Skänninge	50-(1:a) 50-(5:e)	30:-	2	5	63	1 700:- + resa	1 890:-	x	x	x	12 698
Pingo 800, Skänninge	100-(1:a)	15:-	2	3	15	800:-	225:-	x	x	x	53 333
Referens, Skänninge	100-(1:a) 100-(6:e)	20:-	2	6	127	6 600:-	2 540:-	x	x	x	6 299
Pokerspelet, Helsingborg I	25:-	20:-	2	5	63	800:-	1 260:-	x	x	x	12 698
Helsingborg II	100:-	-:-	-:-	-:-	-:-	3 200:-	-:-	x	x	x	12 698
Helsingborg III	200:-	-:-	-:-	-:-	-:-	6 400:-	-:-	x	x	x	12 698
Riksringen, Göteborg	70-(1:a) 50-(6:e)	30:-	3	6	1 093	16 180:-	32 790:-	x	x	x	731
Nya Finanskedjan, Fagersta	-	100:-	?	6	?	?	?	x	x	x	-

Spelts benämning	Insats (rad som får utdelning)	Adm.- avgift	Öknings- takt, antal	Antal rader på lista	Totalt antal del- tag. i en omgång	Total ut- delning per spel- omgång	Arrangörens bruttobe- hållning per spel- omgång	Betal- nings- strömmar går via arran- gören	Betal- nings- strömmar går via spelarna direkt	Ko- dade listor	Teoretiskt an- tal personer som kan få max utdeln. om var 10:e svensk spelar (800.000 pers.)
Lyckokedjan, Fagersta	5-(1:a) 10-(2:a) 60-(3:e) 20-(1:a)	10:-	3	3	40	405:-	400:-	x	x		20 000
Penning-spelet, Vara	15:-	15:-	3	6	1 093	14 580:-	16 395:-	x	x		731
Nya 2-1-spelet, Örnköldsvik	10-(2:a, 4:e)	25:-	3	4	121	900:-	3 025:-	x	x		6 666
Jack-Pot, Stockholm	25-(2:a, 6:e)	20:-	4	6	5 461	102 400:-	109 220:-	x	x		146
Sensationspelet Guld-Schejk -75, Skövde	5-(3:e, 10:e,15:e, 21:a)	10:-	2	21	4 194 297	10 654 860:-	41 942 970:-	x	x		-
Guldklubben -75 -"- Spela Tresteg, Motala	10:-	10:-	2	21	4 194 297	10 654 860:-	41 942 970:-	x	x		-
Sensationspelet Comet -75, Asarum	-"-	10:-	2	21	4 194 297	10 654 860:-	41 942 970:-	x	x		-

Tabell nr 9 Omslutning i vissa massmedielotterier

Dagspress	Antal korsord och liknande			Total omslutning av utlovade ^a vinster			Total vinstsumma i genomsnitt		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976	1974	1975	1976
Dagens Nyheter	265	265	265	82 000	82 000	82 000	309	309	309
Göteborgs- Posten	440	440	443	60 370	60 370	60 415	137	137	136
Västerbottens- Kuriren	97	97	97	7 500	7 500	9 600	77	77	99
Falu-Kuriren	103	90	89	2 385	2 877	3 466	23	32	39
Blekinge Läns Tidning	52	52	52	4 680	4 680	4 680	90	90	90
Hallands Nyheter	52	52	53	3 120	3 120	3 180	60	60	60
Norrländska Socialdemokraten	110	120	125	7 500	7 900	10 400	68	66	83
Sundsvalls Tidning	89	89	88	2 860	2 860	2 805	32	32	32
Arbetet	156	156	156	24 440	26 000	28 080	157	167	180
Nerikes Alle- handa	104	104	144	7 280	7 280	13 280	70	70	92
Gotlänningen	102	102	102	10 710	10 710	10 710	105	105	105
Värmlands Folk- blad	52	52	52	5 200	5 200	5 200	100	100	100
Aftonbladet	104	104	104	33 070	33 280	34 150	318	320	328
Expressen	97	102	102	28 000	28 800	27 200	289	282	267
GT	380	380	426	19 800	19 800	24 400	52	52	57
Kvällsposten	52	52	52	14 300	14 300	16 900	275	275	325

^a Utlovade vinster = utbetalade vinster.

Tabell nr 10 Omslutning i vissa massmedielotterier

Dagspress	Andra lotterier än korsord etc. Antal			Total omslutning av utlovade vinster			Total vinstsumma i genomsnitt		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976	1974	1975	1976
Dagens Nyheter	160	104	104	48 000	38 000	38 000	300	365	365
Göteborgs- Posten	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Västerbottens- Kuriren	12	11	12	13 025	12 450	13 225	1 085	1 132	1 102
Falu-Kuriren	964	146	161	28 000	20 000	24 000	29	137	149
Blekinge Läns Tidning	2	6	1	25 700	27 300	5 200	12 850	4 550	5 200
Hallands Nyheter	6	6	6	8 590	8 590	9 370	1 432	1 432	1 562
Norrländska Socialdemokraten	3	4	3	9 200	7 700	10 000	3 067	1 925	3 333
Sundsvalls Tidning	6	6	6	18 614	34 151	31 118	3 102	5 692	5 185
Arbetet	13	13	13	2 280	2 500	2 600	175	192	200
Nerikes Alle- handa	45	55	50	20 000 (17 000)	26 000 (22 000)	23 000 (20 000)	444 (378)	473 (400)	460 (400)
Gotlänningen	8	8	8	840	840	840	105	105	105
Värmlands Folk- blad	2	3	2	10 000	15 000	12 000	5 000	5 000	6 000
Aftonbladet	9	12	6	150 000 (106 300)	160 000 (116 400)	180 000 (132 200)	16 667 (11 811)	13 333 (9 700)	30 000 (22 033)
Expressen	4	5	11	272 000	1 127 500 (427 500)	2 544 400 (782 400)	68 000	225 500 (85 500)	231 309 (71 127)
GT	2	8	9	16 800	50 229	77 164	8 400	6 279	8 574
Kvällsposten	12	18	10	576 000 (385 000)	610 000 (274 000)	373 000 (210 000)	48 000 (32 083)	33 889 (15 222)	37 300 (21 000)

Anm. Siffrorna inom parentes anger utbetalade vinster.

Tabell nr 11 Omslutning i vissa massmedielotterier

Populärpress	Antal korsord och liknande			Total omslutning av utlovade ^a vinster			Total vinstsumma i genomsnitt		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976	1974	1975	1976
Hemmets									
Veckotidning	156	156	159	21 460	20 860	23 810	138	134	150
Damernas Värld	67	52	53	33 010	25 065	24 380	493	482	460
Vecko-									
Journalen	104	102	104	15 080	15 080	17 680	145	148	170
Året Runt	209	227	212	95 415	101 575	12 725	457	447	532
Femina	51	51	53	23 480	14 012	26 790	460	275	505
Allers	148	113	139	35 325	32 975	38 044	239	292	274
SE	44	28	53	6 780	65 900	26 500	154	354	500
Lektyr	52	51	53	4 680	8 874	9 222	90	174	174
Saxons									
Veckotidning	156	153	212	20 800	20 400	35 722	133	133	169
Min Värld	104	104	106	20 800	20 800	21 200	200	200	200
ICA-Kuriren	58	59	58	18 500	29 500	18 500	319	500	319
Land	45	49	49	24 440	26 950	26 950	543	550	550

^a Utlovade vinster = utbetalade vinster.

Tabell nr 12 Omslutning i vissa massmedielotterier

Populärpress	Andra lotterier än korsord etc. Antal			Total omslutning av utlovade vinster			Total vinstsumma i genomsnitt		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976	1974	1975	1976
Hemmets	150	138	148	621 000	419 375	657 084	4 140	3 039	4 440
Veckotidning					(393 375)	(616 084)		(2 851)	(4 163)
Damernas Värld	5	21	89	21 150	11 750	47 940	4 230	560	539
Vecko-									
Journalen	–	–	1	–	–	7 160	–	–	7 160
Året Runt	ej upp- gift	ej upp- gift	31	ej upp- gift	ej upp- gift	64 100	ej upp- gift	ej upp- gift	2 068
Femina	163	94	53	40 658	19 980	26 000	249	213	491
Allers	134	135	129	557 940	93 000	400 525	4 164	689	3 105
SE	–	6	43	–	2 100	53 200	–	350	1 237
Lektyr	ej upp- gift	ej upp- gift	2	ej upp- gift	ej upp- gift	1 990	ej upp- gift	ej upp- gift	995
Saxons									
Veckotidning	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Min Värld	53	49	103	2 060	20 240	47 390	39	413	460
ICA-Kuriren	4	4	4	32 000	66 600	100 000	8 000	16 650	25 000
Land	4	3	4	1 385	11 117	66 362	346	3 706	16 591

Anm. Siffrorna inom parentes anger utbetalade vinster.

Statens offentliga utredningar 1979

Kronologisk förteckning

1. Utbyggt skydd mot höga vård- och läkemedelskostnader. S.
 2. Naturmedel för injektion. S.
 3. Regional laboratorieverksamhet. Jo.
 4. Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. Ju.
 5. Konsumentinflytande genom insyn? H.
 6. Polisen. Ju.
 7. Tandvården i början av 80-talet. S.
 8. Löntagarna och kapitaltillväxten 1. Löntagarfonder – bakgrund och problemanalys. E.
 9. Löntagarna och kapitaltillväxten 2. Den svenska förmögenhetsfördelningens utveckling. Löntagarfonder och aktiemarknaden – en introduktion. Internationella koncerner och löntagarfonder. E.
 10. Löntagarna och kapitaltillväxten 3. Löner, lönsamhet och soliditet i svenska industriföretag. Vinstbegreppet. Den lokala lönebildningen och företagets vinster – en preliminär analys. E.
 11. Löntagarna och kapitaltillväxten 4. Lantbrukskooperationen – ideologi och verklighet. E.
 12. Svenska kyrkans gudstjänst. Band 4. Evangelieboken. Kn.
 13. Konkurs och rätten att idka näring. Ju.
 14. Naturvård och täktverksamhet. Jo.
 15. Naturvård och täktverksamhet. Bilagor. Jo.
 16. Ökad sysselsättning. Finansiella effekter i offentliga sektorn. A.
 17. Kulturhistorisk bebyggelse – värd att värda. U.
 18. Museijärnvägar. U.
 19. Jaktvårdsområden. Jo.
 20. Anhöriga. S.
 21. Plötslig och oväntad död – anhörigas sjuklighet och psykiska reaktioner. S.
 22. Barn och döden. S.
 23. Avgifter i staten – nuläge och utvecklingsmöjligheter. B.
 24. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. A.
 25. Nya namnregler. Ju.
 26. Sjukvårdens inre organisation – en idépromemoria. S.
 27. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. Bilagedel. A.
 28. Barnolycksfall. S.
 29. Lotterier och spel. H.
 30. Lotterier och spel. Bilagor. H.
-

Statens offentliga utredningar 1979

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. [4]
Polisen. [6]
Konkurs och rätten att idka näring. [13]
Nya namnregler. [25]

Socialdepartementet

Utbyggt skydd mot höga vård- och läkemedelskostnader. [1]
Naturmedel för injektion. [2]
Tandvården i början av 80-talet. [7]
Utredningen rörande vissa frågor beträffande sjukvård i livets slutskede. 1. Anhöriga. [20] 2. Plötslig och oväntad död – anhörigas sjuklighet och psykiska reaktioner. [21] 3. Barn och döden. [22]
Sjukvårdens inre organisation – en idépromemoria. [26]
Barnolycksfall. [28]

Ekonomidepartementet

Utredningen om löntagarna och kapitaltillväxten. 1. Löntagarna och kapitaltillväxten 1. Löntagarfonder – bakgrund och problemanalys. [8]
2. Löntagarna och kapitaltillväxten 2. Den svenska förmögenhetsfördelningens utveckling. Löntagarfonder och aktiemarknaden – en introduktion. Internationella koncerner och löntagarfonder. [9] 3. Löntagarna och kapitaltillväxten 3. Löner, lönsamhet och soliditet i svenska industriföretag. Vinstbegreppet. Den lokala lönebildningen och företagets vinster – en preliminär analys. [10] 4. Löntagarna och kapitaltillväxten 4. Lantbrukskooperationen – ideologi och verklighet. [11]

Budgetdepartementet

Avgifter i staten – nuläge och utvecklingsmöjligheter. [23]

Utbildningsdepartementet

Kulturhistorisk bebyggelse – värd att värda. [17]
Museijärnvägar. [18]

Jordbruksdepartementet

Regional laboratorieverksamhet. [3]
Naturvårdskommittén. 1. Naturvård och täktverksamhet. [14] 2. Naturvård och täktverksamhet. Bilagor. [15]
Jaktvårdsområden. [19]

Handelsdepartementet

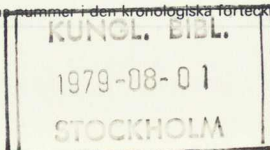
Konsumentinflytande genom insyn? [5]
Lotteriutredningen. 1. Lotterier och spel. [29] 2. Lotterier och spel. Bilagor. [30]

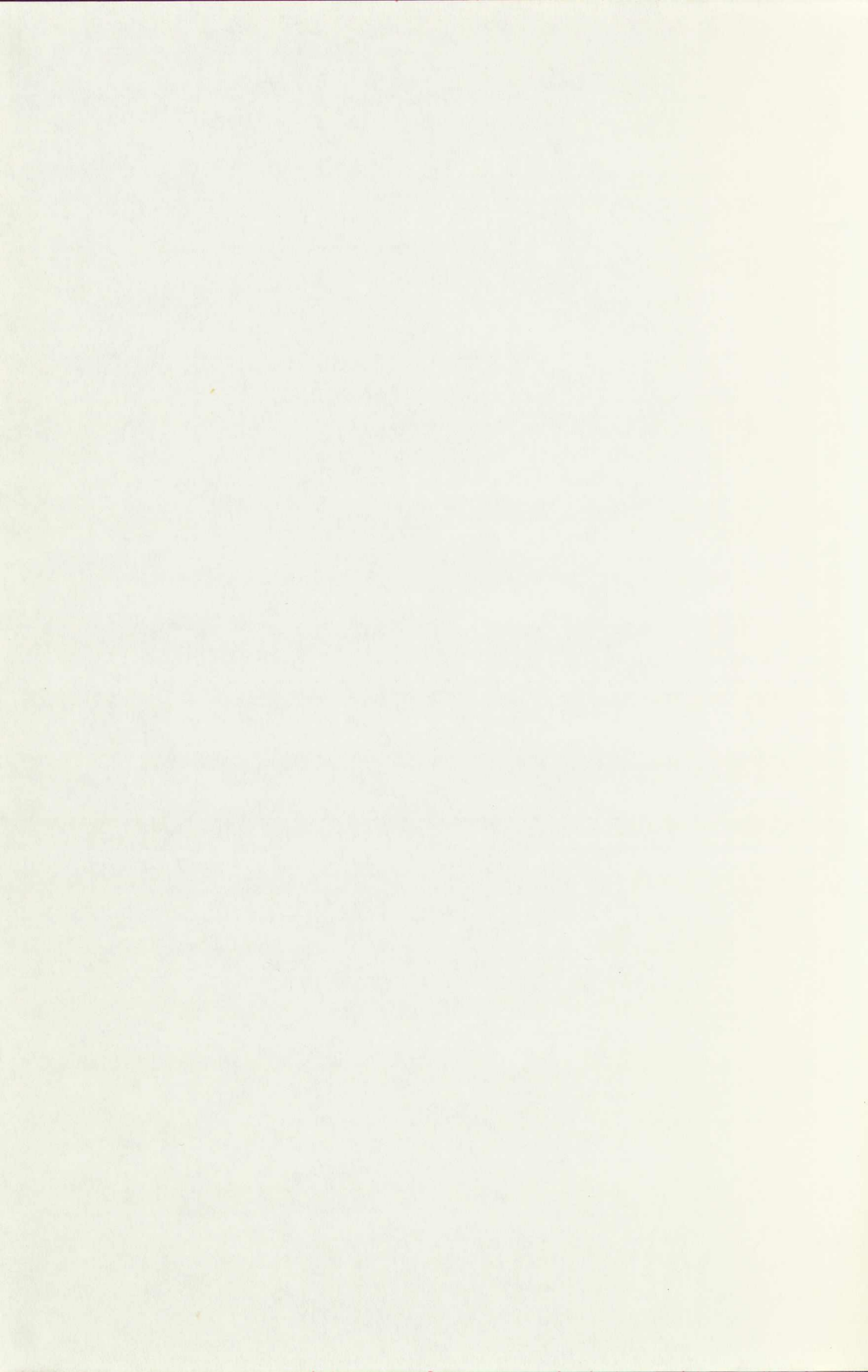
Arbetsmarknadsdepartementet

Sysselsättningsutredningen. 1. Ökad sysselsättning. Finansiella effekter i offentliga sektorn. [16] 2. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. [24] 3. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. Bilagedel. [27]

Kommundepartementet

Svenska kyrkans gudstjänst. Band 4. Evangelieboken. [12]

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-04515
ISSN 375-250X